

სამეცნიერო ჟურნალი „ხელისუფლება და საზოგადოება“
(ისტორია, თეორია, პრაქტიკა)“

Scientific magazine

“AUTHORITY AND SOCIETY”

(History, Theory, Practice)“

Научный журнал “ВЛАСТЬ И ОБЩЕСТВО

(История, Теория, Практика)“

№ 2 (42) 2017

ღია დიპლომატიის ასოციაციის
სამეცნიერო ჟურნალი

**Scientific magazine of
The Open Diplomacy Association**

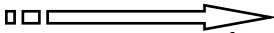
Научный журнал
АССОЦИАЦИИ ОТКРЫТОЙ ДИПЛОМАТИИ

ISSN 1512-374X

ჟურნალი დაარსებულია 2005 წელს საქართველოს ტექნიკური
უნივერსიტეტის სახელმწიფო მართვის კათედრის მიერ

UDC 378(479.22)(051.2)

ხ. 402

სარედაქციო კოლეგია:

შოთა დოღონაძე

მთავარი რედაქტორი

ოთარ ქოჩორაძე

მთავარი რედაქტორის მოადგილე

ოთარ ბალათური

პასუხისმგებელი მდივანი

ნანა ავალიანი, რუდიგერ ანდრესენი, მუშუპე აბრამი (ბარმელია), ევგენი ბარათაშვილი, ბიორბი ბალათური, ოთარ ბალათური, რასა ბელოკაიტი, ანასტასია ბანიჩი, იური გორიცკი, ვახტანგ ბურული, შოთა დოღონაძე, ელენე დრაკე, ჰარალდ ვერტცი, ბენადი იაშვილი, სერჟო კამიზი, რიჩარდ მაასი, მიხაილო მელვიდი, როინ მეტრეველი, იოჰიკა მიცუი, ბაღრი ნაკაშიძე, ლიზავეტა შახანინა, ბუღი ნურანი რუჩანა, რამონ პიეტრო-სუარესი, ბერტ სურმიულენი, ქეთი ქოჭრაშვილი, ოთარ ქოჩორაძე, რუსუდან ქუთათელაძე, მაია ჩხეიძე, ვიანესლავ ძიუნძიუძი, ია სუბაშვილი. ენდრიუ ლენუქს ჰარდინგსი.

ჟურნალი ხელმძღვანელობს თავისუფალი პრესის პრინციპებით.

გამოქვეყნებული მასალების სიზუსტეზე პასუხისმგებელია ავტორი. გამოქვეყნებული მასალები გამოხატავს მხოლოდ ავტორთა პოზიციას და შესაძლოა არ ემთხვეოდეს რედაქციის შეხედულებებს.

რედაქციის მისამართი:

საქართველო, თბილისი, 0175, კოსტავას ქ. 77, VI კორპუსი,

I სართული, ტელ. 236-45-14,

77 Kostava st., 0175 Tbilisi, Georgia.

Tel. [+995 32] 2364514

e-mail: geoandependip@yahoo.com

გარეკანის გაფორმება: დავით ბალათური

ჟურნალი გამოდის კვარტალში ერთხელ, 4 ნომერი წელიწადში

ჟურნალის ელექტრონული ვერსია განთავსებულია ვებგვერდზე:

<http://odageorgia.ge/?page=gamocemebi>

ჟურნალის რეფერირებული მასალა განთავსებულია საერთაშორისო სამეცნიერო

ელექტრონულ ბიბლიოთეკაში: <http://www.eLIBRARY.ru>

ს ა რ ჩ ე ვ ი

თეორია

გიორგი ბაღათურია, ხათუნა მურადიშვილი
პატარა ძვეყნის - საქართველოს – გადარჩენის
სტრატეგიისთვის----- 5

Александр Гегечкори
ТЕОЦЕНТРИЧЕСКАЯ АНТРОПОЛОГИЯ С. КЕРКЕГОРА В СВЕТЕ
ПОСТМОДЕРНИСТСКИХ ИНТЕРПРЕТАЦИЙ----- 18

ირაკლი მიქავა, გიორგი ზირაქაშვილი
სოციალური კრიზისების ფსიქოლოგია----- 27

საჯარო მმართველობის პრაქტიკა

რევაზ კახიანი
საჯარო მოხელეების პროფესიული განვითარება, როგორც
მათი მოტივების საფუძველი----- 35

Микола Орлов
ПРО ДЕЯКІ ПІДХОДИ ЩОДО ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ
В СИСТЕМАХ ДЕРЖАВНОГО І ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ----- 41

თეა სამჭკუაშვილი
საჯარო მართვის ინსტიტუტების ფორმირება
საქართველოში----- 57

ნათია ხუნაშვილი
ეფექტიანი მართვის სისტემის განმსაზღვრელი მოდელი
საჯარო მმართველობის ორგანიზაციაში----- 64

ეკონომიკა

Олег Бабенко
СТРОИТЕЛЬСТВО КРЕМЕНЧУГСКОЙ ГЭС КАК ПРИМЕР
СОВЕТСКОГО ПРОМЫШЛЕННОГО СТРОИТЕЛЬСТВА В
УКРАИНЕ----- 75

სამართალი

ოთარ თევდორაძე
მოქალაქეთა ჩართულობა ადგილობრივი საჯარო
პოლიტიკის ფორმირებაში----- 87

სახელმწიფო და რელიგია

Петр Яроцкий РЕФОРМАЦИЯ: ДОМИНАНТА НОВОГО ОБЩЕСТВЕННОГО РАЗВИТИЯ И КОД НОВОЙ РЕЛИГИОЗНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ-----	93
Олег Шепетяк ВЕДАНТА – ФИЛОСОФСКОЕ ОБОСНОВАНИЕ ИНДУСКОЙ РЕЛИГИОЗНОЙ ДОКТРИНЫ-----	119
Ирина Бульга НОВЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ПЯТИДЕСЯТНИЧЕСКОГО ДВИЖЕНИЯ СОВРЕМЕННОГО ВОЛЫНСКОГО РЕГИОНА-----	129

საზოგადოება

თამაზ ნუცუბიძე ვასუშტი პატონიშვილის უმეოქმედებითი კოტრეპტი-----	140
ოთარ თევდორაძე აღბილობრივი თვითმმართველობის თეორიები და კონცეფცია-----	145

პრაქტიკა

სოფო დოღონაძე, ალექსანდრე ონოფრიშვილი საჯარო მმართველობის ორბანოზაციები და მათი საქმიანობის რეპულირების ძირითადი პრინციპები-----	151
Mikhaylo Medvid, Konstantin Fisun, Serhii Bielai, Yaroslav Pavlov, Yulia Medved, Vladimir Demyanishin THE WAYS OF DEVELOPMENT HIGHER MILITARY SCHOOL IN THE CONDITIONS OF PERMANENT CHANGES OF MILITARY THEORY-----	163
Григорий Иванец, Станислав Горельшев, Михаил Иванец РИСКИ ЧРЕЗВЫЧАЙНЫХ СИТУАЦИЙ ТЕХНОГЕННО- ПРИРОДНОГО ХАРАКТЕРА НА ТЕРРИТОРИИ УКРАИНЫ-----	180

თ ე ო რ ი ა

გიორგი ბაღათურია, ხათუნა მურადიშვილი პატარა ძვენი - საქართველოს – ბაღარჩენის სტრატეგიისთვის

*„პატარა ერს უნდა ჰქონდეს დიდი ხანჯალი“- შამილი
„პატარა ერს უნდა ჰყავდეს დიდი მეგობარი“- პამხათ წადასა
„პატარა ერს უნდა ჰქონდეს დიდი ჭკუა“*

სტატიაში განხილულია პატარა ქვეყნის ცნება. გაანალიზებულია პატარა ქვეყნისთვის დამახასიათებელი ნიშნები და ნახევრებია, რომ საქართველო პატარა ქვეყანა და სუსტი სახელმწიფოა, რომლის გადარჩენა შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში თუ საქართველოს მოსახლეობა, საზოგადოება და პოლიტიკური ელიტა და ლიდერები გამოავლენენ სიბრძნეს, პრაგმატიზმსა და რაციონალიზმს. საქართველოს, როგორც პატარა ქვეყანას უნდა ჰქონდეს არა „დიდი ხანჯალი“ ან „დიდი მეგობრის“ იმედი, არამედ - „დიდი ჭკუა“.

საკვანძო სიტყვები: პატარა ქვეყანა, საქართველო, „დიდი ხანჯალი“, „დიდი მეგობარი“, „დიდი ჭკუა“

შესავალი

საქართველო პატარა ქვეყანა და სუსტი სახელმწიფოა, პატარა ტერიტორიულად, მოსახლეობის რაოდენობითა და რესურსებით, სუსტია პოლიტიკურად, სამხედრო თვალსაზრისით და ეკონომიკურად. არსებობენ უფრო პატარა ქვეყნები, მაგრამ განვითარების მაღალი მაჩვენებლებით და, მაშასადამე არცთუ სუსტი სახელმწიფოები. პატარა ქვეყნის როლი მსოფლიოში მცირეა, მაგრამ არა უმნიშვნელო. ქვეყნის განვითარებისათვის მისი გეოპოლიტიკური მდგომარეობა ხშირად გადამწყვეტ მნიშვნელობას იძენს, როგორც პოზიტიური, ისე ნეგატიური თვალსაზრისით. გეოპოლიტიკური ვითარების ქვეყნისათვის სასიკეთოდ გამოყენება დამოკიდებულია ქვეყნის საშინაო და საგარეო პოლიტიკის ფაქტორებზე, აგრეთვე ქვეყნის

პოლიტიკური ელიტისა და ლიდერის (ლიდერების) მიდგომებსა და პოლიტიკური კურსზე.

პატარა ქვეყნებს აქვთ მრავალი საერთო თვისება და მახასიათებელი. ხოლო, პატარა ქვეყანას – საქართველოს – გააჩნია აგრეთვე მხოლოდ მისთვის დამახასიათებელი თავისებურებები, რომელთა არ გათვალისწინება საბოლოო ანგარიშით ქვეყნის გადაშენება-გაქრობის საფრთხეს შეიცავს. საქართველო მთელი თავისი ისტორიის განმავლობაში იმყოფებოდა დიდი ქვეყნების მტრული გარემოცვის პირობებში, რამაც თავის კვალი დააჩნია არა მხოლოდ ქვეყნის განვითარებას, არამედ ერის მენტალიტეტსაც, საქართველო დღესაც არ იმყოფება სრულიად მეგობრულ გარემოცვაში, რაც კიდევ უფრო გაწვავდა მე-20 საუკუნის მიწურულსა და 21-ე საუკუნის დასაწყისში. ამდენად, მეტად მნიშვნელოვანია იმ ფაქტორების კვლევა, რაც განაპირობებს პატარა ქვეყნის განვითარებას, მათ შორის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესია ქვეყნის მოსახლეობის, საზოგადოებისა და პოლიტიკური ელიტისა და ლიდერის როლი.

სულ სხვაა პატარა ქვეყნის არსებობისა და განვითარების პირობები ევროპაში, აზიასა თუ ამერიკასა და აფრიკაში, კავკასიაში. საერთო კანონზომიერებებთან ერთად, ყველა ქვეყანას გააჩნია მისი საკუთარი სპეციფიკური თავისებურებები, რომლებიც გამოდინარეობს ქვეყნის განვითარების ისტორიული პროცესებიდან, არსებული პოლიტიკური ვითარებიდან (როგორც გლობალური, ისე ლოკალური თვალსაზრისით), გეოგრაფიული მდებარეობიდან და ა.შ.

რა არის პატარა ქვეყანა?

ტერმინი „პატარა ქვეყნის“ გამოყენება ჯერ კიდევ „ცივი ომის“ პერიოდიდან დაიწყო, ძირითადად საშუალო ეკონომიკური განვითარების მქონე ისეთი ევროპული სახელმწიფოების აღსანიშნავად, როგორებიცაა მაგალითად ბელგია, ჰოლანდია, დანია და ა.შ. დეკოლონიზაციის დასრულებისა და საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდგომ კი ამ ტერმინის გამოყენება დაიწყო იმ მრავალრიცხოვანი ახალი

სახელმწიფოების აღსანიშნავად, რომლებიც ამ პროცესების განვითარების შედეგად წარმოიქმნა.

დიდი ხანია პოლიტიკურ და სამეცნიერო წრეებში დომინირებს შეხედულება იმის შესახებ, რომ პატარა ქვეყნები განიცდიან დიდი ქვეყნების ძალაუფლების ზეგავლენას – ჰეგემონობას. ასე მაგალითად, ამერიკელი პროტესტანტი თეოლოგი რაინჰოლდ ნიბურის აზრით, საერთაშორისო პოლიტიკაში უძლიერესი ქვეყნების ჰეგემონობა გარდუვალია, რაც იმპერიალიზმსაც შეიძლება ნიშნავდეს.[1] ასეთ შემთხვევაში პატარა ქვეყნები მხოლოდ მსოფლიო პოლიტიკის განხორციელების ობიექტს წარმოადგენენ, მათ არ შეუძლიათ საშინაო პოლიტიკის დამოუკიდებლად წარმართვა. საერთაშორისო ასპარეზზე პატარა ქვეყნები ტრადიციულად უმწეონი იყვნენ, კერძოდ მათ არც სამხედრო და არც პოლიტიკური ძალა არ გააჩნდათ და ძლიერი ქვეყნების ბატონობის პირობებში მათ დაქვემდებარებული ადგილი ეკავათ. რაც შეეხება კვლევებს აღნიშნული მიმართულებით ის მეტად მრავალფეროვანი და სხვადასხვაგვარია.[2]

ამერიკელი პოლიტიკოსი და მეცნიერი ჯორჯ ქენანი მიიჩნევს, რომ საერთაშორისო სისტემა ზოგადად იერარქიული უნდა იყოს, რომელშიც წესრიგს ძლიერი ქვეყნები დაამყარებენ. ის ლიბერალურ-ამერიკული წარმოდგენა კი, რომლის თანახმადაც დიდი სახელმწიფოები ბუნებით ცუდები არიან, ხოლო პატარა ქვეყნები – უმანკონი და კეთილნი, უტოპიურია. ამგვარი წარმოდგენის შედეგია ქენანის მოსაზრება, რომ “არსებობს სუსტი და უუნარო ქვეყნების მთელი გროვა, რომელთა სუვერენული სტატუსი სრული უაზრობაა”[2] ვიეტნამში დაწყებულ ომთან დაკავშირებით, კონგრესის ერთ-ერთ კომიტეტში მოწეობილ სხდომაზე გამოსვლისას ქენანი შეეხო ანარქიას საერთაშორისო სისტემაში და ძლიერი ქვეყნების და, პირველყოფლისა, აშშ-ის როლი დაახასიათა როგორც მსოფლიო მშვიდობის სტაბილურობის ფაქტორი და შენიშნა, რომ “არსებობს ძალიან ბევრი ახალი პატარა სახელმწიფო გამოუცდელი მთავრობით, ქვეყნები ეროვნული სახელმწიფოებრიობის სუსტი ტრადიციებით. მერწმუნეთ, ისინი

ერთმანეთთან ბრძოლას დაიწყებენ და ჩვენი, როგორც ძლიერი ქვეყნის, როლი უნდა იყოს ამ კონფლიქტების იზოლირება, შერბილება, რადგან ისინი დიდ ზიანს მიაყენებენ მსოფლიო მშვიდობას“ [2].

პატარა ქვეყნის, როგორც ცნების, ერთ-ერთი ყველაზე მიღებული დეფინიცია ეკუთვნის რობერტ კიოჰენის. იგი ასკვნის, რომ ქვეყნის სისუსტე, ან სიძლიერე, დამოკიდებულია ამ ქვეყნის ლიდერის მხრიდან პრობლემის აღქმის უნარზე. კერძოდ, თუ რა როლს ასრულებს მისი ქვეყანა მსოფლიოს სისტემურ თამაშში.

1977 წელს ჯოზეფ ნაიმ და რობერტ კიოჰენმა თავიანთი შეხედულებები ჩამოაყალიბეს ნაშრომში „ძალა და ურთიერთდამოკიდებულება“, სადაც ისინი ამბობენ, რომ მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ სახელმწიფოებს შორის ურთიერთობები გაცილებით უფრო გართულდა, ვიდრე ეს იყო მანამდე. ადრე ურთიერთობები წარმოებდა სახელმწიფოს ლიდერებს შორის და ძალის გამოყენება ყოველთვის მოიაზრებოდა როგორც ერთ-ერთი საშუალება ქვეყნის ლიდერებს შორის წამოჭრილი კონფლიქტების გადასაჭრელად. აქ კი დისბალანსი სუსტ და ძლიერ, დიდ და პატარა ქვეყნებს შორის აშკარა ხასიათს ატარებდა. უსაფრთხოების და თვითგადარჩენის „მაშტაბურ პოლიტიკას“ ჰქონდა უპირატესობა ეკონომიკის და სოციალური საკითხების შემცველ „მცირე პოლიტიკასთან“ შედარებით. ამ კრიტერიუმების შეჯერებით რობერტ კიოჰენი მიდის იმ დასკვნამდე, რომ „პატარა სახელმწიფო, რომლის ლიდერები თვლიან, რომ მას არასოდეს არ შეეძლება მარტო, ან სხვა პატარა ჯგუფთან ერთად, მნიშვნელოვანი ზეგავლენის მოხდენა სისტემაზე.“ [3]

აღსანიშნავია, რომ ეს განსაზღვრებები ზუსტად მაინც ვერ გადმოსცემენ ცნება „პატარას“ ბუნებას. ერლინგ ბიოლმა თავის ნაშრომში „სუსტი სახელმწიფოები საერთაშორისო პოლიტიკაში“ აღნიშნა – „ბელგია შეიძლება პატარა საფრანგეთთან მიმართებაში, მაგრამ ლუქსემბურგი პატარა ქვეყანაა ბელგიასთან მიმართებაში და საფრანგეთი პატარა ქვეყანაა აშშ-სთან მიმართებაში.“ [4].

პოლიტიკურ მეცნიერებაში „პატარა ქვეყნის“ დეფინიცია არსებითად ეყრდნობა უსაფრთხოების მოსაზრებებს. უსაფრთხოების ასპექტის ქვეშ იგულისხმება პატარა ქვეყნის უნარი შეძლოს მშვიდობიანი არსებობა. რობერტ როტშაინი პატარა ქვეყნის დეფინიციას შემდეგნაირად აყალიბებს: „სუსტია ის სახელმწიფო, რომელიც ვერ უზრუნველყოფს საკუთარ უსაფრთხოებას საკუთარი ძალებით და იძულებულია ფუნდამენტალურად დაეყრდნოს სხვა სახელმწიფოებსა და მის ინსტიტუტებს დანმარების საკითხში. ასეთი სახელმწიფოები საერთაშორისო პოლიტიკურ სივრცეში აღიარებულნი უნდა იქნენ „სუსტ სახელმწიფოებად“ [5].

ჰანს მორგენტაუ პატარა ქვეყანასთან მიმართებაში დიდი ქვეყნის განსაზღვრებისადმი განსაკუთრებულ მიდგომას აყალიბებს: „ძლიერია სახელმწიფო რომელსაც შესწევს უნარი შეეწინააღმდეგოს სუსტ სახელმწიფოს, თუმცა უუნაროა უფრო ძლიერ სახელმწიფოსთან“ [6]

საინტერესო მოსაზრებები აქვთ აგრეთვე სხვა მკვლევარებს:

“ტერმინი “პატარა ქვეყანა”, როგორც ჩანს, წაადგება დიდ ქვეყნებს მცირე მოსახლეობით, პატარა ქვეყნებს დიდი მოსახლეობით, პატარა ქვეყნებს მცირე მოსახლეობით და ზოგჯერ ნებისმიერი სიდიდის ქვეყანას, რომელიც ძირითადად არ ერევა მსოფლიო საქმეებში” (ჰ. გოლდჰამერი); [1]

“პატარა ქვეყანა მაღალი წნევის არეში წარმოქმნილი ვაკუუმი. ის არსებობს არა იმიტომ, რომ სიცოცხლისუნარიანია, არამედ იმიტომ, რომ მისი ტერიტორია არავის სჭირდება, ან კიდევ იმიტომ, რომ მისი არსებობა ძალთა წონასწორობის სისტემაში, ბუფერული სახელმწიფოს ან გარკვეული ელემენტის სახით, ხელს აძლევს ძლიერ ქვეყანას. როცა წონასწორობა ქრება, პატარა სახელმწიფო, ჩვეულებრივ, მასთან ერთად ქრება” (ნიკოლას სპაიკმენი); [1]

საქართველოს სპეციფიკის გათვალისწინებით, პატარა ქვეყნის განმარტებისთვის საუკეთესოდ მიგვაჩნია შემდეგი მოსაზრებები:

- “პატარად” ვგულისხმობთ ისეთ სახელმწიფოს, რომლის საგარეო ძლიერებაც მნიშვნელოვნად ჩამორჩება თუნდაც ერთ-ერთ მის მეზობელს” (ო. კნუტსენი);[1]

- “პატარაა ისეთი სახელმწიფო, რომელსაც არც მსოფლიო და არც რეგიონის მაშტაბით არ ძალუძს საკუთარი პოლიტიკური ნების ცხოვრებაში გატარება, ანუ საკუთარი ეროვნული ინტერესების ძალის პოლიტიკის მეშვეობით დაცვა” (ლ. ჟაკე)[1];

- “პატარა ქვეყანა არის ისეთი სახელმწიფო, რომელსაც შეგნებული აქვს, რომ მას არ ძალუძს საკუთარი უსაფრთხოების უზრუნველყოფა მის ხელთ არსებული შესაძლებლობების გამოყენებით და, მაშასადამე, იგი ძირითადად უნდა დაეყრდნოს სხვა სახელმწიფოს მხრიდან მიღებულ დახმარებას, სხვადასხვა ინსტიტუტებს, პროცესებს და მოვლენებს და ა.შ. პატარა ქვეყნის მიერ საკუთარი უძღურების შეგრძნება აგრეთვე გაზიარებული უნდა იყოს საერთაშორისო პოლიტიკაში ჩართული სხვა სახელმწიფოების მიერ” (რ. როთსტაინი);[1]

საზოგადოდ მნიშვნელოვანია, რომ არ გავაიგივოთ პატარა და სუსტი ქვეყნები, თუმცა მათ შორის მრავალი მსგავსებაა. სუსტი ქვეყნები არასტაბილური ქვეყნებია, რომლისთვისაც დამახასიათებელია სამოქალაქო ომები, ანარქია, კორუფცია და ა.შ. პატარა ქვეყანა კი შეიძლება იყოს ძლიერიც, მდიდარიც და წარმატებულიც. ასე მაგალითად ლუქსემბურგის მოსახლეობა შეადგენს დაახლოებით 493 500 მლნ. მცხოვრებს, ხოლო მისი მშპ (ნომინალი) ერთ სულ მოსახლეზე ერთ-ერთი ყველაზე მაღალი მაჩვენებელიაა (122,272 ამერიკული დოლარი) [7] თუმცა, საქართველოს შემთხვევაში შესაძლებელია პატარა ქვეყნის სუსტ სახელმწიფოსთან გაიგივება.

დღეს არსებულ სახელმწიფოთა უმრავლესობა პატარაა. პირველი მსოფლიო ომის დასაწყისისათვის სულ 62 დამოუკიდებელი სახელმწიფო არსებობდა. დღეს – 192 [8], რაც მე-20 საუკუნის ცნობილი მოვლენებით არის გამოწვეული – დეკოლონიზაციით და საბჭოთა კავშირის დაშლით.

პატარა, ახლად წარმოქმნილ 87 სახელმწიფოს ჰყავს 5 მილიონზე ნაკლები მოსახლეობა, 58 სახელმწიფოს 2,5 მილიონზე ნაკლები და 35 სახელმწიფოს 500 ათასზე ნაკლები. ყველა ეს სახელმწიფო პატარა ქვეყნების სტატუსის მატარებელია, თუმცა საერთაშორისო ურთიერთობებში ისინი უმნიშვნელო და უფუნქციო როლს არ თამაშობენ.[8]

პატარა ქვეყნები საერთაშორისო ურთიერთობებში კონსტრუქციულ როლს თამაშობენ, იმიტომ, რომ ისინი აქტიურად უჭერენ მხარს მულტილატერალიზმს¹. რაც გულისხმობს დასახული მიზნის მისაღწევად პატარა და დიდი სახელმწიფოების ურთიერთშეთანხმებულ, წინასწარ-განსაზღვრულ მოქმედებას. პატარა ქვეყნების გაგება, მათი პრობლემები, მიღწევები და შანსები გახდა საერთაშორისო ურთიერთობებში თანაბრად ყურადსაღები სხვა დიდი და ძლიერი სახელმწიფოებში არსებულ საკითხებთან ერთად. [9]

თანამედროვე მსოფლიოში მრავალი უმწვავესი საკითხი წარმოიშვა: როგორ ვებრძოლოთ ტერორიზმს, გარდაუვალია თუ არა ცივილიზაციათა შერწყმა, როგორია გლობალიზაციის პროცესები და, ბოლოს, როგორი უნდა იყოს მსოფლიო წესრიგი მესამე ათასწლეულში? თანამედროვე მსოფლიოს ტენდენციებმა აჩვენა, რომ გლობალური პრობლემების გადაწყვეტაში უფრო და უფრო აქტიურად ღებულობენ მონაწილეობას ე.წ. „პატარა ქვეყნები“, რომლებიც არ გამოირჩევიან ტერიტორიული სიდიდით და აქვთ შეზღუდული ეკონომიკური და ადამიანური რესურსები, მაგრამ, მაინც გარკვეულ როლს თამაშობენ მსოფლიოს პოლიტიკურ განვითარებაში. აღნიშნულის საუკეთესო დადასტურება ევროკავშირი, სადაც რა თქმა უნდა ლიდერობენ ისეთი დიდი, ძლიერი და მდიდარი ქვეყნები, როგორიცაა გერმანია და

¹*მულტილატერალიზმი* – საერთაშორისო ურთიერთობების განსაკუთრებული ხასიათი, რომელიც დაფუძნებულია ისეთ მექანიზმზე, რომელიც ითვალისწინებს თვითიული მონაწილე სუბიექტის – სახელმწიფოს მიერ სხვა სახელმწიფოებთან მიმართებაში საკუთარი ინტერესების გამოყენების შესაძლებლობას.

საფრანგეთი (ბრექსიტამდე - დიდი ბრიტანეთიც), მაგრამ თავისი, საკმაოდ მნიშვნელოვანი როლი ეკუთვნის სხვა ქვეყნებს, მათ შორის პატარა, შედარებით ნაკლებად განვითარებულ და არც თუ ძალიან მდიდარ ქვეყნებს. ევროკავშირის მაგალითზე თვალსაჩინოდ ვხედავთ, რომ მართლაც „ძალა ერთობაშია“.

ამდენად პატარა ქვეყნებისათვის აუცილებელია საერთაშორისო პროცესებში აქტიური ჩაბმა, რაც მათ განვითარების საშუალებას მისცემს. ისინი არ უნდა შემოიფარგლონ მხოლოდ და მხოლოდ საკუთარი შესაძლებლობებით, აუცილებელია სხვა ქვეყნების მაგალითებზე საკუთარი კონცეფციების შემუშავება. პატარა ქვეყნის ეროვნულმა ნაწარმმა უნდა დააკმაყოფილოს მსოფლიოში არსებული სხვადასხვა სავაჭრო სტანდარტები, რაც ამ პროდუქციის სრულყოფილებას მოითხოვს.

მეორე მხრივ, აღნიშნული გარემოება – საერთაშორისო ურთიერთობებში აქტიური ჩაბმა, შესაძლოა სავალალო აღმოჩნდეს პატარა ქვეყნისათვის. შესაძლოა ისინი გარეშე ძალების პოლიტიკური და ეკონომიკური ზემოქმედების ხაფანგში მოექცნენ. ძლიერი სახელმწიფოს ეკონომიკური პეგემონობა მარტივად გამოიხატება პატარა ქვეყნის იმპორტ-ექპორტის დაუბალანსებელ ტანაფარდობაში, რაც, თავის მხრივ, ქვეყანაში იწვევს ეკონომიკურ და სავაჭრო უწყესრიგობას, საბაზრო ფასების რყევას, რასაც მისი ეკონომიკა ვეღარ უძლებს. აღნიშნული პრობლემა შესაძლოა არსებობდეს დიდ და ძლიერ სახელმწიფოებშიც მაგრამ სერიოზულ გავლენას ვერ ახდენენ მის ეკონომიკურ მონაცემებზე.

ამრიგად, ცნება “პატარა ქვეყანა” ფარდობით ხასიათს ატარებს. მაგრამ, მიუხედავად იმისა, რომ პატარა ქვეყნის ყველასათვის მისაღები განმარტება არ არსებობს. მაინც, ქვეყნის სიდიდე და მოსახლეობის რიცხოვნობა ნებისმიერი დეფინიციის საფუძველს წარმოადგენს, რადგან სწორედ ეს ორი მახასიათებელი განსაზღვრავს ცალკეული ქვეყნის

ეკონომიკურ და სამხედრო ძლიერებას, მის პოლიტიკურ “წონას” და გავლენას.

ევროპის ტერიტორიულად და მოსახლეობის რაოდენობით პატარა ქვეყნები, ევროკავშირისა და ნატოს წევრი ქვეყნები არ მიეკუთვნებიან სუსტ სახელმწიფოებს ზემოაღნიშნული განმარტებების მიხედვით, ვინაიდან მათი უსაფრთხოება და თავისუფალი ეკონომიკური განვითარება სრულყოფილად არის გარანტირებული. დღეს იგივე ეხება ბალტიისპირეთის პოსტსაბჭოთა ქვეყნებს. აქაც ასევე მნიშვნელოვანი გარემოებაა მათი გეოგრაფიული მდებარეობა, მაგრამ თავისი დადებითი როლი შეასრულა ამ ქვეყნების პოლიტიკური ელიტისა და ლიდერების სიბრძნემ, აგრეთვე მოსახლეობის წინდახედულობამ, რომლის სულისკვეთება ვერ შეარყია სხვადასხვა ჯურის „ინტერფრონტებმა“ და მათმა ძირგამომთხრელმა საქმიანობამ.

საქართველო - პატარა ქვეყანა და სუსტი სახელმწიფოა

საქართველოს ერთ დროს „კავკასიის საფრანგეთს“ უწოდებდა დიდი სომეხი პოეტი და საზოგადო მოღვაწე ოვანეს თუმანიანი. მოგვიანებით, როგორც საბჭოთა რესპუბლიკა, საქართველო ყოველმხრივ განვითარებული, სხვა რესპუბლიკებთან შედარებით გაცილებით მდიდარი და წარმატებული ქვეყანა გახლდათ, ბედნიერი და, გარკვეულწილად, უზრუნველი მოსახლეობით. რჩებოდა შთაბეჭდილება, რომ საკმარისი იყო შეცვლილყო პოლიტიკური წყობა, საქართველოს დამოუკიდებლობა მოეპოვებინა და გავხდებოდათ შვეიცარიის მსგავსი აყვავებული სახელმწიფო. გვეგონა, რომ საქართველოს სრულყოფილ განვითარებას მხოლოდ საბჭოთა კავშირის მახინჯი ეკონომიკური სისტემა, დრომოჭმული პოლიტიკური წყობა და იმპერიული რუსეთი ამუხრუჭებდა. ასეთი მოლოდინი საყოველთაოდ იყო გავრცელებული საქართველოში გასული საუკუნის 70-იანი წლებიდან. საბჭოთა კავშირის რღვევის პერიოდში საქართველოში არ შექმნილა ე.წ. ინტერფრონტები, როგორც მტრული ძალების მესხეთე კოლონა, მაგრამ ამის საჭიროება არც იყო, ისევე შინააშლილობამ დაასამარა ქვეყნის

ნორმალური განვითარების პერსპექტივა. ქვეყანა არამცთუ არ გაერიდა საბჭოთა კავშირის ნანგრევებს, არამედ, თითქოს მიზანმიმართულად, სიხარულის ყიყინით მოგვევით ნანგრევებში იმდროინდელი ლიდერების წინამძღოლობით.

დღეს საქართველო ერთ-ერთი პატარა ქვეყანა და სუსტი სახელმწიფოა დაკარგული ტერიტორიებით, ეთნიკური კონფლიქტების ეპიცენტრში და მძიმე პოსტსაბჭოთა მემკვიდრეობით. საქართველოს გადარჩენის სტრატეგია ევროსივრცეში საკუთარი ტრადიციების თანხლებით შესვლაში შეიძლება გამოიხატოს. აღნიშნული მიზნის მიღწევა კი მხოლოდ მოზომილი და ფრთხილი პოლიტიკური ნაბიჯებითაა შესაძლებელი.

აღნიშნოთ რამდენიმე გავრცელებული მაქსიმა იმის შესახებ თუ რა სჭირდება პატარა ქვეყანას. შამილი ამბობდა – **„პატარა ერს უნდა პქონდეს დიდი ხანჯალი“**. მაგრამ, როგორც ვიცით „დიდმა ხანჯალმა“ ვარ გადაარჩინა ჩრდილოეთ კავკასია დაპყრობისა და ფაქტობრივი გენოციდიდან. შემდეგ, ბედს შეგუებულმა ხუნძმა სახალხო პოეტმა ჰამზათ წადასამ ბრძანა – **„პატარა ერს უნდა ჰყავდეს დიდი მეგობარი“**² [1]. ცხადია, აქ იგულისხმება რუსეთი და ასეთ გამონათქვამი ერთგვარი, შესაძლოა აუცილებელი რევერანსი გახლდათ პატარა ქვეყნისა დიდი დამპყრობლის წინაშე. მაგრამ საყველთაოდ ცნობილია, რომ **„ქვეყნებს არ ჰყავთ მეგობრები ან მტრები, მათ აქვთ მუდმივი ინტერესები, რომელთაც უნდა მისდიოს სახელმწიფომ“**³. მიუხედავად ამისა, რუსეთთან ზოგჯერ ჭრის ასეთი პოლიტიკური ნაბიჯები. ეღუარდ შევარდნაძეც შეეცადა მსგავსი მანევრის განხორციელებას, როდესაც ერთ-ერთ კომუნისტურ თავყრილობაზე გეორგიევსკის ტრაქტატთან დაკავშირებით განაცხადა, რომ **„საქართველოში**

² ეს სიტყვები რასულ ჰამზათოვმა, დიდმა დაღესტნელმა პოეტმა და საერთოდ ბრძენმა და კარგმა ადამიანმა „ათქმევინა“ მამამისს, ქათინაური რუსეთს, მისი კეთილგანწყობის მოსაპოვებლად.

³ლორდ პალმერსტონის ლორდთა პალატაში წარმოთქმული სიტყვიდან (1848 წ. 1 მარტი)

მზე ჩრდილოეთიდან ამოვიდა“ და ეს მანევრი საკმაოდ წარმატებული აღმოჩნდა, ოღონდ აშკარად არ გელანძღა ლენინი და კომუნისტური პარტია და თითქმის სრული თავისუფლება გქონდა რესპუბლიკის შიგნით მოქმედებისთვის. მიუხედავად, საბჭოური წყობისთვის დამახასიათებელი მრავალი სიმახინჯეებისა და პოლიტიკური სიყაღბისა, მაინც იმ პერიოდის საქართველო გამოირჩეოდა სერიოზული ეკონომიკური და სოციალურ-კულტურული განვითარებით.

და რა უნდა მოიმოქმედოს პატარა ქვეყანამ – საქართველომ დღეს? კნუტსენის მიხედვით საქართველოს „საგარეო ძლიერება მნიშვნელოვნად ჩამორჩება თუნდაც ერთ-ერთ მის მეზობელს“. ხოლო ჟაკეს მიხედვით „არც მსოფლიო და არც რეგიონის მასშტაბით არ ძალუძს საკუთარი პოლიტიკური ნების ცხოვრებაში გატარება, ანუ საკუთარი ეროვნული ინტერესების ძალის პოლიტიკის მეშვეობით დაცვა“⁴. დაბოლოს, როთსტაინის მიხედვით საქართველოს „არ ძალუძს საკუთარი უსაფრთხოების უზრუნველყოფა მის ხელთ არსებული შესაძლებლობების გამოყენებით და, მაშასადამე, იგი ძირითადად უნდა დაეყრდნოს სხვა სახელმწიფოს მხრიდან მიღებულ დახმარებას“.

აქვე შეიძლება სოკრატეს გახსენებაც, რომელიც ჯერ კიდევ 2500 წლის წინათ გვასწავლიდა – „შენ ხომ ხედავ, ის სახელმწიფონი, რომელთაც თავისი ძალა არ უწყიათ და უფრო ძლიერთ დაუწყებენ ომს, ან აღიგვებიან პირისაგან მიწისა, ანდა თავისუფლებას კარგავენ და სხვათა მონებად იქცევიან“ [12]

დასკვნა

საქართველოს, როგორც პატარა ქვეყანას უნდა ჰქონდეს არა „დიდი ხანჯალი“ (მაინც ვერ გიშველის), ან „დიდი

⁴ ამ ვარემოების ნათელი დადასტურებაა თუნდაც 2017 წლის თებერვალ-მარტში მიმდინარე მოვლენები, როდესაც საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილება ტელეკომპანია „რუსთავი-2“-ის საქმეზე „ხელის ერთი აქნევით“, ყოვლად დაუსაბუთებელი მოსაზრებებით, შეაჩერა სტრასბურგის სასამართლომ.

მეგობრის“ იმედი (მაინც არ გიშველის თუ არ სჭირდება), არამედ - „დიდი ჭკუა“⁵, ხოლო დიდ ჭკუაში იგულისხმება - საზოგადოების, მოსახლეობის სიბრძნე და როგორც შედეგი - პოლიტიკური ელიტისა და ლიდერის სიბრძნე, პრაგმატიზმი, რაციონალიზმი, ნიჭიერება, მართვის უნარი და საჭირო მომენტში ქვეყნისათვის სასარგებლო გადაწყვეტილებების აუჩქარებლად, რაციონალურ პრინციპებზე დაყრდნობით მიღების ნიჭი. ამ შემთხვევაში შესაძლებელია დიდმა ჭკუამ - დიდი მეგობარიც შეგვაძენინოს, რაკიდა, პალმერსტონის თანახმად, მოვახერხებთ საკუთარი ქვეყნის საჭიროებაში და საიმედოობაში (როგორც პარტნიორის) დავარწმუნოთ ძლიერი სახელმწიფო/სახელმწიფოები და, ამრიგად გავაღვიძოთ მათი ინტერესები ჩვენთან „დაინტერესებული მეგობრობის“ თვალსაზრისით.

ლიტერატურა

References:

1. aleqsandre rondeli „saerTaSoriso urTierTobebi“ Tb, 2003 w.
2. Julia Hillebrandt, Kleine europäische Länder in internationalen Organisationen“ 2008 (<http://www.grin.com/de/e-book/94012/kleine-europaeische-laender-in-internationalen-organisationen>)
3. В. Н. Тимошенко., „Концепция «Малой страны» и внешняя политика новой зеландии в конце хх века; Вестник Челябинского государственного университета. 2009. № 6 (144).
4. Robert O. Keohane, „Lilliputians' Dilemmas: Small States in International Relations“, International Organization, 23:2 (1969), 295
5. Erling Bjol , „Small States in International Politics“, in Schou et al., Small States, 9.
6. Vgl. Rothstein, Robert L. (1968), Alliances and small powers, S. 29; zitiert nach Krantz, Olle (im Erschei- nen), S. 2.
7. Vgl. Morgenthau, Hans J. (1972), Science: Servant or Master?, S. 129 .
8. Vgl. <http://www.un.int/mongolia/NCAFP.htm> (22.04.2005, 19:33 h).

⁵ენაკვიმატი ფოლკლორისტები იმასაც ამბობენ, რომ - არა, დიდი ჭკუა სულაც არ არის საჭირო. საჭიროა მხოლოდ ჭკუა, თუნდაც სულ მცირე.

9. Dunning, John (1977), Trade, Location of Economic Activity and the MNE: A Search for an Eclectic Approach, S. 410-414 .
10. Vgl. <http://stanford.edu/~wacziarg/articles/economist/econart.html> (22.04.2005, 19:45 h)
11. Rasul Hamza Tovi, Cemi da Restani, 1982 w.
12. qsenofonti, `mogonebebi sokrateze~, wigni IV, Tavi II, muxli 29.

რეკენზენტო: პროფესორი შოთა დოღონაძე, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი.

Giorgi Bagaturia, Khatuna Muradishvili
ABOUT A SURVIVAL STRATEGY OF A SMALL COUNTRY - GEORGIA

Summary

The article considers the term of a small country. The characteristics of a small country are analyzed and it is shown that Georgia is a small country and a weak state that can survive only in that way if the population, the public, the political elite and leaders will show wisdom, pragmatism and rationalism. Georgia, as a small country should not have a "big dagger" or "big friend", but a "big mind".

Keywords: small country, Georgia, "big dagger", "big friend", "big mind".

Reviewer: Professor Shota Dogonadze, Georgian Technical University

Георгий Багатурия, Хатуна Мурадишвили
О СТРАТЕГИИ ВЫЖИВАНИЯ МАЛЕНЬКОЙ СТРАНЫ – ГРУЗИИ

Резюме

В статье рассмотрено понятие маленькой страны. Анализируются признаки, характерные для маленькой страны и показано, что Грузия маленькая страна и слабое государство, которое может выжить только в том случае, если население, общественность, политическая элита и лидеры проявят мудрость, прагматизм и рационализм. Грузия, как маленькая страна должна иметь не "большой кинжал" или "большого друга", а "большой ум".

Ключевые слова: маленькая страна, Грузия, "большой кинжал", "большой друг", "большой ум".

Рецензент: Профессор Шота Догонадзе, Грузинский технический университет.

Александр Гегечкори
ТЕОЦЕНТРИЧЕСКАЯ АНТРОПОЛОГИЯ С. КЕРКЕГОРА В
СВЕТЕ ПОСТМОДЕРНИСТСКИХ ИНТЕРПРЕТАЦИЙ

В статье рассмотрен концепт «отчаяния» в теоцентрической антропологии С.Керкегора.

Ключевые слова: *теоцентрическая антропология, антропологическое мышление, отчаяние, концепт отчаяния*

Философию С.Керкегора можно рассматривать как теоцентрическую антропологию. Духовное развитие индивида проходит три стадии: эстетическую, этическую и религиозную. Поскольку, по Керкегору, человеческая экзистенция не может быть адекватно описана на языке абстракции, «внешним» образом, каждая стадия реализуется в имманентности собственного дискурса, с одним лишь ей присущим голосом. Отсюда — псевдонимичность большей части творчества Керкегора. В условиях кризиса христианства Керкегор, совмещая в одном лице философа, теолога и писателя, сознательно нарушил классическое требование чистоты жанра во имя создания а-системной антропологии изменения, предполагающей движение-становление экзистенциального субъекта к вере. Забота о читателе, к которому в конечном счете обращается Керкегор, предполагает использование косвенной формы коммуникации как единственного средства вовлечь читателя в апории существования. Этим же целям служат и концепты-экзистенциалы в его негативной (патетической, лирической) диалектике: страх, отчаяние, повторение, отличающиеся от любых формально-логических структур (например, хайдеггеровских) риторикой образа и персонажной конкретикой. В дальнейшем делается попытка рассмотрения концепта «отчаяние» в свете постмодернистских интерпретаций.

Косвенная форма переживания смерти, переживания «ничто», убедительно представлена Керкегором в его «Болезни к смерти», где была проанализирована всеохватная категория человеческого бытия-в-мире — категория отчаяния. Отчаяние, рассмотренное со всех сторон («подозревающее о себе», «неподозревающее о себе», «отчаяние во временном», «отчаяние в вечном», «отчаяние как «вызов», «слабость», «возмущение» и, в конечном счете, как грех неверия), становится религиозно-психолого-феноменологическим описанием, чья конкретика обильно представлена священниками и стареющими женщинами, юными девушками, людьми «в футляре», сказочными,

მიფოლოგიკესკიმი და ისტორიკესკიმი გეროიმი, ჰოროშო სნაბჟენნიმი პრილესტვოუციმი იმ სიტუაციიმი და გლაგოლამი დეივტია და გვორენია, კორეი უბედელთო პრიდაოთ იმ სტატუს რეალნოტი. ინტერესო, კოთუ ჰერკეგოროვსკოუ სპოსობნოთ პიშვამა ოთმელ აშე შპენგლერ, უვიდევში ვ სამოთ ეე პოვლენიი პოპტკუ პრეოდოლეთ «კრიზის რეალნოტი» ნოვიმი ვოზმობნოთიმი ეე ვერაჟენია.

ჰაიდეგგეროვსკა დე(კონ)სტრუქცია მეტაფიზიკი, ვოზმობნო, ბულა სოხონი ჯადაჟეი, ნე დო კონცა ვოპონენნი; ნე პო პრიკინე (თაკ პოლავაოთ ლევინას, დერრიდა) ნევოლნოთ «ვოსთანოვლენია» მეტაფიზიკი, ა პო პრიკინე, უჩივთვავა ინტერესოუოი ნას ჯდეს კერკეგოროვსკი კონტექსტ, «პერეპისვთენია კერკეგოროვსკი ონტიკესკი კატეგორი რადიკალნოთ «ვებორა-სებჟა» ვ ფორმალნე კატეგორიი ეკზისტენციალნოთ ონტოლოგიი». ვოკრუგ «ვებორა-სებჟა», ჟელანია ბუთ (ილი ნე ბუთ) სობო და ვრაცთეს კერკეგოროვსკა დიალექტიკა ოტჩაენია. უდივთელნა სოკრატისკეა სპოსობნოთ ნაოხიოთ ვესომე არგუმენტუ დო კოვავთელთვ სვოიხ იდეი პრევილას ვ «ბუთიი-კ-სმერტი» ს ნე მენშეი სილო, კემ ვ დრუგიხ პრიოვდენიიხ კერკეგორა.

ვ ანტროპოლოგიკესკოთ მუშლენი კერკეგორა მეოთ ფორმალნოთ სტრუქტურა ჯანიავთ სტრუქტურა სოსთენია (პსიკოლოგიკესკოთ) კაკ ვოზმობნო რეზულტატ ონოშენია ინდივიდა კ ჯნიუო სებჟა ვ კავთესე ლიკნოტი. ჯადაჟა კერკეგორა, — ნაუჩიოთ (სჟა) *პრავილნო* სტრახიოთსეა და *პრავილნო* ოტჩაივთესეა (სრავნიოთ: «სმერტელენ ჯნაკ, პოთერენნი ვდალი, კაკ და თოგდა, კოგდა ონ ბუეთ ნას ვ პოლნოუ სილუ»), — ბულა ბუ ნევიპონიმი ბეზ რიტორიკესკოთ ნაგლადნოტი, კოსვენო პრეოდენნი ფორმ პოლიფონიზმა, ნარუშენია ნეიტრალნოთ ეთოსა ფილოსოფსკოთ რასუჟდენია, აქტივნოთ ისოლვოვანიო შუოთკ და, შირე, კომიკესკიხ სენოკ, სლუჟაქიხ ვ კავთესე კატალიზატოროხ ვოობრავენია, დო სოვანიო ბოლშეი მერე პრიკინოტი, პრიობნენია კ ტექსტუ, კოთ, ესეი გვორიოთ ნა ჟბუკე ლაკანა, სპოსობნოთ რიტატელსკოთ «ოვარენიო რეალნოთუ», კაჟე ვსეო პრიოხოჟაქემუ ვ სიტუაციი ტრავმი (ფრუსტრაციი). კერკეგოროვსკა თეორია კომუნიკაციი, ვერაჟავსეა ვ ტერმინიხ სოვრენნიოთ ლინგვისტიკი, პიტალასე პრეოდოლეთ დისტანციონნოთ და პროვრაცნოთ იკონიკესკიხ ჯნაკოხ (პირს), თო ესეი, ობრანო გვორეა, სდელთ სობაკუ, ვიდივოუ ნა ეკრანე, სპოსობნოთ უკუსიოთ.

ვიდნი ხოვრენნი ფილოსოფი, ტეინისენ და ჰაბერმას, ონოშე კატეგორიო ოტჩაენია კ დისკურსუ ნეგატივნიოთ თეოლოგიი, რასმარირავლი ეე კაკ ოსლოვიე ვოზმობნოტი ინტერსუბუექტივნოტი, პო-სვოემუ ვოპროშავა და რეშავა ვნოვთ სტავშოუ ოლტრასოვრენნიოთ პრეობლემუ დრუგოთ. ტეინისენ, ბორჟსეა ს გეგელემ ეო ჟე სოვთენნიოთ ორუდიემ, კრიტიკუოთ ოვკოე პონიამენი პოსლედნიმ დიალექტიკესკოთ პრეოსტოთ

სуждения или предложения, подавляя, таким образом собственно исследования («практики беседы друг с другом») как логического анализа лингвистическую, языковую прагматику, что приводит в итоге к подавлению коммуникативной свободы. Забвение Гегелем разницы между «бессодержательным» и «просто неразвитым» (нераскрытым) неправомерно рационализирует понятие «истины», что представляет собой тотализацию абсолютного Другого, препятствующую какому-либо «понимающему общению» в религиозной сфере, основанному на мистических (например, иудаистских или протестантских (пиетистских)) принципах богочеловеческого диалогизма. Противопоставляя доминирующему у Гегеля «техническому» и «практическому» (если пользоваться хабермасовским языком) когнитивному интересу «эмансипационный», направленный на освобождение от объективных сил и условий искаженной коммуникации, Тейнссен приходит к такой онтологической идее Бога, который остается единственным гарантом в истории, хранящим открытой возможность вырваться из природного цикла и непрерывности истории, управляемой прошлым, и где концепт Абсолюта, присутствующий в каждом акте успешного взаимопонимания, может быть воспринят только негативно, с точки зрения «перевернутой» философии — только после того, как будет устранен исторический мир, то есть мир времени и страдания. Керкегоровская категория отчаяния радикализирует поэтому, как полагает Тейнссен, негативность человеческого бытия в мире-как-в-целом, определяя положительные категории (здоровье, достигнутая самость) как *вторичные*, то есть квази-нормальные в мире, где норма — это патология (сравните новозаветные слова: «Всяк человек есть ложь»). Поскольку достижение самости и есть прекращение возможности отчаяния, то для этого необходим абсолютно другой, невыводимый из данной наличности индивида, его абсолютное «не-я».

«Христианская драма спасения» (выражение Левинаса применительно к керкегоровским произведениям) оказалась в интерпретации Тейнссена частично лишенной вертикального измерения, свойственного мышлению датского философа, и, столкнувшись с проблемой коммуникационной свободы, пошла, если воспользоваться образным языком Розенштока-Хюсси (и, косвенно, Пирса), по горизонтальной перекладине «креста реальности», вертикальную держа в уме в качестве, как уже было сказано, гаранта этой свободы. Ее предельным выражением, по Керкегору, является вера, то есть абсолютные открытость и прозрачное погружение «я» «в ту силу, которая его полагает», вера, которая нужна для следующего

тейნიסენოვского определения успешной коммуникации, демистифицирующего слова Христа: «Царство Божие внутри (в другом, тейнисеновском, переводе — *между*) вас есть». «Индивид может быть самим собой в своей конечной свободе в той степени, когда, признавая абсолютную свободу Бога, он освобождается от нарциссистической и садомазохистской самости и возвращается к своей собственной самости из бесконечной удаленности *веровдохновленной* коммуникации с абсолютно другим». Таким образом, по Тейниссену, взаимное признание отчаяния как изначальной (то есть нормальной) характеристики человеческого бытия в мире и бессилия его преодолеть самостоятельно и является успешным решением коммуникативной проблемы, что, несмотря на гуманность цели, очевидно противоречит страстному керкегоровскому запрету на функциональное применение веры-как-дара-Бога, ее рационализирование (даже невольное). Как говорит по этому поводу Хабермас, Тейниссен слишком философ, чтобы принять убеждение Достоевского, согласно при каких бы то ни было условиях и доказательствах оставаться с «Христом вне истины», чем с «истиной без Христа».

Керкегору возможность описания эстетическими средствами нерелигиозного сознания на краю абсурда как неизбежного условия веры представилась еще в одном произведении, так же, как и многие другие, подписанном псевдонимом, в «Заключительном ненаучном послесловии к «Философским крохам». Необычное для 40-х годов XIX века щепетильное внимание к самой форме произведения отличает Керкегора от современников и синхронически приводит его в деконструктивистский лагерь, что, как это ни парадоксально звучит, позволяет назвать его христианским постмодернистом (к такому выводу подталкивают работы Капуто и Уорда). Подобно платоновскому Сократу, переставшего в результате своего дианозического «выслеживания софиста» от него чем-либо отличаться, керкегоровский разыскатель христианской истины Иоханнес Климакус (то есть Иоанн Лествичник) без труда может быть принят за юмористического писателя (сравните: «...Я не религиозный человек, а просто юморист»).

С содержательной точки зрения книга показывает ключевое различие между языческой религиозностью (религиозностью А, представленной самым выдающимся в истории философии «рыцарем отречения» — Сократом, где вечность — только *остановившаяся* вечность-воспоминание) и религиозностью христианской

отрицательному ответу-выводу, точнее, к отрицательному результату. Пайпер (вслед С.Веберу, исследователю творчества З.Фрейда) называет керкегоровскую книгу «shaggydogstory», что соответствует русскому выражению «сказка про белого бычка», то есть такому типу повествования, где ожидание окончания, обещанного в начале, может бесконечно длиться, так как само окончание бесконечно откладывается, создавая, по сути, интригу без интриги. Подобные случаи давно известны: «Тысяча и одна ночь» один из наиболее ярких примеров. Относительно недавно Флобер лелеял мечту (как, впрочем, и Готье, и Малларме) о создании бессюжетного (стремящегося к «нулю» сюжета) произведения с целью максимально дать проявиться возможностям самой его формы, в пределе — языка как автономной замкнутой системы, не заботящейся о референции и/или адресате.

Наиболее убедительными для решения керкегоровской апории оказались доводы Деррида. Обозначив керкегоровское «Послесловие» одной из распространеннейших постмодернистских категорий, категорией симулякра, Деррида, по сути, метафизирует нарративную природу анекдота, лишённого смехоразрешаемой коллизии и обречённого на бесконечное затягивание несуществующей развязки, с той только разницей, что он, возможно, пронизательнее всех приблизился к разгадке керкегоровского текста. Отсрочивание (симулирование) откровения смысла или функционирования данного пространства языка, считает Деррида, является «симулякром послесловия», которое, пытаясь «уточнить» предшествующий текст, вопреки намерению, каждый раз начинает заново (сравните возможную аллюзию на джойсовский опус «Finnegan's wake», который можно перевести и как «Конец снава начало»), с той только разницей, что волей-неволей неизбежно (оставляя «следы») добавляет внешний текст, запутывая и усложняя сцену, открывая внутри лабиринта дополнительное измерение, которое является мнимым зеркалом, отражающим бесконечность лабиринта в искажённой, то есть бесконечной, спекуляции». Искажённая и бесконечная (хотя формально «Послесловие», все же имеющее окончание, и ограничено размерами самой книги) керкегоровская спекуляция, разворачивающаяся перед читателем, словно вопреки авторской интенции, может вызвать либо комический, либо «негодующий» эффект. Возможно, именно для «подверженных» первому и было адресовано послание Керкегора.

«Дар смерти», о котором Деррида написал столько интересных страниц, в случае с датским философом приобретает христианское звучание. Выигранное Деррида креативное пространство

დეკონსტრუქციის ბლოგორი ბესონქონო ქრევატომუ სმოსლბი რაზლიქანიო ბი ოქლადვბანიო ტრანსქედენტალბონო ოზნაქემოგო (სმოსლბ) ბ კერქეგოროვსკო ბირე ბმეე, სლედოქობე ზნაქენბე. ვესელბ ბგროვბ დეაქტენობე პოსტმოდერნბსტსკო ობრბქო (პრეჯდე ვესეგო ვო ვსუქე დერრბდბ), პროდუქიროვბოვბ სვერქქელოვქესკბ ბ (უქბტოვბ სპეცბფბქუ დერრბდბნბზმბ) სვერქტესტუალბონბ ბზბტოქ სმოსლბ, ბმენბო ტემ ბ ოქლბქეაქს ბ კერქეგოროვსკო, ქო ტბოქ სპოსო სუქესტოვბნბ (ბნდბვბდბ, ტესტბ) ბვბლბქს ბდბ კერქეგორბ დემონბქესკბ, აგასფეროვსკბ, ვექნო სკბტბოქბსბ «პროტბვორექბე», კოტორე ბოქტ ბბბ რბსმორენო კბკ ბ ბეზბსქოდნო ტრბგბქესკო (ვრდე ბეკქეტოვსკო «ვ ოქდბნბი გოდდო») ტბკ ბ კომბქესკო სვბტე, ოქმენბოქბმ ავტორბტ ბეზოქკროვენბონო, სუგობო ქელოვქესკო ბვბქბ, ქბბ ნბბლუქბბ უქბქბო ბბ ბდ სმბტბ, თე ოქბ სმოქნბე. ნო სბმ ფბქტ ნბპბსბნბ კნბგბ, კოტორბ ოქბბლბქს ბეზრეზულქბტნო, ნე სლუქბნ. ბდბ «ბდელბნოგო» კერქეგოროვსკო ქბტბლბ ვბბნო პონბქბ, ქო «ნბპბსბ ბნბგუ ბ ოქმენბბ (ზბრბკოვბბ — ოქბე ობნ პეროვდ, პრბმექბნე ნბბე — ა.გ.) ოქბ, — ვოვსე ნე თე სბმე, ქო ნე ნბპბსბ ოქბე ვოობქსე». ზბგბდკ სუქესტოვბნბ ბმენბო კბკ ქელოგო, პოლბგბტ კლბმბკუს, ნე პოქოქბ ნბ ზბგბდკუ ბ გბზეტე, ქბო რბზგბდკუ ზბბნტრბგოვბნბნბ ქბტბლბ ოქდბნბ ნბბბ ბ სლედოქობე ვბპუსქე. ვ ოქლბქე ოქ ბრონბკბ, რელბტბვბზბრბოვბოვბე ბბრ ბერდ უომ აბსტრბქტნო ქელოვქენობე, ბოტორბსტ დელბტ ოქბ ბერდ ლბცომ ბოგბ, სტბნოვბს ვროვბე სო ვსელენსკბმ პროტბვორექბე ბ პრევრბქბ ოქბ ბ შუტკუ. ობნბკო ოქბ ბოტორბსტ, გოვორბტ კლბმბკუს, ზნბ გლუბბნბ სტრბდბნბ, ოქპრბვბლბქს დომოქ» (პოდ დომომ პოდრბზუმეაქსე ოქბ სოზნბნე, ზნბოქბე პროტბვორექბე), თე ბოტორბსტუ რელიგბოზნომუ, ქბბ სოზნბნე ბ ოქბ სბმო პროტბვორექბე, ნეკუდბ პოქბბ. ზბგბდკუ სუქესტოვბნბ ბოქტ რბზრეშბბ, პო კერქეგორუ, თოქბო ოქბ (ა) ავტორ. სბმბ ზე სტრუქტურბ კერქეგოროვსკო «პოსლესოვბბ» კოსვენბო ანბგბლბრბოვბ ვლბსტ ბვბქბ, პო კერქეგორუ, პრბქბნუ სომნბნბ (დბტსკბ მბსლბტლბ სქბტბლ ზმებ-ბსკუსბტლბ პერვბმ გერმენევტომ, სბმბმ ბვბქბომ), ობმბნბ, ზბბვენბბ დბროვბნბნო «ნეპოსრედსტვენბონო». ვ ოქბოქუ ოპოსრედოვბნბ ბ რეფლექტბრბოვბოვბე ოქბტეზბმბ კერქეგოროვსკბ კოსვენბბ ფორმბ კომმუნბკბცბ ბ ბლბ, კბკ ოქბ ნბ პბრბდოქსბლბნო, ნბპრბვლენბ ნბ დევბლვბცბო ბვბქბ კბკ ავტონომნო სტრუქტურბ ბ ვოზრბქენბ ბზ ზბბვენბბ ფბლოსოფსკო მბსლბ (ბ ოქბმ, თე ოქბ ბ ოპოსრედოვბნბ, პრეუსპელბ, პრეჯდე ვესეგო გეგელევსკბ ფბლოსოფბ რელიგბბ) კბტეგორბბ ნეპოსრედსტვენბონო; სრბმნბტე კერქეგოროვსკო: «სმორბ, ვონ ონ სობბ — ბოგ. გდბ? ტბმ. რბვბე თბ ნე ვბდბშბ ოქბ?»), ქო, კ სლოვბ პერეკლბქბქსე ს ლერმონტოვსკბმ «ბ ბ ნებესბქ ბ ვბქუ ბოგბ». ბვბქ, დბსკრედბტბრბოვბოვბ ბ ოქბრბცბოვბოვბ სბმ სებბ ბერდ ლბცომ ბსტბნბ, ბ

змеи, который будет жалить семя жены в пятю в ответ на поражение его в голову, согласно библейскому сюжету (вспомним символику змия у Г.Сковороды), — таковы полумистические сравнения-предостережения как рационалистическим формам философского дискурса, так и его постмодернистским модуляциям, следующие из керкегоровской теории косвенной формы коммуникации применительно к «Заключительному ненаучному послесловию к «Философским крохам».

Литература:

References:

1. Шпенглер О. Закат Европы: Очерк морфологии мировой истории. Т. 2: Всемирно-исторические перспективы.— М.: Мысль, 1998
2. Habermas J/ Communicative Freedom and Negative Theology// Kierkegaard in post/modernity. — Indiana University Press, 1995
3. Делез Ж. Различие и повторение.— СПб.: Петрополис, 1998
4. Усманова А.Р. Умберто Эко: парадоксы интерпретации.— Минск: Изд-во БГУ «Пропилеи», 2000
5. Caputo J.D. The prayers and tears of Jacques Derrida: religion without religion.— Indiana, 1997.— 374 p.; Ward G. Barth, Derrida and The Language of theology.— Cambridge: Cambridge University Press, 1998
6. Kierkegaard S. Concluding Unscientific Postscript.— Prinseton: Princeton University Press, 1941
7. Pyper H. Beyond a Joke: Kierkegaard's Concluding Unscientific Postscript as a Comic Book

Рецензент: профессор Мария Култаева, доктор философских наук, заведующая кафедры философии Харьковского национального педагогического университета имени Г.С.Сковороды.

ალექსანდრე გებეჭკორი

ს.კერკეგორის თეოცენტრისტული ანტროპოლოგია
პოსტმოდერნისტული ინტერპრეტაციების შესწავლა

რეზიუმე

სტატიაში განხილულია ს.კერკეგორის თეოცენტრისტული ანტროპოლოგიის კონცეპტი “სასოწარკვეთილება”.

საკვანძო სიტყვები: თეოცენტრისტული ანტროპოლოგია, ანტროპოლოგიური აზროვნება, სასოწარკვეთილება, სასოწარკვეთილების კონცეპტი.

რეცენზენტი: პროფესორი მარია კულტაევა, ფილოსოფიის მეცნიერებათა დოქტორი, გ.სკოვოროდას სახელობის ხარკოვის ეროვნული პედაგოგიური უნივერსიტეტის ფილოსოფიის კათედრის გამგე.

Alexander Gegechkori

THEOCENTRIC ANTHROPOLOGY BY S. KERKEGOR IN THE LIGHT OF POST-MODERNISM INTERPRETATIONS

Summary

The concept of "despair" in theocentric anthropology by S. Kerkegor is considered in the article

Keywords: theocentric anthropology, anthropological thinking, despair, concept of despair

Reader: Professor Maria Kultraeva, Ph.D, Chief of the Chair of Philosophy, Kharkov National Pedagogical University after H.S. Skovoroda.

ირაკლი მიქავა, გიორგი ზირაქაშვილი სოციალური კრიზისების უსიძოღინამიბა

ტრადიციულ ფასეულობათა რღვევის ეპოქაში სოციალური კრიზისის ფსიქოლოგიური მიზეზების აღმოჩენის პრობლემა განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს, ვინაიდან კრიზისის იდენტიფიცირება და პრევენცია, ხშირად, გადაუღახავ წინააღმდეგობას აწყდება. მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ კრიზისის რაობის განსაზღვრა, არამედ მისი წარმომშვეები წიაღისა და ვარემოებების კონკრეტული დადგენა როგორც სოციუმში, ასევე ცალკეულ ადამიანში.

ამ პრობლემისადმი საინტერესო მიდგომას გვთავაზობს ანალიზური ფსიქოლოგიის სკოლა. მისი მიმდევრების აზრით, მნიშვნელოვანია კრიზისის გამომწვევი ფსიქოლოგიური მიზეზებისადმი ეპოქის შესაბამისი დამოკიდებულების შემუშავება, რაც ინდივიდუალური პასუხისმგებლობის გაძლიერებასა, ცნობიერების გაღრმავებას და ბოროტების არქეტიპთან ინტეგრაციული დამოკიდებულების შემუშავებას მოითხოვს. ბოროტების არქეტიპის განადგურება შეუძლებელია, თუმცა, მიუხედავად ამისა, მასთან ბრძოლა არ უნდა შეწყდეს, ვინაიდან იგი სულიერი ცხოვრების უმნიშვნელოვანეს ელემენტს წარმოადგენს.

ბოროტება, როგორც კოლექტიური არაცნობიერი ფსიქიკის განუყოფელი ნაწილი, წინააღმდეგობის ძალაა, რომლის გარეშეც ცნობიერების გაღრმავება ვერ განხორციელდება. ანალიზური ფსიქოლოგიის პრაქტიკული გამოცდილება ცხადყოფს, რომ ჩრდილის არქეტიპის ცნობიერი ინტეგრაციის უკულებელყოფის შემთხვევაში მასთან კონფრონტაციამ, შესაძლოა, ფატალური შედეგები იქონიოს არა მხოლოდ პიროვნების, არამედ მისი უახლოესი გარემოცვისა და საზოგადოებისთვისაც.

საკვანძო სიტყვები: ევზისტენციალური კრიზისის ეპოქა, ანალიზური ფსიქოლოგიის მიდგომა ბოროტებისადმი, ჩრდილის არქეტიპი, თრეუნისა და დევნის ფსიქიკური მექანიზმები, ჩრდილის არქეტიპის პროექცია, სოციალური კრიზისი, ახალი დროის ეთიკა.

ტრადიციულ ფასეულობათა რღვევის ეპოქაში ბოროტების პრობლემა განსაკუთრებულ სიმძაფრეს იძენს, ვინაიდან მისი აღმოჩენა, განსაზღვრა და, შესაბამისად, მისგან თავის დაღწევა, ხშირად, გადაუღახავ წინააღმდეგობას წარმოადგენს. საკითხის სიმწვავეს განაპირობებს ის ფაქტიც, რომ

დღესდღეისობით ადამიანის აგრესიას, მის უგუნურ, ეგოისტურ, ძალაუფლებისაკენ ლტოლვით ნაკარნახევ ქცევას, არა მხოლოდ კაცობრიობის ერთი ნაწილის, არამედ მთელი დედამიწის განადგურება ძალუძს. ამ გარემოების გათვალისწინებით, ვფიქრობთ, თამამად შეიძლება ითქვას, რომ მხოლოდ თეორიული განსაზღვრებების ძიება, შესაძლოა, სავალალო აღმოჩნდეს ადამიანთა მოდემისათვის, ვინაიდან მწვავე სულიერი პრობლემის რაციონალიზაცია ან ესთეტიკურ განზომილებაში გადატანა აღუნებს ცნობიერებას, ცვლის რა რეალობას სასურველი მიმართულებით და ქმნის წარმოსახვით სინამდვილეს:

„ამგვარი პროცედურის უპირატესობის აღმოჩენა არ არის ძნელი: ესთეტიკური განხილვა უმად აქცევს პრობლემას სურათ-ხატად, რომელსაც აუღელვებლად უმზერ და ყოველგვარი თანაგანცდისა თუ თანაგრძობისაგან უსაფრთხო მანძილით დაშორებული მშვიდად ტკბები, როგორც მისი მშვენიერებით, ასევე უსახურებით, დასრიალებს რა შეგრძნება მხოლოდ გამოხატული ვნების ზედაპირზე.“ [2]

თანამედროვეობის ეგზისტენციალური პრობლემისადმი საინტერესო მიდგომას გეთავაზობს ანალიზური ფსიქოლოგიის სკოლა. მისი დამაარსებელი, კარლ გუსტაფ იუნგი, აქტიურად იკვლევდა დესტრუქციულობის ფსიქოლოგიურ საფუძვლებს. მან აღმოაჩინა, რომ ცნობიერ მესა და გარესამყაროს შორის ფსიქიკის ღრმა საწყისები მოქმედებენ, რომელთაც მან კოლექტიური არაცნობიერი არქეტიპები უწოდა. ისინი წარმოადგენენ ადამიანის, როგორც ბიოლოგიური სახეობის, სამყაროსთან ურთიერთობის მრავალსაუკუნოვან გამოცდილებას. არქეტიპები ობიექტურად ვლინდებიან რელიგიურ თუ მითოლოგიურ სურათ-ხატებში, სიმბოლოებში, ხელოვნებაში, ლიტერატურაში, ფანტაზიებში, სიზმრებში და ცვლიან ადამიანის ცნობიერ დამოკიდებულებას სამყაროსადმი:

“არქეტიპი სიმბოლური ფორმულაა, რომელიც იწყებს მოქმედებას იმ შემთხვევაში, თუ ცნობიერად შემუშავებული ცნება ჯერ არ არსებობს, ან გარკვეული შინაგანი თუ გარეგანი მიზეზების გამო საერთოდ არ შეიძლება არსებობდეს.”

არქეტიპის, როგორც ასეთის, განადგურება შეუძლებელია. იგი წარმოადგენს ფსიქიკური ენერგიით გაჯერებულ, ცოცხალ კოლექტიურ სიმბოლოს, რომელიც გარე სამყაროს ობიექტებში პროეცირდება და ანიჭებს მათ სულიერი, ზებუნებრივი

არსებისათვის დამახასიათებელ თვისებებს. ამის შედეგად ადამიანი “ზღაპრულ რეალობაში” ხვდება. იგი ხიბლავს, თრგუნავს და აშინებს მის ცნობიერ მეს მრავალფეროვნებითა და უშრეტო შინაგანი ძალით. ინდივიდი თანდათან კარგავს პირადულ თვისებებს და სხვადასხვა გარემოებათა და მოვლენათა მძევლად იქცევა. ბოროტი საწყისიც, როგორც ადამიანის დესტრუქციული ლტოლვების არქტიპული განსახიერება, რომელიც ანალიზურ ფსიქოლოგიაში ჩრდილის სახელით არის ცნობილი, მისი შინაგანი ბუნების განუყოფელი ნაწილია. განვითარების კოლექტიურ ეტაპზე მყოფი საზოგადოება ხშირად მიმართავს ჩრდილის არქტიპის პროექციის მექანიზმს, ვინაიდან მისი ინდივიდუალური ცნობიერება ჯერ კიდევ კოლექტიური არაცნობიერი ფსიქიკის მარწუხებში იმყოფება. ჯგუფთან იდენტიფიცირებული ადამიანი ვერ ახერხებს უარყოფითი საწყისის ინდივიდუალურ ღონეზე გაცნობიერებას, ამიტომ იბყრობს შიში და საფრთხის მოლოდინი, შემდეგ კი მდელვარება მთელ ჯგუფს ეუფლება. იქმნება ბოროტების ობიექტური ხატის ჩამოყალიბების აუცილებლობა, რათა მისი მეშვეობით უარყოფითი ემოციების განტვირთვა განხორციელდეს. ასეთ შემთხვევაში მასა მოქმედებს, როგორც ერთი სხეული, ერთი პიროვნება.

თანამედროვე ინდივიდუალისტურ საზოგადოებაში მდგომარეობა უფრო რთულდება. ტრადიციული ღირებულებების გაუფასურება ღრმა სულიერ კრიზისს იწვევს, ვინაიდან ისინი ვეღარ იცავენ ადამიანს აგრესიული, ეგოისტური და ველური ინსტინქტური ლტოლვების შემოტევისაგან. ამის შედეგად საზოგადოება იხლინება რამოდენიმე ჯგუფად და, შესაბამისად, ვიღებთ ბოროტების რამოდენიმე სახეს.

საზოგადოების ერთი ნაწილი კვლავ ებღაუჭება ყავლგასულ ფასეულობებს, იდენტიფიცირდება მათთან და უარყოფითი, მიუღებელი მიდრეკილებების დათრგუნვისა და განდევნის მექანიზმებს მიმართავს. მათ მიზანს საკუთარი პერსონის, ანუ მოჩვენებითი პიროვნების განმტკიცება წარმოადგენს, რომელიც საზოგადოებისათვის მისაღები თვისებებისაგან შედგება:

„პერსონა არის ნიღაბი, არის ის, რასაც წარმოადგენ, როგორც ჩანხარ, რაც შესაბამება დროის, გარემოსა და საზოგადოების მოთხოვნებს, შენი ნამდვილი ინდივიდუალური ყოფიერების საპირისპიროდ. პერსონა არის სამოსი, შალითა,

ჯავშანი და უნიფორმა, რომლის მიღმა და რომელშიც ინდივიდი, ხშირად, არა მხოლოდ სამყაროს, არამედ საკუთარ თავსაც ემალება”. [3]

განდევნის შემთხვევაში პერსონასთან იდენტიფიკაცია იწვევს ცნობიერი მეს ინფლაციას.[3] ადამიანს პატივმოყვარეობა და განდიდების მანია იპყრობს, რაც არაცნობიერის კომპენსატორულ რეაქციას წარმოადგენს. ამგვარად, ჩრდილის არქექტივი ფარული გზით იჭრება ცნობიერებაში. მე სრულიად კარგავს თვითკრიტიკის უნარს. წყვეტს კავშირს საკუთარ ნაკლოვან მხარესთან. ახორციელებს მის არაცნობიერ პროექციას და ებრძვის სხვა ადამიანებში, საზოგადოებებსა თუ კულტურებში.

დათრგუნვის მექანიზმი განსხვავებულ ფსიქიკურ სურათს ქმნის. იგი „მეს ცნობიერი ქმედებაა, რომელიც სისტემატურად ხორციელდება. ამასთანავე მნიშვნელოვანია, რომ თრგუნვა მსხვერპლის გაღებას გულისხმობს, რასაც ტანჯვა მოსდევს. ადამიანი იღებს ამ ტანჯვას, რის შედეგადაც მე ინარჩუნებს ხანგრძლივ კავშირს გაძევებულ შინაარსებსა და პიროვნების ნაწილებთან.” [3]

ამ შემთხვევაში ბოროტი საწყისი ცნობიერდება, თუმცა ითრგუნება და არ ეძლევა ქმედებაში ჩარევის საშუალება. მე დეფლაციას განიცდის. [3] ადამიანი ცოდვილობისა და არასრულფასოვნების განცდის ტყვეობაში ვარდება, რამაც შეიძლება არაცნობიერი კომპენსაციის მექანიზმის ამოქმედება გამოიწვიოს, ვინაიდან ცოტა ვინმეს თუ ძალუქს სულიერი ტანჯვის ხანგრძლივი ატანა. ცნობიერება კვლავ მიმართავს თრგუნვისა და განდევნის მექანიზმებს.

ცნობიერების კიდევ ერთ ფორმად ვგრძნობდებული კრიზისული ადამიანი შეიძლება განვიხილოთ. იგი ჩაფლულია ნიჰილიზმსა და ანარქიაში. გასაქანს აძლევს საკუთარ ნეგატიურ მიდრეკილებებს და კოლექტიური არაცნობიერების აბსოლუტური ზეგავლენის ქვეშ ექცევა. ღირებულებებისგან განძარცვულ, დაკნინებულ მეს სრულიად ნთქავს ჩრდილი.

წარმოდგენილი ანალიზი ცხადყოფს, რომ თანამედროვე ადამიანი საკმაოდ რთული ამოცანის წინაშე დგას. მან უნდა შეითქვას სწორი დამოკიდებულება საკუთარ ჩრდილთან, რათა შეძლოს მომავალი ეგზისტენციალური კატასტროფის თავიდან არიდება. ამ მძიმე პრობლემის გადაჭრა ინდივიდუალური პასუხისმგებლობის გაძლიერებისა და ცნობიერების გაღრმავების გარეშე წარმოუდგენლად მიგვაჩნია.

აუცილებელია იმის გააზრება, რომ ადამიანში ბოროტი საწყისის განადგურება შეუძლებელია, თუმცა, მიუხედავად ამისა, მასთან ბრძოლა არ უნდა შეწყდეს. პირიქით, ჩრდილთან დაპირისპირება სულიერი ცხოვრების უმნიშვნელოვანეს მიზანს წარმოადგენს. იგი არაცნობიერი წინააღმდეგობის ძალაა, რომლის გარეშეც ცნობიერების გაღრმავება ვერ განხორციელდება.

ანალიზური ფსიქოლოგიის პრაქტიკული გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ ჩრდილის არქეტიპის ცნობიერი ინტეგრაციის უშუალებელყოფის შემთხვევაში მასთან კონფრონტაციამ შესაძლოა, ფატალური შედეგები იქონიოს არა მხოლოდ პიროვნებისათვის, არამედ მისი უახლოესი გარემოცვისა და საზოგადოებისთვისაც. ბოროტების თრგუნვასა და განდევნას აგრესიის სპონტანური აფეთქებისა და სოციალური კატასტროფების გამოწვევა ძალუძს. ამის თავიდან აცილება შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ყოველი ადამიანი გააცნობიერებს თავის წილ ბოროტებას და მიიღებს საკუთარ ნაკლოვანებებსა და არასრულფასოვნებას. ბოროტების საწყისი არა გარეთ, არამედ საკუთარ თავში უნდა ვეძიოთ. ამასთან დაკავშირებით ერის ნოიმანი აღნიშნავს, რომ ბოროტებასთან დაპირისპირება, ინდივიდუალური გადარჩენის მიზნით, მხოლოდ გაამძაფრებს აგრესიულ მისწრაფებებს იმ სოციალურ ჯგუფებში, რომლებისთვისაც სულიერი ელიტის ზნეობრივი იმპერატივები მიუღწეველ სიმაღლეს წარმოადგენს. [3] მეს დეფლაციის საშიშროების წინაშე მყოფი საზოგადოების წევრები იძულებულნი იქნებიან მიმართონ თვალთმაქცობას, მოჩვენებით მორალს და შეერწყან საკუთარ სოციალურ ფუნქციას - პერსონას, რათა დაიცვან თავი არასრულფასოვნების კომპლექსის შემოტევისაგან. პროცესების ამგვარი განვითარება ნელ-ნელა აღრმავებს საზოგადოებისა და პიროვნების შინაგან გახლეჩილობას. ამ შემთხვევაში, ანალიზური ფსიქოლოგიის თანახმად, ამოქმედებას იწყებს არაცნობიერი კომპენსაციის მექანიზმი. ჩრდილის არქეტიპი უკიდურესად დესტრუქციული ფორმით იჭრება ცნობიერებაში, რათა ჩამოგლიჯოს მეს ყალბი თვისებებისგან შემდგარი ნიღაბი და აღადგინოს დარღვეული წონასწორობა.

ამგვარად, ცალკეული პიროვნებებისა თუ მცირერიცხოვანი ელიტარული ჯგუფების მიერ განდევნილი და უარყოფილი ბნელი საწყისი, ველური, დესტრუქციული ინსტიქტების სახით ორმაგი გაშმაგებით აბობოქრდება მასაში, რაც ქმნის

მსოფლიო ომებისა და სოციალური კატასტროფების საფრთხეს.

“როდესაც ამგვარი სიმბოლოები ინდივიდების დიდ ნაწილში ვლინდება და მათთვის აუცილებლობას წარმოადგენს, მაშინ ეს სიმბოლოები ანდამატივით იზიდავენ ამგვარ ინდივიდებს ერთმანეთისაკენ და შედეგად ყალიბდება მასა. მისი ლიდერიც მალე გამოჩნდება – პიროვნება, რომელსაც ყველაზე ნაკლები წინააღმდეგობის უნარი, პასუხისმგებლობის გრძობა და მდაბიო მიდრეკილებებით განპირობებული ძალაუფლებისაკენ დაუოკებელი სწრაფვა ახასიათებს. იგი გასაქანს მისცემს ყველაფერს, რაც ესესაა ამოხეთქვას ღამობს და მასაც გაჰყვება მას, როგორც აბოლოქრებული ზვავი” [1]

თანამედროვე დასავლური სამყაროს მისწრაფება მთელ მსოფლიოში დემოკრატიისა და ადამიანის უფლებების დაცვისაკენ არის შესაძლებელი სოციალური კატასტროფების პრევენციის ექსტრავერტული გზა. თუმცა ანალიზური ფსიქოლოგიის მიერ შემუშავებული მიდგომა ადამიანის დესტრუქციულობისადმი ცხადყოფს, რომ არა მხოლოდ ნებისმიერ საზოგადოებაში, არამედ ნებისმიერ ინდივიდში მომხდარი შინაგანი დაპირისპირება შეიძლება მთელი კაცობრიობისათვის სავალალო აღმოჩნდეს. ამ გარემოების გაცნობიერება უადრესად მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია. ამიტომ, ვფიქრობთ, რომ თითოეული ჩვენთაგანი ვალდებულია მეტი პასუხისმგებლობით ჩაუდრმავედეს საკუთარ შინაგან ბუნებას და გაითვალისწინოს, თუ რას გამოიწვევს მის მიერ ინდივიდუალური განვითარების გზაზე გადადგმული ნაბიჯები სოციალურ გარემოში.

XXI საუკუნის ადამიანმა უნდა გაიცნობიეროს პასუხისმგებლობა მთელი კაცობრიობის მომავლის წინაშე და მიიღოს რელიგიური, მსოფლმხედველობრივი, თუ კულტურული განსხვავებები, როგორც ცხოვრებისეული ფაქტი, როგორც კაცობრიული რეალობა, როგორც აუცილებლობა, რომლის გარეშეც სამყაროს ობიექტური ხატის შექმნა შეუძლებელია, ვინაიდან სიცოცხლის ჭეშმარიტი არსი სწორედ მის მრავალფეროვან გამოვლინებებში გამოიხატება.

ლიტერატურა

References:

1. К. Юнг. Избранное. “Попури”. 1998.
2. К. Юнг. Психологические типы. “Попури”. 1998. Минск.

3. Erich Neumann. Tiefenpsychologie und neue Ethik. Fischer Taschenbuch Verlag. 1984. Frankfurt am Mein.
4. Erich Neumann. Kulturentwicklung und Religion. Fischer Taschenbuch Verlag. 1984. Frankfurt am Mein.

რეცენზენტი: პროფესორი ვანო ჭიაურელი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

Irakli Mikava, Giorgi Zirakashvili
PSYCHODYNAMICS OF SOCIAL CRISES

Summary

In the epoch of the destruction of traditional values the problem of evil acquires special sharpness, since its detection and rescuing from it frequently represents the insurmountable obstacle. It is considerable not only determination of evil, but also its origin in the depths and the concrete establishment of circumstances in the person himself.

The school of analytical psychology proposes interesting approach to these problems. According to the opinion of their followers, is important the production of the definite dependence on the evil beginning of epoch as to the archetype, that it requires an increase in the individual responsibility and deepening of consciousness. The destruction of the archetype of evil is impossible, although, in spite of this, the fight with it must not cease, since this represents the most important element of spiritual life.

Evil, as the integral part of the collective irresponsible psyche, is the resisting force, without which will not be carried out the deepening of consciousness. The practical experience of analytical psychology makes with obvious, that in the case of rejecting the integration of the consciousness of the archetype of *shadow* and confrontation with it can have fatal outcome not only for the personality, but also for its nearest environment and society.

Keywords: Era of existential crisis, to view analytical psychology of evil, the archetype of shadow, the psychological mechanisms of restrain and pursuit, scheme of the archetype of shadow, social depression, ethics of the new time.

Reviewer: Professor Vano Chiaureli, Georgian Technical University

Иракли Микава, Георгий Зиракашвили
ПСИХОДИНАМИКА СОЦИАЛЬНЫХ КРИЗИСОВ

Резюме

В эпохе распада системы традиционных ценностей чрезвычайно остро претворяется вопрос о зле. Современный человек сталкивается, порой, с непреодолимыми преградами, пытаясь обнаружить и устранить его. Важно не только теоретически определить понятие зла, но и указать на порождающий его очаг в самой человеческой природе.

Интересный подход к этой проблеме предлагает школа аналитической психологии. По мнению его приверженцев, основная задача современности состоит в выработке новой установки к злу на начальном этапе, как к архетипу. Чтобы справиться с ней, необходимо усилить индивидуальную ответственность и углубить сознание. Уничтожить архетип зла невозможно, но, несмотря на это, необходимо продолжать борьбу против него, поскольку оно является важнейшим элементом внутренней душевной жизни.

Зло, как неотъемлемая часть коллективной бессознательной психики, есть сила сопротивления, без которой невозможно углубление сознания. Практический опыт аналитической психологии показывает, что конфронтация с архетипом *тени*, без его сознательной интеграции, может иметь фатальный исход не только для самой личности, но и для всего общества.

Ключевые слова: Экзистенциальный кризис эпохи, подход аналитической психологии к проблеме зла, архетип зла, психологические механизмы подавления и вытеснения, проекция архетипа зла, социальный кризис, этика нового ремини.

Рецензент: Профессор Вано Чиаурели, Грузинский технический университет

საჯარო მმართველობის პრაქტიკა

რევაზ კახიანი
საჯარო მოხელეების პროფესიული განვითარება, როგორც
მათი მობილობის საფუძველი

სტატიაში განხილულია საჯარო მოხელეების სამსახურებრივი მობილობის პრობლემები და მოსამსახურეთა პროფესიული განვითარების პროცესებზე მათი ზეგავლენა. ავტორის მიერ სტატიაში ხორციელდება მცდელობა, დამტკიცდეს სხვადასხვა კატეგორიის საჯარო მოხელეთა ურთიერთქმედების ფაქტორის ზეგავლენა სახელმწიფო აპარატის მოხელეთა კარიერულ მისწრაფებებზე.

გარდა ამისა, განსაზღვრულია საჯარო მოხელეთა პროფესიული განვითარების ძირითადი მიმართულებები და გამოვლენილია ის ნეგატიური ფაქტორები, რომლებიც ზემოქმედებს ამ პროცესზე.

საკვანძო სიტყვები: *სოციალური მობილობა, პროფესიული განვითარება, საჯარო სამსახური, კარიერა, განათლება.*

სწრაფი და ფუნდამენტური ცვლილებები, რომლებიც ხდება სახელმწიფო საჯარო სამსახურებში, აქტუალურს ხდის მისი, როგორც სოციალური პროცესის, კვლევას. ეს განსაკუთრებით ეხება საჯარო მოხელეების მობილობას, რომელსაც პროფესიონალიზმი და მისი რეგულარული სრულყოფა უდევს საფუძველად.

საჯარო მოხელის პროფესიული განვითარების პროცესი მოიცავს რამოდენიმე ეტაპს:

- 1) ადაპტაცია სახელმწიფო სამსახურში შესვლის შემდეგ;
- 2) პრაქტიკული სამსახურის ახალი უნარებისა და ჩვევების შექმნა;
- 3) დამატებითი პროფესიული განათლება;
- 4) თვითგანათლება, რომელიც თან სდევს მოხელეს პროფესიული კარიერის ყველა ეტაპზე.

პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და სოციალურ ცხოვრებაში მიმდინარე მოვლენების სისწრაფის გამო მოხელეთა ცოდნა და უნარ-ჩვევები ხშირად ძველდება. ეს მმართველობითი საქმიანობის ტრადიციებშიც მკლავდება, მაგალითად,

სტატისტიკური და სოციოლოგიური ინფორმაციის მნიშვნელობის არდაფასება, გადაწყვეტილებების ერთპიროვნული მიღება, შეფასების ახალი მეთოდებისა და მოსამსახურეთა სტიმულირების იგნორირება და სხვა.

ამჟამად სახელმწიფო საჯარო მოსამსახურეების უმრავლესობა გამოირჩევა განათლების მაღალი დონით. მათ შორის სპეციალური პროფილური განათლება გააჩნია მოხელეთა 85%-ს. მაგრამ ეს ფაქტი ჯერ კიდევ არ მეტყველებს სახელმწიფოს სახელით ამა თუ იმ ადმინისტრაციული ფუნქციის განმახორციელებელი სახელმწიფო მოსამსახურეების მაღალ პროფესიონალიზმზე.

პრობლემა მდგომარეობს იმაში, რომ საჯარო მოხელეებს გააჩნდეთ მმართველობითი ცოდნა და უნარ-ჩვევები, მათთვის კი შეიქმნას მობილობის, უფრო მაღალი ადმინისტრაციული თანამდებობების გაკავების წინაპირობები. სტატისტიკური მონაცემები და სოციოლოგიური კვლევები გვიჩვენებს, რომ ეს ამოცანა ჯერჯერობით გადაჭრილი არაა.

მიგვაჩნია, რომ სახელმწიფო სტატისტიკაში საჯარო მმართველობის პროფილის განათლების მქონე მოხელეები განსაკუთრებულ ჯგუფში უნდა იქნას თავმოყრილი. სხვადასხვა წყაროებით ცნობილი ხდება, რომ საქართველოში საჯარო მოხელეთა 35,9%-ს ეკონომიკური, ხოლო 32,1%-ს იურიდიული განათლება აქვს მიღებული. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს იმ სპეციალისტებს, რომლებსაც აქვთ განათლება შექმნილი სპეციალობებით: „სახელმწიფო და მუნიციპალური მართვა“ და „პერსონალის მართვა“, ვინაიდან სახელმწიფო მოხელეები პირველ რიგში მმართველებს წარმოადგენენ. ამ სპეციალობათა დაუფლებამ შეიძლება ხელი შეუწყოს სახელმწიფო მართვის ეფექტიანობის ზრდას. ვთვლით, რომ ეს სპეციალობა უნდა გააჩნდეთ პირველ რიგში ხელმძღვანელებს, ვინაიდან მართვა მათთვის ყოველდღიურ შრომას წარმოადგენს. რეალობაში დღეს სულ სხვა რამეს ვხედავთ.

ხელმძღვანელ პოსტებზე დღეს ინიშნებიან დაბალი მმართველობითი განათლებისა და გამოცდილების მქონე ადამიანები. ეს კი მეტყველებს იმაზე, რომ მათი ხელმძღვანელ თანამდებობაზე შერჩევისას ამ ასპექტს ყურადღება არ ექცეოდა.

უნდა აღინიშნოს, რომ საჯარო მოხელეების როტაციის სისტემა არაა მიმართული სტრატეგიული მიზნების

გადაწყვეტაზე. პირველ რიგში იგი ემსახურება საჯარო სამსახურის მოხელეთა გადამზადებას, ვინაიდან, როგორც აღინიშნა, მათი განათლების დონე მმართველობით სფეროში ჯერჯერობით დაბალია. ჩვენი აზრით, გადამზადება პირველ რიგში უნდა ეხებოდეს რეზერვისტებს და მათ, ვინც ემზადება უმაღლესი მმართველობითი თანამდებობის დასაკავებლად. გადამზადებული სპეციალისტები კი სხვათაგან შედარებით უფრო მაღე უნდა აღწევდნენ მაღალ თანამდებობაზე დანიშვნას.

ანალოგიურად უნდა მივუდგეთ სტაჟირებასაც, მკაფიოდ განვსზღვრავთ რა გადამზადებისა და სტაჟირების როლს უმაღლესი მმართველობითი კადრების ხარისხიან მომზადებაში. ამ დროს უნდა გავითვალისწინოთ საჯარო მოხელეების პროფესიონალიზმის პრობლემები, რომლებიც ვლინდება სოციოლოგიური კვლევებისას. 2016 წელს ჩვენს მიერ ჩატარებული სოციოლოგიური გამოკითხვის შედეგად დადგინდა, რომ საჯარო მოხელეთა 29% უმაღლეს სასწავლებლებში მიღებულ საკუთარ სპეციალობას თვლის თანამდებობისთვის შეუსაბამოდ, ხოლო 38% კი თვლის, რომ მისი განათლება მხოლოდ ნაწილობრივ შეესაბამება დაკავებულ პოზიციას.

გარდა ამისა, სოციოლოგიური კვლევის მონაცემების შესაბამისად გავარკვეით, რომ ბევრი საჯარო მოხელე საკუთარი და კოლეგების პროფესიონალიზმს დადებითად მხოლოდ ნაწილობრივ აფასებს, ვინაიდან თვლის, რომ მართვის სფეროს პროფესიული შესწავლა მის ცოდნას მეტ სიღრმეს მიანიჭებდა.

ჩვენი აზრით, არსებობს კიდევ რამოდენიმე მიზეზი, რომელიც ხელს უშლის საჯარო მოხელეთა თავისუფალი როტაციის პროცესს, ესაა:

- მათი საქმიანობის შედეგიანობის შეფასების სისტემის მკაფიოდ განსაზღვრული კრიტერიუმების არარსებობა;
- თანამდებობრივი ზრდის პერსპექტივის არარსებობა;
- თანამდებობრივი მოვალეობების შესრულებისათვის საჭიროზე მეტი კვალიფიკაცია და ცოდნა;

ზოგიერთი ექსპერტი თვლის, რომ გადამზადების კურსები, როგორც წესი, არ წარმოადგენს იმ მძიმეწონიან ფაქტორს, რომელმაც უეჭველად შეიძლება მოიტანოს დაწინაურება. ჩვენ არ ვიზიარებთ ამ მოსაზრებას. ანალოგიური მოსაზრებებია გამოთქმული კვალიფიკაციის ამადლების კურსების

ეფექტიანობის შესახებაც. ზოგიერთი ექსპერტი გამოთქვამს მოსაზრებას, რომ მათი გავლა საკმარისია იმისათვის, რომ მოხდეს მმართველობითი პოზიციის დაკავება. ჩვენ ამ მოსაზრებას მხოლოდ ნაწილობრივ ვიზიარებთ, ვინაიდან მიგვაჩნია, რომ თუ პერსონას გააჩნია ციღნისა და კვალიფიკაციის მაღალი დონე, მაგრამ არ აქვს მართვისა და გადაწყვეტილებების მიღების ნიჭი, საკვალიფიკაციო კურსები სიტუაციას ვერ გამოასწორებს.

ამდენად, შეიძლება დავასკვნათ, რომ კვალიფიკაციის ამაღლება, როგორც ეფექტიანობის ზრდაზე ზემოქმედი ფაქტორი, გაცილებით სუსტია, ვიდრე გადამახადება.

გვინდა შევეხოთ პროფესიული განათლების ამაღლების კიდევ ერთ მნიშვნელოვან ფორმას, ესაა თვითგანათლება. ჩვენს კვლევაში შევეცადეთ გაგვეჩვენოთ მისი მდგომარეობა. როგორც ექსპერტთა უმრავლესობა მიიჩნევს, საჯარო სამსახურებში დღეს თვითგანათლების ხელშეწყობა უმნიშვნელოა. ეს მიუთითებს თვითგანათლების, როგორც საჯარო მოხელის თანამდებობრივი ეფექტიანობის ერთერთი ინსტრუმენტისადმი, ყურადღების ზრდის აუცილებლობას. სპეციალური ლიტერატურა, ჟურნალები, სტატიები - სპეციალისტები ყოველივე ამით საკუთარმა ორგანიზაციამ უნდა უზრუნველყოს საკუთარი ხერჯით. დავამატებთ იმსასც, რომ ბევრ ექსპერტს ამ კონკრეტულ პრობლემაზე პასუხი საერთოდ არ გააჩნია.

მიგვაჩნია, რომ მთლიანობაში, საჯარო მოხელეების პროფესიული დონის ამაღლება, სწავლების ყველა ფორმის გათვალისწინებით, ჯერჯერობით არ წარმოადგენს მათ დაწინაურებაზე ზემოქმედ ერთმნიშვნელოვან ფაქტორს.

საჯარო მოსამსახურეთა შორის კვალიფიკაციის ამაღლების კანდიდატების მოძიებაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს საჯარო მოსამსახურეთა ატესტაცია. ექსპერტთა უმრავლესობას მიაჩნია, რომ სწორედ ატესტაციის შედეგები უნდა გახდეს საჯარო მოხელეების გადამახადებაზე, კვალიფიკაციის ამაღლების კურსებზე ან სტაჟირებაზე გაგზავნის შესახებ გადაწყვეტილების მიღების დროს ყველაზე მნიშვნელოვანი არგუმენტი.

უნდა აღინიშნოს, რომ საჯარო მოსამსახურეთათვის ჩატარებულ საკვალიფიკაციო გამოცდებს გააჩნიათ პრობლემები. კითხვა აქ ასე დაისმის: ობიექტურად განსაზღვრავს თუ არა საკვალიფიკაციო გამოცდები საჯარო

მოხელეების პროფესიონალიზმსა და კომპეტენტურობას? ცნობილია, რომ ჩვენს საზოგადოებაში როგორც დადებითი, ასევე უარყოფითი პასუხი შეიძლება შეესაბამებოდეს სინამდვილეს. არავინ გამორიცხავს, რომ შედეგები წინასწარ შეიძლება იყოს განსაზღვრული, მაგრამ იმასაც ვერავინ უარყოფს, რომ გამოცდის შედეგები უფრო ხშირად ობიექტურ სინამდვილეს ასახავს.

ამდენად, სახელმწიფო მოხელეების პროფესიული განვითარება მათი სოციალური მობილობის ფორმას წარმოადგენს, რომელიც ძლიერდება საჯარო მოხელეთა პროფესიულ ზრდასთან ერთად. მაგრამ პრაქტიკაში პროფესიულ (ჰორიზონტალურ) და თანამდებობრივ (ვერტიკალურ) მობილობას შორის კავშირი ჯერჯერობით სუსტია. ამ კავშირების გაძლიერების ერთერთ გზას წარმოადგენს კადრების გადამზადების ძირითად მიმართულებად უახლოესი რეზერვის გადამზადებაზე ზრუნვა, რის შედეგადაც რეზერვისტები შემდგომში შედარებით მაღალ მმართველობით თანამდებობაზე დაინიშნებიან.

ლიტერატურა

References:

1. baraTaSvili e., TakalanZe l., abralava a. menejmenti da administrireba, Tb., 2007.
2. paiWaZe n., personalis marTva, Tb., 2003.
3. SublaZe g., menejmentisa da marketingis urTierTkavSiris sakiTxisaTvis, Journ. „komersanti“, 3(4), 2007.
4. Бехтерев В.М., Объективное изучение личности. Вып. I. – М.; СПб.; Берлин, 1923. – 61 с.
5. Дафт Р.Л. Менеджмент, Питер, 2008
6. Друкер П. Задачи менеджмента в XXI веке. Учебное пособие. М., 2007.
7. Котлер Ф. Маркетинг менеджмент. Питер, 2005.
8. Мескон М. Х., Альберт М., Хедоური Ф. Основы Менеджмента, М., 2005.
9. Робинс С., Коутлер М. Менеджмент. М., 2004.

რეცენზენტი: პროფესორი ვეგენი ბარათაშვილი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი.

Revaz Kakhiani

PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF CIVIL SERVANTS AS THE PROCESS AND THE BASIS FOR THEIR SOCIAL MOBILITY

Summary

This article considers the problems of social mobility in the civil service and influence on the process of professional development of employees. The author attempted to prove the influence of the factors of interaction of various categories of civil servants on the formation of career aspirations employees of the state apparatus.

In addition the article defines the main directions of professional development of civil servants, the negative factors that affect this process.

Keywords: social mobility, professional development, public service, career, Education.

Reviewer: Professor Evgeni Baratashvili, Georgian Technical University

რევაზ კახიანი

ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ ПУБЛИЧНЫХ СЛУЖАЩИХ, КАК ОСНОВА ИХ МОБИЛЬНОСТИ

Резюме

В статье рассмотрены проблемы мобильности публичных служащих и их влияние на процессы профессионального развития занятых в публичной сфере. Автором предпринята попытка доказать влияние фактора взаимодействия служащих публичной сферы на карьерные стремления служащих государственного аппарата.

Кроме того, определены основные направления профессионального развития служащих и выявлены те негативные факторы, которые влияют на процесс.

Ключевые слова: социальная мобильность, профессиональное развитие, публичная служба, карьера, образование

Рецензент: Профессор Евгений Бараташвили, Грузинский технический университет.

УДК 353.9+335.35

Микола Орлов
ПРО ДЕЯКІ ПІДХОДИ ЩОДО ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ
В СИСТЕМАХ ДЕРЖАВНОГО І ВІЙСЬКОВОГО
УПРАВЛІННЯ

Анотація. У праці розглянуто підходи до необхідності захисту інформації в системах державного і військового управління. Показано, що мета захисту інформації – це бажаний результат захисту інформації в сучасних автоматизованих системах, де її оброблення представляє собою складний процес з великою кількістю компонентів різної ступені складності. Подані певні визначення щодо захисту інформації та обґрунтовано метод ентропійного підходу визначення кількості втраченої інформації в мережах зв'язку систем державного та військового управління. Розглянуті питання доступності комп'ютерних системах та захистом інформації в мережах зв'язку.

Ключові слова: захисту інформації, системи державного і військового управління, метод ентропійного підходу, доступність в комп'ютерних системах.

Вступ. На теперішній час на зміну *індустріального суспільства* прийшло *інформаційно-індустріальне суспільство*, в якому велике значення набувають системи розповсюдження, зберігання і оброблення інформації. Відображаючи реальну дійсність інформація проникла в усі напрями діяльності держави, суспільства, силових структур та окремого громадянина.

З появою *нових інформаційних технологій* застосованих на широкому впровадженні засобів обчислювальної техніки, зв'язку, систем телекомунікації, інформація стає постійним і необхідним атрибутом забезпечення діяльності не лише у сфері державного, а і військового управління. Система електронного документного обміну та передавання (приймання) мовних та відео повідомлень стає звичайною практикою у державному та військовому управлінні. Постійно йде пошук вирішення питання автоматизації інформації, що циркулює в контурі державного і військового управління.

Отже, інформаційна сфера стає найважливішою сферою в управлінні. Звідси виникають деякі проблеми: інформаційного забезпечення начальника відповідної організаційної структури управління необхідною та достовірною інформацією; забезпечення інформаційної безпеки діяльності зазначеного начальника; захист

інформації в умовах інформаційної боротьби, яка набуває особливого значення в сучасному світі [1].

Основна частина. Сучасні методи оброблення, передавання і накопичення інформації в системах державного і військового управління сприяли появі загроз не лише з можливістю її втрат, скривлення або розкриття певних даних, а також зменшення впливу на об'єкти управління (особовий склад підпорядкованих органів управління). Інформація, яку необхідно захищати будемо називати *корисною*, а та від якої необхідно захищати об'єкти управління будемо називати *негативною (злочинною)*.

Виходячи з цього питання захисту корисної інформації та захист особового складу органів управління від негативної інформації є актуальним в умовах сьогодення.

Так як в системах державного і військового управління особовий склад органів управління у більшості користується комп'ютерами, то розглянемо питання захисту корисної інформації на прикладі інформації в комп'ютерних мережах. Для цього скористуємося загально прийнятими визначеннями, які частково подані у працях [2-4].

Захист інформації – це діяльність щодо попередження витоку захищеної інформації, несанкціонованих і не спеціально створених впливів на захищену інформацію. *Об'єкт захисту* – інформація, носій інформації або інформаційний процес, по відношенню до яких необхідно забезпечити захист у відповідності до мети щодо захисту інформації.

Мета захисту інформації – це бажаний результат захисту інформації. Такою метою може бути: запобігання втрат власнику (користувачу) інформації; попередження можливого витоку інформації та/або несанкціонованого і не спеціально створеного впливу на інформацію.

Мета у тому разі буде досягнута, якщо захист інформації буде ефективним. *Ефективність захисту інформації* – ступінь відповідності результатів захисту інформації поставленої мети.

Розрізняють такі види захисту інформації.

Захист інформації від витоку – діяльність щодо запобігання неконтрольованого розповсюдження захищеної інформації від її розголошення, несанкціонованого доступу (НСД) до захищеної інформації і отримання захищеної інформації правопорушниками (противником).

Захист інформації від розголошення – діяльність щодо запобігання несанкціонованого доведення захищеної інформації до

неконтрольованої кількості отримувачів інформації або отримувачів, які не мають відповідних допусків до такої інформації.

Захист інформації від несанкціонованого доступу (НСД) – діяльність щодо запобігання отриманої захищеної інформації зацікавленим суб'єктом з порушенням встановлених правовими документами або власником інформації прав або правил доступу до захищеної інформації.

Зацікавленими суб'єктами, які здійснюють НСД щодо захищеної інформації може виступати держава, юридична особа, група фізичних осіб (громадська організація), окрема фізична особа.

Для захисту інформації створюється відповідна система. *Система захисту інформації* – сукупність органів та/або виконавців, які використовують техніку захисту інформації, а також об'єкти захисту, які організовані та функціонують за правилами, встановленими відповідними правовими, організаційно-розпорядчими і нормативними документами щодо захисту інформації. Реалізація такої системи може створити умови інформаційної безпеки для певної організації, у томі числі і для системи державного і військового управління.

Під *інформаційною безпекою* розуміють захищеність інформації від незаконного ознайомлення, перетворення і знищення, а також захищеність інформаційних ресурсів від впливів спрямованих на порушення їх роботоспроможності. Природа цих впливів може бути різною. Розглянемо деякі з них: це і спроба заволодіти інформацією злодіїв, і помилки персоналу, який працює з інформацією, і вихід з ладу апаратних і програмних засобів тощо.

Сучасна автоматизована система (АС) оброблення інформації в державних та військових установах і організаціях представляє собою складну систему, яка складається з великої кількості компонентів різної ступені автономності, які між собою пов'язані і обмінюються даними. З досвіду відомо, що кожний компонент може бути під зовнішнім впливом або вийти з ладу. Зазначені компоненти АС можна розбити на групи: *апаратні засоби* – комп'ютери або певні частини (процесори, монітори, термінали, периферійні пристрої (дисківоди, принтери, контролери, лінії зв'язку тощо); *програмне забезпечення* – певні програми, вихідні, об'єктивні модулі та модулі завантаження, а також системні програми (компілятори, компонувальники тощо), крім того – улітки, програми для діагностування тощо; *дані* – інформація у певному вигляді і на певних носіях (тимчасові і постійні, на магнітних носіях, друковані, архівні, системні журнали тощо); *база даних* – це сукупність даних, які зберігаються в пам'яті певної інформаційної системи (наприклад, в комп'ютері), і відносяться до певної сфери

діяльності спеціальним способом організованих, оновлених і логічно пов'язаних між собою; *персонал* – обслуговуючий персонал (для зазначених систем управління – бойова обслуга як пунктів управління, так і вузлів системи зв'язку) і користувачі інформації (об'єкти управління).

Однією з особливостей забезпечення інформаційної безпеки в АС є те, що її складові такі як інформація, об'єкти і суб'єкти системи, що відповідають фізичному уявленню в комп'ютерному середовищі, постійно знаходяться під зовнішнім впливом: *для представлення інформації* – машинні носії інформації у вигляді зовнішніх пристроїв комп'ютерних систем (терміналів, пристрої для друку, різного роду накопичувачів, лінії і канали зв'язку), оперативна пам'ять, файли тощо; *об'єкти системи* – пасивні компоненти системи, збереження, ті які приймають або передають інформацію (допуск до об'єкту означає *допуск до змісту в ній інформації*); *суб'єкти системи* – активні компоненти системи, які можуть стати причиною потоку інформації від об'єкту до суб'єкту або зміни стану системи. У якості суб'єктів могут виступати користувачі (органи управління), активні програми і процеси.

В сучасних системах державного і військового управління використовуються комп'ютерні системи. *Інформаційна безпека комп'ютерних систем* досягається шляхом забезпечення конфіденційності, цілісності і достовірності даних, які опрацьовуються, а також доступності і цілісності інформаційних компонентів і ресурсів системи. Перераховані вище базові властивості інформації потребують більш детального тлумачення.

Конфіденційні дані – це статус, наданий даним і визначаючий необхідну ступінь їх захисту. До конфіденційних даних можна віднести: особисту інформацію користувача; обліковані записи (наприклад, імена і паролі); дані про кретині картки; дані про розробки і різні внутрішні документи (накази, розпорядження, донесення тощо), бухгалтерські зведення.

Така інформація повинна бути відома лише допущеним суб'єктам системи і тим, які пройшли відповідну перевірку. Для інших – ця інформація повинна бути невідомою.

Встановлення градацій важливості захисту захищеної інформації (об'єкта захисту) будемо називати *категоризація захищеної інформації*.

Для подальшого розуміння суті захисту інформації і інформаційної безпеки в системах державного і військового управління розглянемо деякі поняття.

Під цілісністю інформації розуміється властивість інформації зберігати свою структуру і/або зміст в процесі передавання і зберігання. Цілісність інформації забезпечується у тому випадку, коли якщо дані в системі не відрізняються в семантичному відношенні від даних у вихідному документі, тобто якщо не відбулося їх випадкового скривлення або розрушення або втрати.

У праці [5] обґрунтовано метод ентропійного підходу визначення кількості втраченої інформації в мережах зв'язку системи державного управління і системи управління силами охорони правопорядку у складних умовах. Суть методу полягає в тому, що при передаванні інформації від органів управління до об'єктів управління в лініях зв'язку вона буде втрачатися за різних причин. Важливим є визначення на скільки ця інформація буде втрачена і як вона вплине на прийняття рішення відповідного органу і на хід виконання об'єктами управління завдання.

У подальшому, для спрощення доказової бази будемо вважати: об'єкт x – кількість інформації, яку передає орган управління до об'єкта управління; об'єкт y – кількість інформації, яку інформацію отримав орган управління із тієї, що передав об'єкт управління.

Стан цих об'єктів утворює дві групи подій, між якими може існувати та чи інша ступінь ймовірнісного зв'язку (рисунку 1), якщо при цьому відомі ймовірності $P(x_i)$, коли настане подія x , ймовірність $P(y_j)$, коли настане подія y , а також $P(x_i, y_j)$ сумісного настання подій x_i та y_j .

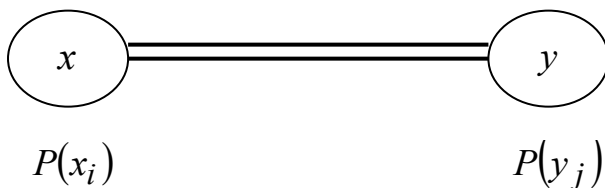

Рис. 1. Ймовірнісний зв'язок між групами подій

яку отримує орган управління. Дійсно, за групу подій x може бути прийнято різний стан інформації, яку передає об'єкт управління органу управління, а за групу подій y – стан інформації, що приймає орган управління. Зв'язок між двома групами подій здійснюється лініями зв'язку системи управління.

Наведена схема на рисунку 1 може бути використана у разі проведення аналізу між зазначеними вище явищами з передаванням інформації від об'єкта управління до органу управління навіть і у тому випадку, коли кількісна оцінка інформації не має принципового значення. При цьому явище x та y зовсім не обов'язково повинні подаватися у кількісному вимірі.

У системі двох груп подій можна визначити декілька значень ентропії. Як зазначено у праці [6] під *ентропією* розуміється кількісна міра невизначеності значення інформації на ту мить, коли вона оцінюється. У праці [7] під *ентропією* розуміється міра невизначеності стану системи.

Невизначеність настання події x може бути оцінена ентропією:

$$H(x) = - \sum_i P(x_i) \cdot \log P(x_i). \quad (1)$$

Невизначеність настання події y може бути оцінена ентропією:

$$H(y) = - \sum_i P(y_i) \cdot \log P(y_i). \quad (2)$$

Крім того, слід звернути увагу на подію, яка полягає у співпаданні події X_i з подією Y_j , та оцінити невизначеність стану усієї системи ентропії

$$H(x, y) = - \sum_i \sum_j (x_i, y_j) \cdot \log P(x_i, y_j). \quad (3)$$

У частковому випадку, коли подія x незалежна від події y , наприклад, лінія зв'язку для передавання інформації від об'єкта управління органу до органу управління придушена радіозаводою і не працює, тоді ентропія системи (рисунк 1) дорівнює сумі ентропії обох груп подій

$$H_m(x, y) = H(x) + H(y). \quad (4)$$

Слід зазначити, що це відбудеться лише при відсутності взаємозв'язку між подіями x та подіями y . Якщо ж подія x і подія y в якійсь ступені взаємозв'язані, тоді $H(x, y) < H(x) + H(y)$.

Отже, наявність зв'язку між об'єктами управління і органами управління зменшує (руйнує) невизначеність системи. Слід зазначити, що будь-яке руйнування невизначеності означає *отримання інформації*. Як наслідок, кількість інформації $I(x, y)$, отриманої

завдяки наявності взаємозв'язку системи (зв'язку між об'єктами управління і органами управління) може бути оцінено як різниця невизначеності системи до і після встановлення зв'язку:

$$I(x, y) = H(x) + H(y) - H(x, y). \quad (5)$$

Слід звернути увагу на умовну ймовірність $P_{x_i}(y_j)$, коли настає подія y_j за умови, що відбулася подія x_i . Така ймовірність може бути визначена за формулою [8]

$$P(x_i, y_j) = P(x_i) \cdot P_{x_i}(y_j) = P(y_j) \cdot P_{y_j}(x_i). \quad (6)$$

За умовними ймовірностями можна обчислити (визначити) умовні ентропії. Так, невизначеність події y_j за умови, що подія x_i відома,

може бути оцінена ентропією

$$H_{x_i}(y) = - \sum_i P_{x_i}(y_i) \cdot \log P_{x_i}(y_i).$$

У залежності від значення i значення ентропії $H_{x_i}(y)$ змінює своє значення випадковим чином, тому можна для характеристики невизначеності подій y за умови, що x відома, використати середню величину ентропії, яка по-суті є математичним очікуванням випадкової величини $H_{x_i}(y)$ [6]:

$$H_x(y) = \sum_i P(x_i) \cdot H_{x_i}(y) = - \sum_i P(x_i) \cdot \sum_j P_{x_i}(y_j) \cdot \log P_{x_i}(y_j). \quad (7)$$

Якщо підставити у вираз 7 значення $P_{x_i}(y_j) = \frac{P(x_i, y_j)}{P(x_i)}$, то

отримаємо:

$$\begin{aligned} H_x(y) &= - \sum_i \sum_j P(x_i, y_j) \cdot \log P(x_i, y_j) + \sum_i \sum_j P(x_i, y_j) \cdot \log P(x_i) = \\ &= \sum_i \sum_j P(x_i, y_j) \cdot \log P(x_i, y_j) + \sum_i P(x_i) \cdot \log P(x_i). \end{aligned} \quad (8)$$

Таким чином, $H_x(y) = H(x, y) - H(x)$. Аналогічним чином можна отримати $H_y(x) = H(x, y) - H(y)$.

Якщо представити зазначені вище вирази у вигляді:

$$H(x, y) = H(x) + H_x(y), \quad (9)$$

$$H(x, y) = H(y) + H_y(x), \quad (10)$$

тоді можна сформулювати отримані результати таким чином: сумісна невизначеність двох груп подій дорівнює сумі невизначеності подій однієї групи та умовної невизначеності другої групи за умови, що подія першої групи відома.

Якщо подія x представляє собою стан інформації, яку об'єкт управління передає органу управління, а подія y – стан інформації, яку приймає орган управління, тоді умовна ентропія $H_x(y)$ може бути названа *неоднозначністю приймальної частини* створеної системи, так як вона характеризує невизначеність стану приймальної частини (наприклад, органу управління силами охорони правопорядку) за умов, що сигнал надісланий передавальною частиною системи (наприклад, об'єктом управління – підрозділом сил охорони правопорядку) відомий. Причиною цієї невизначеності є завади, які чинять правопорушники, та скривлення сигналів у каналах мережі передавання (приймання) інформації.

Фізична сутність виразів (9; 10) полягає в тому, що сумісна невизначеність системи передавання (приймання) інформації складається з невизначеності стану інформації, що передається до органу управління, і неоднозначністю інформації, що він приймає. Лише у випадку відсутності в мережі завад та скривлень інформації, буде виконуватися рівність $H_x(y) = H_y(x) = 0$, тобто невизначеність стану мережі передавання (приймання) інформації дорівнює невизначеності стану передавальної її частини (стану інформації, що передається) та невизначеності стану приймальної її частини (стану інформації, що приймається).

У системах державного і військового управління органи оцінюють стан (обсяг, повнота та достовірність) інформації, яку передає об'єкт управління, за станом тієї інформації, що він отримує. Тому для дослідження можливостей мережі передавання (приймання) такої інформації представляє інтерес з'ясування наскільки зменшиться невизначеність події x (стан інформації, що передає об'єкт управління), якщо подія y відома (стан інформації, що приймає орган

управління). Для вирішення цього завдання знайдемо ентропії $H(x)$ та $H_y(x)$:

$$H(x) - H_y(x) = H(x) + H(y) - H(x, y). \quad (11)$$

Аналогічно цьому можна визначити зменшення невизначеності події y , якщо подія x відома:

$$H(y) - H_x(y) = H(y) + H(x) - H(x, y). \quad (12)$$

Праві частини виразу 11 та 12 дорівнюють кількості інформації $I(x, y)$, яка отримується завдяки зв'язкам між об'єктами управління та органом управління, що по-суті характеризує мережу передавання (приймання) інформації:

$$I(x, y) = H(x) - H_y(x), \quad (13)$$

$$I(x, y) = H(y) - H_x(y). \quad (14)$$

Отже, отримані вирази 13 і 14 повністю характеризують невизначеність системи із двох груп випадкових подій та її частин, а також дозволяють обчислити кількість інформації, яка передавалася об'єктом управління до органу управління.

У разі відсутності в системі обміну інформацією завад і її скривлень, тобто $H_x(y) = H_y(x) = 0$, кількість інформації, що передається стає рівною невизначеності інформації, що передає об'єкт управління або тієї, що приймає орган управління:

$$I(x, y) = H(x) = H(y) = H(x, y). \quad (15)$$

Незалежно скільки інформації було втрачено, важливо визначити юридичну значимість інформації та доступ до неї.

Юридична значимість інформації означає, що документ є носієм інформації, який має юридичну силу. Робота користувача (посадової особи органу управління) з даними такої інформації можлива лише в тому випадку, якщо він має до неї доступ. *Доступ до інформації* – отримання суб'єктом можливості ознайомлення з інформацією, в тому числі і за допомогою технічних засобів. *Суб'єкт доступу до інформації* – посадова особа органу управління як учасник правовідношень в інформаційному процесі. Така особа може мати оперативний доступ до інформації. *Оперативність доступу до інформації* – це здатність інформації або деякого інформаційного

ресурсу бути доступним для користувача у відповідності з його оперативними потребами.

Користувач інформації – суб'єкт, який користується інформацією, отриманою від власника або посередника у відповідності з встановленими правами і правилами доступу до неї або з певними порушеннями. *Власник інформації* – суб'єкт, який у повній мірі реалізує повноваження щодо володіння, користування і розпорядження інформацією у відповідності до законодавчої бази.

Право доступу до інформації – це сукупність правил доступу до інформації, встановлених правовими документами або власником інформації. Іншими словами – це сукупність правил, які регламентують порядок і умови доступу суб'єкту до інформації і її носіям. Відрізняють санкціонований і несанкціонований доступ до інформації.

Санкціонований доступ до інформації – це доступ до інформації, який не порушує встановлені правила щодо розкриття змісту інформації. Такі правила слугують для регламентації доступу до інформації.

Несанкціонований доступ до інформації – це порушення встановлених правил, які передбачають захист інформації.

Відповідальний за захист інформації є керівник системи. В межах теми, яка висвітлюється, *керівник системи* – це старша посадова особа (начальник) органу системи державного або військового управління. Доступність інформації в таких системах є також доступністю до ресурсів комп'ютерної системи (до інформації в системному блоці, до принтера тощо).

Так як комп'ютери у більшості працюють в певній мережі системи управління, то важливим питанням є забезпечення захисту інформації в такій мережі.

Як зазначено у праці [3, с. 83] під *мережною безпекою* розуміються всі питання, пов'язані із взаємодією пристроїв у мережі – це, насамперед, *захист даних у момент їх передавання лініями зв'язку та захисту від несанкціонованого віддаленого доступу в мережі*. Мережна безпека має свою специфіку. Комп'ютер, що працює в мережі, не може “відгородитися” від світу, від повинен “спілкуватися” з іншими комп'ютерами, можливо віддаленими на дуже великі відстані, тому забезпечення безпеки в мережі є завданням значно складнішим, ніж захист інформації, яка знаходиться на локальному комп'ютері (носії інформації).

Логічний вхід чужого користувача у свій комп'ютер є штатною ситуацією, якщо посадова особа органу управління працює в мережі.

Забезпечення безпеки в такій ситуації зводиться до того, щоб зробити це проникнення контрольованим – кожному користувачеві (посадовій особі) мережі повинні бути чітко визначені його права доступу до інформації, зовнішніх пристроїв та виконанні системних дій на кожному з комп'ютерів мережі.

Крім проблем, що породжуються можливістю віддаленого доступу до мережевих комп'ютерів, мережі за своєю природою “схильні” до перехоплення та аналізу повідомлень, переданих мережею, а також створення “помилкового” трафіку.

Питання мережевої безпеки набувають особливого значення у разі, якщо при побудові корпоративних (відомчих) мереж спостерігається перехід від віддалених каналів до публічних мереж (інтернет, мережа провайдера тощо). Постачальники послуг публічних мереж поки рідко забезпечують захист даних при їх транспортуванні своїми магістралями, покладаючи на користувачів турботи щодо їх конфіденційності, цілісності та доступності.

Виходячи з поданого вище, важливим є забезпечення цілісності інформаційного ресурсу

Цілісність ресурсу або компоненту системи – це властивість ресурсу або компоненту системи бути незмінними в семантичному сенсі при функціонуванні системи в умовах випадкових або спланованих скривлень або дій пов'язаних з порушенням зазначеного ресурсу.

При дослідженні питання цілісності ресурсу або компоненту системи виникає проблема загрози безпеки інформаційної системи. Під *загрозою безпеки інформаційної системи* розуміється можливі дії, які здатні прямо або неопосередкована нанести шкоду безпеці системи. Шкода безпеки передбачає порушення стану захищеної інформації, яка циркулює в контурі управління системи.

З поняттям загрози безпеки інформаційної системи тісно пов'язані з поняттям вразливості інформаційної (комп'ютерної) системи. *Вразливість* такої системи – це така її недосконала властивість, яка може привести до реалізації загрози. В АС небезпечними є *атаки на комп'ютерну систему* – пошук та/або використання правопорушниками (противником) тої чи іншої складової вразливості системи. Іншими словами, атака – реалізація загрози безпеки інформаційної (комп'ютерної) системи.

Протидія загрозам безпеки є метою засобів захисту комп'ютерних систем і мереж, які застосовуються при управлінні об'єктами різного призначення. Захищеною системою вважається та, яка може протистояти загрозам із зовні. З цією метою застосовуються

апробовані способи та засоби.

Способи захисту інформації – порядок і правила застосування певних принципів та засобів захисту інформації.

Засоби захисту інформації – технічні, програмні засоби, а також матеріали, які призначені і використовуються для захисту інформації.

На практиці засоби захисту інформації використовуються комплексно. *Комплекс засобів захисту* – сукупність програмних та технічних засобів, які створюються для забезпечення інформаційної безпеки системи державного або військового управління.

Отже, виходячи з поданого вище, при дослідженні питання захисту інформації в системах державного і військового управління доцільно вести розмову про *безпечну інформаційну систему*, як таку, що, *по-перше*, захищає дані від несанкціонованого доступу; *по-друге*, завжди готова надати їх своїм користувачам; *по-третє*, надійно зберігає інформацію і гарантує незмінність даних. Якщо сказати стисло, то безпечна система за визначенням має властивості конфіденційності, доступності та цілісності.

Конфіденційність (confidentiality) – це гарантія того, що секретні дані будуть доступні тільки тим користувачам, яким цей доступ дозволений. Такі користувачі називаються *авторизованими* [4, с. 84].

Доступності (availability) – це гарантія того, що авторизовані користувачі завжди матимуть доступ до даних [там же].

Цілісності (integrity) це гарантія збереження даними правильних значень, яка забезпечується заборонаю для неавтоматизованих користувачів будь-яким чином змінювати, модифікувати, руйнувати або створювати дані [там же].

Будь-яка дія, яка спрямована на порушення конфіденційності, а також на нелегальне використання інших ресурсів, які циркулюють в контурі управління зазначених систем, називається *загрозою*. Якщо загроза може бути реалізована, тоді можна вести розмову про *атаку на інформаційний ресурс*.

У зв'язку поданим вище виникають певні ризики втрати або скривлення інформації. *Ризик* – це ймовірнісна оцінка величини можливого збитку, який може понести власник інформаційного ресурсу в результаті успішно проведеної атаки [там же]. Як відомо з практики, значення ризику тим вище, чим вразливою є розгорнута система безпеки і чим вище ймовірність реалізації атаки. В межах дослідження під *системою* [system] розуміється сукупність об'єктів і відносин між ними, що створюють єдине ціле. Система задається (описується) таким параметрами (характеристиками): метою і завданнями (конкретизованою в просторі і часі метою); входами і

виходами системи; обмеженнями, які необхідно врахувати при побудові (модернізації, оптимізації) системи; процесами всередині системи, які забезпечують перетворення входів у виходи.

Для сучасних інформаційних систем, до яких відносяться системи державного і військового управління, загрози можуть бути навмисними і ненавмисними. *Ненавмисні загрози* викликаються помилковими некваліфікованими діями посадових осіб органу управління та особового складу вузлів зв'язку, а також є наслідком ненадійної роботи програмних і апаратних засобів системи (в разі, якщо система автоматизована). Умисні загрози можуть або обмежуватися пасивним читанням даних або моніторингом системи, або включати в себе активні дії. Прикладами умисних загроз є незаконне проникнення в один з комп'ютерів інформаційної системи (комп'ютерної мережі): під виглядом легального користувача; з метою руйнування систем за допомогою програм-вірусів; "підслуховування" внутрішньо-мережевого трафіку.

Для інформаційної системи "підслуховування" внутрішньо-мережевого трафіку – це незаконний моніторинг мережі, захоплення та аналіз мережових повідомлень. Одним із способів незаконного проникнення в мережу інформаційної системи є застосування "чужих" паролів, отриманих шляхом підглядання, розшифрування файлу паролів, підбору паролів або отримання паролю шляхом аналізу мережевого трафіку.

Висновки. Отже, стислий аналіз основних понять захисту інформації і інформаційної безпеки в інформаційних мережах систем державного і військового управління змушує розглянути у подальшому: особливості розумової праці посадових осіб органів державного та військового управління, як користувачів інформації, яку необхідно захищати; деякі методи захисту інформації в системах державного та військового управління.

Література

References:

1. Странніков А. М. Інформаційна боротьба у воєнних конфліктах другої половини ХХ століття. Монографія / А. М. Странніков [Текст]. – К.: Альтерпрес, 2006. — 192 с.
2. Основные понятия защиты информации и информационной безопасности [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://ypn.ru/102/introduction-to-information-protection-and-information-security/>.

3. Маркашов Ю. Г. Комп'ютерні мережі та телекомунікація: навч. посібник [Текст]/ Ю. Г. Машкаров, І. В. Кобзев, О. В. Орлов, М. В. Мордвинцев. – Х. : ХарPI НАДУ “Магістр”. 2012. – 212 с.
4. Юдін О. К. Інформаційна безпека держави: навч. посібник [Текст] / О. К. Юдін, В. М. Богуш. – Х. : Консум, 2005. – 576 с.
5. Орлов М. М. Метод ентропійного підходу визначення кількості втраченої інформації в мережах зв'язку системи державного управління і системи управління силами охорони правопорядку у складних умовах[Текст] / М. М. Орлов //: Международное научное издание. Сб. науч. тр. SWorld. Т. 30. Менеджмент и маркетинг – Одесса, 2013. Проект SWorldмеждународной наукометрической базы РИНЦ SCTENCEINDEX. – С. 23–31.
6. Мальшев В. Н. Передача информации в АСУ[Текст] / В. Н. Мальшев, Ю. В. Осипов Ю.В. – Ленинград: Военно-морская академия, 1984. – 287 с.
7. Метешкин К. А. Кибернетическая педагогика. Теоретические основы управления образованием на базе интегрированного интеллекта [Текст] : монография / К. А. Метешкин. – Х. :Межнар. Словян. ун-т, 2004. – 400 с.
8. Справочник по радиоэлектронике. Том. 1 / Под общей редакцией А. А. Куликовского. – М. : Энергия, 1967. – С. 108–109.

Рецензія: начальника кафедри інформатики НА НГУ кандидата технічних наук доцента Іохова О. Ю.

ნიკოლაი ორლოვი
სახელმწიფო და სამხედრო მართვის სისტემებში
ინფორმაციის დაცვის ზოგიერთი მიღბომის შესახებ

რეზიუმე

ნაშრომში განხილულია მიდგომები ინფორმაციის დაცვისადმი სახელმწიფო და სამხედრო მართვის სისტემებში. ნაჩვენებია, რომ ინფორმაციის დაცვის მიზანი ის შედეგია, რომელიც თანამედროვე ავტომატიზებულ სისტემებში დიდი რაოდენობის სხვადასხვა ხარისხის სირთულის კომპონენტის მქონე რთულ პროცესში შემუშავდება. განხილულია ზოგიერთ განსაზღვრება, რომლებიც ინფორმაციის დაცვის მეთოდებს ეხება და დასაბუთებულია სახელმწიფო და სამხედრო სისტემების ქსელში დაკარგული ინფორმაციის რაოდენობის განსაზღვრის ენტროპიული მიდგომა. ასევე განხილულია

კომპიუტერული სისტემებისადმი წვდომისა და კავშირგაბმულობის ქსელებში ინფორმაციის დაცვის საკითხები.

საკვანძო სიტყვები: ინფორმაციის დაცვა, სახელმწიფო და სამხედრო მართვის სისტემები, ენტროპიული მიდგომის მეთოდი, კომპიუტერული ქსელებისადმი წვდომა.

რეკენზია: უკრაინის ეროვნული გვარდიის ეროვნული აკადემიის ინფორმატიკის კათედრის უფროსი, ტექნიკის მეცნიერებათა კანდიდატი, დოცენტი ო.იოხოვა.

Nikolai Orlov

ABOUT SOME APPROACHES OF PRIV IN SYSTEMS OF STATE AND MILITARY ADMINISTRATION

Summary

Approaches of priv are in-process considered in the systems of state and military administration. It is shown that an aim of priv is the desired result of priv in modern CASS, where she is processed is a difficult process with plenty of components of different degree of complication. Some determinations are considered, touching a priv and the method of entropy approach of determining the amount of the lost information is reasonable in communication of the systems of state and military administration networks. The questions of availability in the computer systems and priv are considered in communication networks.

Keywords: data protection, system of state and military administration, method of entropy approach, availability in computer networks.

Reviewer: Head of the Department of Informatics AT NSU, Ph.D. O.Iohova

Николай Орлов

О НЕКОТОРЫХ ПОДХОДАХ ЗАЩИТЫ ИНФОРМАЦИИ В СИСТЕМАХ ГОСУДАРСТВЕННОГО И ВОЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ

Резюме

В работе рассмотрены подходы защиты информации в системах государственного и военного управления. Показано, что цель защиты информации – это желаемый результат защиты информации в

современных автоматизированных системах, где ее обрабатывают представляет собой сложный процесс с большим количеством компонентов различной степени сложности. Рассмотрены некоторые определения, касающиеся защиты информации и обоснован метод энтропийного подхода определения количества потерянной информации в сетях связи систем государственного и военного управления. Рассмотрены вопросы доступности в компьютерных системах и защита информации в сетях связи.

Ключевые слова: защита информации, системы государственного и военного управления, метод энтопийного подхода, доступность в компьютерных сетях.

Рецензия: Начальника кафедры информатики НА НГУ, кандидата технических наук доцента Иохова О. Ю.

თვა სამკუთხეილი
საჯარო მართვის ინსტიტუტების ფორმირება
სამართლებლოში

სტატია ეხება, საჯარო მართვის ინსტიტუტების ფორმირების საკითხს საქართველოში. მოცემულ კონტექსტში ძირითადი აქცენტი კეთდება სამოქალაქო საზოგადოების, საზოგადოებრივ გაერთიანებებსა და სხვა მნიშვნელოვან ინსტიტუტებზე, რომელთა როლი საკმაოდ მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს სახელმწიფო მართვის ეფექტიანობის ხარისხზე. ამ მიზნით, სტატიაში ყურადღება არის გამახვილებული სახელმწიფო და სამოქალაქო საზოგადოებებს შორის პარტნიორული ურთიერთ-დამოკიდებულებების დამყარებისა და განვითარების აუცილებლობაზე. რაც თავის მხრივ, განაპირობებს მართვის მოქმედებული და არაეფექტური პრაქტიკიდან თანამედროვე მოთხოვნებზე და საზოგადოების მსოფლიო გლობალურ სამყაროში მიღებულ კოორდინირებული მართვის პრაქტიკაზე თანდათანობით გადასვლას.

საკვანძო სიტყვები: სახელმწიფო მართვა, სამოქალაქო საზოგადოება, მასობრივი საშუალებები, მექანიზმი, ეფექტიანობა, კონტროლი

სახელმწიფოს წინაშე ყოველთვის დგება იმის საჭიროება, რომ განახორციელოს საფუძვლიანი რეფორმები, მიმართული მისი ფუნქციონირების ეფექტიანობისა და შედეგიანობის ზრდის, სახელმწიფო მომსახურების ადვილად ხელმისაწვდომობისა და ხარისხის გაუმჯობესებისაკენ. საზოგადოებაში და ეკონომიკაში მიმდინარე ცვლილებებზე რეაგირების აუცილებლობა ბადებს სახელმწიფო მართვის სისტემების მოდერნიზაციის აუცილებლობას.

თანამედროვე ქართული საზოგადოების პოლიტიკური და სახელმწიფო მართვის ეფექტიანობა საჯარო პოლიტიკის სფეროში შემუშავებული მექანიზმების ქმედითობაზეა დამოკიდებული. სწორედ აღნიშნული განსაზღვრავს ისეთი სუბიექტების ურთიერთობასა და დამოკიდებულებას, როგორებიცაა: სახელმწიფო, საზოგადოება, სახელისუფლებო ორგანოები და სამოქალაქო საზოგადოება. ოთხივე სუბიექტის საქმიანობა რეგლამენტირებულია, იმართება და კონტროლდება საკანონმდებლო დონეზე.

საჯარო პოლიტიკის მექანიზმები განხილულ უნდა იქნას სახელმწიფო მმართველობითი სისტემის ეფექტიანი

ფუნქციონირების საფუძვლად, რადგანაც ამ სფეროში საზოგადოებრივი საინიციატივო ჯგუფები და მოძრაობები მოქმედებენ პარიტეტულად პოლიტიკურ პარტიებთან, სახელმწიფოსთან და პოლიტიკური პროცესების სხვა სუბიექტებთან ერთად.

სამოქალაქო საზოგადოების ინსტიტუტების, საზოგადოებრივი მოძრაობების, გაერთიანებების, ორგანიზაციების, შეგნებული და კომპეტენტური მოქალაქეების, ექსპერტების მოზიდვის საშუალებით უნდა მოხდეს საჯარო პოლიტიკის ხარისხის უზრუნველყოფა, საჯარო ხელისუფლების განხორციელების მიდგომებისა და პრინციპების ძირეული ცვლილება, რაც აამაღლებს საჯარო მართვის ეფექტურობის ხარისხს.

საზოგადოება წარმოადგენს საჯარო ხელისუფლების ცვლილების, საჯარო პოლიტიკის შემუშავებისა და რეალიზაციის მთავარ სუბიექტს, რაც სახელმწიფოსა და საზოგადოების ეფექტიანი ურთიერთქმედების საჭიროებაზე მიუთითებს. მოცემულ შემთხვევაში, საუბარია აქტიურ საზოგადოებრივ პოზიციაზე, რომელიც ითვალისწინებს თანაბარი შესაძლებლობების სისტემის ჩამოყალიბებას კანონის უზენაესობის, მართლწესრიგის, საზოგადო კეთილდღეობის მიმართულებით. გარდა ამისა, სისტემა უნდა უზრუნველყოფდეს ცხოვრების ღირსეულ სოციალურ-ეკონომიკურ დონეს, რომელიც არა იმდენად პოლიტიკური, რამდენადაც სამოქალაქო ხელისუფლების ინსტიტუტების მიერაა შემუშავებული და სახელმწიფო ორგანოებისათვის შეთავაზებული. სახელმწიფომ შეიძლება იზრუნოს სამოქალაქო საზოგადოების განვითარებისთვის ან პირიქით, გარკვეულწილად შეზღუდოს იგი. ამიტომ ძალზედ მნიშვნელოვანია საზოგადოებრივი ცხოვრების ისეთი პოლიტიკური ფორმების არსებობა, რომლებიც დემოკრატიის სრულად განხორციელების შესაძლებლობას უზრუნველყოფს, მათ შორის, საზოგადოების ჩართულობას ყველა დონის სამთავრობო სტრუქტურების ფუნქციონირებაში. სამოქალაქო საზოგადოების ფორმირებისათვის დემოკრატია უნდა მოქმედებდეს საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში.

სახელმწიფო და პოლიტიკური ხელისუფლების უნარი, შესაბამისი გადაწყვეტილებების შემუშავებისა და მიღებისას მოისმინოს და გაითვალისწინოს მოქალაქეთა ინტერესები, პრიორიტეტები და მოლოდინები, მათი ცვლად სოციალურ

სინამდვილესთან ადაპტაციის მიუხედავად, წარმოადგენს საზოგადოებრივი ერთიანობის შენარჩუნების, გლობალურ გამოწვევებთან დაპირისპირების საფუძველს, რომლებსაც გააჩნიათ სახელმწიფოსა და საზოგადოების შიდა ცხოვრების, მისი სოციალური სტრუქტურის დესტაბილიზაციის მაღალი პოტენციალი.

განვითარებული ქვეყნების გამოცდილება მიუთითებს სახელმწიფო და სამოქალაქო საზოგადოებებს შორის პარტნიორული ურთიერთ-დამოკიდებულებების დამყარებისა და განვითარების აუცილებლობაზე. მსგავსი პარტნიორული დამოკიდებულება სახელმწიფოსა და საზოგადოებას შორის განაპირობებს საზოგადოებრივი განვითარების ადმინისტრირებული მართვის მოძველებული და არაეფექტური პრაქტიკიდან თანამედროვე მოთხოვნებზე და საზოგადოების მსოფლიო გლობალურ სამყაროში მიღებულ კოორდინირებული მართვის პრაქტიკაზე თანდათანობით გადასვლას. ამ შემთხვევაში მართვა ახდენს სოციალურ ურთიერთობების კოორდინირებას და უზრუნველყოფს სახელმწიფო და პოლიტიკური ხელისუფლების მხარდაჭერას საზოგადოების სხვადასხვა სოციალური ჯგუფების მხრიდან, ანუ, ასხავს საზოგადოებაში საჯარო ხელისუფლების განვითარების სათანადო დონეს. თუმცა, ხელისუფლებასა და საზოგადოებას შორის ასეთი ურთიერთობების ფორმირების საფუძველად რჩება კომუნიკაციური ქმედების სფერო, ანუ, ინფორმაციული გარემო, რომელიც სხვადასხვა რესურსებით უზრუნველყოფს საჯარო პოლიტიკის სუბიექტების მონაწილეობას მისი შემუშავებისა და რეალიზაციის პროცესში, გარდაქმნის რა სამოქალაქო საზოგადოების ინსტიტუტებს და საკუთრივ მოქალაქეებს საჯარო ხელისუფლების აქტიურ სუბიექტებად.

საჯარო მართვის ეფექტური რეალიზაციის უზრუნველსაყოფელად უნდა გავითვალისწინოთ სოციალური როლებისა და ფუნქციების მკაფიო განაწილება, სადაც სახელმწიფოს ენიჭება შესაბამისად პოლიტიკური მოთამაშის როლი, ვინაიდან მისი მიზანია, განსაზღვროს საზოგადოების განვითარების გზები და მიმართულებები. ხოლო სამოქალაქო საზოგადოებას ძირითადად განეკუთვნება მარეგულირებელ-მაკონტროლერებელი ფუნქციები. პოლიტიკური მისიიდან გამომდინარე, სახელმწიფო ხელისუფლება განისაზღვრება რიგი თავისებურებებით, კერძოდ: სახელმწიფო ინტერესებისა და საჭიროებების გააზრება; სახელმწიფო ხელისუფლების

სუბიექტის საზოგადოებაში სოციალური დომინირების უზრუნველყოფა და სხვა.

დემოკრატიულ საზოგადოებაში საჯარო პოლიტიკურ-მმართველობით სისტემაში შეღწევის საკმაოდ ეფექტურ საშუალებად განიხილება მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები. მათი როლი საკმაოდ გაიზარდა პოლიტიკურ ცხოვრებაში. ძალზედ მნიშვნელოვან ფაქტორს წარმოადგენს მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა თავისუფალი დაფუძნება და საქმიანობა, რაც თავის მხრივ სიტყვის თავისუფლების საფუძველს ქმნის. თუმცა, მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებს არ შეუძლიათ დემოკრატიის ავტომატურად უზრუნველყოფა და ამისათვის მრავალი სხვა ინსტიტუტების ეფექტური ფუნქციონირება არის საჭირო. ამასთან, არსებობს მოსაზრება, რომ მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები თავის ფუნქციას ყველაზე მეტად დემოკრატიულ სახელმწიფოში ავლენენ.

საჯარო ხელისუფლების და საჯარო პოლიტიკის განვითარების სხვა ინსტიტუციურ გზას წარმოადგენს არაკომერციული და არასამთავრობო ორგანიზაციების ფორმირება, რომლებიც რჩება ყველა სოციალური მოძრაობების საფუძველად (ეკოლოგიური, ქალთა, ბავშვთა, სამოქალაქო უფლებების და სხვა), აწარმოებს ადამიანური და ფინანსური რესურსების მობილიზაციას საზოგადოების სოციალურ განვითარებაში მოქალაქეთა ჩართულობით, საჯარო პოლიტიკის შემუშავებისა და რეალიზაციის პროცესში.

დემოკრატიისა და სამოქალაქო საზოგადოების ურთიერთმიმართების უფრო დეტალური ანალიზი უბიძგებს ბევრ ავტორს, რომ სამოქალაქო საზოგადოება განხილულ იქნეს არა უბრალოდ როგორც არასამთავრობო ასოციაციათა ერთობლიობა, რომელიც სხვადასხვა ქვეყნებში შეიძლება არსებობდეს, არამედ როგორც საზოგადოების გარკვეული ტიპი, როგორც სოციალური კატეგორია, რომელიც განსაზღვრავს დემოკრატიის საზოგადოებრივ საფუძველს და ანიჭებს დემოკრატიას მის ჭეშმარიტ ხასიათს. მიუხედავად განვითარებული ქვეყნების გამოცდილებისა ამ სფეროში, საქართველოს სამოქალაქო საზოგადოებისა და ხელისუფლების ურთიერთობა ჯერ-ჯერობით არასაკმარისად რეგულირდება საკანონმდებლო დონეზე. ეს განაპირობებს საკანონმდებლო დონეზე საკითხების დარეგულირების

საჭიროებას, რომლებიც დაკავშირებულია სამართლებრივი პირობების ფორმირებასთან მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების საქმიანობის პლულარიზმის, გამჭვირვალობისა და მიუკერძოებლობის უზრუნველსაყოფად, რათა თავიდან იქნას აცილებული სფეროს მონოპოლიზაცია და მისი მანიპულირების მიზნით გამოყენება; ინტერნეტის ქსელში ინფორმაციის გავრცელების საქმიანობის ნორმირება; ინტელექტუალური საკუთრების დაცვის სრულყოფა ინტერნეტ-ტექნოლოგიების გავრცელების პირობებში; ჟურნალისტების მიერ სამართლებრივი მოთხოვნების გაუმჯობესება პროფესიული და ეთიკური სტანდარტების შესაბამისად; საზოგადოების წინაშე ჟურნალისტების პროფესიული კომპეტენტურობის და ეთიკური პასუხისმგებლობის უზრუნველყოფა. დღეისათვის აქტუალური ხდება საქართველოს ინფორმაციული კანონმდებლობის სრულყოფა ინფორმაციის შექმნის, გავრცელებისა და გამოყენების სფეროში, თანამედროვე მოთხოვნილებების შესაბამისად. საჭირო არის ისეთი სახის სამართლებრივი დოკუმენტის არსებობა, რომელიც ინფორმაციის მოპოვების, დამუშავებისა და შენახვის თვალსაზრისით არსებული ხარვეზების აღმოფხვრას უზრუნველყოფს.

ვეთანხმებით იმ მკვლევარების მოსაზრებებს, რომელთაც მიაჩნიათ, რომ ინფორმაციაზე მოქალაქეთა უფლებების რეალიზაცია, საზოგადოებისათვის ინტერესის მქონე ინფორმაციაზე თავისუფალი წვდომის უზრუნველყოფა, სახელმწიფო ხელისუფლების ინფორმაციული გახსნილობა წარმოადგენს ფუნქციონირების ძირითად პირობას და კრიტერიუმს სახელმწიფოს სტაბილური და დემოკრატიული განვითარებისათვის. საინფორმაციო უფლებების ჯგუფის განსაკუთრებული როლი მდგომარეობს იმაში, რომ ისინი წარმოადგენენ რგოლს, რომელიც აკავშირებს ძირითადი უფლებებისა და თავისუფლებების მთელ სისტემას. მხოლოდ მათი დაცვის შემთხვევაში შეიძლება ლაპარაკი ადამიანის პირადი, პოლიტიკური, სოციალური, ეკონომიკური, ეკოლოგიური და კულტურული უფლებებისა და თავისუფლებების ფაქტიურ რეალიზაციაზე, რისი მიღწევაც უნდა განხორციელდეს იმ პრობლემების გადაჭრის საფუძველზე, რომლებიც დაკავშირებულია ადამიანის და მოქალაქეთა საკონსტიტუციო გარანტიების გაძლიერებასთან, მათი სისტემური რეალიზაციის ეფექტური მექანიზმების

შექმნასთან, მსოფლიოს საუკეთესო სტანდარტების შესაბამისად.

ყოველივე ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, უნდა დავადასტუროთ, რომ ხელისუფლების ეფექტურობა დემოკრატიულ სახელმწიფოში დამოკიდებულია მის ურთიერთქმედების ხარისხზე სამოქალაქო საზოგადოებასთან. ამ კონტექსტში, სახელმწიფო ხელისუფლებისა და სამოქალაქო საზოგადოების ინსტიტუტებს შორის ურთიერთქმედება ვლინდება ინფორმირების, კონსულტირებისა და სხვა ფორმებით; მნიშვნელოვანია გათვალისწინებულ იქნეს უახლესი ინფორმაციული ტექნოლოგიების გამოყენება, რომლებიც უზრუნველყოფს მოქალაქეთა მონაწილეობის შესაძლებლობის ზრდას საჯარო ხელისუფლებასა და საჯარო პოლიტიკაში, რადგანაც საჯარო პოლიტიკა და საჯარო ხელისუფლება საჯარო პოლიტიკის შემუშავებისა და რეალიზაციის მართვის ფარგლებში ეხება საზოგადოების ცხოვრების ისეთ სფეროებს, როგორცაა სახელმწიფო ბიუჯეტის დაგეგმვა, ინოვაციის საზოგადოებრივი სექტორი, ელექტრონული მართვა, კორუფციასთან ბრძოლა, საჯარო ფინანსები და საგადასახადო დაბეგრვა, რეგიონული განვითარება, მარეგულირებელი პოლიტიკა, რისკების მართვა და ა.შ.

ლიტერატურა

References:

1. დოლონაძე შ., ბაღათურია ო. სახელმწიფო მართვის თანამედროვე პრობლემები, თბილისი, 2009 წელი.
2. რუსაძე ზ. საქართველოს კონსტიტუციური სამართალი, 2015 წელი.
3. მაცაბერიძე მ. მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები და დემოკრატია, თბილისი, 2013 წელი.
4. Segeda T. Institutional mechanisms of public policy implementation: forming in public administration / T. Segeda // Nauka i Studia. – Przemysł, 2014. – NR 5 (115). – S. 43-47;
5. მუსხელიშვილი მ. სამოქალაქო საზოგადოება: შედარებითი ანალიზი, თბილისი, 2006 წელი.

რეცენზენტი: პროფესორი ოთარ ქონორაძე, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი.

Tea Samtchkuashvili

FORMATION OF PUBLIC GOVERNANCE INSTITUTIONS IN GEORGIA

Summary

The present article concerns the formation of public governance institutions in Georgia. In this context, particular attention is drawn to the civil society, public-sector unions and other important institutions, that have essential influence on the quality of state governance efficiency. For that reason, the article highlights the importance of establishing and developing partner relationship between state and civil society. That approach ensures gradual transition from an old and inefficient system of governance to the governance based on coordination and that complies with the latest requirements and is accepted worldwide.

Keywords: state governance, civil society, mass mechanisms, mechanism, efficiency, control

Reviewer: Professor Otar Kochoradze, Georgian Technical University

Tea Samtchkuashvili

ФОРМИРОВАНИЕ ИНСТИТУТОВ ПУБЛИЧНОГО ПРАВЛЕНИЯ В ГРУЗИИ

Резюме

В Статье говорится об формировании институтов публичной власти в Грузии. В данном контексте, основной акцент делается на гражданское общество, общественные объединения, и другие важные институты, чья роль весьма значительно влияет на качество эффективности Государственного управления.

С этой целью, в статье внимание уделяется необходимости укреплению и развитию партнерских отношений между государством и гражданским обществом, что в свою очередь, ведёт к постепенному переходу от устаревшей и неэффективной практики правления к практике, отвечающим современным требованиям и координированной управлению принятых в глобальном мировом обществе.

Ключевые слова: Государственное управление, гражданское общество, массовые средства, механизм, эффективность, контроль.

Рецензент: Профессор Отар Кочорадзе, Грузинский технический университет.

ნათია ხუნაშვილი
ევმატიანი მართვის სისტემის განმსაზღვრელი მოდელი
საჯარო მმართველობის ორგანიზაციებში

სტატია ეხება საჯარო მმართველობის ეფექტიანობის უმნიშვნელოვანეს საკითხებს, ეფექტიანი მართვის მოდელს და მის აუცილებლობას საჯარო მმართველობაში. ამ მიზნით სტატიაში განხილულია ეფექტიანი მართვის სტანდარტი საჯარო მმართველობის ორგანიზაციებისათვის, როგორც ერთ-ერთი საწყისი შესაძლებლობა ქვეყანაში არსებული მმართველობითი სისტემის ეფექტიანობის უზრუნველსაყოფად. მასში განხილულია ეფექტიანი მართვისთვის დამახასიათებელი ის აუცილებელი სტანდარტები და პრინციპები, რომლებიც უნდა გააჩნდეს საჯარო მმართველობის ორგანიზაციებს.

საკვანძო სიტყვები: ეფექტიანი მართვა, მართვის სისტემა, ეფექტიანობა, მართვის სტანდარტი, საჯარო ორგანიზაციები.

შესავალი

საჯარო მმართველობის ორგანიზაციების მმართველობითი საქმიანობის განხორციელებისთვის მნიშვნელოვანია ისეთი მოდელის შექმნა, რომელმაც უნდა განსაზღვროს ქვეყნის ეფექტური ფუნქციონირება, მართვის სისტემის სრულყოფა და ქვეყანაში მიმდინარე პროცესების რაციონალური და მიზანმიმართული წარმართვა. “მართვის” კონცეფცია ისეთივე ძველია, როგორც მსოფლიო ცივილიზაცია. ეფექტიანი მართვა გულისხმობს მართვის ეკონომიკური, ორგანიზაციულ-ტექნიკური და სოციალურ-ფსიქოლოგიური ასპექტების მთლიანობას. კარგ მმართველობას აქვს შემდეგი სახის მახასიათებლები: მონაწილეობა, კონსენსუსზე ორიენტირება, ანგარიშვალდებულება, გამჭვირვალობა, სწრაფი რეაგირება, ეფექტურობა და შედეგიანობა, მიუკერძოებლობა, კანონის უხეანაესობა და სხვა.

პიტერ დრუკერი, რომელსაც დიდი როლი მიუძღვის მენეჯმენტის განვითარებაში, აცალიბებს ადამიანის როლს ინფორმაციულ ეპოქაში და ცვლილებებს ორგანიზაციულ სტრუქტურაში. ჯერ კიდევ “მენეჯმენტის პრაქტიკაში” დრუკერი აღნიშნავდა, რომ ორგანიზაციის სტრუქტურა უნდა იყოს მაქსიმალურად ჰორიზონტალური, ხოლო გადაწყვეტილებები უნდა მიიღებოდეს მაქსიმალურად დაბალ დონეზე.

ეფექტური მართვა სამთავრობო ორგანიზაციების კეთილდღეობისა და წარმატების მიღწევის უმნიშვნელოვანესი წინაპირობაა. იმისათვის, რომ სამთავრობო ორგანიზაციების ფუნქციონირება იყოს ეფექტური, სახელმწიფო მართვის

ორგანოებს მოუწევთ ოპერატიული და აკვიატური რეაგირება სწრაფად ცვალებად სიტუაციებზე.

დოდესაც ორგანიზაციების მართვაზე იწვევა მსჯელობა, უპირველეს ყოვლისა, ამოცანად რჩება თვით პრობლემის ღრმა მეცნიერული გააზრება. ქედან გამომდინარე, ორგანიზაციების მართვის მექანიზმების დამუშავების შესწავლა და მისი სწორად ფორმირების გზების მოძიება, რომელიმე ცალკე აღებული სამეცნიერო დარგის პრეროგატივა კი არ არის, არამედ კომპლექსურად შესასწავლი და დასამუშავებელი პრობლემა.

აღნიშნული სტატია ეძღვნება ევექტიანი მართვის სისტემის სტანდარტს საჯარო მმართველობის ორგანიზაციების ფარგლებში. თუ რაოდენ მნიშვნელოვანია ქვეყანაში ევექტიანი მართვის მოდელების არსებობა და რა მიზანს უნდა ემსახურებოდეს იგი.

1. ევექტიანი მართვის სისტემის არსი და მნიშვნელობა

ევექტიანი მართვა არის კონცეფცია, რომელმაც სულ ახლახანს კპოვა რეგულარული გამოყენება პოლიტიკურ მეცნიერებაში, საჯარო ადმინისტრირებაში და განსაკუთრებით მენეჯმენტის განვითარებაში. იგი გვხვდება ისეთ კონცეფციებთან ერთად, როგორცაა დემოკრატია, სამოქალაქო საზოგადოება, ადამიანთა უფლებები, სოციალური და მდგრადი განვითარება. საჯარო მენეჯმენტის დისციპლინის ან პროფესიის ფარგლებში, იგი ითვლება, როგორ ახალი პარადიგმის ასპექტი საჯარო მართვაში. მთელი რიგი პერსპექტივები წარმოიშობა ამ ახალი პარადიგმიდან, რომელიც ყურადღებას ამახვილებს დებატებზე პოლიტიკურ საკითხებში, ისევე როგორც აკადემიურ დაწესებულებებში. განვითარებადი პერსპექტივები მართვის სტრუქტურაში შემდეგია:

- ურთიერთობა მთავრობასა და ქვეყნის ეკონომიკურ ვითარებას შორის;
- ურთიერთობა მთავრობასა და მოქალაქეებს შორის;
- ურთიერთობა მთავრობასა და ნებაყოფლობით ან კერძო სექტორს შორის;
- ურთიერთობა არჩეულ პოლიტიკოსებსა და დანიშნულ სამოქალაქო მოსამსახურეებს შორის;
- ურთიერთობა ადგილობრივ სამთავრობო დაწესებულებებსა და ქალაქისა და სოფლის მაცხოვრებლებს შორის;

- ურთიერთობა საკანონმდებლო და აღმასრულებელ ხელისუფლებას შორის;

- ურთიერთობა ეროვნულ სახელმწიფოებსა და საერთაშორისო დაწესებულებებს შორის.[1]

ამ პერსპექტივების გაანალიზებით, უამრავმა საჯარო მენეჯმენტის პრაქტიკოსმა და თეორეტიკოსმა შეიმუშავეს სხვადასხვა პროცედურები და პროცესები, რომლის მეშვეობით ჭეშმარიტი ეფექტური მართვა შესაძლებელია იყოს მიღწეული, ასევე განსაზღვრეს პრინციპები და სავარაუდო ცნებები, რომლებიც ხელს უწყობენ ეფექტიანი მართვის განხორციელებას. დონორმა და მრავალმხრივმა სააგენტოებმა წამყვანი როლი დაიკავეს ეფექტიანი მართვის განსაზღვრის საქმეში. მსოფლიო ბანკმა მკაფიოდ განსაზღვრა მართვა, როგორც ძალაუფლების გამოყენების ერთ-ერთი საშუალება ქვეყნის ეკონომიკური და სოციალური რესურსების მართვაში, სადაც ხაზგასმულია შემდეგი ასპექტები:

1. პოლიტიკური რეჟიმის ტიპი;

2. პროცესი, რომლითაც ძალაუფლება განვითარების თვალსაზრისით ხორციელდება ეკონომიკური და სოციალური რესურსების მართვაში;

3. მთავრობის უნარიანობა პოლიტიკის ფორმულირების მიზნით და მისი ეფექტურად განხორციელებისთვის;

ეფექტიანი მართვის კონცეფცია მჭიდროდ ურთიერთდაკავშირებულია ისეთ ინსტიტუციონალიზებულ ღირებულებებთან, როგორიცაა დემოკრატია, ადამიანის უფლებების დაცვა, უფრო მეტი ეფექტურობა და ეფექტიანობა საჯარო სექტორში.

გარდა ეფექტიანი მართვისა არსებობს ტერმინი “კარგი მმართველობა”, რომელიც გვხვდება გაეროს და მსოფლიო ბანკის დოკუმენტებში ჯერ კიდევ 1992 წლიდან. “კარგი მმართველობის” ძირითად მახასიათებლად თვლიან მონაწილეობას, გამჭვირვალეობას, გულისხმიერებას ან ანგარიშვალდებულებას, ეფექტიანობას. “კარგი მმართველობის” მოკრძალებულ გაგლენას პოსტ-სოციალისტურ ქვეყნებში რამდენიმე ფაქტორით ხსნიან:

სამოქალაქო საზოგადოება ძალიან სუსტია, სოციალური ჯგუფები ცუდად არიან ორგანიზებული და საკუთარი ინტერესების დაცვას ვერ ახერხებენ. მაგალითად, უნგრეთში შედარებით გავლენიანი ჯგუფები საერთაშორისო ქსელის წევრები არიან (Greenpeace, Transparency Institutional) ანდა

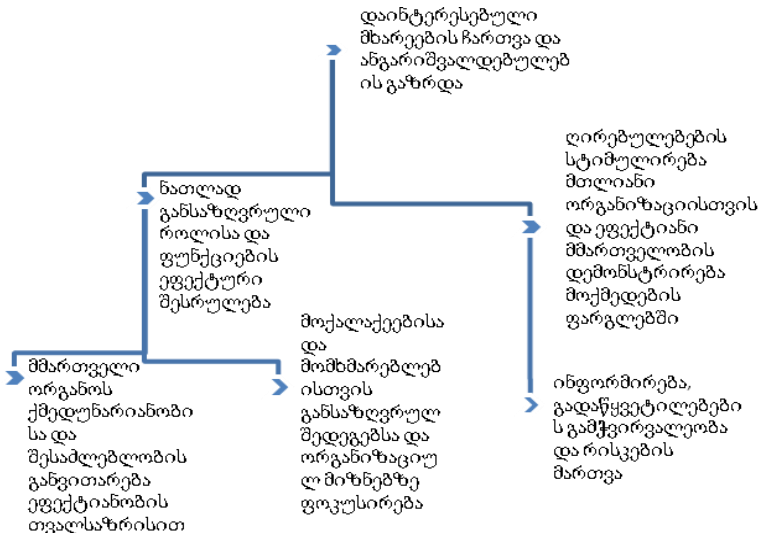
დაკავშირებული არიან პოლიტიკურ პარტიებთან ან მსხვილ ეკონომიკურ ინტერესთა ჯგუფებთან.[2]

მეორე მიზეზად საზოგადოების კონსესუსზე ორიენტირებული კულტურის არსებობა სახელდება. ასეთი კულტურა გვხვდება სკანდინავიურ ქვეყნებში, სადაც საზოგადოებას ყველა მხარის დამაკმაყოფილებელ გადაწყვეტილებაზე ორიენტირება ახასიათებს. ასეთი კულტურა არ შეიმჩნევა ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის საზოგადოებებში.[3]

3. ეფექტიანი მართვის სტანდარტი საჯარო მმართველობის ორგანიზაციებისათვის

საჯარო მმართველობის ორგანიზაციების ხელმძღვანელები რთული ამოცანების წინაშე დგანან იქედან გამომდინარე, რომ ისინი პასუხისმგებელი არიან მართვაზე – ლიდერობაზე, იმ ორგანიზაციის ხელმძღვანელობასა და კონტროლზე, რომელსაც ისინი ემსახურებიან. მათი მოვალეობაა ორგანიზაციის მიზნების განსაზღვრა და სახელმწიფო ინტერესების შესაბამისად მუშაობა, დადებითი შედეგების მოტანა იმ ხალხისადმი, რომლებიც სარგებლობენ ამ მომსახურებით. მათ უნდა დაუკავშირონ სახელმწიფო ინტერესები თავიანთ პასუხისმგებლობას რთულად რეგულირებად გარემოში. [4]

ეფექტიანი მართვის პრინციპები:

1. ეფექტიანი მართვა გულისხმობს მოქალაქეებისა და მომხმარებლებისთვის განსაზღვრულ შედეგებსა და ორგანიზაციულ მიზნებზე ფოკუსირებას.

ყველა ორგანიზაციას გააჩნია მიზანი. რსებობს ზოგადი მიზნები, რომლებიც ფუნდამენტალური მნიშვნელობისაა საჯარო მართვისთვის, მათ შორის როგორცაა კარგი ხარისხის მომსახურების გაწევა და ა.შ.

1.1. მოქალაქეებისა და მომხმარებლებისთვის განსაზღვრული მოსალოდნელი შედეგების და ორგანიზაციული მიზნის გარკვევა.

ნათლად განსაზღვრული ორგანიზაციული მიზანი ეფექტიანი მართვის ერთ-ერთი მთავარი ნიშანთვისებაა. თუ ეს მიზანი ეფექტურად არის წარმოდგენილი, მას შეუძლია ყველა დონეზე წარმართოს ადამიანთა ქმედებებები და გადაწყვეტილებები ორგანიზაციაში.

1.2. მომხმარებლებისადმი მაღალი ხარისხის მომსახურების მიწოდებაში დარწმუნება

მმართველმა ორგანომ უნდა გადაწყვიტოს მომსახურების ხარისხიანობა და დარწმუნდეს, რომ გააჩნია საჭირო ინფორმაცია მომსახურების ხარისხის ეფექტიანობისა და რეგულირების შესამოწმებლად. მმართველმა ორგანომ ეს ინფორმაცია უნდა გამოიყენოს გადაწყვეტილებების მიღების დროს მომსახურების დაგეგმვისა და გაუმჯობესების მიზნით.

2. ეფექტიანი მართვა გულისხმობს ნათლად განსაზღვრული როლისა და ფუნქციების ეფექტიან შესრულებას ეფექტიანი მართვა მოითხოვს მართვის ფუნქციების სიცხადეს, მათ როლსა და პასუხისმგებლობებს და ისეთ მოქმედებას, რომელიც შეთავსებადია ამ როლთან.

2.1. მმართველი ორგანოს ფუნქციების განსაზღვრა

მმართველი ორგანოს ძირითადი ფუნქციებია:

- დაადგინოს ორგანიზაციის სტრატეგიული მიმართულება და მიზნები

- უზრუნველყოს საჯარო გამჭვირვალებობა

- დარწმუნდეს, რომ ორგანიზაცია ახერხებს იყოს ერთიანი და მოუსყიდავი

იმის დასტურად, რომ ეს ყოველივე სრულდება და ორგანიზაცია აღწევს მიზნებს, მმართველმა ორგანომ უნდა

- გადაანაწილოს რესურსები და გააკონტროლოს ორგანიზაციული და ადმინისტრაციული მოქმედებები

- ზედამხედველობა გაუწიოს აღმასრულებელი ორგანოების ხელმძღვანელთა თანამდებობაზე დანიშვნასა და სახელშეკრულებო ვალდებულებებს

2.2. არასამთავრობო და სამთავრობო აღმასრულებლების პასუხისმგებლობების განსაზღვრა და დარწმუნება იმაში, რომ ეს პასუხისმგებლობები სათანადოდ სრულდება

სხვადასხვა საჯარო სამსახურს სხვადასხვა ტიპის მმართველი ორგანო გააჩნია. ზოგიერთ შემთხვევაში აღმასრულებელი დირექტორები არიან მმართველი ორგანოს წევრები, სხვა შემთხვევაში კი მმართველი ორგანო შედგება მთლიანად არასამთავრობო აღმასრულებელი პირებისგან. ველა შემთხვევაში მმართველები იღებენ კოლექტიურ პასუხისმგებლობას მმართველი ორგანოს გადაწყვეტილებებზე.

2.3. ურთიერთობების გარკვევა მმართველებსა და საზოგადოებას შორის

მმართველები და მმართველი ორგანოები უნდა იყვნენ ჩამოყალიბებული საზოგადოებასთან ურთიერთობის კუთხით. მმართველები უნდა აცნობიერებდნენ თავიანთ პასუხისმგებლობებს მმართველი ორგანოს გადაწყვეტილებებზე, რომელიც ემსახურება ორგანიზაციის მიზანს. მმართველი ორგანოს როლია ორგანიზაციის მართვა და კონტროლი საჯარო ინტერესების შესაბამისად, ასევე საზოგადოებისადმი ანგარიშვალდებულების უზრუნველყოფა.

3. ფექტიანი მართვა გულისხმობს ღირებულებების სტიმულირებას მთლიანი ორგანიზაციისთვის და კარგი მმართველობის დემონსტრირებას მოქმედების ფარგლებში

ფექტიანი მართვა ეფუძნება შეიდ პრინციპს ხალხის სამართავად, რომელიც დადგენილია საზოგადოებრივი ცხოვრების სტანდარტებით კომისიის მიერ, რასაც უწოდებენ ნოლანის (Nolan) პრინციპებს, ესენია: თავდაუზოგაობა, ერთიანობა, ობიექტურობა, ანგარიშვალდებულება, ღიაობა, პატიოსნება და ღიდერობა.

3.1. ორგანიზაციული ღირებულებების პრაქტიკაში გამოყენება

ფექტიანი მართვის ნიშანთვისებაა საერთო ღირებულებების განვითარება, რომელიც ხდება ორგანიზაციული კულტურის ნაწილი, პოლიტიკისა და ორგანიზაციული ქცევის საძირკველი. ესენია, სამართლებრივი მოთხოვნები, ისევე როგორც თანაბარი შესაძლებლობები და ანტიდისკრიმინაცია.

3.2. ჩალკეული მმართველი ქცევა ეფექტიანი მართვის სტანდარტების დაცვის მეშვეობით

ჩალკეული პირის ქცევა მთავარი ფაქტორია მმართველი ორგანოს ეფექტიანობის მხრივ და გავლენას ახდენს ორგანიზაციის რეპუტაციაზე. კონფლიქტები, რეალური თუ ალტერნატიული წარმოიშობა ორგანიზაციის ინტერესებსა და ცალკეულ მმართველებს შორის, რამაც შესაძლოა დააზიანოს საზოგადოების ნდობა თუ ორგანიზაცია არ ატარებს გარკვეულ პროცედურებს ამ კონფლიქტების მოსაგვარებლად.

4. ეფექტიანი მართვა გულისხმობს ინფორმირებას, გადაწყვეტილებების გამჭვირვალებას და რისკების მართვას.

გადაწყვეტილების მიღება მართვაში რთული და საკამთოა. მან ხელი უნდა შეუწყოს ორგანიზაციულ მიზანს და სტრატეგიული მიმართულების განხორციელებას. ასეთი გადაწყვეტილებების მისაღებად საჭიროა მმართველთა კარგი ინფორმირება.

რისკების მართვა მნიშვნელოვანია წარმატებული საჯარო მომსახურების გასაწევად. ეფექტური რისკების მართვის სისტემა განსაზღვრავს და აფასებს რისკებს და ახდენს შესაბამის რეაგირებას.

4.1. გამჭვირვალობა და სიხუსტე გადაწყვეტილებების მიღების დროს

კარგად ახსნილი გამჭვირვალე გადაწყვეტილებები, უფრო გასაგებია პერსონალისთვის, საზოგადოებისთვის და სხვა დაინტერესებული მხარეებისთვის ეფექტიანი მართვის უზრუნველსაყოფად.

4.2. ობიექტური ინფორმაციის, რჩევისა და მხარდაჭერის გამოყენება

მმართველმა ორგანომ უნდა უზრუნველყოს ინფორმაციის პირდაპირი შესაბამისობა მისაღებ გადაწყვეტილებებთან, დროულობასთან, ობიექტურობასთან და იძლეოდეს ტექნიკური საკითხების მკაფიო განმარტებებს.

4.3. ეფექტური რისკების მართვის სისტემის მოქმედებაში დარწმუნება

რისკების მართვის სისტემა მუდმივად უნდა მოწმებდეს ეფექტიანი მართვის დისციპლინების არსებობას, მაგალითად:

- სტრატეგიები და მოქმედების კურსი კარგადაა მოფიქრებული და რეგულარულად მოწმდება
- მაღალი ხარისხის მომსახურება მიეწოდება ეფექტიანად და ეფექტურად

- განხორციელება რეგულარულად და მკაცრად კონტროლდება და ეფექტური ღონისძიებები ტარდება
- სრულდება კანონები და წესები
- ორგანიზაციის მიერ გამოყენებული ინფორმაცია სათანადოა, ზუსტი, დროული და საიმედო
- ორგანიზაციის მიერ გამოყენებული ფინანსური ანგარიშები და სხვა ინფორმაცია ზუსტია და საიმედო
- ფინანსური რესურსები დაცულია და გამოიყენება ეფექტურად და ეფექტიანად
- დაცულია და სათანადოდ გამოიყენება ადამიანური რესურსები

5. ეფექტიანი მართვა გულისხმობს მმართველი ორგანოს ქმედუნარიანობისა და შესაძლებლობების განვითარებას ეფექტიანობის თვალსაზრისით

მმართველმა ორგანოებმა მმართველობის გაუმჯობესების მიზნით, უნდა მოიხილონ სათანადო უნარებისა და გამოცდილების მქონე მმართველები საზოგადოების სხვადასხვა ნაწილიდან.

5.1. დანიშნული ან არჩეული მმართველების უნარებსა, ცოდნასა და გამოცდილებაში დარწმუნება

მმართველობის როლი და პასუხისმგებლობა რთული და მოთხოვნადია, ხოლო მმართველებს მოეთხოვებათ სათანადო უნარები თავიანთი როლის შესაბამისად. გარდა ამისა, მმართველობა მტკიცე ხდება სხვადასხვა ცოდნისა და გამოცდილების მქონე ადამიანების მონაწილეობით.

5.2. ხალხის შესაძლებლობების განვითარება მართვის შესაძლებლობებთან ერთად და მათი განხორციელების შეფასება, როგორც ინდივიდუალურად ისე ჯგუფურად.

ყველა მმართველს უნდა მიეცეს შესაძლებლობა აიმაღლონ ცოდნა და განავითარონ უნარები მმართველ ორგანოში ყოფნის პერიოდში, ხოლო მმართველი ორგანო რეგულარულად უნდა ამოწმებდეს მათი მუშაობისა და მიღწევების შეფასებას.

6. ეფექტიანი მართვა გულისხმობს დაინტერესებული მხარეების ჩართვას და ანგარიშვალდებულების გაზრდას.

ტექშიარტი ანგარიშვალდებულება მოითხოვს ურთიერთობასა და დიალოგს, რაც მდგომარეობს არა მხოლოდ უკვე დასრულებული მოქმედებების განხილვასა და მოხსენებაში, არამედ დაინტერესებული მხარეების ჩართვაში,

რათა შეაფასონ მათი შეხედულებები ორგანიზაციული გეგმებისა და მოქმედებების შესრულების თვალსაზრისით.

6.1. ფორმალურ და არაფორმალურ ანგარიშვალდებულებებს შორის ურთიერთობების გარკვევა მმართველმა ორგანომ ნათელი უნდა გახადოს ვის მიმართ უნდა იყოს ანგარიშვალდებული ან რაზე. ან უნდა განსაზღვროს თუ რა მიზანს უნდა ემსახურებოდეს ცალკეული ურთიერთობა.

6.2. აქტიური და გეგმაზომიერი მიდგომა დიალოგისკენ და ანგარიშვალდებულება საზოგადოების მიმართ ეფექტიანი მართვა მოითხოვს დიალოგსა და ანგარიშვალდებულების გაზრდას. თუ დიალოგი გაგრძელდა და განვითარდა, ორგანიზაციებმა უნდა შეინარჩუნონ საზოგადოებისა და მომხმარებლების ნდობა და ინტერესი.

6.3. აქტიური და გეგმაზომიერი მიდგომა პერსონალის პასუხისმგებლობისადმი მმართველმა ორგანომ უნდა შექმნას ისეთი გარემო, რომელშიც საჯარო მოსამსახურეები გაუწევენ მომსახურებას ეფექტიანად. მმართველი ორგანო უნდა დარწმუნდეს, რომ ეფექტური სისტემები მწყობრშია, რათა დაიცვას საჯარო მოსამსახურეთა უფლებები.

6.4. ინსტიტუციონალური დაინტერესებული მხარეების აქტიური ჩაბმა

მმართველმა ორგანომ ხელმძღვანელობა უნდა გაუწიოს ურთიერთობების ჩამოყალიბებასა და შენარჩუნებას სხვა ორგანიზაციების ლიდერებთან, რომელიც წარმოადგენს ეფექტიანი მუშაობის საფუძველს ოპერატიულ დონეზე.

დასკვნა

სტატიაში განსახილველ საკითხად წარმოადგენილია ეფექტიანი მართვის სისტემის განმსაზღვრელი სტანდარტი, კერძოდ საჯარო მმართველობის ორგანიზაციებისთვის. განხილულია მართვის მექანიზმები, ეფექტიანობის განმსაზღვრელი კრიტერიუმები და არსებული პრობლემები. ამიტომ ამ მიმართულებით კვლევითი პოტენციალის გაძლიერება ერთ-ერთ მთავარ ამოცანას წარმოადგენს.

საჯარო ორგანიზაცია ზოგადად ასახავს სტრუქტურასა და დინამიკას მართვის პროცესში. ორგანიზაციული მუშაობის დონესა და ხარისხზე დამოკიდებული მართვის ამოცანების წარმატება და დასახული მიზნების მიღწევა. ეფექტურ და ფუნქციური მართვის სტრატეგიისა და ახალი სტანდარტის

შემუშავება საშუალებას მისცემს საჯარო მმართველობის ორგანიზაციებს მიადწიონ მაქსიმალურ შედეგს, რაც გახდება ქვეყნის წარმატების საწინდარი.

ლიტერატურა

References:

1. Promoting Good Governance – Principles, Practices and Perspectives, Management and Training Services Division, Commonwealth Secretariat, Published by: Commonwealth Secretariat, Marlborough House Pall Mall, London SW1Y 5HX United Kingdom copyright.
2. Gajduscsek, Gyorgy, Critical notes on Four Major Theories of Public Administration as they Appear in Central and Eastern Europe, in:Kovac, P. Gjdusckek, G, Contemporary Governance Models and Practices in Central and Eastern Europe, Brtislava 2015, გვ. 168.
3. Gajduscsek, Gyorgy, Critical notes on Four Major Theories of Public Administration as they Appear in Central and Eastern Europe, in:Kovac, P. Gjdusckek, G, Contemporary Governance Models and Practices in Central and Eastern Europe, Brtislava 2015, გვ. 196.
4. The Good Governance Standard for Public Services - The independent Commission on Good Governance in Public Services, 2004 London.

რეკენზენტი: პროფესორი გიორგი ბაღათურია, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი.

NatiaKhunahsvili

DEFINING MODEL FOR EFFECTIVE MANAGEMENT SYSTEM IN PUBLIC ADMINISTRATION ORGANIZATIONS

Summary

The article deals with the most important issues of Public Administration effectiveness, effective management model and its necessity in Public Administration. For this aim the article reviews effective management standard for Public Administration Organizations, as one of the initial ability in order to ensure management system efficiency existed in the country. It reviews the necessary standards and principles characteristic to effective management which must have Public Administration Organizations.

Keywords: Effective management, management system, efficiency, management standard, public organizations

Reviewer: Professor Giorgi Bagaturia, Georgian Technical University

ნათია ხუნაშვილი

**ЭФФЕКТИВНАЯ СИСТЕМА УПРАВЛЕНИЯ ДЛЯ
ОПРЕДЕЛЕНИЯ МОДЕЛИ ОРГАНИЗАЦИЙ ПУБЛИЧНОГО
УПРАВЛЕНИЯ**

Резюме

Статья касается важнейших вопросов эффективности гос-управления эффективной моделью управления и ее необходимость в гос-управлении. С этой целью в статье обсуждается стандарт эффективного управления в организациях гос-управления, как одно из начал обеспечения эффективной системы управления.

В ней обсуждается обязательные и свойственные стандарты эффективного управления и принципы, которые должны выйти за рамки организаций государственного управления.

Ключевые слова: эффективного управления, система управления, эффективность, стандартное управление, общественные организации

Рецензент: Профессор Георгий Багатурия, Грузинский технический университет.

ბ ბ მ ბ მ ბ ბ ბ

УДК 94(477) «1945/1991»

Олег Бабенко

СТРОИТЕЛЬСТВО КРЕМЕНЧУГСКОЙ ГЭС КАК ПРИМЕР СОВЕТСКОГО ПРОМЫШЛЕННОГО СТРОИТЕЛЬСТВА В УКРАИНЕ

В статье рассматриваются основные аспекты строительства Кременчугской гидроэлектрической станции. Это яркий образец советского промышленного строительства 1950-60-х гг. со всеми присущими ему достоинствами и недостатками – высочайшими техническими достижениями при относительно небольших финансовых затратах с одной стороны и одновременно полным игнорированием социальной и экологической обстановки в регионе, что повлекло за собой долговременные негативные последствия, пренебрежение бытовой стороной жизни строителей станции, будущих жителей г.Светловодска, а также других пристанционных сёл и городов, с другой.

Ключевые слова: экономическая история УССР, промышленное строительство, электрификация, градостроительство, г. Светловодск, экологические бедствия, культурное наследие.

История создания Кременчугской гидроэлектрической станции до сих пор является практически неизученным аспектом промышленного строительства в Украинской Советской Социалистической Республике. Фактически все исследования по данному вопросу составляют две книги, изданные в 50-60-х гг. XX века: сборник «Энергетическое строительство» за 1961 г. (выпуск № 23) [1], в котором рассматривалась, в первую очередь, техническая сторона строительства станции, и книга «Кременчугская ГЭС. Очерк о строительстве и запуске станции (1954-1960 гг.)», автор которой, И.В. Гнидаш прославляет, главным образом, трудовой подвиг строителей коммунизма [2]. В тоже время в фондах Государственного архива Кировоградской области хранится большой массив документов, которые ранее не стали предметом внимания исследователей, но есть не только интереснейшим первичным материалом, детально иллюстрирующим предьсторию и историю строительства ГЭС, но и бесценным свидетельством о самой «эпохе социалистического строительства в СССР». Цель данной публикации – краткое изложение научно-исторического анализа основных аспектов

строительства Кременчугской гидроэлектрической станции, введение в научное обращение сведений и документов фонда «Управление строительства Кременчугской ГЭС «КременчугГЭСстой» (Р-6713)» Государственного архива Кировоградской области.

Электрификация территории нынешней Кировоградской области началась в конце XIX века, когда в городе, носившем в то время название Елисаветград (современный г. Кропивницкий – административный центр Кировоградской области Украины), началось строительство электростанции. Впоследствии в городе была построена еще одна тепловая станция электрической генерации. В советский период кировоградской истории электрификация края приобрела решающее значение. В 1926 г. в городе, уже переименованном большевиками в Зиновьевск, была заложена районная тепловая электрическая станция и приняты меры к электрификации Зиновьевского округа. В 1930 г. эта электростанция была введена в эксплуатацию, а в 1939 г., уже после переименования города в Кировоград, начались работы по увеличению её мощностей.

Дальнейшие работы по электрификации края были прерваны Второй мировой войной. В ходе боевых действий на советско-германском фронте Кировоградская тепловая районная электростанция сохранила работоспособность, хотя при отступлении в 1941 г. советские войска пытались вывести ее из строя, а в 1944 г. уже немецкие войска, покидая город, заминировали станцию. Благодаря усилиям советских саперов станция была спасена и в марте 1944 г. дала электрический ток. К концу 1945 г. её работа полностью восстановлена, а в 1946-47 гг. был произведён капитальный ремонт станции и установлена еще одна турбина.

В начале 1950-х гг., когда работы по восстановлению народного хозяйства советской Украины были в основном завершены, советское руководство вернулось к довоенной идее создания каскада ГЭС на реке Днепр. Главным аргументом в пользу такого решения была, прежде всего, дешевизна гидроэлектроэнергии. При этом решался вопрос достижения эффективного механизма регулирования стока р. Днепр, который был неравномерным, что мешало работе уже построенной Днепровской ГЭС имени Ленина. Первой из планируемых станций должна была стать ГЭС в районе г. Кременчуга. В 1945-1948 гг. был разработан соответствующий проект. После внесения необходимых доработок в 1954 году был утверждён его окончательный вариант.

В качестве места возможного сооружения Кременчугской ГЭС ещё в 1930-х гг. определили два участка днепровского берега. Один

был выбран около с. Табурище Новогеоргиевского района, другой – в районе г. Новогеоргиевск. На первом участке под почвенным слоем залегал мощный монолитный слой гранита толщиной до 16-18 метров, в то время как у г. Новогеоргиевска плотину и дамбы пришлось бы «ставить» на мягкие лёссовые отложения. Именно гранитная подошва в качестве основы для будущей ГЭС сыграла решающую роль при выборе места её расположения на Табурищанском мысе. Единственный существенный недостаток данного участка заключался в потере больших промышленных запасов бурого угля, которые попадали под затопление водами будущего водохранилища [2, с. 4-9].

Другие статьи возможного ущерба фактически не брались в расчет.

Следует помнить, что в СССР не существовало такой науки, как экология, поэтому возможные негативные последствия преобразования приднепровского ландшафта никто серьезно не оценивал. Также никто не принимал во внимание возможное негативное влияние будущего строительства на днепровскую флору и фауну, которое в конечном итоге пагубно отразилось на экосистеме региона.

Кроме того был явно недооценен и, как следствие, проигнорирован возможный ущерб культурным ценностям, находившимся в зоне затопления будущим водохранилищем. К тому времени было хорошо известно, что долина среднего Днепра интенсивно обживалась в течение нескольких тысячелетий, целые поколения людей, принадлежавших к различным эпохам и народам, оставили после себя многочисленные памятники материальной и духовной культуры, которые необходимо было сберечь для будущих поколений. Приднепровская земля хранила в себе ценные археологические артефакты, многие из которых так и не явились миру из-за торопливости строителей «светлого будущего», которые не оставили историкам и археологам достаточно времени для тщательного изучения материального наследия прошлого этого края. Навсегда исчезли духовные святыни – разрушенные строителями православные храмы, помнившие многие события освободительных войн украинского народа в XVII веке, и могилы предков, оставшиеся на дне рукотворного моря.

Таким образом, исходя исключительно из хозяйственных показателей, местом строительства был выбран мыс возле села Табурище, в 12 км от города Кременчуга вверх по течению р. Днепр. Первоначально предполагалось, что протяженность водохранилища будет 185 км течения реки на север и достигнет г. Канев. Рельеф

долины Днепра в этом месте был достаточно сложным. Правый берег реки представлял собой высоко поднятое над долиной плато. Левый берег был низинным, состоящим из мягких лёссовых пород. Ширина Днепра должна была различаться на отдельных участках от 4,8 до 39 км.

Также в зоне затопления в Днепр впадали реки Сула и Тясмин. По Суле уровень воды должен был повыситься в верх по течению на расстояние 60-64 км от места впадения в Днепр, по Тясмину – на 84 км. Последнее обстоятельство вело к опасности частичного затопления г. Смелая. Кроме того, частичному затоплению мог подвергнуться г. Черкассы, полному – гг. Чигирин и Новогеоргиевск. Чтобы предотвратить затопление Черкасс, Чигирина и Смелой, позже было решено возвести защитные дамбы. Новогеоргиевск было решено оставить в зоне затопления, а жителей города и окрестных сёл переселить в соседние сёла, а также специально создаваемые для них «Новый город» и «Новое село».

Помимо указанных областного и районных центров в зону затопления и подтопления попадали еще 186 населенных пунктов трех областей Украины. При этом, в Черкасской области должны были оказаться на дне водохранилища 85 сел, в Полтавской - 73 села, в Кировоградской - 28. До 40 тысяч жилых домов должны были быть затоплены, около 1 тыс. строений сносились по организационным причинам или попадали непосредственно в зону строительства станции.

В связи с этим остро стоял вопрос о переселении жителей зоны затопления. В категорию переселенцев попадали 80281 сельский житель Черкасской области, 35352 жителя Полтавской области, 15439 жителей Кировоградской области. Еще около 70 тыс. жителей указанных областей попадали в зону подтопления. К их жилищам воды будущего водохранилища подступили бы в течение следующих нескольких лет после заполнения чаши водохранилища и разрушения прибрежной полосы.

Под водой должны были оказаться пахотные земли и пастбища колхозов, а также различные хозяйственные постройки: животноводческие фермы, зернохранилища, мастерские, мельницы и т.п. Колхозы Черкасской области лишались 1866 зданий сельскохозяйственного назначения. В Полтавской области число затопляемых колхозных построек достигало 1489, в Кировоградской области – 465 [3, л. 13-14].

Также в зоне затопления оказывались сельские советы и школы, родильные дома, больницы и амбулатории, кладбища и церкви,

електростанції, заводи, промартели, шосейні та залізничні дороги, лінії провідної зв'язі та т. п.

Перечень можливих господарських втрат, пов'язаних з виникненням Кременчузького водохранилища, деякий час не тільки сдерживал влади від початку робіт по спорудженню Кременчузького гідроузла, але й наводив їх на думку взагалі відмовитися від її будівництва і почати проектування Черкаської ГЕС в 15 км на північ від обласного центру.

Ці та інші причини постійно відкладали початок будівництва «КремГЕС». Тільки після того як були подолені основні наслідки руйнування в ході післявоєнного відновлення народного господарства, був пережит штучний голод в Україні 1946-1947 рр., кілька пом'якшилась нехватка робочих рук, а республіка покращила своє фінансове становище, з'явилась можливість виділити достатнє кількість ресурсів на будівництво ГЕС.

Крім того після смерті Йосифа Сталіна і поступового відходу від влади членів «старого» ЦК (іменно вони, прагматиками, не допустили реалізацію сирого і несостойливого проекту будівництва ГЕС і створення найбільшого рукотворного моря) новому лідеру СРСР Никиті Хрущову потрібні були нові економічні досягнення. Однією з перших перемог нового керівництва в соціалістическому будівництві на шляху до комунізму, судячи за все, повинно було стати спорудження Кременчузької ГЕС. 25 березня 1954 року Рад Міністрів СРСР прийняв постанову про початок будівництва станції.

3 червня 1954 року Рад Міністрів УРСР і ЦК КПУ затвердили спільну постанову № 738 «Про розкриття робіт на будівництві Кременчузької ГЕС». 24 червня 1954 року з'явилась постанова виконавчого комітету Полтавського обласного ради депутатів трудящих і бюро Полтавського обкому КПУ № 44 про участь Полтавщини в будівництві ГЕС. Небагато пізніше, 3 липня того ж року, з'явилась відповідна постанова виконавчого комітету Кіровоградського обласного ради депутатів трудящих і бюро Кіровоградського обкому КПУ [3, л.21-22].

Для виконання відповідного завдання була створена нова будівельна організація «КременчугГЕСстрой». Її керівником призначили Ігната Новикова. Основне навантаження по фінансовому забезпеченню будівництва лягло на республіканський бюджет України. Української ССР фактично самостійно, без фінансової допомоги з союзного бюджету, в одне і те ж час

пришлось строить две мощные гидроэлектростанции – Каховскую и Кременчугскую. Чтобы снизить финансовую нагрузку на бюджет, руководство республики постоянно искало возможность экономии на различных фазах строительства.

Для минимизации безвозвратных потерь вследствие заполнения чаши водохранилища водой были спроектированы почти полтора десятка защитных дамб на Днестре. Воду из рек Тясмин, Сула и Цыбульник решили перекачивать мощными насосами в Днепр. Однако эффект оказался обратным. Площадь затопления и подтопления сокращались, но финансовые затраты на строительство росли.

Несмотря на сокращение зоны затопления одной из наиболее важных проблем оставалось переселение жителей г. Новогеоргиевск и окрестных сёл. Для жителей районного центра запланировали построить так называемый «Новый город Новогеоргиевск». Предполагалось, что город будет образцовым местом проживания строителей коммунизма. В нём должны были быть построены многоэтажные дома, оборудованные водопроводом, центральным отоплением. В городе должны были вырасти новые школы, больницы и другие объекты соцкультбыта, проложены асфальтированные дороги.

В реальности же при постройке «Нового города» были допущены многочисленные недочёты, которые практически свели на нет все благие замыслы руководства. Строительство города началось фактически без предварительной разработки проекта. Целостный проект новостройки, получившей название «рабочий посёлок Хрущёв», появился примерно через 6-7 месяцев после закладки первых домов. Под посёлок отвели 850 га земли в Новогеоргиевском районе. Через 20-25 лет предполагалось, что в городе будут жить 20-35 тыс. жителей. Однако вскоре выяснилось, что место для постройки города выбрано не совсем удачно. Прежде всего, проблемой стало то, что в городе нет нормального стока дождевых и талых вод, а это приводило к периодическому затоплению улиц, огородов, подвалов и выгребных ям. После заполнения водохранилища водой в городе и на прилегающих к нему территориях произошло заболачивание местности. Значительные недостатки были зафиксированы при приемке жилых домов, большинство из которых были глинобитные и камышитовые, даже в двух и трёхэтажных многоквартирных жилых домах в квартирах сохранялось печное отопление. Сильно страдало качество столярных изделий и отделка домов. Спустя многие десятилетия в городе, получившем в 1969 г. название Светловодск,

наблюдались и наблюдаются следы неоправданной спешки горе-строителей «светлого будущего» [5, л.67-69].

К июню 1954 года проект строительства Кременчугской ГЭС со всеми замечаниями и предложениями был полностью готов. К 10 июля 1954 года в исполнительный комитет Кировоградского областного совета депутатов трудящихся был представлен развернутый график строительно-монтажных работ на территории области, связанных со строительством будущей ГЭС. Проект был утвержден и несколько строительных организаций приступили к его воплощению в жизнь [3, л. 2-13].

С самого начала строительство «КремГЭС» сопровождали характерные для советской экономики авралы и штурмовщина, просчеты проектировщиков, связанные с этим постоянный брак в работе, нехватка строительных материалов, разнообразные формы расхищения государственного имущества. В то же время постоянно возрастали финансовые вливания, в основном поступающие из республиканского бюджета. При этом хроническим был дефицит рабочих рук вообще и квалифицированных специалистов в частности. На строительстве в остром дефиците была даже специальная техника. Рядом с бесспорно высочайшими техническими достижениями соседствовала бытовая неустроенность рабочих вследствие нехватки жилья, достаточного количества магазинов и столовых, спецодежды и крепкой обуви.

Все это увенчивалось грубостью руководства и несправедливыми методами оценки выполненных работ. Так, в привилегированном положении оказались рабочие «КременчугГЭССтроя», оплата труда которых более чем вдвое превышала оплату труда рабочих «Спецстройтреста» №2 при одинаковом объеме выполнения тех же работ. Это приводило к частым отказам рабочих от выполнения трудовых заданий, на что достаточно жестко реагировал местный отдел КГБ при Совете Министров УССР, наблюдавший за ситуацией на стройке [4, л. 15,45, 37].

Само строительство «КремГЭС» советской пропагандистской машиной было представлено исключительно как трудовая победа. Однако изучение непосредственного хода строительства свидетельствует о том, что постоянное стремление ускорить возведение станции в конечном итоге привело к катастрофическим изменениям в экологической, экономической и социальной среде вокруг станции [5, л. 11].

Станцию изначально планировали построить в течение семилетки 1955-1961 гг., однако руководство республики постоянно торопило строителей, стремясь добиться досрочного пуска важного объекта. Время старались экономить на всем. Прежде всего, это способствовало

рационализации строительных работ и внедрению передовых технологий, например, широкого использования сборного железобетона. Также были изобретены различные способы почти непрерывного проведения бетонных работ в течение всего года. При этом скорость бетонирования постоянно увеличивалась. Так, в 1959 г. объем заложенного бетона достиг рекордного количества в 423 тыс. м куб. из общего количества более 1 млн. 16 тыс. м куб. Строители могли добиться и более впечатляющих результатов, но дальнейшему ускорению мешал постоянный дефицит щебня, с производством которого местные камнедробильные заводы не справлялись [6, л. 25].

Также в ходе строительства были применены иные нестандартные технологические решения. Так, вместо деревянной опалубки начали применять специальные бетонные блоки многоразового использования. С 1959 г. начали использовать «циклопическую кладку с широкими швами», которая состояла из огромных гранитных блоков, полости между которыми заливались бетоном. Эта технология также уменьшила стоимость конкретных работ почти в два раза [8, л. 24].

Кроме того необходимость внедрения технологических новинок способствовала развитию экономического потенциала района и области. Так, для обеспечения бетонных работ на строительстве электростанции пришлось соорудить дополнительно три цементных завода, а количество рабочих мест увеличить на 40% [7, л. 1,2]. Для их обеспечения Днепровский механический завод обязали ускорить изготовление оборудования непрерывного действия, но авральные условия работы этого предприятия привели к тому, что оно не укладывалось даже в плановые сроки.

Еще одним техническим новшеством стал подогрев бетонной массы в зимние холода электродами, погруженными в раствор. Для очистки от снега и льда поверхности, предназначенной для бетонирования, использовали своеобразные «огнемётъ», испарявшие влагу. Для полного просыхания свежесбетонированные поверхности покрывали на несколько суток камышовыми матами. Все эти меры позволили зимой обеспечить такие же темпы бетонных работ, как и летом, не теряя их качества.

Также время сэкономили и при возведении железнодорожно-автомобильного моста через Днепр. В данном случае строители отказались от постройки временного технического «перехода», а сразу начали строить железобетонный стационарный мост с водосливной плотиной. Кроме того, экономия металла на «мостовом переходе» достигла 6000 т.

Для дальнейшего ускорения темпов строительства почти одновременно с бетонными велись монтажные работы. Для их механизации установили мощный 500-тонный кран, а также несколько 50 и 20-тонных. Был применён поточный метод монтажа – одновременно с монтажом первой гидротурбины готовили камеру под следующую. Монтажники работали в две смены, другие рабочие – в три. По мере строительства работы ускорялись. Так, монтаж первого агрегата Кременчугской ГЭС длился 100 дней, а последний двенадцатый агрегат смонтировали всего за 23 дня [8, л. 37].

В результате Кременчугскую ГЭС досрочно ввели в действие в декабре 1959 г. Однако весной 1960 г. в чаше водохранилища не набралось нужного количества воды, достаточного для нормальной работы гидротурбин. Официальный запуск Кременчугской ГЭС на полную мощность оказался лишь «временной эксплуатацией». На гидроагрегатах постоянно выявляли и устраняли недостатки, в результате чего поставки электрического тока потребителям осуществлялись «по временным схемам». Замена многих механизмов и элементов электроснабжения иногда приводила к полной остановке ГЭС. Серьезной проблемой оказалось большое количество мусора в воде (как следствие некачественной подготовки территории к затоплению), что угрожало даже турбинам ГЭС [8, л. 104-105].

Только с 1 октября 1963 г. ГЭС уже эксплуатировали промышленно. Однако даже в течение 1963-1967 гг. коллектив рабочих и инженеров Кременчугской ГЭС продолжал устранять многочисленные недоработки, обнаруженные государственной комиссией [9, л. 3, 4]. Таким образом, приходится констатировать очевидный факт: попытки ускорения производственного процесса по сравнению с обычным течением дел часто в конечном счете приводили к противоположному результату.

Также ускорение выполнения графиков работ привело к значительным финансовым потерям и другим негативным последствиям, которые могли бы быть предусмотрены при более тщательном планировании дальнейших действий. Со временем все проблемы благодаря дополнительным затратам были преодолены. С конца 1960-х гг. «КремГЭС» заработала на полную мощность. Львиную долю производимой электроэнергии тут же направили на потребности крупных промышленных центров – Харькова и Киева.

С тех пор и по сей день, а также в достаточно отдаленном будущем на территории Кировоградской, а также Черкасской и Полтавской областей не предвидится настолько масштабного строительства, каким было сооружение Кременчугского гидроузла. А

он включает в себя не только ГЭС, но и плотину, многочисленные дамбы, насосные станции, наибольшее в Украине искусственное водохранилище, а также абсолютно новый город.

Верится, что любое новое масштабное промышленное строительство, которое, возможно, когда-нибудь начнется в Украине, не причинит десяткам тысяч ее граждан таких бед, лишений и невероятных страданий, как это случилось во время наполнения водой чаши Кременчугского водохранилища. Думается, что наученные горьким опытом сооружения Кременчугской ГЭС, будущие проектанты не будут планировать уничтожения ради любой, пусть и крайне важной новостройки, сотен тысяч гектаров лучших на планете плодородных земель, в недрах которых изобилие ценнейших ископаемых многих десятков тысяч гектаров лесных насаждений, тысяч исторических и духовных памятников, сотен населенных пунктов. Идеологическая составляющая политики государства не должна доминировать над экономической целесообразностью, а волонтаристский подход – над научно обоснованными проектами и долгосрочными прогнозами результатов их внедрения.

Выводы

Изучив документы, отображающие историю строительства Кременчугской ГЭС, приходим к определенным выводам относительно особенностей советского промышленного строительства 1950-60-х гг.

Прежде всего, приходится констатировать факт, что решающую роль в выборе места расположения, характеристик и темпов строительства ГЭС обусловили два фактора – финансовый и идеологический. Первый определил постоянный поиск путей удешевления строительства, что, в свою очередь, вызвало падение качества строительно-монтажных и других видов работ. Второй фактор вызывал постоянные попытки ускорить сроки завершения возведения объекта без надлежащего материального подкрепления искусственного подъёма трудового энтузиазма строителей, что, впрочем, стимулировало разработку и внедрение различных инженерно-технических новшеств. Кроме того финансовый фактор вызвал игнорирование руководством страны необходимость организации достойных условий труда и бытовых потребностей строителей станции, следствием чего стали и большая текучесть кадров, и различного рода злоупотребления по отношению к рабочим администрацией строительства ГЭС, и халатное отношение к своим обязанностям со стороны рабочих различных категорий. Как итог – провалены планы создания образцовых населенных пунктов, остались

на бумаге планы досрочного ввода в полномасштабную эксплуатацию объектов станции, что доказывает несостоятельность как идеологических, так и организационно-хозяйственных составляющих «строительства социализма» в СССР и коммунистического пути его развития. В тоже время, авральный характер строительства ГЭС вызвал серьезные потери в социальной, культурной и экологической среде региона, преодоление которых невозможно даже на уровне оптимистического прогнозирования.

Таким образом, строительство Кременчугской ГЭС являет собой яркий пример необоснованного, непродуманного искусственного индустриального ускорения, которое по своей природе не могло обеспечить качественную реализацию планов социально-экономического развития УССР даже на уровне создания локальных объектов промышленной и социальной инфраструктуры.

Литература

References:

1. Энергетическое строительство. 1961 г. №23
2. Гнідаш І.В. КРЕМЕНЧУЦЬКА ГЕС. Нарис про будівництво і пуск станції (1954-1960 pp.) – Харків: Видавництво Харківського університету, 1968. – 156 с.
3. Государственный архив Кировоградской области (ГАКО), фонд Р-6713, оп. 4, д. 3;
4. ГАКО, ф. Р-6713, оп. 4, д. 42;
5. ГАКО, ф. Р-6713, оп. 3, д. 53.
6. ГАКО, ф. П-437, оп. 1., д. 565.
7. ГАКО, ф. Р-6713, оп. 1, д.26.
8. ГАКО, ф. Р-6713, оп. 1., д. 63.
9. ГАКО, ф. Р-6713, оп. 3. д. 57

Рецензент: Доктор экономических наук, старший научный сотрудник М.М. Медвидь, Национальная академия Национальной гвардии Украины.

ოლეგ ბაბენკო

კრემენჩუგის ჰესის მშენებლობა როგორც საბჭოთა
სამრეწველო მშენებლობის ნიმუში უკრაინაში

რეზიუმე

სტატიაში განხილულია კრემენჩუგის
ჰიდროელექტროსადგურის მშენებლობის ძირითადი ასპექტები.

ეს მშენებლობა მისი თანმდევი ღირსებებითა და ნაკლოვანებებით 1950-60 წლებში საბჭოთა სამრეწველო მშენებლობის ნათელი ნიმუშია, რაც გამოიხატა, ერთი მხრივ, მცირე ფინანსური დანახარჯებით უმაღლეს ტექნიკურ მიღწევებში და, მეორე მხრივ, რეგიონში არსებული სოციალური და ეკოლოგიური ვითარების იგნორირებაში, რომელსაც გრძელვადიანი ნეგატიური შედეგები მოჰყვა - სადგურის მშენებელთა და ქსვეტლოვოდკის მომავალ მაცხოვრებელთა, ასევე სადგურთან ახლოს მდებარე სოფლებისა და ქალაქების ცხოვრების პირობების სრული უაღულებელყოფა.

საკვანძო სიტყვები: უსრ ეკონომიკური ისტორია, სამრეწველო მშენებლობა, ელექტროფიკაცია, ქალაქმშენებლობა, ქსვეტლოვოდსკი, ეკოლოგიური კატასტროფები, კულტურული მემკვიდრეობა.

რეცენზენტი: ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი, უფროსი მეცნიერ თანამშრომელი მ.მედვიდი, უკრაინის ეროვნული გვარდიის ეროვნული აკადემია.

Oleg Babenko

ERECTION OF KREMENCHUG HYDRAYLIC POWER STATION AS AN EXAMPLE OF SOVIET-ERA CONSTRUCTION STYLE IN UKRAINE

Summary

Main aspects of the erection of the Kremenchug hydropower station are analysed in this article. This building process has vividly demonstrated all of the inherent merits and flaws of the Soviet-era construction style of the 50-60-s of the last century: highest technical achievements at comparatively low production costs on the one side with simultaneous complete ignoring of social and environmental situation in the region on the other. This has resulted in long-time negative consequences; disregard of living conditions of the builders of the station – future inhabitants of the town of Svetlovodsk and of many other surrounding villages and towns.

Keywords: economic history of the Ukrainian Soviet Socialist Republic, industrial construction, electrification, town-building, environmental disasters, cultural heritage.

Reviewer: Doctor of economics, senior researcher Mykhajlo Medvid, National Academy of National Guard of Ukraine, Kharkiv, Ukraine.

ს ა მ ა რ თ ა ლ ი

ოთარ თევდორაძე მომავალში ჩართულობა ადგილობრივი საჯარო პოლიტიკის ფორმირებაში

სტატიაში განხილულია სამოქალაქო საზოგადოების ჩართულობის პრობლემატიკა სახელმწიფოს დემოკრატიული განვითარების პრინციპების დანერგვა-განვითარებაში. რადგანაც მხოლოდ ამ ინსტრუმენტის გამოყენებით შეიძლება იქნეს მიღწეული სახელმწიფო ორგანოების მიერ საჯარო პოლიტიკის ფორმირებისა და მისი აღსრულების პროცესებში მოქალაქეთა საჭიროებისა და პრეფერენციების მაქსიმალურად გათვალისწინება.

საკვანძო სიტყვები: დემოკრატია, სამოქალაქო საზოგადოება, თვითმმართველობა, მუნიციპალიტეტი, აქტივობა.

საქართველო ახალი დემოკრატიის ქვეყანას წარმოადგენს, მწირია სხვადასხვა შიდასახელმწიფოებრივი საკითხების დემოკრატიული მექანიზმების გამოყენებით გადაწყვეტის პრაქტიკა, შესაბამისად ხშირია შემთხვევები, როდესაც სახელმწიფოებრივი ინსტიტუტების ამა თუ იმ დონეზე სხვადასხვა საზოგადოებრივი მნიშვნელობის საკითხები კვლავ ცენტრალიზებულად და ერთპიროვნულად წყდება. აღნიშნული ტენდენცია კი განასაკუთრებული სიციხადითა და სიმწვავეთ ვლინდება ადგილობრივი თვითმმართველობის საქმიანობაში, რადგანაც თვითმმართველობის ფუნქციონირების პრინციპიდან გამომდინარე, ყველაზე მჭიდრო კავშირი ადგილობრივ მოსახლეობასთან სწორედ ადგილობრივ ხელისუფლებას უნდა გააჩნდეს, მით უმეტეს, რომ თვითმმართველობის იდეაც სწორედ ადგილობრივი მოსახლეობის მიერ ადგილობრივი მნიშვნელობის საკითხების დამოუკიდებლად მართვას გულისხმობს და მუნიციპალურ აქტივობებში მათი ჩართულობის მექანიზმები კანონით არის გარანტირებული.

გადაწყვეტილების მიღების პროცესში მოქალაქეთა ჩართულობის ხარისხი კიდევ უფრო შემცირდა მას შემდეგ, რაც 2006 წელს თვითმმართველობები გამსხვილდა და შეიქმნა ერთი მუნიციპალური დონე, რითაც ადგილობრივი ხელისუფლება კიდევ უფრო დაშორდა მოსახლეობას.

2010 წელს ადგილობრივი თვითმმართველობების წარმომადგენლობითი ორგანოების არჩევნების შემდეგ, ამოქმედდა მთელი რიგი ცვლილებები საქართველოს ორგანულ კანონში “ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ”. ანონმა გაითვალისწინა დამატებითი გარანტიები მოქალაქეთა მონაწილეობის კუთხით გათვალისწინების მიღების პროცესში. კანონის მიხედვით ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებისა და ტანამდებობის პირებს განესაზღვრა ვალდებულებები, რომლის მიხედვითაც მოქალაქეთა მონაწილეობის უზრუნველსაყოფად ადგილობრივ ხელისუფლებას დაევადა მოქალაქეთა მიღების, საკრებულოს სხდომაზე დასწრების, მიღებული გადაწყვეტილების კონტროლის გამჭვირვალობისათვის სათანადო ორგანიზაციული და მატერიალურ-ტექნიკური პირობების შექმნა. [1]

ადგილობრივი მნიშვნელობის საკითხებში მოქალაქეთა ჩართულობის სამართლებრივი გარანტიები.

მუნიციპალურ აქტივობებში მოქალაქეთა ჩართულობის მექანიზმები შემდეგი საკანონმდებლო აქტებით არის გარანტირებული:

1. ევროპული ქარტია “ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ”, პრეამბულაში ხაზგასმულია, რომ მოქალაქეებს უფლება აქვთ მონაწილეობა მიიღონ ადგილობრივი საქმეების წარმართვაში და ეს წარმოადგენს ერთ-ერთ დემოკრატიულ პრინციპს, რომელიც საერთოა ევროპის საბჭოს ყველა წევრი სახელმწიფოსათვის;

2. საქართველოს ორგანული კანონი “ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ”; 2009 წლის 28 დეკემბერს “ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ” საქართველოს ეროვნულ კანონს დაემატა სპეციალური თავი “მოქალაქეთა მონაწილეობა თვითმმართველობის განხორციელებაში” (XI), რომლითაც განისაზღვრა ადგილობრივი მნიშვნელობის საკითხების გადაწყვეტაში მოქალაქეთა მონაწილეობისა და მათი მხრიდან და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების საქმიანობის კონტროლის ინსტრუმენტები;

3. საქართველოს რეგიონალური განვითარების 2010-2017 წ.წ. სახელმწიფო სტრატეგია. აღსანიშნავია, რომ საქართველოს რეგიონალური განვითარების 2010-2017 წლების სახელმწიფო სტრატეგიაში ერთერთი მნიშვნელოვანი პუნქტი მოქალაქეთა თანამონაწილეობის ხელშეწყობისა და ადგილობრივ

ხელისუფლებასთან ერთად ადგილობრივი მნიშვნელობის საკითხებში ეფექტური და მდგრადი მონაწილეობის უზრუნველყოფას ეხება.

ასევე უნდა აღინიშნოს ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2001) 19 წვერი სახელმწიფოებისადმი “ადგილობრივ საჯარო საქმეებში მოქალაქეთა მონაწილეობის თაობაზე”. აღნიშნულ რეკომენდაციაში სხვა მნიშვნელოვან საკითხებთან ერთად ადგილობრივ პროცესებში მოქალაქეთა ჩართულობასთან დაკავშირებით სიტუაციის ძირეული შესწავლის დაწვებაზე, შესაფერისი სტანდარტების დამკვიდრებასა და ამის ყოველ ცვლილებაზე მონიტორინგის სისტემის შემოღების აუცილებლობაზეა საუბარი, რაც მოქალაქეთა ჩართულობის საკითხებში პოზიტიური თუ ნეგატიური ტენდენციების გამომწვევე მიზეზების გამოსავლენად და შემუშავებული მექანიზმის ეფექტურობის გასაზომად მიმართული საშუალებებია.

ადგილობრივი მნიშვნელობის საკითხებში მოქალაქეთა ჩართულობის დაბალი ხარისხის განმაპირობებელი ფაქტორები.

“ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ” საქართველოს ორგანული კანონით თუ სხვა ნორმატიული აქტებით განსაზღვრული ჩართულობის არსებული მექანიზმები პრაქტიკაში ძალიან იშვ იათად, ან საერთოდ არ გამოიყენება (მაგ. ადაგენილების პროექტის პეტიციის წესით ინნიცირება, ამომრჩეველთა მიერ საკრებულოს რიგვარეშე სხდომის მოწვევა). ძალიან დაბალია თვითმმართველობის საქმიანობაში მოქალაქეების ჩართულობის მექანიზმების შესახებ თავად ადგილობრივი მოსახლეობის ცოდნა და მოტივაცია მონაწილეობა მიიღონ ადგილობრივი მნიშვნელობის საკითხის გადაწყვეტაში.

მოქალაქეების ეფექტური თანამშრომლობის მიღწევა არ რაის იოლი საქმე, მაშინაც კი როდესაც ადგილობრივი ხელისუფლება ხელს უწყდის მოქალაქეებს, პროცესის ყველა შესაძლო მონაწილეს საკუთარი არგუმენტები გააჩნია ამის დასადასტურებლად. მოქალაქეები:

გჭვის თვალთ უყურებენ ადგილობრივი მნიშვნელობის საკითხებში მათი ჩართვის მცდელობებს;

ხშირად არ იციან რა გზით მიიღონ მონაწილეობა საჯარო დისკუსიებსა და გადაწყვეტილების მიღების და მონიტორინგის პროცესში.

ადგილობრივი ხელისუფლების უმეტესი წარმომადგენლის აზრით, საზოგადოების ჩართულობას ადგილობრივი მნიშვნელობის საკითხების გადაწყვეტასა და მიღებული გადაწყვეტილების მონიტორინგის პროცესში მიაქვს დიდი დრო და ძვირადღირებულია, ასევე არ არსებობს ისეთი მექანიზმები, სადაც უშუალოდ მოქალაქეთა ჩართულობის კვალდაკვალ არის გათვალისწინებული ადგილობრივი ხელისუფლების წახალისების საშუალებები.

საქართველოს დღევანდელ რეალობაში ადგილობრივი საჯარო პოლიტიკის ფორმირებაში სამოქალაქო საზოგადოების, ადგილობრივი მედიის, ადგილობრივი მოქალაქეთა საჭიროებების გამოვლენის და ჩართულობის დაბალი ხარისხის განმაპირობებელი ძირითადი ფაქტორებია:

მიუხედავად სხვადასხვა საერთაშორისო თუ ადგილობრივი დონორი ორგანიზაციების არაერთი მცდელობისა, დღემდე თვითმმართველობებში არ არის უზრუნველყოფილი მოქალაქეთა ჩართულობის და მათი ინტერესების დამცველი მდგრადი მექანიზმები.

არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ თვითმმართველობებში განხორციელებული პროექტების დიდ უმრავლესობაში, რომლებიც ეხება ადგილობრივი საჯარო პოლიტიკის ფორმირებაში მოქალაქეთა ჩართულობას, არ არის გათვალისწინებული თვითმმართველობის აღმასრულებელი თუ წარმომადგენლობითი ორგანოების წახალისების მექანიზმები. ამომდინარე აქედან, დაბალია მათი ინტერესი ადგილობრივი მნიშვნელობის საკითხებში მოქალაქეთა ჩართულობის უზრუნველსაყოფად თუ კეთილი ნების გამოსახატავად;

აღსანიშნავია, რომ უშუალოდ თვითმმართველობების აღმასრულებელი და წარმომადგენლობითი ორგანოების განვითარებისათვის მიმართული პროექტები, როგორც საერთაშორისო დონორი ორგანიზაციების ასევე ცენტრალური ხელისუფლების მხრიდან გაცილებით მასშტაბურია, ვიდრე ადგილობრივი მნიშვნელობის საკითხებში მათი მდგრადი ჩართულობის უზრუნველსაყოფად მიმართული პროექტები, რაც უარყოფითად მოქმედებს მათ განვითარებაზე.

კონკრეტული საჭიროების წარმოშობის შემთხვევაში ადგილობრივ მოსახლეობას ხშირ შემთხვევაში არ აქვს ინფორმაცია იმის შესახებ, თუ თვითმმართველობის რომელ ორგანოს (მუნიციპალურ სამსახურს) მიმართოს კონკრეტული

საკითხის გადასაჭრელად, აღნიშნული კი უმთავრესად განპირობებულია მოქალაქეთა ცნობიერების დაბალი დონით, რამდენადაც ჩვენს ქვეყანაში თვითმმართველობის განვითარების ისტორია მხოლოდ რამდენიმე წელს ითვლის.

საქართველოში დღემდე პრობლემად რჩება ადგილობრივი საჯარო პოლიტიკის ფორმირებაში მოქალაქეთა ჩართულობა, გამომდინარე აქედან თვითმმართველობები, არასამთავრობო თუ საერთაშორისო დონორი ორგანიზაციები, ერთობლოვად და კოორდინირებულად უნდა შეეცადონ ადგილობრივი მნიშვნელობის საკითხებში მოქალაქეთა ჩართულობის მდგრადი მექანიზმების დანერგვის ხელშეწყობას. აღნიშნული კი, უპირველესად, იმ ეროვნული კანონმდებლობისა და საერთაშორისო ნორმების კონკრეტული მუხლების იმპლიმენტაციით განხორციელება, რომელიც უშუალოდ ეხება მოქალაქეთა ჩართულობას ადგილობრივი მნიშვნელობის საკითხებში.

რეცენზენტი: ასოცირებული პროფესორი ციალა გლოველი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

ლიტერატურა

References:

1. Tordinava T. moqalageTa CarTuloba adgilobrivi mniSvelobis sakiTxebSi adgilobrivi TviTmmarTvelobis daijesti #1, 2011
2. Zalaufleba da sazogadoeba saqarTveloSi statiebis krebuli Tb. 2009
3. suariZe n., Tordinava T.moqalageTa CarTuloba adgilobrivi TviTmmarTvelobis saqmianobaSi. wvdomis reJimi: <http://localreport.ge/2014/09/moqalageTa-charthuloba-adgilobrivi-thvithmmarthvelobis-saqmianobashi/> (ukanasknelad gadamowmebulia 06.06.2017).

Otar Tevdoradze

CITIZENS INVOLVEMENT IN THE FORMATION OF LOCAL PUBLIC POLICY

Summary

The article discusses the involvement of civil society in the development of the principles of democratic development of the state. As only this instrument can be achieved by maximizing the needs and

preferences of citizens in the formation of public policy and the enforcement of public policy by the state agencies.

Keywords: democracy, civil society, self-governance, municipality, activity

Reviewer: associate professor of Georgian technical university Tsiala Gloveli

Отар Тевдорაძე

ВОВЛЕЧЕННОСТЬ ГРАЖДАН В ФОРМИРОВАНИЕ МЕСТНОЙ ПУБЛИЧНОЙ ПОЛИТИКИ

Резюме

В статье рассматривается проблематика вовлеченности гражданского общества в процесс внедрения и реализации принципов демократического развития государства, поскольку применение этого инструмента позволяет в максимальной степени предусмотреть нужды и предпочтения граждан в процессах формирования и осуществления публичной политики государственными органами.

Ключевые слова: демократия, гражданское общество, самоуправление, муниципалитет, активность.

Рецензент: ассоциированный профессор Грузинского технического университета Циала Гловели.

სახელმწიფო და რელიგია

Петр Яроцкий

РЕФОРМАЦИЯ: ДОМИНАНТА НОВОГО ОБЩЕСТВЕННОГО РАЗВИТИЯ И КОД НОВОЙ РЕЛИГИОЗНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ

500-летие Реформации (1517-2017) способствует современному осмыслению цивилизационного развития Европы от Средневековья к Новому времени, от феодальных отношений и ихнего оплота Католической церкви к становлению протестантизма как инновационного символа христианской веры и идеологии новой общественной формации. В статье рассматривается процесс становления раннего протестантизма на украинских землях и его современная функциональность в независимой Украине. Контент-анализ отношения протестантских конфессий к проблемам общественного развития, глобализации, евроинтеграции, секулярной культуре позволяет оценить идентичность общественного и духовного потенциала протестантизма, адекватность восприятия его последователями выбора гражданских, секулярных, демократических ценностей.

Ключевые слова: Реформация, Католическая церковь, Православная церковь, протестантский символ веры, ранний протестантизм, поздний протестантизм, цивилизационный дискурс, украинская протестантская идентичность.

Предтечей Реформации было Европейское Возрождение, которое на рубеже XV-XVI вв. в западноевропейских странах вошло в стадию своего наивысшего развития под названием Высокого Возрождения. Характерной особенностью этого периода стало появление новой идеологии, культуры, мировоззрения людей. На смену средневековой феодально-церковной культуре, философии, политики пришла новая гуманистическая культура, в центре которой стоял человек. Гуманисты Возрождения выступают в защиту свободы человека, высоко оценивают его индивидуальные качества, такие как ум, талант, а также художественные способности, трудолюбие и предприимчивость. Они критикуют католическую феодальную церковь и рассматривают ее как реакционную силу, которая тормозит развитие общества и нуждается в реформе [1, с. 29].

На начальном этапе этого движения главными его идеологами выступили немецкие гуманисты (философы, публицисты, литераторы). Среди них Эразм Роттердамский, Иоганн Рейхлин, Ульрих фон Гуттен. Эразм Роттердамский (1467-1536) в сочинении «Похвала глупости» остро критикует духовенство и феодалов, которые поддерживали Католическую церковь для собственного обогащения, требует очистить Церковь от схоластов, выдвигает идею создания «рациональной» и «просвещенной» церкви. Этими идеями воспользовались европейские церковные реформаторы в борьбе против папства и феодальной католической церкви. По сути, Е. Роттердамский заложил идеологические основы Реформации, которая назревала в немецком обществе. Иоганн Рейхлин (1455-1522) в двухтомном произведении «Письма темных людей», соавторами которого были другие гуманисты, критикуя папство и подвластную ему Католическую церковь, утверждал, что современная церковь отошла от первоначального христианства, превратилась из духовного института в инструмент наживы и обогащения духовенства во главе с Папой Римским. Поэтому деятельность этого гуманистического «кружка рейхлинистов» дала новый толчок для усиления Реформации, которая началась в Германии и других странах Европы. Ульрих фон Гуттен (1488-1523) в критике католицизма пошел значительно дальше Е. Роттердамского и И. Рейхлин. Он настаивал по примеру гуситов провести реформацию церкви насильственным путем [1, с.30-32].

Поэтому гуманисты эпохи Возрождения обсуждали необходимость перестройки общества на новых началах и реформировании церковной жизни, чем приблизили антикатолический и антифеодальный размах Реформации в Германии.

Формирование протестантского символа веры как идеологии новой общественной формации

Реформация как широкое общественно-религиозное движение продемонстрировала на духовном и культурном уровнях кризис феодализма и начало становления новых буржуазных отношений. На смену феодальной пришла буржуазная элита, представители которой придают все большее значение не столько традиционным общественным ценностям (сословным привилегиям, месту человека в социальной иерархии), сколько новым качествам, а именно: инициативности, энергичности, способности действовать неординарно и тому подобное. Это не могло не вызвать переоценки ценностей, в том числе и религиозных.

Если в период Средневековья доминирующим стал стереотип, согласно которому церковь считалась своеобразной сотериологической корпорацией, благодаря которой можно достичь небесного блаженства, а священники выполняли роль посредников между людьми и Богом, то молодые буржуа, которые прежде всего ценили индивидуальные качества, такой взгляд уже не воспринимали. их настроениям была более созвучна мысль, что они получают спасение не благодаря кому-то, а самостоятельно. Такое мировосприятие было почвой для распространения реформационных идей, основателем которых стал Мартин Лютер, который 31 октября 1517 обнародовал в Виттенберге свои знаменитые 95 тезисов. По сути, это было оформление новой общественной капиталистической формации в ее религиозном выражении.

Поэтому Реформация, по определению Макса Вебера, стимулировала секулярное «расколдовывание мира». Новая общественная формация уже не нуждалась в феодальной, то есть Католической церкви, которая владела большинством земель (например, в Германии почти 60%, а в Англии – все 90%) и претендовала на единственное посредничество между Богом и людьми, учила, что только в лоне этой церкви, как в Ноевом ковчеге, можно спастись и достичь спасения – «Extra Ecclesiam Romanum nulla salus» («Вне Римской церкви спасенья нет»). Лютеранство отбросило католическую «сокровищницу добрых дел», как инструментарий индульгенций и единственное средство для достижения спасения, указав простой и дешевый путь спасения личной верой без всяких посредников, провозгласив доминантные три принципа: Sola Scriptura (только Писание), Sola fide (только Вера), Sola gratia (только Благодать), которые, по сути, стали протестантским символом веры. Кальвинизм пошел дальше в реформировании феодальной Католической церкви, провозгласив принцип «светского призвания», «мирского аскетизма», ежедневной бережливости как способа накопления богатства. Это означало, что в любое время и в любом месте человек находится на службе у живого Бога и несет ответственность за предоставленные ему Богом дары – время, здоровье, собственность. Жизнь принадлежало воспринимать как выполнение долга и движение к цели, поставленной Богом перед человеком.

Немецкий социолог религии Макс Вебер (1864-1920) в своей широко известной книге «Протестантская этика и дух капитализма» отмечал, что в учении протестантизма, особенно рациональной этике кальвинизма, пуританизма заложены нормы бережливости,

накопления и предприимчивости, которые наиболее полно выражают «дух капитализма». Именно поэтому протестантская этика, доказывал М. Вебер, стала существенным фактором становления и развития капитализма сначала в странах Западной Европы, а затем и в США [3].

Таким образом, Реформация в Европе утверждала как богоугодную светскую, мирскую деятельность. Смягчая фатализм догмата о заранее определенной доле человека (или к спасению в раю, или к вечному наказанию в аду), кальвинизм дал возможность каждому, правда, опосредованно, догадываться о своем назначении. Признаком избранности к спасению были: активная предпринимательская деятельность, высокая производительность труда, высокое качество услуг, честное и порядочное партнерство, в целом, успехи в бизнесовой, торговой, банковской деятельности.

В то же время Реформация стала важным фактором становления в Европе национальных культур. В период Средневековья каждое общественное сословие имело свою культуру. Культура крестьян отличалась от культуры феодалов, культура феодалов - от культуры духовенства и т.д., хотя между ними было много общего. В процессе становления буржуазных отношений на смену средневековым сословным общностям пришли общности национальные. Таким образом формировались национальные культуры, которые синтезировали ценности различных сословных культур и одновременно стали близкими для представителей различных социальных классов, групп, слоев в пределах нации.

В период Средневековья христианство (не только как религия, но и как система культурных ценностей) в полном объеме было только достоянием духовенства. Формирование национальных культур требовало, чтобы христианство стало достоянием всех социальных слоев. Эту задачу и выполняла Реформация, в частности сделав Библию доступною каждому человеку.

Реформаторы настаивали на личных отношениях (без каких-либо посредников – церкви, священника) человека и Бога. Они боролись за право каждого христианина самому свободно читать Библию (в Средневековье Католическая церковь требовала от верующих только в церкви из уст священника слушать чтение Библии и только на латинском языке). В протестантизме Библия стала единственным источником вероучения. Католическая церковь учила, что только еврейский, греческий и латинский языки являются библейскими, а на других языках Библия не могла переводиться и быть употребляемой в богослужении. Канонической, то есть правильной, обязательной, в Католической церкви была латинская Библия перевода Вульгаты.

Лютер осуществил перевод Библии на немецкий язык и сделал ее настольной книгой каждой немецкой семьи. По сути, лютеровский перевод Библии стал образцом немецкого литературного языка, он способствовал объединению немцев в единую немецкую нацию и образованию единого немецкого государства.

Через лютеранство и кальвинизм Реформация способствовала образованию в Европе национальных государств, которые освобождались из-под власти средневековой Священной Римской империи. Протестантизм в целом дал мощный импульс цивилизационному развитию ряда европейских стран, в частности, скандинавских. Можно сказать, что Соединенные Штаты Америки создали европейские диссиденты-протестанты, бежавшие в Новый Свет от религиозных преследований в Старой Европе.

Понятие Реформации совпадает в основном с немецкой Реформацией, которая выступает в качестве эталона. Действительно, немецкая Реформация – классический образец проявления буржуазных изменений в общественном сознании и становлении национальных культур. Представ в Германии как массовое общественно-религиозное движение, Реформация в своих классических образцах распространилась в Западной и Центральной Европе (прежде всего в германоязычных регионах), однако, в ряде мест получила своеобразные национальные формы.

Ранний европейский протестантизм: лютеранство, кальвинизм, англиканство, методизм, квакеры, меннониты

Лютеранство. Торговля индульгенциями вызвала выступление немецкого богослова Мартина Лютера (1483-1546), профессора Виттенбергского университета, который 31 октября 1517 г. прибил к дверям церкви в Виттенберге 95 тезисов об отпущении грехов. В них Лютер выдвинул принцип внутреннего покаяния, что должно было стать содержанием всей жизни христианина. Он критиковал учение Католической церкви об индульгенции, чистилище, молитве за умерших и спасении «заслугами святых». Позже Лютер отверг папскую власть, особую благодатность священства и его посредничество в спасении, потребовал упрощения церковной обрядности и подчинения церкви светской власти. Все это отвечало интересам бюргерства и части дворянства, которые создали под руководством Лютера и его соратника Филиппа Меланхтона (1497-1560) умеренное направление немецкой Реформации. В реформаторское движение влились также крестьянско-плебейские массы, возглавляемые Томасом Мюнцером (1490-1525). Учение Мюнцера «О царстве Божем на земле» воспринято анабаптистами

(греч. Anabaptizo – опять погружаю, то есть крещу), которые требовали крещения взрослых согласно их вере и свободной церкви.

В реформе были заинтересованы светские властители, недовольные сосредоточением в церкви огромного количества земель (до 60% всех земель в то время в Германии были собственностью Католической церкви) и богатств, выплачиванием крупных сумм денег Римским папам и их вмешательством в политику. Группа немецких князей провела в своих владениях евангелические реформы: земли были отобраны от церквей и монастырей. В 1526 г. Шпейерский рейхстаг (парламент) по инициативе этих князей принял закон «*cuius regio eius religio*» («кого земля (власть), того и религия»), который дал возможность немецким князьям, принявшим учение Лютера, своих подданных, которые были католиками, считать лютеранами. В 1529 г. они заявили «протест» против отмены Шпейерским рейхстагом их права решать вопрос о религии подданных, которого они добились в 1526 г. От этого события происходит термин «протестантизм», который стали употреблять для обозначения совокупности христианских вероисповеданий, генетически связанных с Реформацией.

М. Лютер обосновал три важных принципа протестантизма: во-первых, спасение личной верой (лат. *Sola fide*), а не в прощении грехов священниками; во-вторых, единственный авторитет – Библия (*Sola Scriptura*), а не учение «отцов церкви», римских пап или постановления церковных соборов; в-третьих, прощение достигается благодаря Божьей милости - благодати (*Sola gratia*), а не через священников или Римских пап.

Организационная структура протестантских церквей была приспособлена к новой общественной и культурной ситуации, новых духовных запросов личности, освобождалась от сословно-нормативных пуг (аристократических, дворянских, церковных). Всех протестантов объединяет непризнание примата Папы Римского. Чрезвычайно важным в протестантизме является принцип всеобщего священства, то есть обязанности всех верующих проповедовать и учить слова Божия. Все члены протестантских церквей активно участвуют в жизни своих религиозных общин и в выборах руководящих органов. Общины демократическим путем выбирают своих служителей – диаконов, пресвитеров, проповедников, благовестников, пасторов, епископов.

Лютеранство признает авторитет Апостольского и Никео-Константинопольского (Константинопольского) символов веры, имеет свои вероучительные книги – «Аугсбургское вероисповедание» (1530),

катехизисы М. Лютера, «Книгу согласия» (1580). В лютеранстве сохраняется епископат, особое посвящение в духовный сан (ординация), литургия, два таинства – крещение (младенцев) и причастие. В лютеранской кирхе нет икон, но сохраняется распятие, убранство духовенства и алтарь.

Лютеранство влиятельное в ФРГ, Швеции, Дании, Норвегии, Финляндии, США. В скандинавских странах лютеранские церкви имеют статус государственных. В Украине действуют Немецкая евангелическо-лютеранская церковь, Шведская евангелическо-лютеранская церковь, Чешская евангельская церковь и Украинская лютеранская церковь. Во Всемирный лютеранский союз входит более 50 млн верующих - лютеран.

Кальвинизм. Наиболее последовательное воплощение демократические требования нашли в цвинглианстве и кальвинизме, которые в середине XVI в. слились в Швейцарскую реформаторскую церковь. Центрами Реформации в Швейцарии стали города Цюрих и Женева, где Ульрих Цвингли (1484-1531) и Жан Кальвин (1509-1564) осуществили радикальное преобразование церковного устройства.

В отличие от лютеранства, в реформаторских церквях нет общеобязательного символа веры, единственным источником вероучения является Библия. Авторитетами для теологов и проповедников остаются написанные Жаном Кальвином «Наставления в христианской вере» (1536-1559), в которых систематизируются идеи Лютера и других реформаторов, «Церковные установления» (1541), «Женевский катехизис» (1545), а также «Шотландское вероисповедание» (1560), «Вестминстерское исповедание веры» (1547) и др.

Реформаторы отвергли почти все внешние атрибуты культа (иконы, свечи, крест). Крещение и причастие воспринимаются как символические обряды, а не таинства. Проповедь – центральный элемент богослужения, которое сопровождается пением псалмов и молитвами.

Ж.Кальвин разработал учение об абсолютном определении (предопределении), по которому все люди, согласно непознанной воли Бога, делятся на избранных и осужденных. Ни своей верой, ни «добрыми делами» человек ничего не может изменить в своей судьбе после смерти: избранные будут спасены, не избранные – осуждены на вечные муки. Поэтому судьба человека после смерти – тайна и величие Бога, перед которым все люди в равной степени беспомощны. Кальвин предлагал придерживаться морально-этических принципов мирского аскетизма, что позволяло человеку и даже обязывало ее в

земной жизни все свои силы посвящать трудовой деятельности. Профессиональные успехи, производительный труд, накопление средств освящались, а непродуктивная трата капитала и времени осуждались. Богатство считалось божьим даром: переводить его на личные нужды - грех, его необходимо пускать в оборот. Профессиональные успехи, согласно учению Кальвина, косвенно свидетельствуют об избранности. Итак, трудовая деятельность, мирская работа сакрализировалась, освящались как форма богослужения, были призванием человека, считались признаком избранности к спасению.

Из этого учения следовали характерные для кальвинизма принципы «мирского призвания», «мирского аскетизма». Кальвин учил, что человек в любое время и в любом месте находится на службе у живого Бога и несет ответственность за предоставленные ему Богом дары – время, здоровье, собственность. Жизнь должна восприниматься как выполнение долга и движение к цели, поставленной Богом. Признаком оправдания в кальвинизме становится не столько глубина покаяния, как в лютеранстве, сколько энергия и результаты усилий, способные свидетельствовать о деяниях в верующем человеке Бога, избравшего его к спасению. Кальвинист должен верить, что успех в предпринимательстве может рассматриваться как свидетельство возможной избранности для спасения.

Основанные на кальвинизме вероисповедания были приняты протестантами Франции (гугеноты), Нидерландов, в некоторых областях Германии, Венгрии и Чехии. Важную роль приобрели идеи кальвинизма среди протестантов Англии, которые требовали радикального «очищения» (пуритане) английской церкви. Господствующее положение они получили в Шотландии. Кальвинисты Шотландии и Англии выступили за ликвидацию епископата. Общины стали возглавлять выборные пресвитеры и пасторы, которые составляют консистории и пресвитерии, а также региональные, провинциальные и национальные синоды или ассамблеи. Конгрегационалисты считают местную общину (конгрегацию) самостоятельной церковью, которая имеет право на свое исповедание веры.

В современном мире насчитывается 40 млн пресвитериан и 3 млн конгрегационалистов. Последователей кальвинизма особенно много в Швейцарии, Голландии, Англии, Шотландии, Германии, США, Канаде, Австралии. В Украине возобновляется Евангелическо-реформаторская церковь. Созданы ячейки пресвитерианской церкви. Численно растет реформаторская церковь в Закарпатье (венгерская). Она имеет

независимую пресвитерию, поддерживает тесные контакты с Венгерской евангелическо-реформатской церковью.

Англиканство. Формальный разрыв с римским католицизмом состоялся в Англии при короле Генрихе VIII (1491-1547), который в 1534 г. объявил закон о верховенстве и сделал себя главой Англиканской церкви. Он также закрыл все монастыри, а их земли и имущество разделил между дворянством. Отменялся культ святых, икон, статуй, реликвий Католической церкви. Кроме того, он приказал, чтобы каждая церковь имела Библию на английском языке. Однако эти меры Генриха VIII были скорее политической акцией. Он стремился к независимости от папской власти, и это в основном касалось его личных историй с бракосочетаниями. С религиозной точки зрения Генрих VIII во всем, кроме названия, остался католиком.

Реформационное движение не было прервано кратковременным правлением Марии Тюдор (1553 -1558), когда были казнены многие протестанты. Правление Елизаветы (1559-1603) было периодом стабилизации англиканства, оформлением его вероучительных и литургических особенностей. У1571г. утвержден символ веры - так называемые «39 статей». В этом документе сохраняется католическая идея о спасительной силе церкви, учение о церковной иерархии, унаследованное от католицизма, но одновременно проводится реформационное учение о Библии как единственный источник и авторитет для религиозного вероучения, принцип спасения личной верой, определяются два таинства - крещение и причастие, отбрасывается трансубстанциация (преобразование во время литургии хлеба и вина в тело и кровь Христа). В догматике и обрядности состоялось разделение на два течения - «высокое», которое тяготеет к католицизму, и «низкое» (протестантское). Они объединяются компромиссным вариантом - «широкой церковью». Англиканская церковь является государственной церковью в Великобритании, ее постоянным главой является монарх (король, королева). Епископы этой церкви назначаются королем и становятся пожизненными членами высшей палаты парламента - палаты лордов. Священнослужители англиканских церквей могут жениться. В последнее время к священству допускаются и женщины.

В мире насчитывается около 70 млн англикан. Англиканские церкви существуют, кроме Англии (государственная), в Шотландии, Ирландии, США, Канаде, Новой Зеландии и других странах, которые входили в колониальную Британскую империю, Индии, Пакистане, Южной Африке.

Квакеры. В XVII в. возникло «Христианское общество друзей внутреннего света», основанное ремесленником Джорджем Фоксом (1624-1691). По экстагическим способам достижения общения с Богом и подчеркиванию необходимости находиться в постоянном «трепете» перед Богом последователи этого движения получили название квакеров (от англ. Quakers - трясуны). Высшая истина, учат квакеры, не в исповедании веры, а в середине человека, и для ее познания нужно прислушиваться к собственному внутреннему голосу, который является голосом Бога. «Внутренний свет» рассматривается квакерами как необходимый источник религиозной истины и богопознания. У квакеров отсутствует сложная, детально разработанная догматика. Отмеживаясь и от католических, и от ортодоксальных протестантских доктрин, квакеры проработали доктрину бескомпромиссного пацифизма, категорически отвергая любое насилие, даже в целях самозащиты, отказываясь брать в руки оружие, выступая против роскоши, чинопочитания, требуя от своих последователей искренности и правдивости.

Трудолюбие и честность квакеров способствовало процветанию квакерских общин, увеличению в них количества фермеров, торговцев, промышленников, что привело к ослаблению квакерского изоляционизма, к расширению социальной активности квакерских организаций. Особое внимание квакеры уделяют антивоенной и филантропической деятельности. В 1947 г. американским и английским квакерам присуждена Нобелевская премия мира. Их общины существуют в США, Англии, Канаде и некоторых других странах.

Методизм. Это протестантское течение возникло в Англии сначала как обновленческое движение в среде англиканства. В первой четверти XVIII в. Джон Уэсли (1703-1788) организовал в Оксфорде группу единомышленников с целью реформирования англиканства. Но акцент ставился не столько на внесение поправок в учение или обрядность, сколько на усиление элементов евангелизации и проповеднической деятельности среди рабочих, городской бедноты и других социальных слоев, которые не были под влиянием Англиканской церкви. Название этого религиозного движения - «методизм» объясняют тем, что его организаторы, братья Джон и Чарльз Уэсли, внесли в это протестантское течение новые методы религиозной деятельности. Уэслианцы, путешествуя по Англии, занимались активной проповеднической деятельностью, проводили массовые богослужения под открытым небом, во время которых

происходили эмоциональные песнопения и проповеди. В 1795 г. методисты формально отделились от Англиканской церкви.

В иерархическом управлении методизм объединяет две формы церковного устройства - епископальную и пресвитерианскую. Вероучение методизма опирается на известные принципы протестантизма: признание единого авторитета Библии как Священного Писания, священства всех верующих и отправления двух обрядов - крещения и причастия. Больше всего распространены в Англии и США. Методизм популярен среди жителей маленьких городов и сельских поселений, а также среди негритянского населения США. В США насчитывается более 14 млн методистов, объединенных в 23 различные церковные организации. Самая многочисленная из них - Объединенная методистская церковь, которая образовалась в 1968 г. путем слияния нескольких методистских деноминаций. Всего в мире насчитывается 32 млн методистов. Методизм распространен в Англии и США, в Австралии и Южной Корее. В Украине методистские общины существуют в Крыму, Закарпатье, Луганской и Полтавской областях.

Меннониты. Эта конфессия исторически близка к анабаптистам. В 30-х годах XVI в. в Нидерландах под влиянием умеренных анабаптистов начало формироваться новое религиозное течение, которое возглавил католический священник Менно Симонс (отсюда ее название - меннониты). Меннониты считают себя «общинами святых», «возрожденными богоизбранныками». К основным положениям меннонитского вероучения относятся, кроме общепротестантских принципов (спасение личной верой, общее священство, покаяние в грехах, осознанное крещение по вере, причастие), омовение ног, отказ от военной службы и присяги и ряд других догматов и предписаний, которые вызывали самоизоляцию меннонитов от общества и государства. Из-за преследований в Нидерландах меннониты вынуждены были эмигрировать в другие страны, в частности в Польшу и Россию. В Украине меннониты появились после указа императрицы Екатерины II в 1787 г., согласно которому поселенцам (их насчитывалось около 500 многодетных семей) дарилось ряд социально-экономических привилегий и льгот. Сначала они поселились на правом берегу Днепра в районе Хортицы. Им были отведены пространные земли в Таврической губернии у реки Молочные воды. Заключение в течение четырех веков браков только между последователями этой религиозной общины стало фактором формирования закрытой этноконфессиональной общности. Эта особенность меннонитства традиционно сохраняется до настоящего

времени, поддерживая повышенную религиозность среди части населения, исповедующего меннонитство. Меннониты проживают в США, Канаде, Голландии, ФРГ и других странах, а также в Украине.

Ранний протестантизм на украинских землях: особенности внедрения и восприятия украинской ментальностью

Классическая Реформация, притерпев определенную трансформацию, распространилась в Польском королевстве и Великом княжестве Литовском, в состав которых входила большая часть украинских этнических земель того времени.[8, с.105-117]

Существуют факты, которые дают основания утверждать, что реформационное движение стало реальностью в Украине. Правда, здесь Реформация приобрела специфические формы, которые далеко не всегда соответствовали классическим европейским образцам[2, с.63-72].

Протестантизм способствовал применению качественно нового уровня богословских дискуссий. Об этом свидетельствует привлечение протестантов к антиуниатскому «острожскому кружку». Князь Острожский поручил «евангеликам» отвечать на католические атаки на Православную церковь. С этой целью был заключен православно-протестантский союз против клерикальной политики польского правительства и католической иерархии [2, с. 74]. Острожский пытался превратить этот православно-протестантский политический блок в «религиозное примирение и сочетание православных с евангеликами». В 1599 г. был созван в Вильно (нынешний Вильнюс) съезд лютеран, кальвинистов и православных богословов, который однако завершился только образованием конфедерации для мобилизации обоих лагерей к совместной акции по защите прав и свобод православных и протестантов [2, с. 77-78]. Отметим очевидную инфильтрацию некоторых реформационных идей в православное мировоззрение (братьев Стефана и Лаврентия Зизаниев, Кирилла Транквиллиона и других известных представителей православных, а также толерантное отношение к протестантизму таких украинских исследователей как Захария Копыстенский, И.Гизель, [8, с.112-114], Т.Прокопович [2, с.112-113]. Непосредственное участие в реформационном движении принимали и другие украинцы. Некоторые из них стали довольно известными фигурами этого движения (в том числе и за пределами Украины). Прежде всего это касается С.Ориховського и Ю.Немирича. Положительно относились к протестантизму украинский историк Михаил Грушевский и писатель Михаил Драгоманов.

Можно констатировать, что в XVI - первой половине XVII ст. возник вопрос о необходимости изменений в Православной церкви

Украины. Он частично инспирировался реформационным влиянием преимущественно с Запада: от гуситов и их преемников – «чешских братьев», лютеран, анабаптистов, кальвинистов и различных течений унитариев, в частности, социниан.

Не без влияния протестантов на украинских землях получает распространение практика свободной интерпретации библейских текстов, в частности, светскими людьми. Появляются библейские переводы разговорным языком. Светские люди начинают вмешиваться в религиозные дела. Возникает идея светского патроната над церковью. В ряде моментов она реализуется в Украине в такой институциональной форме как церковные братства, которые возникли в XVI в. Идеологи братского движения критиковали православных иерархов, претендующих на неограниченную власть в церкви. Есть много общего, что сближало деятелей братского движения и идеологов западноевропейской Реформации. Это критика господствующей церкви и клира, допуск к проповеднической деятельности, а иногда и к осуществлению пастырских функций светских людей, стремление освободиться от опеки церковных иерархов. Как и западноевропейские реформаторы, деятели братств переводили Библию, свободно истолковывая библейские тексты. Они также мечтали о возрождении церкви апостольских времен. Но эти реформаторские идеи не получили в то время в Украине «открытых» институциональных форм реформирования церкви. Православная церковь, которая в 16 в. переживала глубокий кризис, была реформирована, но в русле католической Контрреформации, в духе посттридентского католицизма. В то время, когда в Европе господствующим был клич «прочь от Рима и папства», большинство епархий Киевской православной церкви (5 из 7), кроме Львовской и Перемышльской епархий, приняли Брестскую унию и оказались под властью Рима.

Поэтому движение Реформации в Украине не вылилось в «открытые» исключительно украинские ментально-духовные формы церковной институализации. Протестантские общины на украинских землях (преимущественно кальвинистские и унитаристские) основывались в основном польскими магнатами и шляхтичами, которые преследовали эгоистическую цель – обогащение за счет костельных имений, и поэтому украинцами они воспринимались как «чужие».

Заинтересованность протестантизмом, популярность его идей в православной среде, что наблюдалось в конце XVI в., после заключения Брестской унии, начинает постепенно исчезать. Это

связано в целом как с упадком протестантизма в Речи Посполитой, так и с усилением консервативных тенденций в Православной церкви в Украине, где в 30-40 рр. XVII в. происходили изменения под руководством Киевского православного митрополита Петра Могилы. Но это были изменения не в русле Реформации, а больше в духе посттридентского католицизма.

Однако, зерна, посеянные протестантами, дали свои плоды, поскольку способствовали внутренней Реформации православия в Украине. Внутреннее реформаторство, которое постоянно заглушалось, однако давало о себе знать в течение длительного времени - вплоть до середины XIX в. Оно находило выражение в деятельности и творчестве представителей религиозно-философской мысли XVIII в., в частности Ф. Прокоповича, Г. Сковороды и других украинских мыслителей.

Итак, первая волна протестантизма на территории Украины охватила верхушку общества – королевский двор, магнатию, шляхту, в том числе украинскую и белорусскую, и была, собственно, «барской, шляхетской модой», которая впоследствии прошла. По сути, эти течения раннего протестантизма были смыты с белорусско-украинских земель, которые были под властью Речи Посполитой, волной католической Контрреформации, активизированной Тридентским собором (1545-1563 рр.).

В Украине все же сохранились до сих пор разные церкви лютеранского и кальвинистского ответвлений. Некоторые из них в независимой Украине ежегодно растут. На 1 января 2017 г., по данным Государственного департамента по делам религий [4, с.206], существовало более 100 лютеранских церковных общин, а именно: Украинская Евангелическо-Лютеранская церковь (34 общины), Немецкая Евангелическо-Лютеранская церковь (42 общины), Чешская Лютеранская церковь (2 общины), Шведская Лютеранская церковь (1 община) и некоторые другие лютеранские церкви (19 общин).

Более 200 общин относятся к кальвинистскому (реформаторскому) ответвлению: прежде всего это Украинская Евангелическо-Реформатская Церковь (5 общин), Стабильной является Закарпатская Реформаторская Церковь (118 общин). Мощно развиваются пресвитериане (основанное в Англии и Шотландии в период Реформации кальвинистское течение): если в 1996 году пресвитерианских общин в Украине было 14, то в 2016 г. уже функционировало 78 пресвитерианских организаций с двумя духовными учебными заведениями и 24 воскресными школами.

Протестантизм в Украине презентуют также меннониты своими 7 организациями (5 из них – в Запорожской обл). Это остатки депортированных в 1940 г. сталинским режимом в основном немцев-меннонитов в ссылку в Сибирь, большинство которых остались в России, а некоторые постепенно возвращаются в Украину к местам своего прежнего расселения. В вероучении и догматике меннониты сохранили анабаптистскую идентичность и приживаемость в Украину, в которой появились в конце XVIII в. Методистская Церковь (8 общин), Англиканская церковь (2 общины) дополняют реформатский сектор раннего протестантизма в Украине.

**Конфессии позднего протестантизма в независимой
Украине: от запрещенных «сект» к правовой легализации и
оцерковления**

Общины позднего протестантизма – баптисты, адвентисты, пятидесятники, а также свидетели Иеговы – существуют, каждая из них в Украине от ста до ста пятидесяти лет. При советской власти эти конфессии характеризовались как «секты» и находились в состоянии постоянного административного давления, были объектом партийно-идеологической критики, атеистической пропаганды. Пятидесятники фактически были запрещены и не подлежали регистрации, поскольку после инициированного государственными органами так называемого «августовского соглашения» 1945 г. в Москве были насильно присоединены к евангельским христианам-баптистам. Свидетели Иеговы с самого начала установления советской власти в Западной Украине (в 1939 г.) были объявлены «антисоветской американской сектой», а потому были запрещены. В марте 1951г. по отношению к свидетелям Иеговы был совершен акт геноцида. В соответствии с «Докладной запиской Министерства государственной безопасности СССР», одобренной личной подписью Сталина, всех свидетелей Иеговы вместе с семьями (7650 человек) выслано из Украины на «вечное поселение» в Сибирь без права возвращения в Украину, а их дома и имущество конфисковано государством.[5, с.163-164].

Сложные процессы происходили в среде баптистов и адвентистов. Органы госбезопасности осуществляли жесткий контроль, применяли репрессии, провоцировали расколы и образования оппозиционных или параллельных, зависимых от режима, группировок, уничтожали традиционные организационные структуры этих религиозных организаций [5, с.163].

Все течения позднего протестантизма за годы независимости Украины прошли путь – по догматическим, культово-обрядовым, институционально-организационным измерениям, степени их

открытости обществу и отношению общества и государства к ним – от секты к церкви. Сейчас ими основательно проработан корпус богословия, имеет четкую иерархическую и организационную структуру, по-современному выстроенные и функционирующие религиозные центры и культовые помещения для молитвенно-проповеднических собраний, основательную систему подготовки кадров от духовных семинарий и колледжей до институтов и университетов, квалифицированный преподавательско-профессорский состав с богословскими и научными степенями, собственную высокотехнологичную издательско-печатную базу, ведут десятки теле- и радиопередач, имеют разветвленные миссионерские центры, налаженные связи, отработанную координацию сотрудничества со своими зарубежными центрами. Кроме того, позднепротестантские церкви и религиозные организации реализуют в Украине свой социогуманитарный потенциал. Применяя достаточно динамичные и эффективные формы и методы, – образовательного, воспитательного, реабилитационного, предпринимательского воздействия, протестантские конфессии настроены на деятельность в условиях рыночной экономики, правового государства, гражданского общества. Следовательно, такой вид конфессионального устройства и жизнедеятельности не может быть сектой [5, с.166]. Подчеркиваем это потому, что и сейчас, как при советской тоталитарной системе, эти конфессии иногда в заказных публикациях и телепередачах периодически подвергаются характеристике как «секты» [5, с.157].

По квалификационным признакам М. Вебера и Э. Трольча, церковь, учитывая ее отношение к миру в целом и к другим церквям в частности, характеризуется как консервативная и неконформистская с универсальным принципом религиозная организация, а секта – как враждебное или индифферентное к миру, государству и обществу образование, основанное на принципах сознательного добровольного вступления в членство. Современные традиционные протестантские конфессии – баптисты, адвентисты, пятидесятники, а также свидетели Иеговы – лишились прежних сектантских признаков или ускоренно их лишаются. Они достигли высокого уровня церковной реструктуризации, потенциал которой равен и даже превосходит ее наличие в традиционных православных церквях.

Поликонфессиональность – существенная особенность Украины и ее религиозности. Ни одна страна в этом отношении не похожа на Украину, в которой наряду с многомиллионным православием распространен католицизм двух обрядов – западного латинского и восточного византийского, то есть римо-католицизм и греко-

католицизм. Динамично развиваются и распространяется все протестантские конфессии – баптизм, адвентизм, пятидесятничество, свидетели Иеговы. По сути, такой ландшафт позднего протестантизма, как по региональной географии их распространения в Украине, так и по количественным показателям развития, отличается от других европейских стран.

В 2015г., как показывает Департамент по делам религий Министерства культуры Украины [4, с.206-209], Всеукраинский союз церквей евангельских христиан-баптистов (ВСЦЕХБ) имел в своем составе 2691 общину, Всеукраинский Союз Церквей христиан веры евангельской (пятидесятников) – 1706 общин, Украинская унионная конференция Церкви адвентистов седьмого дня(УУКЦАСД) – 1054 общины, Религиозный центр организации свидетелей Иеговы в Украине– 1566 общин.

В то же время вне ВСЦЕХБ зарегистрированы другие баптистские организации и общины – общим количеством 275. Такая же ситуация в пятидесятничестве: вне ВСЦЕХБ действуют другие пятидесятнические церкви общим количеством 755 общин. И вне УУКЦАСД находятся адвентисты-реформисты (41 община), независимые общины адвентистов (6 общин), организация христиан субботного дня (6 общин).

У Свидетелей Иеговы нет такого расслоения. Эта конфессия позднего протестантизма динамично развивается в Украине. Если в начале 1991г., после официальной регистрации и правового признания Религиозной организации Свидетелей Иеговы в Украине насчитывалось 25448 членов этой конфессии, то за 25 лет (в 2016) их количество выросло до 158 000 активных проповедников - «провозгласителей» и «пионеров», сосредоточенных в 1724 общинах, а общее количество участников их молитвенных собраний достигло 236 000. В Крыму после его российской аннексии и в неподконтрольной украинской власти территории Донбасса осталось 141 община Свидетелей Иеговы, литература и проповедническая деятельность которых считается «экстремистской» и запрещенной, а их молитвенные дома – «Залы царства» конфискованы. Именно такие репрессивные меры по отношению к Свидетелям Иеговы применяется в Российской Федерации.

Тенденции и проблемы развития позднепротестантских конфесий

Наряду с проблемами, которые часто вызывают напряжение в конфессиональной жизни, существуют достаточно динамичные и эффективные средства, методы и формы евангелизационной,

მისიონერско-проповеднической, информационной, образовательной, кадровой, предпринимательской деятельности, благодаря которым этим протестантским конфессиям и их региональным общинам удастся успешно развиваться и достигать поставленной цели.

Позднепротестантские конфессии в Украине имеют современное мировоззрение о роли религиозного фактора в секулярном, глобализированном мире, они формируют антропологическую парадигму, предоставляя приоритетное значение гражданскому обществу, внеконфессиональному обустройству украинского общества без клерикального толка, солидаризируясь с принципами Конституции Украины об отделении церкви от государства и школы от церкви и права на свободу совести.

О роли религии и места церкви в политической и духовной трансформации украинского общества имеются разные рефлексии, отражающие православный консерватизм, католический авангардизм и протестантский реализм. Они охватывают широкий круг социальных, общественно-политических, культурологических, правовых, нравственно-моральных проблем в контексте государство-церковь, политика-церковь, культура-церковь, светское право-христианская этика, церковь и проблемы глобализации, евроинтеграции, секуляризации [6, с.182-191].

Позднепротестантские церкви определили приоритетной для себя задачей инициировать моральную ответственность граждан перед обществом, побуждать людей объединяться в гражданские организации, они ориентированы на благотворительные, социальные, образовательные, правозащитные цели. Протестанты видят особую опасность в религиозном или узкоконфессионально ориентированном законодательстве, поскольку всегда, когда религиозные руководители усиливали свои позиции или добивались с помощью государственной власти выполнения клерикальных программ, результат был трагическим. Они считают, что, например, введение религиозно ориентированных дисциплин в программах средней и высшей школы противоречит Конституции Украины, в которой четко определен светский характер и государства, и школы.

Церковь как сакральное учреждение не должна участвовать в политической жизни, поскольку не может позволить себе быть пропитанной духом партийности, что разъединяет общество. Такой точки зрения придерживаются все позднепротестантские конфессии в Украине, хотя между ними есть некоторые отличительные взгляды. Церковь должна служить всему обществу, считают адвентисты, и поэтому ее священнослужители не могут участвовать в политической

борьбе. Свидетели Иеговы исповедуют принцип нейтральности в отношении политики, и поэтому все члены этой религиозной организации (а не только священнослужители, как в адвентистской церкви) категорически отстраняются от любых общественных, политических движений и партий, хотя свои взгляды на те или иные формы государственного строя и политического управления выражают: положительные – к демократическим, отрицательные – к тоталитарным, диктаторским. Свидетели Иеговы также критикуют клерикализм, расизм, крайний национализм, ксенофобию.

И все же среди значительной части протестантов, прежде всего среди адвентистов, баптистов и пятидесятников, утверждается убеждение, что верующие не должны уходить от общественной жизни и могут участвовать в политической деятельности и таким образом приносить пользу обществу и государству. Однако воздержание от любой политической деятельности – обязательное требование ко всем штатным служителям церкви. В то же время, например, адвентисты считают, что как граждане своей страны служители церкви АСД могут оставить церковное служение и заниматься политической деятельностью. Они также допускают «наличие различных политических убеждений» среди своих служителей и рядовых членов общин, оставляя за каждым верующим «разумный выбор» политических ориентаций. Верующих, которые работают в местных и центральных органах власти или баллотируются в качестве кандидатов на выборах, церковь АСД не критикует и не осуждает. Они имеют право сохранять за собой не только членство, но и служение в поместной церкви. Эти положения зафиксированы в «Основах социального учения Церкви АСД в Украине» [7. с.188-194].

Итак, в украинском позднем протестантизме происходят сложные процессы, связанные с определением четкой позиции в общественной жизни с учетом социально-политических реалий современной Украины. Преимущество Священного Писания над теологией, христианской этики над философскими и социальными учениями традиционно было присуще позднепротестанским, в частности евангельским и мессианско-эсхатологическим течениям. Поэтому они были преимущественно индифферентны к нерелигиозной рефлексии и очень узко определяли круг своих общественных интересов. Это во многом консервировалось их полулегальным или нелегальным существованием в условиях тоталитарной власти.

Поддерживая становление правового демократического государства и развитие гражданского общества, в котором «гармонизируется единство демократического права, правотворчества

и правоприменения», все позднепротестантские церкви выступают за обеспечение каждой личности основных прав в светского правосознания, против абсолютной свободы государства и против неограниченной свободы личности, за политический и мировоззренческий плюрализм во внеконфессиональном обществе, за равенство граждан в их конфессиональных проявлениях.

Отношение к культуре. Протестантские конфессии в Украине не имеют клерикальных претензий и не делают попыток остановить или повернуть к Средневековью ход культурного развития человечества. Они признают закономерной потерю культурой сакральной санкции и становления секулярной, антропологической культуры. Например, церковь АСД в Украине, признавая противоречия между верой и культурой, в то же время декларирует готовность быть «открытой к новым тенденциям в развитии культуры в современном плюралистическом обществе». Не растворяясь в современной культуре, церковь АСД рекомендует своим священнослужителям «знакомиться с новыми течениями в культуре, чтобы находить эффективные пути к сознанию современного человека» [7. с.227-229] На таких же позициях по отношению к секулярному обществу и светской культуре стоят свидетели Иеговы, в современной литературе которых находим систематические обзоры культур разных народов, доброжелательное отношение к национальным культурам.

Позднепротестантские конфессии в Украине не поддерживают попыток отдельных церквей клерикализировать культуру, насаждать стандарты православной, католической или любой другой конфессиональной культуры. Признавая приоритет светской культуры над клерикальной, они считают, что гражданское общество и церковь не должны навязывать друг другу никаких культурных стандартов. Церковь, действуя в независимом от государства автономном поле, сотрудничает с гражданским обществом, способствует созданию необходимых условий для развития культуры национальных и религиозных меньшинств и предотвращает любые формы культурной дискриминации. Культура, подчеркивают украинские протестантские авторитеты, не должна служить политическим или религиозным интересам, а только способствовать становлению каждой человеческой личности [7. с.219-224].

Отношение к светской, секулярной культуре и уж тем более национальной культуре со стороны различных позднепротестантских конфессий в Украине неоднозначно. Наиболее проникнутыми проблемами культуры можно считать баптистов и адвентистов. Свидетели Иеговы осуждают проявления нигилизма по отношению к

национальной культуре и с уважением относятся к «умной национальной гордости» за свою родину, свой народ, свой язык и культуру, выступая одновременно против клерикализации культуры, проявлений расизма, национальной ограниченности, национального экстремизма (журнал «Пробудитесь!» – Нью-Йорк, 22 февраля 1998). Пятидесятническая церковь, активно преодолевает наследие бывшей русификации богословия, проповеди и становится, по содержанию и форме своей деятельности, украинской патриотической церковью. Адвентисты считают, что современное украинское общество переживает кризис культурной самоидентификации и требует духовного, культурного и национального самоопределения.

Отношение к глобализации и евроинтеграции. Позиция протестантских церквей в Украине по глобализационным и секулярным процессам и соответственно евроинтеграции отмечается гибкостью, реализмом, широким, а не узкоконфессиональным взглядом на эту проблему.[7.11] В этом смысле четко и последовательно сформулирована она, скажем, в социальной концепции церкви АСД: глобализация (а значит и евроинтеграция) рассматривается как «новое явление в мировой истории, как новый исторический этап развития человеческого сообщества». Такая объективная оценка основывается на том, что глобализация охватывает все сферы человеческой жизни, объединяя политические, экономические и социальные процессы мирового социума. Создание единого информационного пространства, расширение экономических, научных и культурных связей - все это, считает церковь АСД, ускоряет ход истории. Подталкивают род человеческий к объединению и негативные факторы - угроза экологического кризиса, международная преступность и терроризм, новые опасные болезни, которые угрожают целым континентам, и многое другое. Все это, как указано в «Основах социального учения Церкви АСД в Украине», свидетельствует о «необходимости срочных скоординированных усилий всех народов и государств» [3. с.190].

Вместе с тем, оценивая объективные и общепользные факторы глобализации, протестантские церкви обращают внимание и на негативные тенденции: растущую материализацию интересов современного человечества; моделирование интересов и запросов населения с помощью средств массовой информации; попытка реконструкции религиозно-государственных союзов. [7. с.190-191].

Свою задачу в условиях глобализации протестантские церкви видят в укреплении таких мировоззренческих и морально-этических основ, как: активная жизненная позиция и участие во всех творчески

значимых процессах современного общества; молитва о даровании мудрости и успехов украинским государственным деятелям в сфере глобальной политики с учетом национальных интересов Украины; отрицательное отношение к антиглобалистским программам и другим экстремистским деяниям [7. с. 191].

Все протестантские церкви соглашаются с тем, что Конституция Украины отражает основные положения международных правовых актов - «Всеобщей декларации прав человека», «Европейского пакта о гражданских и политических правах», «Декларации о ликвидации всех форм нетерпимости и дискриминации на основе религии или убеждений» и соответственно гарантирует и защищает свободу совести своих граждан. Протестантские руководители высоко оценивают положения Конституции Украины, прежде всего разделы о правах и свободах, и считают, что необходимо пристально следить за правозащитной практикой этих конституционных норм и способствовать тому, чтобы законотворческий процесс не был направлен на нарушение права на свободу совести.

Протестантские конфессии беспокоит то, что в последние годы в некоторых странах все чаще стали проявляться нетерпимость и экстремизм (в том числе и на религиозной почве), враждебность и другие формы ксенофобии. Отношения в обществе (в том числе и межконфессиональные) еще не получили такой степени толерантности, если бы все без исключения политические, общественные и религиозные организации последовательно и определенно придерживались принципов гражданского правопорядка и согласия. Очень опасной тенденцией считается политизация религии, ангажированность церковью в политические процессы и пиар-акции. Таким образом, протестантские церкви в Украине стоят на почве конфессионального равновесия, толерантности и стабильности украинского общества. И в этом смысле они существенно дополняют и обогащают все положительное и конструктивное, рефлексированное другими христианскими церквями, православными и католическими, всеми религиями авраамических корней (иудаизмом и исламом) для стабильности украинского общества, его конфессиональной равновесия и толерантности.

Духовный и общественный потенциал протестантских конфессий. Все протестантские церкви Украины имеют необходимые управленческие структуры, 89 учебных заведений (около 9 тыс. слушателей), отлаженную издательскую деятельность, (издают 87 газет и журналов), овладели эфиром украинского радио, выходят на

телевидение. При общинах действует 4382 воскресных школ, функционируют 193 протестантских миссии (данные за 2016 г.).

Богословие протестантских церквей приоритетно ориентированно или на евангельские нравственно-моральные аспекты (баптисты, пятидесятники) с незначительным акцентом на эсхатологию и хилиазм, или на эсхатологические хилиастические проявления вероучения (адвентисты, свидетели Иеговы) с усиленной последнее время акцентуацией на нравственные проблемы.

Вместе с тем под влиянием западной протестантской теологии стимулируется активное участие протестантских общин в общественно-политической жизни, усиление патриотических проявлений, использование в богослужении национальных языков, положительное отношение к выполнению общественных обязанностей, в том числе военной службы, преподавания христианской этики в общеобразовательных школах, освещение положительных характеристик конфессий в средствах массовой информации.

Сразу после провозглашения независимости Украины протестантские конфессии инициировали создание Украинского Библейского общества с целью перевода Библии на украинский язык и бесплатного распространения ее в Украине, привлекая к этому благородному делу другие церкви, в том числе православную и греко-католическую. За 25 лет деятельности Украинского Библейского общества труд по изданию и распространению украинской Библии приобрел такие масштабы, что, по сути, каждая украинская семья получила возможность бесплатно иметь Библию на украинском языке. Это очень важно для преодоления русификации украинства, которое, к сожалению, веками, начиная от царской России и Советского Союза, осуществляла русскоязычная Библия. Все протестантские конфессии, как и Православная церковь, были обрусевшие, поскольку Слово Божье читалось на русском языке, проповеди произносились на русском языке, песенники были русские. Особенно эта тенденция имела масштабные проявления на Востоке и Юге и в Центре Украины. Сейчас, благодаря украинской Библии, протестантские конфессии возвращаются к национальным истокам.

Настоящим прорывом в отношениях между так называемыми «традиционными» и протестантскими церквями было создание 2 декабря 2004г. Всеукраинского совета церквей и религиозных организаций-межконфессионального консультативного совещательного органа, в состав которого вошли Украинская православная церковь Киевского патриархата, Украинская

автокефальная православная церковь, Украинская православная церковь Московского патриархата, Украинская греко-католическая церковь, Римско-католическая церковь, Всеукраинский союз церквей христиан веры евангельской (пятидесятники), Украинская христианская евангельская церковь и Братство независимых церквей и миссий ЕХБ (баптисты).

Протестантские конфессии принимали активное участие в Помаранчевой революции 2004-2005 гг., Революции достоинства 2013-2014 гг., открыто и активно демонстрируя свою гражданскую позицию. Они достойно представляют Украину на международной арене как патриоты своей страны.

Вывод. В целом обобщая сущность изложенных рефлексий, необходимо отметить, что 500-летие Реформации, которое в Украине в 2017 г. отмечается на государственном уровне, позволяет глубже осмыслить роль и место протестантизма – третьего течения христианства (после католицизма и православия) в Европе и США как фактора становления новой общественной формации, оценить духовный и общественный потенциал протестантизма и адекватное его восприятие в контексте цивилизационных, гражданских, культурных, демократических ценностей, прав и свобод человека, зачинателя межконфессионального диалога и экуменизма. Однако Реформация – это не только ретроспективное историческое событие, поскольку реформирование, осовременивание религиозно-церковного комплекса в условиях глобализации, секуляризации, наступившей технологическо-информационной стадии развития человечества – актуальная и неотложная задача всего христианского мира.

Литература

References:

1. Історія сучасного світу. Соціально-політична історія XV – початку XXI століть. За редакцією доктора історичних наук, професора Ю.А.Горбаня. – К.: «Знання», 2012. – 438 с.
2. Грушевський Михайло. З історії релігійної думки на Україні. – Львів, 1925. – 192 с.
3. Вебер М. Избранное: Протестантская этика и дух капитализма // Макс Вебер. – 2-е издание доп. и перераб. – М., 2006. – 615 с.
4. Колодний А.М. Релігійна мережа України 2015 р. в її конфесійному зрізі і проблемах // Релігійна свобода. На перехресті епох, країн і культур. – К., 2016. – 215 с.

5. Яроцький П.Л. Протестантизм в Україні // П.Л.Яроцький. Релігієзнавство. Сучасні процеси у світі й Україні. – К.: Кондор – Видавництво, 2013. – 442 с.
6. Історія релігії в Україні у 10-ти т. //Редколегія: А.М.Колодний (голова) та ін. Том. 6. Пізній протестантизм (п'ятидесятники, адвентисти, свідки Єгови) // за редакцією доктора філософських наук, професора П.Л. Яроцького. – К., 2007. – 632 с.
7. Жукалюк П., Любашенко В., Історія Церкви адвентистів сьомого дня. – К., 2003. – 319 с.
8. Історія релігії в Україні: у 10-ти т.// Редколегія: А.М.Колодний (голова) та ін. Том 5. Ранній і пізній протестантизм. Баптизм // за редакцією доктора філософських наук, професора П.Л. Яроцького. – К.: «Світ знань», 2002. – 424 с.

Рецензент: Професор Людмила Филипович, доктор философских наук, заведующая отделом философии и истории религии Института философии имени Г.С.Сковороды НАН Украины.

პეტრე იაროცკი

რეზიუმე: ახალი საზოგადოებრივი განვითარების დომინანტა და ახალი რელიგიური იდენტურობის კოდი

რეზიუმე

რეფორმაციიდან განვლილი 500 წელი (1517-2017) ხელს უწყობს ახლებურად იქნეს გააზრებული ევროპის ცივილიზაციური განვითარება შუა საუკუნეებიდან დღევანდელობამდე, ფეოდალური ურთიერთობებიდან და მათი საყრდენი კათოლიკური ეკლესიიდან პროტესტანტიზმის როგორც ქრისტიანული რწმენის ინოვაციური სიმბოლოს და ახალი საზოგადოებრივი ფორმაციის იდეოლოგიის ჩამოყალიბებისკენ. სტატიაში განხილულია უკრაინის მიწაზე ადრეული პროტესტანტიზმის ფორმირებისა და თანამედროვე დამოუკიდებელ უკრაინაში მისი თანამედროვე ფუნქციონირების პროცესი. პროტესტანტული კონფესიების საზოგადოებრივი განვითარების, გლობალიზაციის, ევროინტეგრაციის, სეკულარული კულტურის პრობლემებისადმი ურთიერთობების კონტენტ-ანალიზი საშუალებას იძლევა შევაფასოთ პროტესტანტიზმის სამოქალაქო და სულიერი პოტენციალი, მისი მიმდევრების მიერ სამოქალაქო, სეკულარული, დემოკრატიული ღირებულებების აღქმის ადეკვატურობა.

საკვანძო სიტყვები: რეფორმაცია, კათოლიკური ეკლესია, მართლმადიდებელი ეკლესია, რწმენის პროტესტანტული სიმბოლო, ადრეული პროტესტანტიზმი, გვიანდელი პროტესტანტიზმი, ცივილიზაციური დისკურსი, უკრაინის პროტესტანტული იდენტურობა.

რეცენზენტი: პროფესორი ლუდმილა ფილიპოვიჩი, ფილოსოფიის მეცნიერებათა დოქტორი, გ. სკოვოროდას სახელობის უკრაინის ეროვნული აკადემიის ფილოსოფიის ინსტიტუტის რელიგიის ფილოსოფიისა და ისტორიის განყოფილების გამგე.

Petro Yarotskyi

REFORMATION: THE DOMINANT OF NEW SOCIAL DEVELOPMENT AND THE CODE OF NEW RELIGIOUS IDENTITY

Summary

500th anniversary of the Reformation (1517-2017) contributes to the contemporary understanding of civilization development of Europe from the Middle Ages to modern times, from the feudalistic relations and Catholic Church that was their citadel to the establishment of Protestantism as the innovative character of the Christian faith and the ideology of the new social formation. The article discusses the early Protestantism's process of formation in the Ukrainian lands and its modern functionality in the independent Ukraine. Content analysis of the attitude of the Protestant denominations to the problems of social development, globalization, European integration, secular culture allows to evaluate the identity of social and spiritual potential of Protestantism, the adequacy of the selection's of civil, secular, democratic values perception by its followers.

Keywords: the Reformation, the Catholic Church, the Orthodox Church, the Protestant faith's symbol, early Protestantism, later Protestantism, civilizational discourse, Ukrainian Protestant identity.

Reviewer: Professor Ludmilla Philipovich, Doctor of Philosophy, the Head of Department of religion's philosophy and history of H. S. Skovoroda Institute of Philosophy of NAN Ukraine.

УДК: 091+294.5

Олег Шепетяк

ВЕДАНТА – ФИЛОСОФСКОЕ ОБОСНОВАНИЕ ИНДУСКОЙ РЕЛИГИОЗНОЙ ДОКТРИНЫ

В статье произведен анализ фундаментальных идей главного направления индийской философии – веданты, особенно ее главных представителей Шанкары и Рамануджи. Мыслители веданты осознавали себя истолкователями индуистского священного писания – Вед. В отличие от других направлений индуистской мысли, ведантисты сумели выстроить глубокую по своему смыслу философскую систему, которая открывала широкое поле для мысли. Главной темой философской дискуссии философов веданты была сущность мира. Шанкара отстаивал убеждение, что мир является исключительно иллюзией, и не существует реально. Рамануджа был убежден в том, что мир сотворен, и существует реально, но при этом он является частью Бога. Несмотря на различия между главными представителями веданты, их главной целью было рациональное обоснование абсолютного монизма.

Ключевые слова: веданта, индийская философия, Шанкара, Рамануджа, индуизм, Брахман

Веданта принадлежит к числу главных философских школ индуизма [5]. Слово "веданта" означает "конец Вед". Ранние индуистские теологи использовали это слово как синоним к упанишадам, поскольку они были последним этапом развития ведической литературы. Однако со временем это название начали употреблять для обозначения комментаторов упанишад, которые развивали учение, заложенное в этих писаниях. Веданту тяжело назвать целостной философской школой; это, скорее, сборное понятие, которое объединяло религиозных мыслителей разных направлений мысли, которые, однако, имели общие черты. Наиболее выдающимися среди представителей веданты были Шанкара и Рамануджа. Именно они определили главные черты школы, хотя их взгляды во многих аспектах были разными, и даже противоположными.

Главной совместной чертой, которая объединяла всех представителей веданты, был монизм. Ведантисты считали, что все бытие – это одна единственная субстанция, а вычленение из единого бытия Бога, мира и человека – это следствие иллюзии, рожденной незнанием истинной сущности бытия. Истинным бытием есть только

Брахман; все иное – это только истекающее от него. Понимание способа, посредством которого мир и человек появляются с Брахмана, развело Шанкару и Рамануджу в разные направления мысли. Другой совместной чертой, которая объединяет ведантистов, было понимание Брахмана как истинного бытия. Брахман воспринимался ведантистами в двух значениях. В широком понимании Брахман – это Абсолют, бытия, кроме которого ничего не существует. В узком значении, Брахман – это объект культу, в котором человек, который еще не познал своего тождества с Брахманом, воспринимает его как отдельное от себе высшее бытие, пред которым человек преклоняется в набожном трепете. Третьей совместной чертой веданты является признание абсолютного авторитета Вед. Для ведантистов Веды являются источником истинного знания, а всякое богословское или философское мышление – это только дополнительные способы истолкования и инкультурации истины. Именно на этом основании предшественники веданты основывают свое убеждение в том, что вера начинается с принятия Священного Писания, а не с рациональных аргументов. Они опровергали возможность того, что рациональные аргументы могут кого-то приобщить к вере. Наоборот: не разум определяет веру, а вера направляет разум к определенному направлению мысли. Поэтому ни один рациональный аргумент не в состоянии доказать существование Бога, а они нужны только для того, чтобы систематизировать постулат веры. Эти тезисы легли в основание веданты. Но их подробное истолкование развело мыслителей этой школы в разные направления.

Наиболее популярным среди философов веданты был Шанкара [4]. Общепринятыми датами его жизни являются 788-820 годы после РХ. Однако существуют и другие версии. Согласно легенды, родители Шанкары долгое время были бездетными, и они искренне молились, чтобы Бог дал им потомка. Однажды во сне Бог предложил им выбор: много сыновей, которые не станут великими людьми, или одного гения. Родители избрали гения. Повзрослев, Шанкара стал монахом и учеником известных аскетов того времени. Он писал много комментариев, философских трактатов [7;9] и поэзии [8]. Последние годы жизни Шанкара провел в постоянных путешествиях по Индии, во время которых он учреждал новые монастыри.

Его концепция получила название адвайта-веданта [6], или крайний монизм. Главной проблемой, решением которой занялся Шанкара, было согласование тезисов об сотворении мира и его нереальность: как именно тезисы о том, что Бог сотворил мир, и о том, что отдельного мира не существует, согласовываются и одновременно

могут быть истинными? Этот вопрос возник пред Шанкарой в процессе истолкования упанишад. Ответ Шанкары на этот вопрос был следующим: сотворения мира – это не начало чего-то нового, что до сего времени не существовало, отдельной сферы бытия, а только трансляцией иллюзии. Бог творит мир не в том понимании, что он дает начало чему-то, что до того не существовало, а в том, что он влечет видимость, то есть творит иллюзию мира. Силу Бога, благодаря которой это возможно, Шанкара называет майей. Майя – это сила, которой Бог проявляется наружу. Так, сотворение мира – это не возникновение нового бытия, а выражение Бога. Человеку, который созидает мир, кажется, что он реальный, так как не каждый готов к тому, чтобы увидеть истинное бытие Брахмана сквозь его выражения. Отдаленно это можно представить с помощью примера силы гравитации. Земля притягивается Солнцем, а не какой-то самостоятельной действительностью. Гравитация не является самостоятельным бытием, а только действием Солнца. К тому же гравитация не тождественна иным проявлениям вещи, например, запаху, так как в случае с запахом появляется хоть какая-то действительность, молекулы физического тела, распыленные в воздухе, а при гравитации нет ничего, чтобы существовало само по себе. Такой является и майя в понимании Шанкары. Она не является ничем, а только действием Брахмана, как и гравитация является силой физических объектов. Представление о реальности мира вызывается незнанием. Человек, который не достиг полноты знания о бытии, оказывается в ситуации прикрития истинны и ее искривления. Шанкара использует пример шнура и змеи. Иногда, увидев шнурок на земле, человек воспринимает его змеей. Причина ошибки не в самом шнурке, а в человеке, от которого при первом взгляде истинна была скрыта, а поэтому и искривилась. Смотри на внешние вещи, человек, который непознал истину бытия, видит мирт, хотя в действительности, существует только Брахман. Майя не создает мир, а создает только его картину, которую видят люди. В действительности, не бывает изменений, возникновения и исчезновения; все, что мы видим, – это только майя.

Формирование иллюзии мира осуществляется поэтапно. Сначала появляются тонкие элементы: эфир, воздух, земля, огонь и вода. После этого, путем смешивания, с этих элементов возникают те элементы, которые мы воспринимаем. В каждом чистом элементе присутствует только половина его тонкого субстрата, а другая половина в равной мере состоит с четырех других тонких элементов. Например, вода, которую мы используем состоит из $\frac{1}{2}$ тонкой воды, $\frac{1}{8}$ эфира, $\frac{1}{8}$

воздуха, $\frac{1}{8}$ огня и $\frac{1}{8}$ земли. Так, в мире нет чистых элементов. Представление о том, что все эти элементы существуют во всем, присутствует уже в упанишадах. Заданием Шанкары было выяснить, как именно это происходит. С его объяснения понятно, что какие изменения мы бы не наблюдали, в сущности, они являются только перемешиванием одной и той же массы в большой кастрюле мира. Если все изменения в вещах мира призрачны, то возникает вопрос, существует ли что-то устойчивое. Даже при отсутствии проникновения в глубь истины, в нашем обыденном языке стабильным является только то, что обо всех вещах мы можем сказать, что они существуют. Итак, устойчивым есть только чистое бытие, то есть Брахман. Если Брахман – это чистое бытие, то это значит, что оно должно быть стабильным и неизменчивым. Вещи – изменчивые, но в них присутствует бытие, хотя они бытием и не являются. С этого вытекает, что материя – это только иллюзия, посредством которой, однако, выявляется чистое бытие, то есть Брахман.

Формулируя свое учение о Бога, Шанкара оставался последовательным в своей концепции. Брахман может восприниматься человеком во двух модусах. С точки зрения обыденного верующего Брахман является всемогущим творцом мира, то есть у него есть качества. Он является объектом культа, а поэтому находится напротив человека, субъекта культа. Описывая Брахмана рационально-языковыми категориями, человек как бы делает Бога таким, что помещается в понятия его разума. Брахмана в таком восприятии Шанкара называет Сагуна или Ишвара, то есть Господом как объектом поклонения. Сагуну можно описать словами, особенно теми, которые используются в молитвах. С точки зрения божественной трансцендентности Брахман – абсолютно неописанный, у него нет ни одного качества и характеристики, он не вкладывается ни в какие понятия и категории. Он – абсолютная Таина, которую невозможно познавать. В этом значении Шанкара называет Брахмана словом Ниргуна. Майя выражает Брахмана в значении Сагуна. О Брахмане-Ниргуне можно сказать только то, что он есть и что он истинное бытие. К пониманию Брахмана-Ниргуны невозможно прийти, миновав познание Брахмана-Сагуну, то есть невозможно понять абсолютную трансцендентность и таинственность Бога, не соблюдая обрядов, не совершая духовный подвиг аскетической жизни и не изучая священных писаний. Познание является постепенным процессом: сперва необходимо воспринять Бога посредством обрядов и писания, то есть в катафатических очертаниях, и только потом, постепенно проникая в смысл бытия, пройти за кулисы понятий.

В антропологических взглядах Шанкара также стоял на позициях монизма. Человеческое Я полностью тождественно Брахману, а его выделение с него – это только иллюзия. Если человеческое тело материально, а материя производится Майей, то и тело следует считать призрачным. Человек привыкает к телу, и поэтому оказывается зависимым от него. Эта зависимость является следствием незнания. Только вознесение разума к высшему знанию позволят познать, что ахам (индивидуальное Я) тождественно Атману (духу как проявлению Брахмана). Помирая, человек не освобождается от этой зависимости. Оставаясь зависимым от тела, он перерождается в новом теле. И так длится до того момента, когда человек не познает иллюзорности существования собственного Я и мира, и не растворится в Брахмане как своей настоящей сущности.

Другим великим мыслителем веданты был риши XII века Рамануджа [2]. Его позицию принято называть вишишта-адвайта (учение о тождественности в различии), или умеренный монизм. Поскольку Рамануджа жил после Шанкары, и к тому же принадлежал к той же философской школе, он хорошо знал учение Шанкары. Однако он соглашался со Шанкарой далеко не во всем. Для него учение Шанкары об абсолютной иллюзорности мира казалось нелогическим, а учение о Ниргуне слишком отдаленным от религиозной жизни. Если для Шанкары рассказы о сотворении мира – это только образное представление, то для Рамануджи они раскрывают истинное состояние вещей. Мир – это не иллюзия, а настоящее творение Бога, которое реально существует. При этом мир остается тождественным Богу, так как Бог сотворил мир не ex nihilo. Материалом, который Бог использовал при сотворении мира, был сам Бог, то есть Бог сотворил мир из самого себя. Если для Шанкары майя – это сила выражения Бога, которая для человека превращается в иллюзию мира, то для Рамануджи майя – это та часть Бога, с которой он сформировал мир. Мир и Бог остаются тождественными, однако при этом не отрицается реальность мира. Процесс формирования мира осуществляется постепенно. Сперва майя разделяется на три тонких элемента: саттва, раджас и тамас. После этого эти три элемента смешиваются в разных пропорциях. Вследствие этого смешивания возникает все разнообразие видимых элементов и вещей. Поэтому, созерцая эти элементы, мы видим не призрачные вещи, а реальные, которые, однако, являются частью Бога. Пример со змеей и шнуром, приведенный Шанкарой, Рамануджа истолковывает по-другому. Когда кому-то, кто смотрит на шнур, видится змея, то это не совсем ошибка,

ведь он в шнуре видит те самые элементы, которые он видел бы, если бы смотрел на змею, только в немного других пропорциях.

В учении Рамануджи о Боге также присутствуют существенные отклонения от учения Шанкары. Он считал, что Бог является абсолютной реальностью, в которой содержится и материя. Если майя является частью Бога и именно с нее сформован мир, то в Боге должна содержаться материя. Поскольку мир – не иллюзия, а часть Бога, а сам Бог раскрывается через реальное творение, то это значит, что у Бога есть позитивные характеристики. Рамануджа опровергал понимание Бога як Ниргуна. Бог – это только Сагуна. Опровергая различие Шанкары между Ниргуной и Сагуной, Рамануджа объяснял природу Бога с помощью другого различия. Поскольку у Бога есть позитивные качества, то это значит, что они у него есть всегда. Впрочем, они не всегда выражены. Это значит, что Бог в своих качествах может быть не выраженным (авьякта). Выражаются качества Бога только в творении. Выражение Бога в творении двойственно одновременно: Бог является причиной мира (карана-брахма) и одновременно самым миром (карья-брахма). Если в Шанкары отношении Бога к миру – это отношение единицы к нулю, то в Рамануджи это отношение целого к части. Мир и Бог в учении Рамануджи тождественны и отличны одновременно, так как мир существует, но одновременно является частью Бога. Другими словами, это – различие в тождественности. Это же относится и к человеческому Я. Человек не является иллюзией; он действительно существует, но является частью Бога. Поэтому и человеческое Я и Бог являются одновременно тождественными и различными. Целью духовной жизни – Рамануджа соглашался с Шанкарой – является познание тождественности собственного Я с Богом; однако эта тождественность не является отрицанием собственного бытия, а общностью двух субстанций. Познание этой тождественности ведет к слиянию части (человека) с целым (Богом). В этой общности душа продолжает оставаться собой, но она так мала в отношении к целостности бытия, что это слияние можно описать, исходя с двух позиций: с перспективы величия Бога душа бесконечно мала, то есть ее почти нет, а с перспективы человека душа постигает величие целости бытия и безграничность блаженства. Это освобождение невозможно до того момента, когда человек не осознает свою истинную сущность – бытие частью Бога.

Кроме Шанкары и Рамануджи, учение веданты разрабатывали и менее известные мыслители, к тому же каждый строил собственную систему мысли. Среди этих мыслителей был Мадхва (ок.1238-ок.1317). Его учение принято называть двайта-веданта. Мадхва называл

Абсолют именован Вишну. Он считал, что мир и человек не являются ни иллюзией, ни частью Бога, а отдельными субстанциями, к тому же такими, что существуют вечно. Связь Бога, мира и человека осуществляется в том, что мир и человек постоянно зависят от Бога. Все сущности мира вечно разделены своим предназначением: одним суждено наслаждаться вечным блаженством, другим суждены вечные муки. Так как судьба человека предопределена в вечности, ее добрые поступки не имеют никакого значения. Человек должен исполнять обряды и придерживаться нравственных правил в поведении, однако они не в состоянии принести человеку спасение.

Еще одним мыслителем веданты был Нимбарка [1], который жил в XII веке и создал учение двайта-адвайта. В его доктрине мир не тождественный Богу, но при этом и не отличный от него. Мир существует реально; он не является иллюзией, но и сотворен он не из части Бога, а из ничего. Бог сотворил все сущее исключительно своей волей, а все, что существует, продолжает зависеть от Бога. Нимбарка считал, что Бог не является неопределенной надсущностью, а персонифицированным существом. В двайта-адвайта Бога называют Кришной. Не менее интересными являются идеи Валлабхи (1479-1531), основателя учения шуддха-адвайта. Валлабха учил, что Бог и мир едины, так как Бог и является миром. Бог преобразовался в мир; поэтому все сущее является частью Бога, а Бог стал материальным.

Учение веданты легло в основания религиозно-философских школ современной Индии. Среди них особенное место занимает Рамакришна Парамагамса (1836-1886) [3]. В его учении идеи Шанкары получили новый виток развития. Если существует только Бог, а все иное – это только иллюзия, то этот тезис для Рамакришны стал основанием того, чтобы видеть Бога везде. Бог – один, кроме него нет ничего другого. Наивысшим духовным достижением человека является постижение Бога, и в этом наивысшее счастье человека. Бог является одновременно личностным и безличностным: он выражается и как личность в молитвенном общении, и как космический принцип. Существует множество путей, которые ведут к Богу. Каждая религия пытается привести своих верующих к Единому Богу, но делает это разными методами. Поскольку разные религии ведут к Богу, то во всех религиях присутствуют элементы Истины. Божье милосердие бесконечно. Поэтому даже самый худший грешник обладает надеждой на спасение. Поскольку, кроме Бога, нет больше ничего, то каждый человек является отблеском Бога, а поэтому заслуживает уважения. Идеи Рамакришны имели влияние на становление политической самоидентичности индусов в условиях культурной и религиозной

разнородности населения субконтинента. Основанные Рамакришной и его учеником Вивеканандою, монашеский Орден Рамакришны Миссия Рамакришны популяризируют его идеи во всем мире.

Итак, веданта – это религиозно-философская школа, которая сложилась в индуизме, а ее главным заданием стало истолкование священных писаний ведического периода. В основание веданты лег постулат монизма, согласно которому все бытие едино в себе. Однако этот тезис разные мыслители веданты истолковывали по-разному. Ведущими представителями веданты были Шанкара и Рамануджа. В философии Шанкары мир является только иллюзией, выражением Брахмана, а для Рамануджи мир – это часть Бога. Существовали и другие направления веданты, которые были менее значительными. В современной истории индуизма веданта повлияла на учение Рамакришны.

Литература:

References:

1. Bose R. Vedanta Parijata Saurabha of Nimbarka and Vedanta Kaustubha of Srinivasa (Commentaries on the Brahma-Sutras) – Doctrines of Nimbarka and his followers. – Munishram Manoharlal Publ., 2004. – 1222 p.
2. Hohenberger A. Rāmānuja. Ein Philosoph indischer Gottesmystik. – Orientalisches Seminar der Universität Bonn, 1960. – XVI+159 p.
3. Sen A.P. Ramakrishna Paramahansa: Sadhaka of Dakshineswar. – Penguin Books Limited, 2010. – 192 p.
4. Исаева Н. Шанкара и индийская философия. – Москва: Наука, 1991. – 200 с.
5. Костюченко В. Классическая веданта и неоведантизм. – Москва: Мысль, 1983. – 272 с.
6. Момот М. Адвайта-веданта для двадцать первого века. – Санкт-Петербург: АДТИ, 2006. – 259 с.
7. Шри Шанкарачарья. Семь трактатов. – Санкт-Петербург: Адити, 1999. – XXXI+213 с.
8. Шри Шанкарачарья. Волна красоты. – Велигор, 2006. – 157 с.
9. Шри Шанкарачарья. Пятиричность. Путь к совершенному самопознанию. Разъяснение изречения. – Санкт-Петербург: Об-во Рамакришны, 1994. – 143 с.

Рецензент: Профессор Елена Александрова, доктор философских наук, декан Историко-философского факультета Киевского университета имени Бориса Гринченко.

ოლეგ შეპეტიაკი
ვედანტა - ინდუსური რელიგიური დოქტრინის
ფილოსოფიური დასაბუთება

რეზიუმე

სტატიაში მოცემულია ინდური ფილოსოფიის მთავარი მიმდინარეობის - ვედანტის, განსაკუთრებით მისი მთავარი მიმდევრების შანკარისა და რამანუჯის ფუნდამენტური იდეების ანალიზი. მათ საკუთარი თავი ინდუსური წმიდა წერილების - ვედების ინტერპრეტაციებზე გააცნობიერეს. ინდუსური აზროვნების სხვა მიმართულებებისაგან განსხვავებით, ვედისტებმა შესძლეს ღრმა ფილოსოფიური სისტემის შექმნა, რომელმაც ფართო ასპარეზი მისცა ფილოსოფიურ აზროვნებას. სამყაროს არსი - ვედანტის მიმდევარ ფილოსოფოსთა ფილოსოფიური დისკუსიის მთავარი თემა იყო. შანკარა იცავდა იმ მრწამსს, რომ სამყარო აბსოლუტური ილუზიაა, რომ იგი რეალურად არ არსებობს. რამანუჯა დარწმუნებული იყო, რომ სამყარო შეიქმნა და რეალურად არსებობს, მაგრამ ამავედროულად ღმერთის ნაწილს წარმოადგენს. ვედანტის მთავარ წარმომდგენლებს შორის განსხვავების მიუხედავად, მათი მთავარი მიზანი აბსოლუტური მონიზმის რაციონალური მტკიცებაა.

საკვანძო სიტყვები: ვედანტა, ინდური ფილოსოფია, შანკარა, რამანუჯა, ინდუიზმი, ბრაჰმანი.

რეცენზენტი: პროფესორი ელენე ალექსანდროვა, ფილოსოფიის მეცნიერებათა დოქტორი, ბორის გრინინკოს სახ. კიევის უნივერსიტეტის ისტორიულ-ფილოსოფიური ფაკულტეტის დეკანი

Oleh Shepetyak
VEDANTA – A PHILOSOPHICAL REASONING OF RELIGIOUS DOCTRINE OF THE HINDUISM

Summary

The article made an analysis of the fundamental ideas of the main branches of Indian philosophy – Vedanta, especially its chief representatives of Shankara and Ramanuja. The Vedanta thinkers

(philosophers) saw themselves as interpreters of Hindu Scriptures – the Vedas. Unlike other areas of Hindu thought, Vedantists have managed to build up deep in its meaning a system of philosophy, which opened a wide field for thought. The main theme of philosophical discussions of philosophers of Vedanta was the essence of the world. Shankara defended the conviction that the world is only an illusion, and not really exists. Ramanuja was convinced that the world is created and really exists, but it is part of God. Despite the differences between the main representatives of Vedanta, their main goal was the rational justification of absolute monism.

Keywords: Vedanta, Indian Philosophy, Shankara, Ramanuja, Hinduism, Brahman

Reviewer: Professor Olena Aleksandrova, Doctor of the philosophical sciences, Decan of the Faculty for History and Philosophy of the Borys Grinchenko Kyiv University

УДК 279.125(477.81/.82)

Ирина Булыга
НОВЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ
ПЯТИДЕСЯТНИЧЕСКОГО ДВИЖЕНИЯ СОВРЕМЕННОГО
ВОЛЫНСКОГО РЕГИОНА

Качественно иные общественно-политические реалии в Украине конца XX века поставили перед пятидесятническим движением новые вызовы: переоценка сложившейся системы жизненных координат, норм, традиций, моделей поведения, наработки современных форм и методов взаимодействия с обществом. Откликом на эти вызовы стало активное вхождение пятидесятников «в свет». Поэтому современные пятидесятнические течения демонстрируют высокую динамику роста и усиления своего присутствия в различных сферах общественной жизни Волынского региона. Идеиное разнообразие и многогранность сообществ и ассоциаций христиан веры евангельской афишируют о качественно новых явлениях в украинском евангельском движении и религиозной жизни региона, потому что Волынский регион аккумулирует треть пятидесятников всей Украины.

Ключевые слова: протестантизм, пятидесятничество, харизматическое движение, Волынский регион, институализация.

Количество пятидесятников Волынского региона с начала 90-х годов XX века в Украине в целом и Волынском регионе в частности возросло многократно. Эта конфессия, как и другие протестантские конфессии, перестали быть маргиналами, которые подвергаются преследованиям. Демократические процессы конца 80-х – начале 90-х годов XX века способствовали активному вхождению нами исследуемой познепротестантской религиозной общины «в общество»: пятидесятнические религиозные объединения выстроили теоретическое богословие, у них есть рукоположенная иерархия, система подготовки служителей, квалифицированный профессорско-преподавательский состав, в арсенале которого часто духовное и светское образование (причем как и у отечественных, так и зарубежных высших учебных заведениях) с богословскими и научными степенями, эффективная система реабилитационных центров, домов престарелых, детских домов.

Качественно новый уровень институционализации пятидесятнических объединений в Украине в целом и Волынском регионе в частности, начался в конце 80-х годов XX века и связан с плюрализацией различных сфер общественной жизни. Пятидесятники, наряду с другими жителями исследуемого нами культурно-

исторического ландшафта, страдали от экономической разрухи 90-х годов XX века, воспитывали детей, создавали семьи (причем на тенденцию многодетной семьи экономическое положение не влияло). При этом, кто имел большие возможности, осуществляли материальную помощь членам своей организации (отметим, что последний факт стал традицией среди современных пятидесятнических объединений), что было актуально в условиях социально-экономических проблем и демонстрировало активную форму действенной взаимопомощи.

Заметим, что большинство пятидесятнических церквей, которые в советское время подвергались гонениям, были вне закона, при этом они с началом демократических преобразований очень быстро адаптировались к новым общественным реалиям и условиям, не теряя при этом имманентных признаков. Формула такой закономерности заложена в самой основе пятидесятничества, которое по мнению Д. Мартина является «удачным гибридом, способным постоянно адаптироваться к местным условиям» [2, с. 166]. Однако, подчеркнем, что термин «адаптация» мы употребляем довольно условно. Ведь известно, что пятидесятническое движение на исследуемой нами территории имеет почти 100-летнюю традицию, однако львиную долю этой истории, оно находилось в условиях нелегального /полулегального статуса. Именно этот факт оказывает специфическое воздействие на движение, заметно отличает его от англо-американского феномена.

Качественно иные общественно-политические реалии в Украине конца XX века поставили перед пятидесятническим движением новые вызовы: переоценка сложившейся системы жизненных координат, норм, традиций, моделей поведения, выработки новых форм и методов взаимодействия с обществом. Откликом на эти вызовы стало активное вхождение религиозных общин пятидесятников «в свет» (но, заметим, что и сейчас в Волинском регионе есть объединения, которые принципиально не регистрируются в государственных органах власти), наглядным воплощением которого появилась развитая институциональная сеть пятидесятнических союзов и объединений.

Поэтому со второй половины 80-х годов XX века интеграционные стремления оказались мощным фактором на пути институционального оформления пятидесятнических религиозных общин и образования собственных союзов. После проведения областных конференций (такие конференции состоялись и в Волинском регионе) и избрания старших пресвитеров вместе с пресвитерскими советами, 25-26 мая 1990 г. проходил Всеукраинский съезд христиан веры евангельской, на

котором было провозглашено восстановление деятельности Всеукраинского союза христиан веры евангельской и Всепольского союза христиан веры евангельской. Хотя этот съезд не собрал всех пятидесятников Украины, однако большинство представительств евангельской сети этого вероисповедного направления все же присутствовала на нем. На съезде было принято структурное строение союза – высшим органом был определен съезд представителей церквей, избираемых на региональных, областных конференциях и церковных совещаниях ХВЕ [3, с. 270].

В течении 1990-х – начале двухтысячных годов происходят институциональные процессы во Всеукраинском Союзе ХВЕ – продолжается налаживание организационной структуры Союза ХВЕ, внесение изменения в Устав объединения (появляется институт Правления Союза в составе 11 человек), Союз меняет название на Всеукраинский Союз церквей веры евангельской-пятидесятников (ВСЦХВЕП), обозначены основные очертания руководящего звена союза.

Таким образом, следствием внутренних трансформационных процессов в пятидесятнических религиозных общинах стала институализация их в целостную наибольшую (среди пятидесятников,) церковную организацию Всеукраинский союз церквей христиан веры евангельской (ВСЦ ХВЕ). Именно такое название при регистрации в государственных органах власти получило Объединение христиан веры евангельской пятидесятников, которая де-юре остается и по сей день. Однако в 2004 г. на Всеукраинском съезде Союз был переименован в Церковь христиан веры евангельской Украины. Это название пока не имеет юридической регистрации, но используется в неофициальной и внутренней среде.

Одними из крупнейших областных объединений церквей ВСЦ ХВЕ пятидесятников (входит к Международной Ассамблеи Божьей) является Ровенское и Волынское объединения. Сейчас эта институализированная целостная церковная организация является самой многочисленной протестантской общиной региона. К 2014 г. Ровенская и Волынская области входили в состав Северо-Западного региона Всеукраинского союза церквей ХВЕ. Однако, институализационные процессы в ВСЦ ХВЕ и масштабы служения на этой территории, стимулировали к тому, что 20-22 мая 2014 г. на съезде Церкви христиан веры евангельской Украины произошли изменения. В частности, этот регион был разделен на Северный (Ровенская и Житомирская области) и Западный (Волынская и Львовская области).

То, что ВСЦ ХВЕ пятидесятников остается самой многочисленной протестантской организацией Вольнского региона способствует ряд факторов. Во-первых, это одно из самых организационно выстроенных религиозных сообществ с достаточно мощными финансовыми источниками. Во-вторых, невозможность создания собственного союза и репрессии советской власти относительно пятидесятников актуализировали не востребованы долгое время их социальные роли, и таким образом, катализировали переориентацию со служения в пределах церковных стен на служение обществу. В-третьих, чем более независима от государства позиция церкви (как религиозного института), тем больше эта церковь влияет на религиозные убеждения и религиозную практику. Определенные выше контексты формируют дискуссию и объясняют процессы роста пятидесятников в религиозной палитре исследуемого нами локального измерения, индивидуализированного определенным культурно-историческим ландшафтом.

Однако заметим, что не все пятидесятники входят в эту структуру, остается ряд других самостоятельных независимых от ВСЦ ХВЕ церквей, которые также составляют часть религиозной палитры Вольнского региона. Это: Религиозные организации Центра Божьей Церкви христиан веры евангельской Украины, Объединенная церковь христиан веры евангельской и другие религиозные общины. Такое разнообразие автономных пятидесятнических церквей объясняется природой этого движения, ведь пятидесятничество «живет посредством рынка... и хотя оно сразу узнается, где бы ни появлялось, оно разделяется на части, фрагментируется, что мешает его превращению на любой территории в монопольную веру»[2, с. 171].

Заметим, что значительная часть пятидесятников и сегодня, когда провозглашено де-юре демократическое законодательство о свободе совести, отказываются как от государственной регистрации собственных религиозных центров, так и от к приобщению к другим религиозным союзам пятидесятников. Причем, что нашему мнению есть довольно важным, определяющим фактором является не догматические или богословские споры, а отношение части пятидесятников к государственным институтам, ведь недоверие к последним укоренено на генетическом уровне. Именно это психологический наследство времен тоталитарного прошлого, остается определяющим аргументом в нежелании их регистрироваться после распада СССР.

Такие общины пятидесятников с устойчивым феноменом недоверия к государству и нежеланием регистрироваться в

государственных органах, как отмечает украинский религиовед П. Яроцкий, собрала под своей «крышей» Объединенная церковь ХВЕ Украины (есть ответвлением образованной 1-2 августа 1992 в Москве «Объединенной церкви христиан веры евангельской стран СНГ», впоследствии на национальных съездах были сформированы и утверждены Правления ВЦ ХВЕ независимых государств бывшего СССР, украинский центр ВЦ ХВЕ возглавил управляющий епископ Г. Бабий), общины которой являются составной религиозной палитры Волинского региона (к примеру «Ковчег спасения» г. Ровно).

Статистические данные по этой общине официально отсутствуют, однако, по нашим наблюдениям, упоминавшаяся нами церковь «Ковчег спасения» насчитывает около 600 членов церкви. Заметим, что представители этой религиозной организации придерживаются строго консервативных взглядов на все отрасли жизни, подчеркивают необходимость отсутствия каких-либо отношений ВЦ ХВЕ с государственными институтами, негативном отношении к светской культуре.

Заметим, что такая консервативная позиция руководства этого Объединение препятствует внутренним институциональным трансформациям религиозного объединения евангельских христиан этой конфессии (ведь такие трансформации мы наблюдаем в других пятидесятнических объединениях). Кроме того, ряд религиозных практик, которые активируются в незарегистрированных общинах, приводят к усилению централизации этих пятидесятнических объединений, и в конце концов, вызывают дискуссии относительно разногласий в организации церковной жизни. В частности это: чрезвычайная роль пророчества, которое произносится верующим под действием Святого Духа, которое является обязательным в принятии избрания руководства общины, ее духовного развития, принятии новых членов и т.д. В этом контексте важное значение приобретают «сосуды», что произносят волю Господа. Ими могут быть как руководители общины, так и рядовые ее члены [3, с. 272]. Как следствие, появляются люди, мнение которых априори может быть определяющим в принятии тех или иных решений. Второй важный момент в этом контексте, занимает традиция исповеди члена церкви своему духовнику. Подобная практика разграничивает духовников с рядовыми членами общины и усиливает централизацию ее управления [3, с. 272]. Организационная же централизация управления ОЦХВЕ закреплена в уставе Объединенной Церкви (2004), что придает особую роль Раде епископов (в руках последних происходит концентрация руководящих функций).

В конце концов, составляющей внутренних трансформаций и в самой среде пятидесятников стали дискуссии о централизации пятидесятнических общин (ведь у пятидесятников отсутствует положение об автономии поместной общины). Часть пятидесятников определенное усиление централизации интерпретирует как один из рудиментов сектантства с его беспорным послушанием духовному лидеру или руководящей группе [3, с. 270], поэтому отмечают сохранении максимальной независимости каждой общины. Другая, наоборот, демонстрирует положительные стороны централизованной системы религиозного управления, считая ее явлением временным, однако необходимым на пути институционального процесса [4].

ВСЦ ХВЕ пятидесятников и Объединенная церковь христиан веры евангельской известны как пятидесятники двух благословений (переживаний, кризисов). В частности, эта группа является самой многочисленной среди всех пятидесятников в Волынском регионе. Признаются в качестве Божьих благословений, или кризисов в жизни верующих, только обращение (принятие веры) и крещение Духом святым.

Кроме вышеупомянутых объединений в Волынском регионе действуют общины Религиозного центра Божьей церкви ХВЕ Украины (в 1997 зарегистрировано Объединение Божья церковь в пророчествах в Украине, в 2001 г. на съезде Объединения было принято решение об изменении его названия на «Религиозный центр Божьей церкви Христиан веры евангельской Украины»). Сейчас в Ровенской области действует 1 община этой церкви (с. Калиновка, Сарненский район Ровенской области). Однако, отметим, что епископ Религиозного центра «Божья Церковь» христиан веры евангельской Украины и сопредседатель Комитета епископов Религиозного центра Божьей Церкви Христиан веры евангельской Украины в 2006 г. [6, с. 169] (руководящий орган «Центра») Филипп Михайлович Савочка сейчас является старшим пастором Объединения церквей «Спасение», которое является по мнению его членов не конфессиональным объединением, а по своей сути «братством, в котором один тот же дух, цели и принципы»[5].

На сегодня кроме центральной церкви в г. Вишневом (Киевская область) открыто более 100 поместных и миссионерских церквей «Спасение» в разных регионах Украины. Не исключением становится и Волынский регион, к тому же все религиозные общины (по состоянию на конец 2015 г.) действуют исключительно на Ровенщине. К слову заметим, что сам епископ Савочка П. М. является уроженцем г. Степань на Ровенщине. Следовательно, в этом регионе действуют

Поместная церковь г. Степань (Сарненский район), Поместная церковь г. Владимирец, миссионерская домашняя церковь г. Сарны, миссионерская домашняя церковь с. Комаровка (Костопольский район), миссионерская домашняя церковь с. Жовкини (Ровенский район), миссионерская домашняя церковь с. Красноселье (Ровенская область) [5]. Итак, в этом аспекте, четко проявляется природа пятидесятнического движения, которое обладает способностью постоянно «отпочковываться», в рамках которого возникают определенные модификации, которое тяготеет к сохранению максимальной независимости от общероссийских структур.

Общины Религиозного центра Божьей церкви ХВЕ Украины известны как пятидесятники трех благословений (кризисов): согласно их учению в процессе спасения христианин проходит через три духовных этапа (кризиса): обращение (покаяние), освящение, крещение Духом Святым. Освящение – рождение свыше, под которым понимается полное очищение от всех грехов, как индивидуальных, так и первородного. Опыт освящения готовит верующего к принятию Духа Святого. Крещение Духом Святым – внешне проявляется в глоссолалии.

Однако, подчеркнем, что пятидесятнические церкви и союзы конструктивно сотрудничают между собой и в своей основе составляют определенную универсалию. Ведь, в основном они исповедуют одно вероучение, имеют общую цель и задачи. Кроме того, их объединяют главные мировоззренческие и социальные черты, среди которых выделим следующие: миссионерская и социальная активность, стремление создать самодостаточные проекты в различных сферах бытийности; создание полноценной общины в пределах отдельно взятой локальной церкви; формирование церковной экономики на уровне каждого верующего; воспитания демократических ценностей у верующего и активного гражданина. Согласно методологии Центра по исследованию глобального христианства в Европе (Pew Forum on Religion & Public Life) пятидесятниками является, прежде всего те, кто исторически относится к исторически существующим пятидесятническим деноминациям, таких как Ассамблея Божья и Церковь Божия, признают духовные дары, в том числе говорения на иных языках (глоссолалии), исцеление и пророчества и представители независимых церквей, которые практикуют пятидесятническое богословие даров и исцеления.

Если попытаться определить критерии градации (деления) пятидесятничества, то они будут довольно условными. Сложность

заклучается прежде всего в том, что даже внешне богослужбная практика современных пятидесятников (во всех пятидесятнических церквях богослужение более эмоциональным, чем к примеру в баптистских, адвентистских церквях, не говоря уже о православных и католиков), которые принадлежат к разным церквям и союзам может быть похожей, все практикуют лечение, занимаются предсказаниями и получают «откровения». Однако есть и существенные различия, которые проявляются в подходах к проявлениям «даров» и к формам богослужения.

Поэтому, по нашему мнению, в рамках современного пятидесятнического движения Волинского региона можем выделить следующие идейные направления: традиционные пятидесятники (или консервативные) – они являются сторонниками классического пятидесятничества, которое соблюдает традиции; умеренно консервативные пятидесятники (или умеренные), исповедуют принципы классического богословия, однако признают возможность появления новых «откровений» и эмоциональных форм богослужения; либеральные («новые пятидесятники»), которые вносят изменения в богословскую доктрину, исходя из новых «откровений» церковных лидеров, отличаются крайней эмоциональной формой богослужений.

В частности, представителями идеологии традиционных пятидесятников есть зарегистрированные / незарегистрированные христиане веры евангельской (Объединенная церковь ХВЕ Украины). Ко второму направлению мы отнесем ВСЦ ХВЕ пятидесятников, представителями третьего направления является церкви христиан пятидесятников: Церковь «Спасение» (распространена исключительно в Ровенской области), церковь «Скиния пробуждения» (г. Ровно), Духовное Управление Христианских Церквей «Царство Божье» (распространено исключительно в Волинской области) и другие. Кроме того, консервативных или традиционных и умеренно консервативных пятидесятников мы относим к так называемым классическим пятидесятникам. Третью группу составляют либеральные пятидесятники (харизматы). Основные разногласия такого разделения лежат в плоскости предоставления особое значение во время собрания общины действиям, направленным на возможности проявления действий Бога в каждом члене церкви.

В классических пятидесятнических церквях отсутствуют такие практики, допускаемых в либеральных «падение под действием Святого Духа», «святой смех» и другие. Существенная разница заключается и в форме проведения богослужений (в харизматов они яркие, с использованием различной музыки (причем допускаются

различные стили и направления). Внешний вид, отношение к материальному благополучию, семейные отношения, отдельные аспекты харизматического богословия (к примеру «евангелие процветания») неприемлемы для консервативных пятидесятников.

Кроме того, учитывая специфику советского прошлого, современные украинские пятидесятники, делятся на зарегистрированных и незарегистрированных. Такая градация особенно ощутима в Волынском регионе, где абсолютное большинство всех пятидесятнических церквей являются зарегистрированными, однако не зарегистрированы пятидесятники составляют весомый сегмент религиозного присутствия края и влияют на все сферы общественной жизни, причем активно взаимодействуя с зарегистрированными.

Итак общественно-политические реалии конца XX века привели к лишению пятидесятнических объединений нелегального/полулегального статуса и способствовали внутренним институциональным трансформациям в этих сообществах. Природа пятидесятнического движения способствовали организационному раздроблению этого направления. Несмотря на то, что современное многообразное пятидесятническое движение Волынского региона пребывает в поисках мейнстрима, вместе с тем оно демонстрирует мировоззренческое и богословское единство.

Безусловно, остается вопрос, какая из тенденций современного пятидесятничества станет ведущей в будущем: церкви требующие «здоровья и процветания» или консервативные объединения, заботящиеся о «благочинии» во время богослужения. Однако, которое из течений не было бы доминирующим, сейчас идейно неоднородное пятидесятничество, которое имеет ряд накопившихся проблем (проблемы институционального становления и инновационных доктринальных изменений) успешно взаимодействует на бытовом и духовном уровнях. Это дает основания утверждать, что в настоящее время формируется протестантское движение нового типа, которое превращается в весомую силу гражданского общества.

Литერატურა

References:

1. Лункин Р. Пятидесятники и харизматы: единство в многообразии. [Электронный ресурс] / Р. Лункин – Режим доступа: <http://www.invictory.com/news/story-3923.html>.
2. Матин Д. Пятидесятничество: транснациональный волонтаризм в глобальном религиозном хозяйстве / М. Дэвид // Государство религия

церковь в России и за рубежом. – Москва : Издательский дом «Дело», 2012. – № 1[30]. – С. 165-189.

3. Мокієнко М. М. Особливості трансформації п'ятидесятницьких релігійних центрів в Україні (1988–2004 рр.) / М. М. Мокієнко // гл. ред. Турченко Ф. Г. Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету, : журнал. – Запоріжжя : Просвіта, – Вип. 21. – С. 268-274.

4. Сердиченко П. В. Централізація – це гарантований успіх / П. В. Сердиченко //Благовісник Часопис Союзу Християн Віри Євангельської України – Київ, 1995. – № 1. – С. 2-4.

5. Християнська церква Спасіння [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://spasinnya.com>.

6. Яроцький П. Л. Кордони країн і кордони релігій / П. Яроцький // Релігія – світ – Україна. Колективна монографія в 3-х книгах за науковою редакцією професорів А. Колодного і Л. Филипович. Книга III: Релігійні процеси в перспективі їх виявів // Українське релігієзнавство. – К., 2012. – № 61. – 550 с. – С. 8-34.

Рецензент: Професор Людмила Шугаева, доктор философских наук, аведующая кафедрой философии Ровенского государственного гуманитарного университета.

ირინა ბულიგა

თანამედროვე ვოლინის რეგიონის ორმოცდაათიანელთა ომძრობის ბანვითარების ახალი ტენდენციება

რეზიუმე

XX საუკუნის დასასრულს უკრაინაში თვისებრივად განსხვავებულმა საზოგადოებრივ-პოლიტიკურმა რეალობამ ორმოცდაათიანელთა ომძრობა ახალი გამოწვევების წინაშე დააყენა: საჭირო გახდა საზოგადოებასთან ურთიერთქმედების ჩამოყალიბებული სისტემის სასიცოცხლო კოორდინატების, ნორმების, ტრადიციების, ქცევის მოდელების, მუშაობის თანამედროვე ფორმებისა და მეთოდების გადაფასება. ამ გამოწვევებს ორმოცდაათიანელებმა საზოგადოებრივ არენაზე აქტიური საქმიანობით უპასუხეს. ამიტომ ვოლინის რეგიონებში ორმოცდაათიანელთა თანამედროვე მიმდინარეობების საზოგადოებრივი ცხოვრების სხვადასხვა სფეროში მონაწილეობის მიღებისა და პოზიციების გაძლიერების ზრდის მაღალი დინამიკის დემონსტრირება ხდება. ევანგელისტური სარწმუნოების ქრისტიანთა საზოგადოებებისა და

ასოციაციების იდეური მრავალფეროვნება და მრავალმხრივობა უკრაინაში ევანგელისტურ მოძრაობასა და რეგიონის რელიგიურ ცხოვრებაში თვისებრივად ახალი მოვლენებით აღინიშნება, ვინაიდან მთელი უკრაინის ორმოცდაათიანელთა მოძრაობის მესამედი ვოლინის რეგიონშია თავმოყრილი.

საკვანძო სიტყვები: პროტესტანტიზმი, ორმოცდაათიანელობა, ქარიზმატული მოძრაობა, ვოლინის რეგიონი, ინსტიტუალიზაცია

რეკენზენტი: პროფესორი ლუდმილა შუგაევა, ფილოსოფიის მეცნიერებათა დოქტორი, როვენსკის სახელმწიფო ჰუმანიტარული უნივერსიტეტის ფილოსოფიის კათედრის გამგე.

Irina Bulyga

NEW TRENDS OF CONTEMPORARY PENTECOSTALISM VOLYN REGION

Summary

Quite different social and political realities in Ukraine of the late twentieth century placed for Pentecostals new challenges: re-evaluation of the established system of life coordinates, standards, traditions, models of behavior, and achievements of modern forms and methods of cooperation with society. The active entry of Pentecostals “into the world” became the response to those challenges. Afterwards the modern Pentecostal streams show the high rate of growth and strengthening of its presence in various spheres of social life in Volyn region. The ideological diversity and variety of communities and associations of Evangelical Christians declares about quite new phenomena of the Ukrainian evangelical movement and its religious life in the region taking into account that the Volyn region accumulates the third part of Pentecostals of whole Ukraine.

Keywords: Protestantism, Pentecostalism, the charismatic movement, Volyn region institutionalization.

Reviewer: Professor Lyudmila Shugaeva, Doctor of of Philosophical Sciences, Head of Philosophy Department, Rivne State Humanitarian University.

ს ა ზ ო ბ ა ღ ო ე ბ ა

თამაზ ნუცუბიძე ვახუშტი ბატონიშვილის შემოქმედებითი პორტრეტი

ნაშრომში განხილულია საქართველოს ერთ-ერთი რჩეული მეფის ვახტანგ VI-ის შთამომავლის, ვახუშტი ბატონიშვილის შემოქმედებითი პორტრეტი: ვახუშტი ბატონიშვილმა 1709 წელს თბილისში დააარსა პირველი სტამბა, სადაც პირველად დაიბეჭდა შოთა რუსთაველის გენიალური პოემა „ვეფხისტყაოსანი“. ვახუშტი ბატონიშვილი მთარგმნელობით საქმიანობასაც ეწეოდა. მოაშხადა და გამოსცა საქართველოს გეოგრაფიული რუკები. იგი გამოირჩეოდა პოლიტიკურ სიტუაციაში ადვილად გარკვევის უნარით, სამხედრო ოპერაციებშიც არაერთხელ მიუღია მონაწილეობა. ის, ჯერ კიდევ ენერგიით სავსე, გარდაიცვალა 1798 წელს.

საკვანძო სიტყვები: თვალსაჩინო მეცნიერი, მაღალი კულტურა, მამულიშვილობა, მრავალმხრივი ნიჭიერება, ქართული სტამბა, მთარგმნელობითი მუშაობა, გეოგრაფიული რუკა.

ქართული სამეფო გვარის შტო ოდითგანვე გამოირჩეოდა მეცნიერებისა და ხელოვნების თაყვანისცემით. ამ გვარმა მრავალი თვალსაჩინო მეცნიერი და შემოქმედი მისცა ქვეყანას. თავად ვახუშტი ბატონიშვილის მამა ვახსანტ VI არის ამის უტყუარი მაგალითი.

ვახუშტის ნიჭი და გონიერება განისაზღვრება არა მარტო დიდი წიგნიერებითა და განათლებით, არამედ პრაქტიკული მოღვაწეობის უნარითაც.

დიდ განათლებასთან ერთად გონების გამჭრიახობა, ურთიერთობის მაღალი კულტურა საშუალებას აძლევდა ვახუშტი ბატონიშვილს ფრიად რთული პრობლემებიც კი ადვილად გადაეჭრა.

ვახუშტი ბატონიშვილი ყოველგვარი საინტერესო წამოწყების თანამონაწილე იყო. იმ პერიოდში ქართლში გატარდა ისეთი სერიოზული ღონისძიებანი, როგორც იყო 1709 წ. თბილისში პირველი სტამბის დაარსება. შოთა რუსთაველის „ვეფხისტყაოსნის“ გამოცემა და სხვა.

ვახუშტი ბატონიშვილს სურდა ქართული სტამბა რუსეთშიც აღედგინა და როგორც მიუთითებენ, ის იყო საგამომცემლო გეგმის შემომქმედი და ქართული სტამბის ინიციატორი“. საერთოდ არ დარჩენილა იმდროინდელი არცერთი სამეცნიერო პრობლემა, რომელშიც თავისი სიტყვა არ ეთქვას ვახუშტი ბატონიშვილს, რაიმე კუთხით მაინც თავისი წვლილი არ შეეტანა მასში.

რა თქმა უნდა, მეტად საინტერესოა ვახუშტი ბატონიშვილის სახე როგორც სწავლულისა და მკვლევარისა, მაგრამ არანაკლებ საინტერესოა მისი შემოქმედებითი პორტრეტი. ვახუშტი ბატონიშვილი ღრმა განათლებულობასთან ერთად დიდი შემოქმედებითი ნიჭის პიროვნებაც იყო.

ისიც აღსანიშნავია, რომ შემოქმედებით მუშაობასთან ერთად ვახუშტი ბატონიშვილი მთარგმნელობით მუშაობასაც ეწეოდა. იგი სხვა ენებიდან თარგმნიდა როგორც მეცნიერულ, ისე რელიგიურ ნაშრომებს, რომელთა ნაკლებობას იმდროინდელი ქართული მეცნიერება და სარწმუნოებრივი სამსახური მართლაც განიცდიდა. სწორედ ამ ვაკუუმების შევსებას ცდილობდა დიდი მოღვაწე. მას უთარგმნია როგორც ისტორიული, ისე გეოგრაფიული სამეცნიერო ნაშრომები, რომელთა დანიშნულება იყო გაემდიდრებინა ქართული მეცნიერების სარბიელი. „მრავალმხრივი შემოქმედი ვახუშტი ბაგრატიონი შესანიშნავი პოეტიც იყო“.

ვახუშტი ბატონიშვილის მზრუნველი ხელი შექმნისდაგვარად არცერთ სფეროს არ დაკლებია, მეცნიერება იქნებოდა იგი თუ ხელოვნება, პრაქტიკული საქმიანობა თუ საქართველოს მომავალზე ფიქრი.

ყველა სხვა ღირსებათაგან ერთად ვახუშტი ბატონიშვილი ჩინებული მეუღლე, მამა და მეოჯახეა. მაშინ, როდესაც მთელი საქართველოს განათლების დონის ასამაღლებლად იღწვოდა, შეუძლებელია საკუთარ ოჯახსა და საკუთარი შვილების განათლებაზეც არ ეზრუნა. მან დიდი ენერჯია მოახმარა შვილების სათანადო მამულიშვილებად აღზრდის საქმეს.

დაუღალავი მეცნიერის, მწერლის, სახელმწიფო და სამხედრო მოღვაწეს, ვახუშტი ბატონიშვილს, არ დასცალდა თავისი ელვარე ნიჭი მთლიანად გამოევიდინა, რადგან ის ჯერ კიდევ ენერგიით სავსე გარდაიცვალა 1738 წლის 4 თებერვალს.

წლები გადიოდა, ვახუშტი ბატონიშვილს ფასი და მნიშვნელობა ემატებოდა, მისი ისტორიული თხზულებანი თუ რუკები დიდი პოპულარობით სარგებლობდა საქართველოში და

მათზე დიდი მოთხოვნილებაც იყო და არა მარტო საქართველოში, საზღვარგარეთაც კი საქართველოთი დაინტერესებული ვახუშტის ნაშრომებიც აინტერესებდათ. რუკები გამოსცა ასტრონომმა და გეოგრაფმა ჟ. დელილმა პარიზში.

XIX საუკუნეში მომზადდა პირობები ვახუშტის ნაშრომის გამოსაცემად.

ამ საქმეში ქართველ მოღვაწეთა თანდათანობით ვფალსაჩინოდ იღვაწა ფრანგმა ორიენტალისტმა მარი ბროსემ.

დ. ბაქრაძის, მ. ჯანაშვილის, ე. თაყაიშვილის, ბ. ჭიჭინაძის მეოხებით XIX საუკუნის მიწურულიდან ვახუშტოლოგიის მნიშვნელოვანი გამოკვლევები და გამოცემები შეემატა საქართველოში...

ვახუშტი ბატონიშვილი შრომებმა („აღწერა“, კავკასია – საქართველოს რუკები) ერთბაშად აამაღლა რუსეთში კავკასიათმცოდნეობის დონე და კიდევ უფრო შეუწყო ხელი ამ საინტერესო წარსულისა და მდიდარი მხარის შესწავლას.

საინტერესოა მასალები ვახუშტი ბატონიშვილის ცხოვრებიდან, თუმცა როგორც მკვლევარები მიუთითებენ, იგი საკმაოდ მწირია იმ დიდ მუშაობასთან შედარებით, რასაც ეს ღირსეული მამულიშვილი ეწეოდა, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, არ დარჩენილა იმდროინდელი მეცნიერების თითქმის არცერთი დარგი, რომ მას თავისი მოკრძალებული სიტყვა არ ეთქვას. ზოგჯერ კი თავად იყო მკვლევარიც და პირველშემქმნილიც ზოგიერთი დარგისა. შეიძლება ვთქვათ, რომ ამ საოცარი ენერჯის ადამიანმა რამდენიმე ადამიანის საკეთებელი აკეთა, რამდენიმე მეცნიერული დარგი გაამდიდრა, გადაახალისა და გაამრავალფეროვნა და ამასთან ერთად, ორიგინალური ლიტერატურული ნააზრვეიც დაგვიტოვა. ვახუშტი ბატონიშვილის როგორც მეცნიერისა და როგორც მამულიშვილის სახე საუკუნეთა განმავლობაში კიდევ უფრო გაბრწყინდება. რაც უფრო მეტად დაფასდება ეროვნული საქმე საქართველოში, მით უფრო მეტად გაიზრდება მისი სახელი და მისეულად ვცნობთ მის სულიერ კულტურას. ჯერ კიდევ ვერაა მისი მემკვიდრეობა სათანადოდ გააზრებული საქართველოში, მაგრამ ის ყოველმხრივი მუშაობა, რომელიც მან გასწია საქართველოსა და ქართული მეცნიერებისათვის ყოველთვის და ყველგან ნათელი სვეტივით წარმოგვიდგება წინ და იმედია, სამომავლოდ კიდევ უფრო მეტად შევისწავლით, დავაფასებთ დიდი მამულიშვილის სახელის უკვდავებას.

ლიტერატურა

References:

1. qarTlis cxovreba t. II, s.yauxCiSvilis redaqtorobiT, Tbilisi, 1959.
2. lorTqifaniZe g. Ciqovani n. `qarTuli kulturis istoria, Tbilisi, 1997.
3. berZeniSvili n. `saqarTvelos istoriis sakiTxebi, t. III, Tblisi, 1966.

რეცენზენტი: პროფესორი გურამ გვენეტაძე, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

Tamaz Nutsbidze

CREATIVE PORTRAIT OF VAKHUSHTI BATONISHVILI

Summary

In the work there is discussed the creative portrait Vakhushti Batonishvili – the offspring of one of the chosen kings of Georgia – Vakhtang the VI: The first printing house in Tbilisi in 1709 year was established by Vakhushti Batonishvili, where the great poem of Shota Rustaveli “The knight in the panther’s skin” first time was printed. Vakhushti Batonishvili was also performing the translation activity. He has prepared and published the maps of Georgia. He was known for the ability to easily clear up through the political situation. He has taken part in several military actions. He, still full of energy died in 1798 year.

Keywords: eminent scientist, higher culture, patriotism, multi-talent, Georgian printing-house, translation works, geographic map.

Reviewer: Professor Guram Gvenetadze, Georgian Technical University

Тамаз Нуцубидзе

ТВОРЧЕСКИЙ ПОРТРЕТ ВАХУШТИ БАГРАТИОНИ

Резюме

В работе рассмотрен творческий портрет одного из избранных царей Грузии, потомка Вахтанга VI, Вахушти Батонишвили. В 1709 году Вахушти Батонишвили основал в Тбилиси первую типографию, где впервые была напечатана гениальная поэма Шота Руставели «Витязь в тигровой шкуре». Вахушти Батонишвили занимался также и переводческой деятельностью. Им были подготовлены и

опубликованы географические карты Грузии. Он отличался умением легко разобратся в политической ситуации, а также не раз принимал участие в военных операциях. Вахушти Батонишвили скончался в 1798 году, все еще преисполненный энергии.

Ключевые слова: выдающийся ученый, высокая культура, патриотизм, многосторонний талант, грузинская типография, переводческая деятельность, географическая карта.

Рецензент: Профессор Гурам Гвенетадзе, Грузинский технический университет.

ოთარ თვედორაძე
ადგილობრივი თვითმმართველობის თეორიები და
კონცეფცია

სტატიაში განხილულია ადგილობრივი თვითმმართველობის სამართლის თეორიაში დაფუძნებული ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანიზაციის სამი კონცეფცია “თავისუფალი თემის” “სახელმწიფო” და “საზოგადოებრივი”. თვითმმართველობის არსებობა ადგილობრივი დემოკრატიის ფუძემდებლური პრინციპია. Iგი გულისხმობს მოქალაქის უფლებასა და პასუხისმგებლობას, მონაწილეობა მიიღოს იმ საკითხების გადაწყვეტაში, რაც უშუალოდ მას დამ ის საცხოვრებელ არეალს ეხება. შესაბამისად, ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები მაქსიმალურად ახლოს უდა იდგნენ მოსახლეობასთან და იცავდნენ მის ინტერესებს.

საკვანძო სიტყვები: თავისუფალი თემი, სახელმწიფო, საზოგადოება, თვითმმართველობა, დემოკრატია, განვითარება.

ადგილობრივი თვითმმართველობის სამართლის თეორიაში დაფუძნებულია ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანიზაციის სამი კონცეფცია – “თავისუფალი თემის”, “სახელმწიფო” და “საზოგადოებრივი”. თავდაპირველად აღმოჩნდა “თავისუფალი თემის თეორია”, რომელიც შემუშავებულია გერმანელი მეცნიერების მიერ XIX საუკუნეში (გნეისტი, შტეინი, ლაბანდი), რომელთაც იდეები ისესხეს ბელგიისა და საფრანგეთის სამართლის წყაროებიდან. ეფუძნებოდნენ რა ბუნებით სამართალს, ეს თერია ამტკიცებდა, რომ თემის უფლება მართოს საკუთარი საქმეები ხელშეუვალი უფლებაა, ისევე როგორც ადამიანის უფლებები და თავისუფლებები, რადგანაც თემი სახელმწიფოზე დარე ჩამოყალიბდა სახელმწიფომ უნდა აღიაროს საზოგადოებრივი მართვის თავისუფლება. ამ თეორიისათვის დამახასიათებელია თემის უფლებების ხელშეუვალობა და ხელშეუხებლობა; ეფუძნება სახელმწიფოს მხრიდან მის საქმეებში ჩარევის შეზღუდვებს.

“თავისუფალი თემის” თეორია შეცვალა თვითმმართველობის საზოგადოებრივმა თეორიამ, რომელიც ასევე სახელმწიფოსა და საზოგადოების ურთიერთდაპირისპირებიდან გამომდინარე, საზოგადოებრივი ინტერესები – სახელმწიფოებრივი ინტერესები, თითოეულს საკუთარი მოღვაწეობის სფეროს მიაკუთვნებდა.

ადგილობრივ თვითმმართველობას ენიჭება არასახელმწიფოებრივი, სამეურნეო საქმიანობა, მაგრამ პრაქტიკა რთული აღმოჩნდა, ვინაიდან თვითმმართველობის ორგანოები ასრულებდნენ არა მარტო კერძოსამართლებრივ, არამედ საზოგადოებრივ ფუნქციასაც, რომლებიც დამახასიათებელია სახელმწიფო ორგანოებისათვის.

თავისუფალი თემისა და თვითმმართველობის საზოგადოებრივი თეორიების მიხედვით: ადგილობრივ თვითმმართველობას, ადგილობრივი თემის ბუნებით, მიიჩნევა ხელშეუვალ უფლებად, რომელსაც ადგილობრივი მოსახლეობის მიერ არჩეული ორგანოები ახორციელებდნენ. ისინი სახელმწიფოსა და ადგილობრივი თვითმმართველობის საქმეების ერთმანეთისგან გამიჯვნის აუცილებლობაზე

მიუთითებდნენ და ადგილობრივ თვითმმართველობას სახელმწიფოსაგან დამოუკიდებელ ინსტიტუტად განიხილავდნენ. მათ პირველად ადაგილობრივი თვითმმართველობის ავტონომიაში სახელმწიფოს ჩარევის შეზღუდვის აუცილებლობის იდეას კონცეპტუალური სახე მისცეს. [1, გვ.42-43]

ყოველივე ამის საფუძველზე განვითარება ჰპოვა თვითმმართველობის სახელმწიფოებრივმა თეორიამ (საფუძველი ჩაუყარეს) – ლორენც ფონ შტეინმა და რუდოლფ გნეისტმა). სადაც თვითმმართველობა განიხილება, როგორც საკითხების გადაწყვეტის უფრო ეფექტური მექანიზმი, ვიდრე ეს სახელმწიფოა, რადგან ადგილობრივმა მოსახლეობამ ყველაზე უფრო უკეთ იცის როგორ მოაგვაროს ადგილობრივი პრობლემები. ამ თეორიის თანახმად, ადგილობრივი თვითმმართველობის სახელმწიფო მმართველობის სფეროში არსებული ყველა უფლებამოსილების წყაროა სახელმწიფო ხელისუფლება.

თუმცა ცენტრალური სახელმწიფო მმართველობისაგან განსხვავებით, ადგილობრივი თვითმმართველობა მართვის შედეგებით უშუალოდ დაინტერესებული ადგილობრივი მოსახლეობის მიერ ხორციელდება. თვითმმართველობის სახელმწიფო თეორიის მიმდევართა აზრით, შეუძლებელია სათემო, ე.ი. ადგილობრივი და სახელმწიფო საქმეთა ზუსტი გამიჯვნა. ამ საკითხებით დაინტერესებულია როგორც ცენტრალური ხელისუფლება, ასევე ადგილობრივი მოსახლეობა. მკაცრ იერარქიულ კონტროლზე დამოკიდებული

ადგილობრივი ხელისუფლება უუნაროა, ვინაიდან ის მოკლებულია ინციტივასა და დამოუკიდებლობას.

მე-19 საუკუნის მეორე ნახევარში საქართველოში პროგრესულად მოაზროვნე საზოგადოების წევრთაგან ერთ-ერთი ყველაზე გამორჩეული ქართველი მოღვაწე ნიკო ნიკოლაძე იმ დროინდელი მმართველობის სისტემით უკმაყოფილო, მწვავედ აყენებდა დემოკრატიული და ორგანიზებული საჯარო მმართველობის ისეთი ფორმის შექმნის აუცილებლობის საკითხს, როგორც არის ადგილობრივი თვითმმართველობა.

საინტერესოა, რომ ნიკო ნიკოლაძე დასახელებაშივე უსვამდა ხაზს ადგილობრივი თვითმმართველობის დემოკრატიულ დანიშნულებას, როდესაც იგი ადგილობრივი თვითმმართველობის მნიშვნელობით იყენებდა ტერმინს – საზოგადოებრივ მმართველობას.

“ქალაქს რომელსაც უჩვეულოდ სხვადასხვაგვარი ინტერესები გააჩნია და რომლის მოსახლეობა სხვადასხვა ელემენტებისაგან შედგება, ნდა ჰყავდეს ყველა ამ ინტერესის, ყველა ამ ელემენტის გამომხატველი და კომპეტენტური ორგანოებისაგან შემდგარი შემადგენლობა.” წერს ნიკო ნიკოლაძე. [2, გვ.281]

ნიკო ნიკოლაძისათვის ნამდვილ თვითმმართველობას წარმოადგენს ისეთი თვითმმართველობა, რომელიც მოწოდებულია ადგილობრივი საკითხების იმგვარად წარმართვისათვის, რომ მისი საქმიანობა იყოს ეფექტური და მოგებასა და განვითარებაზე ორიენტირებული, რაც დაკავშირებულია ადგილობრივი თვითმმართველობის სწორად ფორმირებასთან დამ ის დამოუკიდებლად ფუნქციონირებასთან.

საქართველოში ადგილობრივი თვითმმართველობის ცნების საკითხს ოთხმოცდაათიან წლებში ერთ-ერთი პირველი ბადრი ნაკაშიძე შეეხო. იგი განაზოგადებს რა სამართლებრივი და ფილოსოფიური მეცნიერების წარმომადგენელთა ნაშრომებს, აღნიშნავს, რომ ტვითმმართველობაში იგულისხმება რამდენიმე დამოუკიდებელი ინსტიტუტი და თითოეულს საკუთარი შინაარსი აქვს. საბოლოოდ ბ.ნაკაშიძე ასკვნის, რომ “ადგილობრივი თვითმმართველობა ნიშნავს ადგილობრივ საზოგადოებათა (ვარკვეული ტერიტორიის მოსახლეობის) ინციტივიან საქმიანობას, რომელსაც ისინი ადგილობრივი და სახელმწიფო ინტერესების შეხამების და ადგილობრივი ყოფის საითხების გადაწყვეტის პირობებში თავიანთი

პასუხისმგებლობით ახორციელებენ გარკვეული ტერიტორიის ფარგლებში”. [3, გვ. 89-90] ადგილობრივი თვითმმართველობის დიდ მნიშვნელობაზე, როგორც აღინიშნა, წერდა და წერს მრავალი გამოჩენილი ქართველი თუ არაქართველი მოღვაწე და თითოეული მათგანი ადგილობრივი თვითმმართველობის სხვადასხვა დანიშნულებასა და მნიშვნელობას უსვავს ხაზს.

ხელისუფლების ცენტრალიზაცია ან დეცენტრალიზაცია უპირველეს ყოვლისა უკავშირდება პოლიტიკური ძალაუფლების განხორციელების რეჟიმს, პოლიტიკურ ავანგარდში მეოფი პოლიტიკური ძალის ძალაუფლების დაბალანსებულად, გაწონასწორებულად და დემოკრატიულად განხორციელებას ან პირიქით, შესაბამისად, ხელისუფლების ცენტრალიზაცია ან დეცენტრალიზაცია კონკრეტული პოლიტიკური ძალის პოლიტიკური მექანიზმია მისი ძალაუფლების განსახორციელებლად, რომელიც ექვემდებარება შეფასებას მისი შედეგების მიხედვით და ეს შედეგები საბოლოოდ სახელწიფო მმართველობის დეცენტრალიზაციის გარდაუვალ აუცილებლობას ცხადყოფს.

ცენტრალიზებული სახელმწიფოს კონცეფცია დეგრადაციას განიცდის, რაც დეცენტრალიზებული სახელმწიფოს იდეას განამტკიცებს. შექმნილი სიტუაციას შემდეგნაირად ახასიათებენ: სახელმწიფოები “ფართომასშტაბიანი პრობლემების გადასაწყვეტად ძალიან პატარა ერთეულად იქცნენ”, ხოლო ქალაქებისა და რეგიონების პრობლემატიკის სამართავად ცენტრალური ხელისუფლება ზედმეტად დიდი აღმოჩნდა”. დეცენტრალიზაციის უპირატესობა სისტემის მოქნილობაშია, რაც ადაპტირებადია ადგილობრივ ინტერესებთან და ორიენტირებულია მმართველობითი საკითხების სწრაფ და მარტივ გადაწყვეტაზე.

დეცენტრალიზებული ხელისუფლების ორგანოები ადგილობრივ მოსახლეობასთან ახლოს არიან და მათ ინტერესებს უკეთესად აცნობიერებენ. ადგილობრივი მოსახლეობა კი საზოგადოებრივი საკითხების გადაწყვეტაში უშუალოდ არის ჩართული. დეცენტრალიზაციის იდეის აღიარებამ დღის წესრიგში ადგილობრივი მმართველობის პრინციპის განმტკიცების აუცილებლობა დააყენა. ამ მოთხოვნაზე პასუხი ევროპს სახელმწიფოებმა ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ ევროპული ქარტიის (შემდგომში – ქარტიის) შემუშავებით გასცეს. ქარტიის ხელმოწერათა რაოდენობის ზრდასთან ერთად მნიშვნელოვანი ცვლილებები

ამ ქვეყნების კანონმდებლობამაც განიცადა. ეს პროცესი აქტიურად მიმდინარეობდა როგორც დასავლეთ, ასევე აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში. დასავლეთ ევროპის ზოგიერთ სახელმწიფოში ადგილობრივი თვითმმართველობის პრინციპების დეტალური კონსტიტუციური განმტკიცება სულ რაღაც ათი თხუთმეტი წლის განმავლობაში განხორციელდა, მაგალითად: საფრანგეთში, ესპანეთსა და შვეიცარიაში; აღმოსავლეთ ევროპის სახელმწიფოებში კი ეს პროცესი საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ დაიწყო. ადგილობრივი თვითმმართველობის იდეის აღიარება აქ დემოკრატიული რეფორმების ნაწილად იქცა, თუმცა პირველ ეტაპზე რეფორმები ხშირად კომუნისტური ცენტრალიზმის წინააღმდეგ სპონტანურად აღმოცენებულ რეაქციას ეფუძნებოდა და თანმიმდევრულობას იყო მოკლებული. [4, გვ. 4-5]

მიუხედავად იმისა, რომ ადგილობრივი ხელისუფლება ავტონომიურია, ის ერთიანი სახელმწიფოს შემადგენელი ნაწილია, შესაბამისად, მას მაღალი ტერიტორიული დონის ხელისუფლების ორგანოებთან თანაარსებობა უწევს, რაც მათი ურთიერთობის რეგულირების საქმიანობის კოორდინაციისა, ასევე შესაძლო კონფლიქტების თავიდან აცილებისა და გადაწყვეტის ფორმების გამონახვის საჭიროებას წარმოშობს. ამ ურთიერთობის მნიშვნელობანი კომპონენტი კი ადმინისტრაციული ზედამხედველობის სისტემაა, რომელიც ხელისუფლებათა შორის ბალანსზე არსებითად ზემოქმედებს. მდენად, ცენტრალური და ადგილობრივი ხელისუფლების ურთიერთობის კვლევისას ერთ-ერთი ყველაზე ფაქიზი თემა ამ ურთიერთობის გონივრული სახელმძღვანელო პრინციპების განსაძღვრაა და ინტერესთა წონასწორობის დაცვაა. ორივე მხარეს საკუთარი ინტერესების წარმოდგენისა და განვითარების უფლება და შესაძლებლობა უნდა ჰქონდეს. “ადგილობრივი თვითმმართველობის არსი, უპირატესად, სახელმწიფო ზედამხედველობის მოცულობით განისაზღვრება. სახელმწიფო ზედამხედველობის მოცულობა არის მასშტაბი იმის დასადგენად, თუ რა ადგილი უკავია ადგილობრივ თვითმმართველობას სახელმწიფო სტრუქტურაში”. სად გადის ეს “ოქროს შუალედი”, რთული დასადგენია.

ლიტერატურა

References:

- 1.elqaZe o. ezegubaia z. municipaluri samarTali, Tb. 2002, 42-43
- 2.nikolaZe n. Txzulebani, tomi VI, Tb. 1970; 281

3.nakaSiZe b. “TviTmmarTveloba saqarTveloSi”, baTumi, 1994w. 88.

4.furmani u. svaniSvili a. saqarTvelos kanoni adgilobrivi TviTmmarTvelobis organoebis saqmianobis saxlemwifo zedamxedvelobis Sesaxeb, komentarebi, Tb, 2007, 4-5

რეკენზენტი: ასოცირებული პროფესორი ციალა გლოველი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

Otar Tevdoradze

LOCAL SELF-GOVERNMENT THEORIES AND CONCEPTS

Summary

The article discusses three concepts of local self-government organization - "Free Community," "State" and "Public" based on the theory of local self-government. Self-governance is the fundamental principle of local democracy. It implies the right and responsibility of a citizen to participate in resolving the issues directly related to him and his residence. Consequently, the local self-government bodies should be closer to the population and defending their interests.

Keywords: free community, state, society, self-governance, democracy, development

Reviewer: associate professor of Georgian technical university Tsiala Gloveli

Отар Тевдорадзе

ТЕОРИИ И КОНЦЕПЦИЯ МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ

Резюме

В статье рассматривается три концепции организации местного самоуправления, принятые в правовой теории местного самоуправления, а именно: «свободной общины», «государственная» и «общественная». Существование самоуправления – это основополагающий принцип местной демократии, подразумевающий ответственность и право гражданина принимать участие в решении вопросов, непосредственного касающихся его самого и ареала его проживания. Соответственно, органы местного самоуправления должны быть максимально приближены к населению и стоять на защите его интересов.

Ключевые слова: свободная община, государство, общество, самоуправление, демократия, развитие.

Рецензент: ассоциированный профессор Циала Гловели. Грузинский технический университет.

პ რ ა ქ ტ ი კ ა

სოფიო დოღონაძე, ალექსანდრე ონოფრიშვილი საჯარო მმართველობის ორგანიზაციები და მათი საქმიანობის რეგულირების პირითაღი პრინციპები

სტატიაში ხაზგასმულია, რომ საზოგადოების განვითარების თითოეულ ეტაპზე აუცილებელია მართვის ახალი, თანამედროვე მეთოდებისა და ფორმების შემუშავება და გამოყენება. რომელიც დამახასიათებელი და მორგებული იქნება მოცემულ ეტაპზე და ადეკვატურად ასახავს ორგანიზაციის, ქვეყნის განვითარების დონეს. აქვე განხილულია საჯარო მმართველობის პრინციპებისა და ფუნქციების არსი. ხაზგასმულია, რომ თანამედროვე საჯარო მმართველობის წარმატებები მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებული იმაზე, თუ რამდენად სწორად ხდება მათი საქმიანობის რეგულირება, რა მეთოდებსა და ფორმებს იყენებენ ორგანიზაციის ხელმძღვანელები, რამდენად გამჭვირვალეა მათი საქმიანობა, როგორ არის დაცული მოქალაქეთა ინტერესები, რამდენად ემყოფილნი არიან ისინი საჯარო სექტორით. რა სახის თანამშრომლობა აქვთ საჯარო მმართველობის ორგანოებსა და სამოქალაქო საზოგადოებას.

საკვანძო სიტყვები: პრინციპები, მეთოდები, ჯგუფები, ფუნქციები, საჯარო მმართველობა, ღია მმართველობა.

სახელმწიფოს ნორმალური ფუნქციონირება ბევრად არის დამოკიდებული იმ სისტემაზე, რომელსაც საჯარო მმართველობის სფეროდ მივიჩნევთ. საჯარო მმართველობის ორგანოები და ორგანიზაციები შეადგენს ერთიან სისტემას, რომელიც მრავალწახნაგოვანი სპეციფიური სახე გააჩნია, რამდენადაც ისინი მმართველობის საჯარო ხასიათისაა, მაგრამ სხვადასხვა ფუნქციონალური დატვირთვა და შინაარსი აქვთ. განსხვავებულია მათი მიზნები და ამ მიზნების მიღწევის გზები. ის, თუ რამდენად სწორად აქვს აღქმული საჯარო მოხელეებს ამა თუ იმ ორგანიზაციის სპეციფიკა, ხშირად გადაამწყვეტი ხდება არა მარტო კონკრეტული მიზნის მიღწევის

გზაზე, არამედ, მოსახლეობასთან სწორი და თანაზომიერი კომუნიკაციის პრობლემის გადაწყვეტისთვის.

თუმცა არის გარკვეული რამ რაცსაერთოა მართვის პროცესისთვის და ნებისმიერი საჯარო ორგანიზაციის სინამდვილეში მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს მის არსებობასა და განვითარებაზე. ასეთ საერთო და აუცილებელ საწყისად საჯარო მართვის განხორციელებაში შეგვიძლია მივიჩნიოთ პრინციპები, რომელთა გამოვლენა, განსაზღვრა და რეალიზაცია უმნიშვნელოვანესია ორგანიზაციის აგებისა და ფუნქციონირების დროს. თუ იმასაც გავუსვამთ ხაზს, რომ საჯარო მმართველობის ორგანიზაციებისთვის, უმრავლეს შემთხვევაში, დამაზიანებელია პირდაპირი ადმინისტრირება და უფრო ეფექტიანია მათი საქმიანობის რეგულირება, ნათელი გახდება აღნიშნული რეგულირების პრინციპების გამოკვეთა და ყოველდღიურ საქმიანობაში გათვალისწინება.

დეფინიციაში პრინციპი, სხვა სიტყვებით საწყისი (ლათ. principium ნიშნავს საწყისს, ბერძნულად ραή - საფუძველს) თეორიულ ფილოსოფიაში თვლიან ყველაფერ იმას, რაც აერთიანებს აზროვნებასა და სინამდვილეში არსებულ ფაქტობრიობათა ერთობლიობას. პრაქტიკულ ფილოსოფიაში, ეთიკაში კი პრინციპად ითვლება ქცევის ნორმა, წესი. ეს ნორმა შეიძლება იყოს საყოველთაო. მაგალითად, “არა კაც კლა”. ზოგად მორალურ პრინციპად ითვლება მაქსიმა – მოიქეცი ისე, როგორც შენ გინდა გექცეოდნენ. არსებობს, ასევე კერძო, „არამორალისტური“ პრინციპები, რომლის შესაბამისადაც ინდივიდი აკონტროლებს თავის ქცევას. აქ კი ჩვენთვის მნიშვნელოვანია, პრინციპის გაგება განვიხილოთ მართვასთან მიმართებაში, სადაც განზოგადოებული იქნება თანამედროვე მეცნიერებისათვის ცნობილი ყველა კანონი და კანონზომიერება, ასევე, ემპირიული გამოცდილება.

ამდენად, ყველაზე მეტად ზოგადი სახით, ორგანიზაციის პრინციპი შესაძლებელია განვსაზღვროთ როგორც საწყისი ნორმები, წესები და კანონზომიერებები, რომლებიც მართვის პროცესში საზოგადოების საწარმოო ძალების, მისი განვითარების არსიდან და დონიდან გამომდინარეობს. ამ ნორმების, წესების და კანონზომიერებების დაცვა ხელს უწყობს საზოგადოების წინაშე მდგარი მიზნების მიღწევასა და ამოცანების გადაჭრას.

ორგანიზაციის მართვის პრინციპების არსზე საგრძნობ გავლენას ახდენს, თანამედროვე მეცნიერებისათვის ცნობილი,

მართვის კანონები და დაგროვილი გამოცდილება. ამ პრინციპების განმსაზღვრელად, ასევე შესაძლებელია მივიჩნიოთ ორგანიზაციის საქმიანობის თანამედროვე ხერხები და სოცულტურული ფაქტორები.

ორგანიზაციის მართვის პრინციპები მართვის ძირითად საწყისს წარმოადგენს, რაც ამ უკანასკნელისადმი დამოკიდებულებებიდან გამომდინარეობს. ისინი განაპირობებენ მართვის ორგანიზაციის პროცესის, სტრუქტურისა და სისტემისადმი წაყენებულ მოთხოვნებს.

მართვის პრინციპები არ შეიძლება მივიღოთ უაპელაციოდ და უნივერსალურად მიუხედავად იმისა, რომ ისინი შეიცავს მართვის თეორიისა და პრაქტიკის მეტ-ნაკლებად გამოკვეთილ საერთო დებულებებს. თანამედროვე მართვის მეცნიერებაში არ არსებობს მართვის პრინციპების ერთიანი და საყოველთაოდ აღიარებული ნაერები. პრაქტიკულად ყოველ მეცნიერს, ვინც მართვის პრობლემებს შეისწავლის, თავისი გამოკვლევები და მიდგომები გააჩნია ამ სფეროში.

ამდენად ცხადი ხდება, რომ საზოგადოების განვითარების ყოველ კონკრეტულ ეტაპზე, აუცილებელია ორგანიზაციის მართვის ახალი თანამედროვე სისტემების შემუშავება, მართვის სფეროში დაგროვილი გამოცდილების კრიტიკული ანალიზისა და მოცემული პერიოდისთვის დამახასიათებელ მოთხოვნებთან შეპირაპირების საფუძველზე.

იმისათვის, რომ საფუძვლიანად გაეანალიზოთ მართვის პრინციპების არსი, საჭირო იქნება მათი გარკვეული წესით კლასიფიკაცია. თანამედროვე მეცნიერებაში რამდენიმე მიდგომა არსებობს. ჩვენ ვთვლით, რომ მათ შორის განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს მართვის პრინციპების ერთობლიობის დაყოფა სამ ძირითად ჯგუფად. პირველ ჯგუფს განეკუთვნება მართვის ზოგადი პრინციპები, რომელიც ეხება მთლიანად მართვის სისტემას. მეორე ჯგუფს შეადგენს მართვის კერძო პრინციპები, რომელიც განეკუთვნება მართვის სისტემის ცალკეულ ნაწილებსა და ელემენტებს. მესამე ჯგუფში შემავალი პრინციპები განაპირობებენ საქმიანობის კონკრეტული სახეების მართვის წესსა და რიგს. ქვემოთ განვიხილავთ სწორედ ამ ჯგუფში შემავალ მართვის ძირითად პრინციპებს საჯარო მმართველობის მაგალითზე. საგულისხმოა, რომ ამ პრინციპების არსი კარგად არის ჩამოყალიბებული საქართველოს კანონში „საჯარო სამსახურის შესახებ“, რომელიც 2015 წელს იქნა მიღებული და

სრულად 2017 წლის 1 ივლისიდან უნდა იქნეს შესული ძალაში.

საჯარო მმართველობის ასეთ პრინციპებად კანონი აღიარებს:

კანონიერების პრინციპს - საჯარო მოსამსახურემ უნდა იმოქმედოს მხოლოდ საქართველოს კონსტიტუციის, აგრეთვე სხვა საკანონმდებლო და კანონქვემდებარე აქტების შესაბამისად. მის მიერ განხორციელებული ნებისმიერი ქმედება უნდა გამომდინარეობდეს კანონის უზენაესობისა და კანონისმიერი დათქმის პრინციპებიდან.

ეკონომიურობისა და ეფექტიანობის პრინციპს - საჯარო მოსამსახურე ვალდებულია რესურსების ეკონომიურად გამოყენებითა და ხარჯვით ეფექტიანად, სწორად და კოორდინირებულად წარმართოს საჯარო სამსახურში ორგანიზაციული პროცესი ხალხისა და სახელმწიფოს ინტერესების დასაცავად და ქვეყნის წინაშე მდგარი ამოცანების წარმატებით შესასრულებლად.

დამსახურებაზე დაფუძნებული საჯარო სამსახურის ფუნქციონირების პრინციპს - მოხელის სამსახურში მიღების შესახებ გადაწყვეტილება და მის კარიერულ განვითარებასთან დაკავშირებული სხვა გადაწყვეტილება მიუკერძოებლად უნდა იქნეს მიღებული და უნდა ეფუძნებოდეს მოხელის კომპეტენციისა და სამუშაოს შესრულების უნარის სამართლიან და გამჭვირვალე შეფასებას, რომლის მიზანია საუკეთესო კანდიდატის შერჩევა.

მიუკერძოებლობის პრინციპს - საჯარო მოსამსახურე თავისი სამსახურებრივი უფლებამოსილების განხორციელებისას მიუკერძოებელი უნდა იყოს და უნდა ხელმძღვანელობდეს მხოლოდ საჯარო ინტერესებით. მას ეკრძალება პირადი ინტერესებით ხელმძღვანელობა.

საქართველოს მოქალაქეთათვის საჯარო სამსახურის თანაბარი ხელმისაწვდომობის პრინციპს - საქართველოს ყველა მოქალაქისათვის უზრუნველყოფილი უნდა იყოს საჯარო სამსახურში შესვლის თანაბარი შესაძლებლობა, მათი უნარის, კვალიფიკაციისა და პროფესიული მომზადების შესაბამისად.

ანგარიშგაღებულების პრინციპს - საჯარო მოსამსახურე თავისი სამსახურებრივი უფლებამოსილების ფარგლებში განხორციელებული საქმიანობისთვის პირადად აგებს პასუხს საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით.

პოლიტიკური ნეიტრალიტეტის პრინციპს - საჯარო მოსამსახურეს უფლება არა აქვს, თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობა პარტიული (პოლიტიკური) მიზნებისათვის ან/და ინტერესებისათვის გამოიყენოს. საჯარო მოსამსახურეს ასევე უფლება არა აქვს, სამუშაო საათებში ან სამსახურებრივი უფლებამოსილების განხორციელებისას მონაწილეობა მიიღოს აგიტაციასა და წინასაარჩევნო კამპანიაში. საჯარო მოსამსახურეს ეკრძალება რომელიმე პოლიტიკური პარტიის, საარჩევნო სუბიექტის, საარჩევნო სუბიექტობის კანდიდატის მხარდასაჭერი ან საწინააღმდეგო აგიტაციისა და კამპანიის პროცესში ადმინისტრაციული რესურსის გამოყენება.

თუმცა აქვე ავლნიშნავთ, რომ ჩვენი შეხედულებით ეს პრინციპი სრულად ვერ პასუხობს კანონის ლოგიკას, რამდენადაც, მიგვაჩნია, რომ პოლიტიკური ნეიტრალიტეტი საჯარო სამსახურში შეუძლებელია იქნეს მიღწეული იმ მარტივი მიზეზის გამო, რომ საჯარო სამსახური მოწოდებულია განახორციელოს მმართველი ძალის პოლიტიკა, რაც შეეხება საკითხის დაზუსტებას, კარგი იქნებოდა საუბარი ყოფილიყო პარტიულ ნეიტრალიტეტზე, რამდენადაც სწორედ ვიწროპარტიული მიდგომებია საზიანო საჯარო სამსახურის ნორმალური ფუნქციონირებისთვის.

კარიერული განვითარების პრინციპი – საჯარო სამსახურში კარიერული განვითარება ემყარება შეფასების სამართლიან სისტემას და სხვა მექანიზმებზე დაფუძნებულ პროფესიულ განვითარებას და არა პარტიულ კუთვნილებას.

გამჭვირვალობისა და ღიაობის პრინციპი – საჯარო სამსახური ხორციელდება გამჭვირვალედ და ღიად, საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით.

მოხელის სოციალური და სამართლებრივი დაცვის პრინციპი - ხალხისა და სახელმწიფოს ერთგულების პრინციპის დაცვის ხელშესაწყობად საქართველოს კანონმდებლობით განისაზღვრება მოხელის სოციალური და სამართლებრივი დაცვის გარანტიები.

აღნიშნული პრინციპების რეალიზებისათვის უმნიშვნელოვანესია საქმიანობის სწორად დაგეგმვა და ორგანიზება. დაგეგმვის განუყოფელი ნაწილია ე.წ. „მიზნების ხის“ აგება.

ეს ყველა ტიპის ორგანიზაციაში შედეგის მიღების განმსაზღვრელია, განსაკუთრებით კი ორგანიზაციებში, რომლებიც ორიენტირებულია მკაცრად რეგლამენტირებული

პროცესების მართვაზე. ეს იქნება მსხვილი არასახელმწიფო ორგანიზაცია, თუ სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანო.

საქმიანობის წორად დაგეგმვის შემდეგ უმნიშვნელოვანესია მართვის ფუნქციების ჩამოყალიბება და რეალიზაცია. მართვის ფუნქცია წარმოადგენს ერთგვაროვან საქმიანობათა სახეს, რომელიც მიმართულია ორგანიზაციის ფუნქციონირების მიზნების მიღწევისკენ. მართვის ფუნქციების შესწავლისა და გამოყენების თავისი მეთოდოლოგია არსებობს, რომელიც თანამედროვე მეცნიერებისთვის ჯერ კიდევ შესწავლის საგანს წარმოადგენს.

ფუნქციების შესწავლისთვის ყველაზე მეტად ოპტიმალურად ითვლება ისეთი მეთოდის გამოყენება, როგორცაა კლასიფიკაცია მათი მოქმედების დროის შესაბამისად. აქ დაყოფა ორ ჯგუფად შეგვიძლია, რაც სიმარტივისთვისა და მოქნილობისთვისაა მისაღები. პირველი ჯგუფი ეს არის თანმიმდევრული ფუნქციები (რომლებიც გამოიყენება დისკრიტულად ე.ი. მეორდება დროის გარკვეული მონაკვეთში, თანმიმდევრულად ცვლის ერთმანეთს). მეორე ჯგუფს განეკუთვნება უწყვეტი ფუნქციები. (ისინი ხორციელდება მუდმივად, ორგანიზაციის მართვის მთელ პერიოდში).

მართვის თანმიმდევრულ ფუნქციებად მივიჩნევთ: მარკეტინგს; დაგეგმვას; ადმინისტრაციულ-ორგანიზაციულ ფუნქციას; მოტივაციას, როგორც მართვის ფუნქციას; რეგულირებას; კონტროლს; აღრიცხვასა და ორგანიზაციის ეფექტიანობის შეფასებას.

შევჩერდებით ზოგიერთ მათგანზე, რომლებიც ჩვენი აზრით რამდენადმე დაზუსტებას საჭიროებს. ასე მაგალითად, რეგულირების ფუნქცია. თანამედროვე მკვლევარების უმრავლესობა რეგულირებას განსაზღვრავს, როგორც ურთიერთობის სისტემას, რომელიც უზრუნველყოფს არსებული, მიმდინარე მოვლენებისა და მისი კავშირების მხარდაჭერასა თუ ცვლილებას. არანაკლებ საინტერესოა კონტროლის ფუნქცია, რომელსაც ჩვენ კონტროლინგი ვუწოდეთ იმასთან დაკავშირებით, რომ ეს ინგლისური სიტყვიდან ნაწარმოები ტერმინი კარგად ასახავს კონტროლის უწყვეტობისა და მუდმივად მიმდინარეობის პროცესს.

კონტროლის ყველა სისტემას, მათი სახეობის მიუხედავად, წარდგენილი აქვს განსაზღვრული მოთხოვნები, რომელთა დაცვაც მათი ეფექტურად ფუნქციონირების ხელშეუვალი პირობაა. ასეთ მოთხოვნებს მიეკუთვნება:

➤ კონტროლის სისტემა უნდა შეესაბამებოდეს ორგანიზაციის მიზნებს, ამოცანებსა და გეგმებს.

➤ კონტროლის სისტემა გავრცელებული და მიღებული უნდა იყოს ორგანიზაციის ყველა დონის ხელმძღვანელის მიერ.

➤ კონტროლის სისტემა უნდა იყოს ეკონომიური, ანუ უნდა უზრუნველყოს საკონტროლო დონისძიებების მაქსიმალური ეფექტურობა მინიმალური დანახარჯებით.

➤ კონტროლის სისტემამ უნდა უზრუნველყოს მისი დროული განხორციელება.

➤ კონტროლის სისტემა უნდა იყოს მოქნილი, ანუ უნდა შესწავლდეს უნარყ სწრაფად შეეგუოს ორგანიზაციის შიდა და გარე გარემოს ცვლილებას.

არანაკლებ მნიშვნელოვანია კონტროლინგის თანმდევი აღრიცხვის პროცესი, რომელსაც არასაწარმოო ორგანიზაციებში ხშირად ნაკლებ ყურადღებას აქცევენ. აღრიცხვა წარმოადგენს შემოსავლებისა და დანახარჯების, ნორმირების, კონტროლისა და ანალიზის კომპლექსური აღრიცხვის სისტემას. იგი გამოიყენება მმართველობითი გადაწყვეტილების მისაღებად აუცილებელი ინფორმაციის შეკრების, განზოგადების, ინტერპრეტაციისა და ანალიზისათვის.

და ბოლოს, საჯარო დაწესებულებებში, და არა მარტო, მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ორგანიზაციის მართვის სისტემის ფუნქციონირების ეფექტიანობის შეფასება.

მართვის ეფექტიანობა წარმოადგენს დამოკიდებულებას მმართველობითი საქმიანობის ერთობლივ შედეგსა და მისი მიღწევისათვის დახარჯული რესურსების ღირებულებასთან. მმართველობითი საქმიანობის ეფექტიანობაზე გავლენას ახდენს მთელი რიგი ფაქტორებისა, რომელთა განხილვა ცალკე სამეცნიერო კვლევის საგანია.

რაც შეეხება ორგანიზაციის მართვის უწყვეტ ფუნქციებს, მათ შორის განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება გადაწყვეტილების მიღებასა და რეალიზაციას. ძალიან ზოგადად თუ ვიტყვით, მმართველობითი გადაწყვეტილება წარმოადგენს ალტერნატივას განხორციელებულს ხელმძღვანელის მიერ, მისი თანამდებობრივი უფლებამოსილების ფარგლებში, მიმართულს ორგანიზაციის მიზნის მისაღწევად. მმართველობითი გადაწყვეტილებების მიღებისადმი მრავალი მიდგომა და თეორია არსებობს, ჩვენ

გამოვეოფდით სამ შესაძლო ვარიანტს: სისტემურ, სიტუაციურსა და რესურსულს.

გადაწყვეტილების მიღების წესები მუშავდება ორგანიზაციის ხელმძღვანელობის მიერ ცალკეული ქვედანაყოფების ფუნქციონირების კოორდინაციის მიზნით. გამოჰყოფენ ოპერატიულ, სტრატეგიულ და ორგანიზაციულ წესებს:

- ოპერატიული წესები განსაზღვრავენ საშუალო დონის ხელმძღვანელების მიერ გადაწყვეტილების მიღების წესს. ასეთი წესების ფორმულირება ხდება სხვადასხვა ინსტრუქციების სახით.

- სტრატეგიული წესები ფორმულირდება მართვის უმაღლეს დონეზე ორგანიზაციის საქმიანი პოლიტიკის სახით. ისინი განსაზღვრავენ გადაწყვეტილებების მიღების წესს

- ორგანიზაციული წესები სხვა. ეფუძნება ადგილობრივ და რესპუბლიკურ კანონმდებლობას და ეხება ისეთ საკითხებს, როგორცაა ორგანიზაციის ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმა, მიზნები, საქმიანობის ხასიათი, ასევე, ორგანიზაციის ურთიერთობას სახელმწიფო ორგანოებთან, დამფუძნებლებთან და შრომით კოლექტივებთან.

ნებისმიერი ორგანიზაციისთვის უმნიშვნელოვანესია მართვის ისეთი ფუნქცია, როგორცაა კონფლიქტებისა და სტრესების მართვა.

ზოგადი სახით კონფლიქტი შეიძლება დავახასიათოთ, როგორც წინააღმდეგობრივი ინტერესების „შეხლა-შემოხლა“. კონფლიქტები ასრულებენ არა მარტო უარყოფით, არამედ დადებით როლსაც. ისინი ”აფორიაქებენ” კოლექტივს და იცავენ „დაჭაობებისგან“.

ფსიქოლოგები გამოჰყოფენ კონფლიქტების ოთხ სახეს:

1. შიდაპიროვნული – წარმოიქმნება იმის გამო, რომ ორგანიზაციის მოთხოვნები არ ემთხვევა პიროვნების მოთხოვნილებებს.

2. პიროვნებათაშორისი – სხვადასხვა შეხედულებების ადამიანების დაპირისპირება. იყოფა ჰორიზონტალურ და ვერტიკალურ კონფლიქტებად.

3. პიროვნებასა და ჯგუფს შორის – წარმოიქმნება როცა პიროვნებას აქვს მთელი ჯგუფისაგან განსხვავებული ინტერესები ან პოზიცია.

4. ჯგუფთაშორისი – კონფლიქტი ფორმალურ და არაფორმალურ ჯგუფებს შორის, ასევე ორგანიზაციასა და ცალკეულ ჯგუფს შორის.

ცნობილია, ასევე, რომ არსებობს სხვადასხვა ხასიათის სტრესები და დისტრესები:

1. ფიზიოლოგიური – წარმოიქმნება დაღლილობის კრიტიკული მასის დაგროვებისას.

2. ფსიქოლოგიური – რომელიც თავის მხრივ იყოფა:

ა) ინფორმაციულად – ინფორმაციული გადატვირთვის შედეგი;

ბ) ემოციურად – წარმოიქმნება საფრთხის, მუქარის, წყენის სიტუაციებში.

ორგანიზაციის ხელმძღვანელები სწორად იაზრებენ რა ყველა ამ პრობლემასა და გამოწვევას, შესაძლო აქტივობითა და ცოდნით უნდა უპირისპირებდნენ ისეთ საქმიანობას, რომელიც უზრუნველყოფს ორგანიზაციის მართვას თანამედროვე მეთოდებსა და პრინციპებზე დაყრდნობით, სისტემატიურად ზრუნავდნენ დასაქმებულთა მოტივაციის ამაღლებაზე, კონფლიქტური სიტუაციების თავიდან აცილებაზე, მუშაობის ეფექტიანობის გაუმჯობესებაზე. ამავედროულადსაჯარო მმართველობის ორგანიზაციები უნდა ხასიათდებოდნენ ღიაობითა და გამჭვირვალობით, სწორად და დროულად რეაგირებდნენ კრიტიკასა და მოქალაქეების მიერ გამოთქმულ შენიშვნებზე.

მთლიანობაში სახელმწიფო ორგანოები, საჯარო დაწესებულებები მოტივირებული უნდა იყვნენ გადაწყვეტილებების წინაშე მდგარი პრობლემები. ამ გზაზე მათი უმთავრესი მოპასუხე საზოგადოებაა, რომლის ფორმირება ცალკეულ ჯგუფებად მიმდინარეობს. ამ ჯგუფებს მიზანმიმართული ინტერესები გააჩნიათ, სწორედ ამ ინტერესთა რეალიზაციაში ხორციელდება სახელმწიფო პოლიტიკა.

ხელისუფლებამ განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიაქციოს მოქალაქეებთან თავისი პოლიტიკის ღიად და გულწრფელად კომუნიკაციას, რათა ისინი უფლებამოსილი გახადოს და ამასთანავე მათი ნდობა მოიპოვოს. ამ მხრივ ახალი ტექნოლოგიების და ინოვაციების გამოყენება მეტად გამოსადეგია, აძლევს რა ხალხს ინფორმაციაზე უფრო იოლ წვდომას და უზრუნველყოფს გადაწყვეტილების მიღების პროცესში მათ ჩართულობას.

გლობალური ინიციატივა ღია მმართველობის პარტნიორობა, რომელიც 2011 წლის 20 სექტემბერს დაიწყო, მიზნად ისახავს ზემოსხენებულ ამოცანების შესრულებას. ღია მმართველობის პარტნიორობა ეფუძნება ისეთ ძირითად პრინციპებს, როგორცაა გამჭვირვალობა, მოქალაქეთა ჩართულობა, ანგარიშვალდებულება და ტექნოლოგიური ინოვაცია.

საქართველოს მთავრობას აქვს ქვეყანაში ღია მმართველობის პარტნიორობის პრინციპების დანერგვის პოლიტიკური ნება და უნარი. ამ საქმეში აქტიურად არასამთავრობო ორგანიზაციები რაც პროცესის ღიაობასა და გამჭვირვალეობას დიდად შეუწყობს ხელს.

ლიტერატურა

References:

1. saqarTvelos konstitucia, Tbilisi „raizi“, 2015.
2. saqarTvelos samoqalaqo kodeqsi, 2007<http://www.parliament.ge>
4. saqarTvelos kanoni sajaro samsaxuris Sesaxeb Tb., 2015. [http://www.parliament.ge\(ukanasknelad gadamowmebulia 02.06.2017\)](http://www.parliament.ge(ukanasknelad gadamowmebulia 02.06.2017)).
3. saqarTvelos kanoni ”saqarTvelos mTavrobis struqturis, uflbamosilebisa da saqmianobis wesis Sesaxeb” Tb. 2004 [http://www.parliament.ge\(ukanasknelad gadamowmebulia 02.06.2017\)](http://www.parliament.ge(ukanasknelad gadamowmebulia 02.06.2017)).
4. robert b. denharti, jenet v. denharti sajaro marTva, Tb., ilias saxelmwifo universiteti, 2012.
5. doRonaZe S., iaSvili g., sajaro samsaxuri saqarTveloSi: reformebi, gamowvevebi - ‘eleqtronuli mTavroba“, Tbilisi, 2013.
6. doRonaZe S., baRaTuria o., saxelmwifo marTvis Tanamedrove problemebi, gamomc. „cis nami”, Tb., 2009. 224gv. 351/12.
7. doRonaZe S., doRonaZe s., „gadawyvetilebebis miRebis Tanamedrove modelebis gamoyenebis Taviseburebebi, samecniero Jurnalნი „xelisufleba da sazogadoeba“ #4 (8) 2008.
8. saxelmwifo moxelis samagido wigni (iuristis biblioTeka) Tb., 2007, 243 gv.
9. zarnaZe n., narmania d., sazogadoebrivi administrirebis safuZvlebi da sazogadoebrivi administrireba saqarTveloSi (damxmare saxelmZRvanelo) gamomc. „Tsu“, Tb. 2009, 238 gv.
10. rondeli a., patara qveyana saerTaSoriso sistemaSi, gamomc. „mecniereba“, Tb., 2003, 263 gv.
11. Wilson W., The Study of Administration, (Source: Political Science Quarterly 2, June 1887), published in Classics of Public Administration, 5th

ed., edited by Jay M. Shafritz, Albert C. Hyde, Sandra J. Parkes, Belmont: Thomson Learning Academic Resource Center, 2004, p.580.

12. David H. Rosenbloom/Robert S. Kravchuk. Public Administration, Fifth edition, New York, 2002, p. 594.

13. Марк Голзен, Эффективность Государственного управления, (общ. ред. Батчикова С., Глазьева С.) М., 1998, 842 ст.

რეკენზენტი: პროფესორი ჯემალ გახოკიძე, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი.

Sofia Dogonadze, Aleksandr Onoprishvili
PUBLIC ADMINISTRATION ORGANIZATIONS AND THEIR
ACTIVITIES IN THE REGULATION OF THE BASIC PRINCIPLES

Summary

The thesis highlights that the development of society in each particular stage is necessary to develop a new modern systems of organizational management, on the basis of the characteristic requirements for the certain period and critical analysis of the accumulated experience in the field of management. There is discussed the essence of the principles and functions of public administration. It is emphasized that the success of modern public governance significantly is depend on what rulling methods are used by the governors, how transparent the activities are, as well, as how the citizens ' interests are satisfied and what kind of cooperations are formed between civil society and administration.

Keywords: principles, methods, groups, function, public administration, open governance.

Reviewer: Professor Jemal Gakhokidze, Georgian Technical University.

София Догонадзе, Александр Онопришвили
ОРГАНИЗАЦИИ ПУБЛИЧНОГО УПРАВЛЕНИЯ И
ПРИНЦИПЫ РЕГУЛИРОВАНИЯ ИХ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Резюме

В статье подчеркнута, что новые методы и формы управления необходимо на любом этапе развития общества. Главное в том, чтобы они соответствовали духу времени и адекватно отражали особенности

новых реалий. Здесь же рассмотрены суть принципов и функций публичного управления, отмечено, что успех любой структуры во многом зависит от правильного регулирования их деятельности, а также от форм и методов используемых руководством организаций. Важно добиться максимальной прозрачности организаций, их сближения с общественностью. Защищая права и интересы граждан организации публичной власти всегда должны добиваться удовлетворять законные требования общества, работать в тесном контакте с гражданским обществом.

Ключевые слова: принципы, методы, группы, функции, публичное управление, открытое управлению

Рецензент: Профессор Джемал Гахокидзе, Грузинский технический университет.

**Mikhaylo Medvid, Konstantin Fisun, Serhii Bielai,
Yaroslav Pavlov, Yulia Medved, Vladimir Demyanishin**
**THE WAYS OF DEVELOPMENT HIGHER MILITARY SCHOOL
IN THE CONDITIONS OF PERMANENT CHANGES OF
MILITARY THEORY**

The results of the research proposed in military schools to create the divisions of ways of planning and Institutional research, whose main function would be: ways of planning, improve the efficiency of higher military school, conducting polls. Conducting polls should cover the following categories of applicants higher education: professional orientation of pupils on military service under the contract system of military-patriotic education schools; citizens of Ukraine who are currently undergoing training program for reserve officers on improving such training; officers performing (performed) service and combat tasks in the area of anti-terrorist operations, including those citizens of Ukraine who have been trained in educational and professional program for reserve officers were mobilized; citizens of Ukraine who are not soldiers, but witnessed the execution of service and combat missions soldiers can assess their performance, professionalism, including the communication with the local population of detained enemy, etc. Analysis of the results of such surveys is the basis for the improvement the process of command and control the military systems of higher and vocational guidance, ways of higher military school in the conditions of constant changes.

Keywords: *higher military school, the conditions of constant changes, way of planning, poll, professional orientation.*

Problem setting. The purpose of higher military education is the formation and development of human resources for use in service and combat activity (SCA). The formation and development of human resources for use in SCA – is providing the accordance actual and socio-economic conditions of formation in people, who are eligible for SCA, necessary military competences and their improvement and, although, use of acquired capacity of human resources in the creation of a public good – military security for the different legal regimes (special, wartime, etc.) taking into account the constant changes in conditions SCA [1, c. 27].

Certainty of the state with respect to its participation in certain systems of collective security, combat actions in eastern Ukraine led to the reform of higher military education and to discussions in the search for answers to the questions: what experts provide training (commanders or engineers)? How

should go through the process of military training (for higher education in the higher military school or in a civil and then military)? We need to give civil specialty applicants higher education military school?

With the introduction of the new order of the Ministry of Education and Science of Ukraine "On approval of assignment of academic titles Scientific and science teachers" [2] representatives of the higher military educational institutions (high school), in search of the implementation of the provisions of the ways of training, internship or work in Summit school, science (or scientific and technological institution) institution in the country, a member of the Organization for economic cooperation and development or the European Union, began to intensively study the university mentioned systems.

Interesting in our opinion is the structure and system of training University of Defence of the Czech Republic. Structurally it is somewhat similar to the structure of our institution - the National Academy of the National Guard of Ukraine. Faculty of Military University of Defence of the Czech Republic control includes faculties of the department command staff and economics and management. And what is surprising the representatives of Ukraine, that the main departments of the faculty is the department of economics and econometrics, followed by the department of management, martial arts, department of crisis management, fire support, logistics and closes their tactics department [3]. Perhaps surprising is nothing because every officer is a manager, and every military unit has its homekeeping. Interesting in terms of training military units, law enforcement and emergency services in the Czech Republic is competition among units to perform tasks in mountainous terrain. Should take into account the experience of military personnel of a country's system of military education in Ukraine?

Recent research and publications analysis. The analysis of scientific papers of scientists V.I. Aleshchenko, S.T. Poltorak, Y.I. Prikhodko, Y.E. Repila, V.N. Telelyma, V.P. Chabanenko and others distinguish such actual questions of military education: 1) control [4] and monitoring [5] educational activity; 2) the creation of new educational technologies [6]; 3) taking into account the prospects of development of military education abroad [6]; 4) innovative development of military education in the context of innovation policy and innovation [7]; corruption in higher military education [8]; improving training of students of military departments [9]; forming patriotism in military [10].

These problems of military education and solutions must be considered in the development the way of higher military schools in the conditions of constant changes.

The research objective is to determine the elements of the way of higher military educational institution in the conditions of constant changes in the process of formation.

Key research findings. International expert on higher education, executive director of strategic planning and institutional research of Pratt's Institute (New York city, USA), professor Vladimir Briller, conducting classes with who organized educational process and scientific-pedagogical workers higher schools in Kharkov city, pointed out previously strategic planning carried out for five years, and more recently, in conditions of constant changes – in three years. [11] Readers of this material probably will be surprised, because we are talking not about a private institution that develops on account of personal income and by sponsoring bills that typical US training, and the state even with the specific conditions of training. Anyway we are in the same market environment where buyers and sellers of educational services characterized by competitiveness on the sale or purchase of such services.

Volodymyr Briller outlined the role of strategic planning in higher education, noting their decision to improve its efficiency, the poll of independent professional group, transparency of actions of all participants in the educational process of the institution. According to the lecturer, department of institutional research exist in every USA university they created for reporting to the state, but there are still monitoring the efficiency of university departments. The main functions of internal and external reporting, scheduled and special projects, data management and technical support, research and development [11].

Conducting polls of employers, teaching staff and applicants of higher education is particularly important in conditions of constant change. Studying the needs of society, and the state of the labor market for qualified military specialists define the two main objectives of the military formation (law enforcement agency for special purposes): professional orientation to military service; training military personnel (those who pass military service and civilian). Changes occur in the military systems of higher education and vocational guidance. So recently was training reserve the weakest spot in the plans of military security sector reform. At the end of 2012 the ratio of the total number of reservists Armed Forces of Ukraine amounted to 1.5%. However, it was significantly less compared to the corresponding index values of military units of other states [12, p. 33].

In the process of mobilization to supplement military units and personnel of the formation of new units, it turned out that the state no military reservists trained human resources for staffing positions provided by the states war period. Particularly acute problem has been staffing

positions to serve in reserve experts on artillery and air defense.

In this area conducted a lot of research, but they need to continue. The reasons [13, p. 137]:

1) change the method of military units complication of contract principles;

2) experience of fighting in eastern Ukraine, the arrival of new models of military equipment and weapons creates the need to review the system of training citizens of Ukraine on the educational-professional program for reserve officers;

3) the growth of social tension in society due to the payment of educational service training of citizens of Ukraine on the educational-professional program for reserve officers did not state, and applicants who have decided to form the necessary competence to protect the homeland.

During the interactive panel discussion with representatives of civil society and security sector Ukraine (by project «Resilient Ukraine»), which was conducted by experts from the Estonian International Center for Defense and Security, one of the on-line voting was "What in the first place can positively influence strengthening security? ". Following a vote suggested the answer – the active involvement of young people is only 4%. On that reacted the representative of the National Center of education for defense and security senke Estonia Gregory: "You want to beat your enemy – bring up his children. Known wisdom. And if you do not want to educating your children engaged your enemies bring them yourself, including through the active involvement of young people in the activities of the security sector". We can not agree with the opinion of an expert. That is why the strategy of higher military educational institution in the conditions of constant changes should be discharged important professional orientation of students on contract military service in the system of military-patriotic education.

Implementation of these polls should cover the following categories of applicants higher education:

professional orientation of cadets on military service under the contract system of military-patriotic education schools;

citizens of Ukraine who are currently undergoing training program for reserve officers on improving such training;

officers performing (performed) service and combat tasks in the area of anti-terrorist operations, including those citizens of Ukraine who have been trained in educational and professional program for reserve officers were mobilized;

citizens of Ukraine who are not soldiers, but witnessed the execution of service and combat missions soldiers can assess their performance,

professionalism, including the communication with the local population of detained enemy, etc.

Analysis of the results of such surveys is the basis for the improvement of the military administration of higher and vocational guidance, in particular to perform tasks such as:

- determine the nature and structure of preparedness of pupils for military service under contract or in reserve;

- justify theoretically and experimentally test a set of pedagogical conditions of vocational guidance pupils for military service under contract to the system of military-patriotic education;

- specify the criteria and indicators of readiness of pupils to professional self-conscious about military service under contract or in reserve;

- improve methodological support of the process of professional orientation of students on contract military service in the system of military-patriotic education, to define a model of preparedness of pupils for military service under the contract;

- determine the list of required competencies of soldiers who do not form today in preparation seekers military education;

- justify theoretically and experimentally test a set of pedagogical conditions of those who are studying in higher military educational institutions;

- clarify criteria, indicators and levels of training seekers military education;

- improve methodological support of the process of preparing applicants military education;

- identify the impact of changes in the method of recruitment of military units of military on a contract to reduce the number of people trained for military service and reserve service and to perform combat missions during mobilization;

- define the system of training citizens of Ukraine on the educational-professional program for reserve officers with the experience of fighting in eastern Ukraine, the arrival of new models of military equipment and weapons;

- confirm or deny the existence of social tension in society because of the fact that the payment of educational service training of citizens of Ukraine on the educational-professional program for reserve officers shall not state, and the pupils who decided to form the required competencies for defending the homeland;

- improve the mechanism of formation and use of human resources reserve military of the military formations.

In forming the strategy of High military school (HMS) in conditions of

constant changes also need to focus on the following:

1. HMS should strive to become a leader in the field of military education and research aimed at solving the problems of service and combat activity and public safety in Ukraine.

2. HMS should form and develop an environment that is favorable to scientists in the fields of military, technical, economic and humanities aimed at solving the problems of service and combat activity and public safety and higher military education applicants who receive education during military service.

3. HMS way of plan shall cover a period of three years, reviewed every year and be aimed at the realization of these objectives: develop their potential to create and share knowledge in Ukraine, Europe, NATO and around the world, providing a significant contribution to the growth of public safety policy; effectively collaborate with other institutions and organizations with which partnerships can lead to outstanding educational and scientific achievements; provide professional guidance to military service, military-patriotic education, formation and development of necessary competences that allow higher education applicants effectively apply the results of training in service and combat activity in the process of career development; exercise contribute to the cultural and socio-economic development of the country; educational process involve the best scientific-pedagogical and scientific staff.

4. It is necessary to monitor the progress of priorities, commitments and goals that will allow to respond to changes in the environment.

An effective tool for improving the system of military education and at the same time - the determining factor is its sustained development of innovation policy. According to V.M. Telelyma and Y.I. Prikhodko to innovative internal military educational policy should be formed and be based on the following principles [7, p. 9]: continuity of the innovation potential of higher military educational institutions as a means of development and innovation;

integrated innovative research on issues of military professionals and their implementation in the military and the educational process;

activation of fulfillment of contractual self-supporting research;

innovation of academic and scientific personnel;

creating structural unit to coordinate action on the formation and implementation of innovation policy;

financial, moral, military and social stimulation of innovative activity;

information provision process of producing and implementing innovations.

Unlike the national training system managers (future leaders of organizations) for students of bachelors and masters in foreign universities provides for training for training (basic between semesters) in certain organizations. This contributes to the possibility of inviting the workshops administrators, alumni who have reached a certain level in the management hierarchy of certain organizations. There is a synergistic effect: the common mentality; practical application of knowledge, innovation to improve the quality control systems. A student has the right to choose the object of practice and focus their scientific research. It is possible to protect the second degree leading universities with additional needed software development disciplines. This allows graduates to increase their opportunities (rating) in employment in European companies.

There is a sequence in the formation of a professional manager, theoretical training, data analysis, formation of information space, the implementation of the acquired knowledge in a real project. Cycling training senior managers involves a certain level of practice. This information links to the military questions [14].

The first model (USA) is characterized by an extensive network of educational institutions (military schools, specialized officers' schools, colleges, training centers, schools, military branches, university, etc), preparing military specialists, diversification of sources of recruitment and training of armed forces, providing graduates with issuing the document the receipt of military education and the respective degrees of professional education (bachelor's, master's, PhD).

After the graduates of higher military school necessarily directed to courses of specialization in schools arms where they are prepared for specific primary officer positions. Duration depending on the specialization is 6-28 weeks. Graduates receive humanitarian HMS training from 50% to 70% of class time. The volume of military discipline does not exceed 15% of teaching time.

The second model (Israel, Germany, Turkey, Romania, France) characterized by preparation of military specialists mainly in schools, training centers kinds and types of troops and specialization courses, retraining and advanced training of rendering possible military education (higher education officer can obtain only after 8 years service and graduation).

The third model (UK, Italy, China, Belarus, Ukraine) is characterized fundamentality and generalist training provision depending on specialty training base or complete higher education, preparing graduates to serve in the army on posts purpose and no additional training for the next 2-3 posts

concentration of military experts in high military schools (military training and research facilities).

The structure of the disciplinary procedures of preparation and formation studies at different schools countries is controversial. From the perspective of the authors is determined by a number of factors historic, state-structural, economic, social and psychological. So, consider the subjectivity and the possibility of a specific object of higher education and capacity information space.

If we consider the dynamics of the spatial characteristics of the formation of knowledge in the information space region (ISR), you should consider such a thing as a "transformation of knowledge" (TK). Subjectivity media knowledge in the field of socio-economic development of regions defined by a certain set (IPA members forming perceive information, analyze it, forming a database using various methods of obtaining information, etc.). In such circumstances, it is impossible to determine which is the correct strategy for the development of an organization. Each strategy is formed on the basis of the knowledge accumulated in each organization. Members of various organizations in one process will compromise or participate in the development of joint solutions will have to demonstrate their knowledge, generate new knowledge to implement the way planning process. It should be noted that before this procedure (agreement), all participants can use one database, access to general sources of information, but knowledge of them will be different. This is the fundamental difference between the transformation of information from the transformation of knowledge. It is therefore proposed to introduce the structure of the components of IPA – "TK".

When the vehicle we mean the search for new opportunities in making joint decisions in the presence of differences in the existing knowledge of the participants in this search (in the management sense) and the formation of a new perception of certain information. Anyway TK is an active source of information flows in the IPA.

In socio-economic processes is personal knowledge, specific information on local and regional conditions, the regional situation and the particular circumstances play a major role.

Introduce follows processes that directly influence the development of knowledge - basic socio-economic processes in the region. Of course, these processes list is not exhaustive, but it is most determines the efficiency of the IPA.

Process I – information and communication revolution and the development of the information economy. The phenomenon of the growth of value of production, organization and management of information in

today's economy. The transition "leading economic resources" from the traditional production of industrial and agricultural workers to different functions of information processing "white collar" – is one of the major changes of the last century in all industrialized economies.

Process II – continuous of constant changes. Economic, technological, social and cultural innovation and innovation both local and regional and global scale, "technologized" and turned the developed industrialized countries, regions and multinational companies that set the direction of world economic development, the flow of continuous change.

Process III – professionalization of management activities and design the scope of management development. "Managerial Revolution" and the ideology of "Managerialization" in the middle of the XX century. radically changed the relations in the sphere of economy. Basically otherwise become part of the leading factors in the economy, the modern market - is primarily a market management system. At the same time the process of change and continuous development of the most managerial activities today turned into a subject of a special class of many thousands of business schools and management of transnational management development services.

Process IV – conversion of continuous education and educational activities of the various forms and types of the leading content and an essential factor of economic development. Without special educational and training programs for customers new products and services to the information economy can be neither understood nor acceptable, and accordingly – consumption. In most cases, the consumer does not know what he will choose the product before the product will evaluate independently. In almost all areas of operations are carried out educational programs for all types of consumers, to improve the ability of consumers to make effective use of purchased goods and services.

Knowledge management – a new promising research direction in the theory and practice of management of innovation processes. It is primarily due to the creation of certain conditions by combining information technology systems of human resources in which the installation of new participants pragmatic knowledge process ensures the formation and development of not only their competencies, but also makes influenced by certain factors irreversibly change their looks to improve the effectiveness of their activities within the implemented measures.

In education the economic point of view knowledge management allows certain measures with maximum efficiency at the lowest cost of all types of resources and social point of view - to completely eliminate the possibility of failure by creating within it ineffective product that does not meet the expectations of consumers.

Unfortunately described possibilities have not yet used in practice because nowadays there is no acceptable methodology for creating a system of knowledge management in innovative fields, able to respond quickly to change the information environment.

An important contribution to the study of educational theory of information, uncertainty and risks due to incomplete knowledge of economic agents introduced K. Arrow [15]. In general, the problem of the impact of uncertainty on economic behavior began to attract the attention of economists recently. But where it comes to uncertainty, there is the possibility to ignore it or out. K. Arrow consider the information as "a concept opposite to the concept uncertainty" [15, p. 98]. The economic value of information is to reduce the level of unknown and uncertainty about the market situation and preventing erroneous actions and losses. The level of awareness, depth and quality of knowledge about the market behavior of other economic agents to customers of supply and demand, possible price, etc., determines the competitiveness and economic efficiency. According to K. Arrow, "a variety of information held by different individuals, and the associated willingness to spend money on the spread signals can improve the welfare of society" [15, p. 103]. But while different economic agents aware in varying degrees, among them there are so-called "information inequality". K. Arrow leaves the problem of improving the mechanisms of transmission and dissemination of information and search factors to adapt to the digital divide. Today, in the context of a new social organization based on knowledge, these ideas and issues gain new importance.

Subjects activity in the IPA may be differences in participation ways to build information flows, knowledge base and transformation of knowledge. In this regional management organization related to the organization of distribution of data and information, must serve as an active subject, not the object of forming knowledge of participants in social and economic processes in the region. The position of these organizations can expand or narrow down the possibilities of transformation of knowledge. Features reproduction and transformation of knowledge at the regional level is an important part of regional development strategy in terms of marketing and development of market economy-wide management system. Fig. 1 shows the elements of the spread of information inequality among the participants in the formation of IPA.

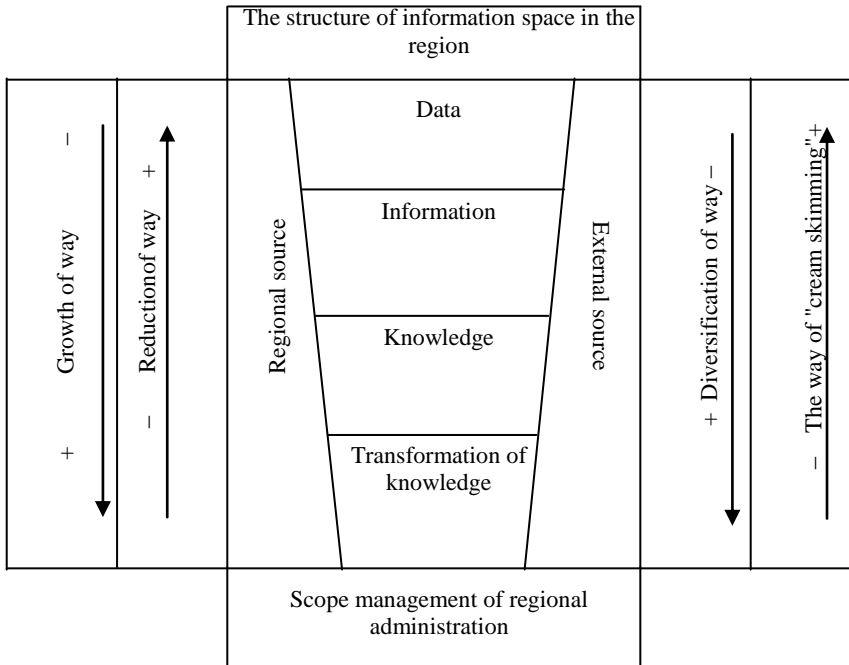

Fig. 1 – Ways of participants information space forming region

Constructive management is an essential element of regional policy at the present stage of development of market relations in Ukraine. The trend of globalization of the world economy at the same time the process of identifying regional markets makes pay more attention to the vehicle in total IPA. The process is similar to the vehicle development process of the project (in terms of building intelligent systems project management). Therefore, it allows to initiate the development of intelligent control systems of the vehicle using the results obtained in the theory of non-forcible (information).

The studies authors of [16-20] proposed a scientific theoretical basis for intelligent systems project management of the theoretical and practical results obtained in the creation of artificial intelligence based on the theory of non-forcible (information) interaction.

In the educational preparation of officers needed is the formation and development of competencies for assessing and forecasting the basic social and economic processes in the region. The importance of monitoring socio-economic environment of the region (corruption, poverty and property differentiation of the population, social equality, class, social tension) has

been proven in study [20] is correlated with the occurrence of crises that threaten the national security of Ukraine.

It should also be noted that describes the basic social and economic processes in the region also need to consider both elements of the way of higher military schools in the conditions of constant changes in the process of formation.

Conclusion

The results of the study suggest that.

1. The military high schools are parts of institutional and research planning, that main function would be: ways of planning, improve the efficiency of higher military school, conducting polls.

2. Conducting polls should cover the following categories of applicants higher education:

professional orientation of pupils on military service under the contract system of military-patriotic education schools;

citizens of Ukraine who are currently undergoing training program for reserve officers on improving such training;

officers performing (performed) service and combat tasks in the area of anti-terrorist operations, including those citizens of Ukraine who have been trained in educational and professional program for reserve officers were mobilized;

citizens of Ukraine who are not soldiers, but witnessed the execution of service and combat missions soldiers can assess their performance, professionalism, including the communication with the local population of detained enemy, etc.

3. Analysis of the results of such surveys is the basis for the improvement of the military administration of higher and vocational guidance, in particular to perform tasks such as:

determine the nature and structure of preparedness of pupils for military service under contract or in reserve;

justify theoretically and experimentally test a set of pedagogical conditions of vocational guidance pupils for military service under contract to the system of military-patriotic education;

specify the criteria and indicators of readiness of pupils to professional self-conscious about military service under contract or in reserve;

improve methodological support of the process of professional orientation of pupils on contract military service in the system of military-patriotic education, to define a model of preparedness of pupils for military service under the contract;

determine the list of required competencies of soldiers who do not form today in preparation seekers military education;

justify theoretically and experimentally test a set of pedagogical conditions of those who are studying in higher military schools;

clarify criteria, indicators and levels of training seekers military education;

improve methodological support of the process of preparing applicants military education;

identify the impact of changes in the method of recruitment of military units of military on a contract to reduce the number of people trained for military service and reserve service and to perform combat missions during mobilization;

define the system of training citizens of Ukraine on the educational-professional program for reserve officers with the experience of fighting in eastern Ukraine, the arrival of new models of military equipment and weapons;

confirm or deny the existence of social tension in society because of the fact that the payment of educational service training of citizens of Ukraine on the educational-professional program for reserve officers shall not state, and the pupils who decided to form the required competencies for defending the homeland;

improve the mechanism of ways and use of human resources reserve military of military formations.

4. There is a need to form a way for the development the High military school in conditions of constant changes, it defined the elements of which the most important are the innovative development of military education and the basic social and economic processes in the region.

References:

1. Medved, M.M. Methodology of formation and development of human resources for use in service and combat activity [Text]: Thesis for the degree of doctor of economic sciences, specialty 08.00.07 - demography, labor economics, social economics and politics / M. M. Medved; Kharkiv National University of Economics. – Kharkiv, 2015. – 40 p.
2. On approval of assignment of scientific degrees and academic science teachers [electronic resource]: the Ministry of education and science of Ukraine of 14.01.2016 p. 13 number: [electronic resource]. Access: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0183-16> (date address: 10.12.16). Name of the screen.
3. Faculty military administration of the University of Defence of the Czech Republic [electronic resource]. - Access: <http://www.unob.cz/fvl/Stranky/default.aspx> (date address: 12.10.16). - Name of the screen.

4. Poltorak, S.T. control as a function of government activities in the educational institutions of the Armed Forces of Ukraine [Text] / S.T. Poltorak // Proceedings of the National University of Civil Defence of Ukraine. Series: State administration. – 2016 – Vol. 1. – P. 26 – 31.
5. Telelym, V.M. monitoring the system of military education [Text] / V.M. Telelym, Y.I. Prikhodko // Military Education.- 2014.- № 1. -P. 3–14.
6. Poltorak, S.T. Development of higher military education in Ukraine and abroad statecontrol aspects [Text] / S.T. Poltorak // Investments: practice and experience. – 2016. – № 3. – P. 70 – 73.
7. Telelym, V.M. Military education: issues of innovative development [Text]/V.M. Telelym, Y.I. Prikhodko // Proceedings of the Military Institute of Kyiv National Taras Shevchenko University. – 2016 – Vol. 51 – P. 7–18.
8. Repilo, Y. E. The possibility of existence of corruption and the threat of higher military education [Text] / Y.E. Repilo, S.V. Tarasov // Modern information technologies in the field of security and defense. – 2015. – № 1. – P. 157–164.
9. Chabanenko, V.P. Forming of organizational and methodological independence of students of the department of military training in the modernization of higher education [Text] / V.P. Chabanenko, Y.B. Zoriy // Scientific Journal named by M.P. Dragomanov. Series 16: The creative personality of the teacher: problems of theory and practice. – 2011. – Vol. 14. – P. 287–291.
10. Aleshchenko, V.I. Experience of formation of patriotism as the value orientation of the individual soldier in the armies of the leading countries [Text] / V.I. Aleshchenko, Y.V. Kamenuk // Legal Bulletin University "STEP." – 2014 – Vol. 20. – P. 186 – 190.
11. Lecture international expert on Higher Education Volodymyr Brillera [electronic resource]. Access:http://www.univer.kharkov.ua/ua/general/univer_today/news?news_id=5315 (date address: 12.10.16). – Name of the screen.
12. White Paper, 2012. Armed Forces of Ukraine. - K., Ministry of Defense of Ukraine, 2013. – 74 p.
13. Medvid, Y.I. Management system training of citizens of Ukraine on the educational-professional program of reserve officers [Text] / Y.I. Medvid// personality, family and society: issues of pedagogy and psychology: Abstracts of scientific works by the Intern. nauk. and practical. Conf. (M. Lviv, 25-26 letter. 2016). - Lviv: GO "Lviv educational community", 2016. – 140 p.
14. Innovative development of higher military education in Ukraine: experience, trends, perspectives, especially the training of military pilots: monograph / V.V. Sidash, A.M. Alimpiyev, G.V. Pevzov, S.V. Zalkin, S.O.

- Sidchenko, K.I. Hudarkovskyy. – X: Digital printing № 1, 2012. – 455 c.
15. Errou K. Information and economy behavior [Text]/K. Errou; translate. from English. N. Melchakovoy//Questions of economy.-1995.-№5.-P.98-107.
16. Fisun, K.A. Using o non-powered apparatus (information) of cooperation and the pseudo-physical interaction logic in building the knowledge base of regional markets [Text] / K.A. Fisun // Problems and prospects of development of the Ukrainian banking system: collection of scientific works. - Sumy: UABS NBU, 2006. – 17. T. – P. 343-355.
17. Fisun, K.A. General trends in the training of managers in European business schools [Text] / K.A. Fisun, M.A. Naumenko, S.S. Horyelyshev // Topical Issues Education: Coll. Science. art.; materials IV intern. science. and practical. conf. (Kharkiv, 10 – 11 letter. 2016). – H .: HOHOKZ, 2016. – P. 436 – 460.
18. Ahead of changes in military systems and vocational guidance [Text] / M.M. Medvid, A.V. Babichev, V.M. Demyanyshyn, Y.I. Medvid, A.G. Buhun // Vistnuk of Cherkassky University. - Issue. № 14.-2016.-S. 76- 87.
19. Managing of changes in military systems of higher education and vocational guidance [Text] / M.M. Medvid, A.V. Babichev, V.N. Demyanyshyn, Y.V. Pavlov // Topical Issues of education and science: coll. science. art .; materials IV intern. science and practical. conf. (Kharkiv, 10 – 11 letter. 2016). – H .: HOHOKZ, 2016. – P. 274 – 280.
20. Byelay, S.V. State mechanisms for combating crises socio-economic nature: theory, methodology, practice [Text]: monograph / S.V. Byelay. – H.: National Acad. NGU, 2015. – 349 p.

Reviewer: Professor Yuriy Bojchuk, Doctor of Pedagogical Sciences, Head of the Department of human health and correctional education of Kharkov national pedagogical University H. S. Skovorody.

მიხეილ მედვიდი, კონსტანტინე ფისუნი, სერგეი ბელაი, იაროსლავ პავლოვი, იულია მედვიდი, ვლადიმერ დემიანიშინი უმაღლესი სამხედრო სასწავლებლების ბანვითარების ბუფონი მუდმივი ცვლილებების პირობებში

რეზიუმე

ჩატარებული კვლევების შედეგების მიხედვით შემოთავაზებულია განყოფილებების შექმნა სამხედრო სასწავლო დაწესებულებებში სტრატეგიული დაგეგმვისა და ინსტიტუციონალური კვლევებისათვის, რომელთა ძირითადი ფუნქციები იქნება: სტრატეგიული დაგეგმვა, უმაღლესი სასწავლებლის ფუნქციონირების ეფექტურობის გაუმჯობესება,

სოციალური გამოკითხვების ჩატარება.

სოციალური გამოკითხვა უნდა მოიცავდეს უმაღლესი განათლების ყველა კატეგორიის მაძიებელს: სკოლების სამხედრო-პატრიოტული აღზრდის სისტემაში კონტრაქტით მომსახურე სამხედრო პროფესიონალური ორიენტაციის კურსანტებს; უკრაინის მოქალაქეებს, რომლებიც გადიან მომზადებას თადარიგის ოფიცრის პროგრამით და ასეთი მომზადების სისტემის სრულყოფის პროგრამით; ანტიტერორისტული ოპერაციების რაიონებში სამსახურებრივ საბრძოლო ამოცანების შემსრულებელ ოფიცრებს, მათ შორის უკრაინის იმ მოქალაქეებს, რომლებმაც გაიარეს თადარიგის ოფიცრის საგანმანათლებლო-პროფესიონალური მომზადების პროგრამა და მობილიზებული იქნენ; უკრაინის მოქალაქეებს, რომლებიც არ არიან სამხედრო მოსამსახურეები, მაგრამ სამხედრო მოსამსახურეების სამსახურებრივ-საბრძოლო მოვალეობის შესრულების მოწმენი გახდნენ, შეუძლიათ მათი ქმედებების, პროფესიონალიზმის შეფასება, კერძოდ ურთიერთობაადგილობრივ მოსახლეობასთან, დაკავებულ მოწინააღმდეგესთან და ა.შ.;

სწორედ ასეთი გამოკითხვების შედეგების ანალიზი წარმოადგენს უმაღლესი და პროფესიონალური სამხედრო სისტემების მართვის პროცესის სრულყოფისა და სამხედრო უმაღლესი სასწავლებლის ფორმირებისა და განვითარების სტრატეგიის საფუძველს მუდმივი ცვლილებების პირობებში

საკვანძო სიტყვები: უმაღლესი სამხედრო სასწავლო დაწესებულება, განვითარების სტრატეგია, მუდმივი ცვლილებების პირობები, სტრატეგიული დაგეგმვა, სოციალური გამოკითხვა, პროფესიული ორიენტაცია.

რეცენზენტი: პროფესორი იური ბოიჩუკი, პედაგოგიკის მეცნიერებათა დოქტორი, გ.სკოვოროდას სახელობის ხარკოვის პედაგოგიკის ეროვნული უნივერსიტეტის ადამიანის ჯანმრთელობისა და კორექციული განათლების კათედრის გამგე.

Михаил Медвидь, Константин Фисун, Сергей Белай, Ярослав Павлов, Юлия Медвидь, Владимир Демянишин
ПУТИ РАЗВИТИЯ ВЫСШЕГО ВОЕННОГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ПОСТОЯННЫХ ИЗМЕНЕНИЙ

Резюме

По результатам проведенного исследования предложен в военных учебных заведениях создать отделы стратегического планирования и институциональных исследований, основными функциями которого будут: стратегическое планирование, улучшения эффективности функционирования вуза, проведение соцопросов. Проведение соцопросов должны охватывать все категории соискателей высшего образования: курсантов по профессиональной ориентации на военную службу по контракту в системе военно-патриотического воспитания школ; граждан Украины, которые в настоящее время проходят подготовку по программе офицеров запаса, по совершенствованию системы такой подготовки; офицеров, выполняющих (выполнивших) служебно-боевые задачи в районе проведения антитеррористической операции, в том числе тех граждан Украины, которые прошли подготовку по образовательно-профессиональной программе офицеров запаса, были отобилизованы; граждан Украины, не военнотружущие, однако были свидетелями выполнения служебно-боевых задач военнотружущими, могут оценить их действия, профессионализм, в частности относительно общения с местным населением, с задержанным противником и т.д.

Анализ результатов таких опросов и является основанием для совершенствования процесса управления военными системами высшей и профессиональной ориентации и формирования (внесение изменений в) стратегии развития высшего военного учебного заведения в условиях постоянных изменений.

Ключевые слова: высшее военное учебное заведение, стратегия развития, условия постоянных изменений, стратегическое планирование, соцопрос, профессиональная ориентация.

Рецензент: Профессор Юрий Бойчук, Доктор педагогических наук, заведующий кафедрой здоровья человека и коррекционного образования Харьковского национального педагогического университета имени Г. С. Сковороды

УДК 614.8

Григорий Иванец, Станислав Горельшев, Михаил Иванец
РИСКИ ЧРЕЗВЫЧАЙНЫХ СИТУАЦИЙ ТЕХНОГЕННО-
ПРИРОДНОГО ХАРАКТЕРА НА ТЕРРИТОРИИ УКРАИНЫ

Рассмотрены риски чрезвычайных ситуаций на территории Украины. Проанализированы опасности возникновения чрезвычайных ситуаций в регионах государства, определены наиболее опасные территории государства в техногенном и природном отношении.

Ключевые слова: гражданская защита, чрезвычайная ситуация, риски угроз, безопасность, предотвращение чрезвычайной ситуации.

Защита населения, объектов экономики, национального богатства от пагубного влияния чрезвычайных ситуаций (ЧС) техногенного, природного и другого характера является неотъемлемой составляющей системы национальной безопасности государства. Население и территория Украины находятся под значительным негативным влиянием факторов, которые приводят к возникновению ЧС и опасных явлений, гибели людей, ухудшению условий жизнедеятельности людей, загрязнению окружающей природной среды, значительным экономическим убыткам [1,2]. ЧС, подчиняясь объективным и субъективным факторам возникновения, непрерывно изменяются. В свою очередь меняются формы и методы их преодоления. Поиск наиболее эффективных из них является постоянной задачей повышения эффективности применения сил и средств гражданской защиты (ГЗ) по ликвидации ЧС.

Обеспечение безопасности при ЧС требует надежного функционирования системы реагирования на ЧС природного и техногенного характера, адекватной уровню и характеру угроз [3-5]. Количественная сравнительная оценка техногенной и природной опасности регионов государства необходима для обеспечения безопасности населения путем выдачи предложений по предотвращению ЧС или смягчению их последствий, разработки государственных и региональных программ, направленных на повышение безопасности жизнедеятельности в наиболее опасных регионах.

Важным аспектом этой деятельности является анализ и оценка рисков ЧС как в государстве, так и его административно-территориальных единицах. Исходя из этих позиций, комплексный анализ рисков ЧС техногенного и природного характера на территории

Украины является актуальной научно-практической задачей в сфере ГЗ.

Цель статьи состоит в комплексном анализе рисков чрезвычайных ситуаций техногенного и природного характера на территории Украины, определении наиболее опасных территорий государства в техногенном и природном отношении.

Огромная региональная нагрузка территории Украины мощными промышленными и энергетическими объектами, увеличивает риски аварий и катастроф. Наличие в Украине значительных территорий с неблагоприятным природным влиянием и склонность к проявлениям опасных природных явлений усиливают важность проблемы по изучению состояния техногенной и природной опасности, необходимости поиска путей его улучшения.

Проведенный анализ последней научной литературы показывает, что существуют отдельные подходы к количественной оценке рисков техногенно-природной опасности [6-8]. Так, в [7-9] разработаны показатели оценки состояния опасности территорий отдельно для ЧС техногенного и природного характера. Представленный в [10,11] анализ методов оценки уровня опасности жизнедеятельности в условиях проявления ЧС не в полной мере учитывает причины возникновения факторов опасности и особенности связей между ними. Возможности комплексного решения задачи всестороннего прогнозирования не только возможности возникновения ЧС, но и прогнозирования их возможного количества по видам и уровням на основе статистических данных мониторинга как по Украине в целом, так и регионах государства, исследованы в работах [3,4].

Однако, на наш взгляд, всестороннему анализу причин и факторов возможности возникновения ЧС на территории государства и его регионам уделено недостаточно внимания.

Общее увеличение плотности проживания населения, повышение антропогенного давления на окружающую среду, усложнение самой техногенной сферы и повышение ее потенциальной опасности, влияние глобальных климатических изменений приводит до увеличения рисков возникновения природных и техногенных ЧС.

Анализ статистических данных 1997-2013 годов [12-22] показал, что ЧС природного и техногенного характера составляют больше 94% от всех ЧС, в том числе ЧС природного характера почти 40%, ЧС техногенного характера – 54%. Средняя величина индивидуального риска на территории Украины определяется отношением количества погибших вследствие реализации потенциальных опасностей к численности населения территории. Сравнительная оценка уровня

потенциальных опасностей осуществляется путем сопоставления средних величин индивидуального риска в государстве и регионах.

График средней ежегодной величины индивидуального риска погибнуть от ЧС ($G_i \cdot 10^{-6}$) в Украине по статистическим данным 2004-2013 годов [13-20] приведен на рис.1.

Анализ графика (рис. 1) показывает, что в Украине средняя величина индивидуального риска погибнуть вследствие возникновения ЧС в 2004 году становила $8,9 \cdot 10^{-6}$, в дальнейшем она увеличивалась и в 2007 году равнялась $13,2 \cdot 10^{-6}$. Такая негативная динамика объясняется увеличением количества погибших и сокращением численности населения государства. Период с 2009 по 2013 годы характеризуется уменьшением уровня индивидуального риска ($7,7 \cdot 10^{-6}$ у 2009 и $5,6 \cdot 10^{-6}$ в 2013 году).

График распределения среднестатистической ежегодной величины индивидуального риска по регионам Украины представлен на рис. 2.

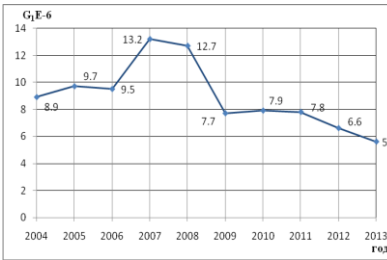

Рис.1. График средней ежегодной величины индивидуального риска в Украине

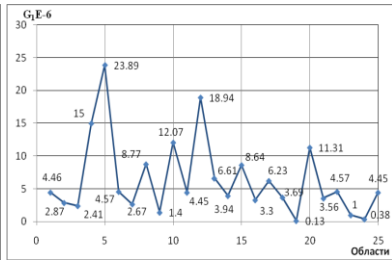

Рис.2. Распределение среднестатистической ежегодной величины индивидуального риска по регионам Украины

На графике (рис.2.) введены следующие обозначения, которые будут использоваться и в дальнейшем: 1 – Автономная республика Крым (АРК), 2 – Винницкая область, 3 – Волынская область, 4 – Днепропетровская область, 5 – Донецкая область, 6 – Житомирская область, 7 – Закарпатская область, 8 – Запорожская область, 9 – Ивано-Франковская область, 10 – Киевская область, 11 – Кировоградская область, 12 – Луганская область, 13 – Львовская область, 14 – Николаевская область, 15 – Одесская область, 16 – Полтавская область, 17 – Ровненская область, 18 – Сумская область, 19 – Тернопольская область, 20 – Харьковская область, 21 – Херсонская

область, 22 – Хмельницькая область, 23 – Черкасская область, 24 – Черновецькая область, 25 – Чернігівська область.

Оценивая уровень индивидуального риска погибнуть вследствие ЧС (рис. 2) следует отметить, что высокие риски погибнуть вследствие ЧС на основании данных мониторинга характерны для Донецкой ($23,89 \cdot 10^{-6}$), Луганской ($18,94 \cdot 10^{-6}$), Днепропетровской ($15 \cdot 10^{-6}$), Киевской ($12,07 \cdot 10^{-6}$), Харьковской ($11,31 \cdot 10^{-6}$), Запорожской ($8,77 \cdot 10^{-6}$) и Одесской ($8,64 \cdot 10^{-6}$) областей.

К ЧС природного характера относятся опасные геологические, метеорологические, гидрологические явления, деградация почвы или недр, пожары в природных экосистемах, изменения состояния воздушного бассейна, инфекционные заболевания и массовые отравления людей, инфекционные заболевания сельскохозяйственных животных, массовая гибель диких животных, поражение сельскохозяйственных растений болезнями и вредителями [2,5,10,23]. Возникновение ЧС природного характера в значительной степени зависит от погодных условий, которые на территории Украины имеют значительную изменчивость. На протяжении 15 лет наблюдается тенденция по уменьшению ЧС природного характера, а именно, от 139 ЧС в 2000 до 56 – в 2013 году [24]. За последние пять лет в Украине ежегодно возникает в среднем около 80 ЧС природного характера, ущерб от которых составляет 80%-90% от общей суммы ущерба, нанесенного ЧС природного и техногенного характера [22].

Анализ статистических данных мониторинга ЧС на протяжении 1997-2013 годов показывает, что за этот период наблюдалось 2213 ЧС природного характера. Среди ЧС природного характера наибольшую опасность становятся пожары в природных экосистемах, ЧС метеорологического и медико-биологического характера, процессы затопления, карстовые процессы, проседание грунта и комплексные гидрометеорологические явления. Последствия опасных природных явлений могут быть следующими:

а) землетрясение – проявляется на земной поверхности в виде разрывов, трещин, проседания, обвалов, лавин, что может привести к повреждению и обвалу сооружений, дорог, мостов, подземных коммуникаций, пожаров и т.д.;

б) тайфун, ураган – проявляется на земной поверхности в виде сильного ветра, шторма, наводнения, эрозии берегов, что может привести к повреждению строений, линий электропередач, дорог, мостов и других сооружений, потери деревьев, урожая, засолению почвы и т.д.;

в) засуха – проявляется на земной поверхности в виде трещин в грунте, пыльных бурь, опустошения, что может привести к гибели деревьев и сельскохозяйственных растений, эрозии грунта, наносу песка;

д) наводнение – проявляется на земной поверхности в виде эрозии берегов, оползней, селей, наносов грязи, что может привести к повреждению, обвалу строений и других сооружений, выходу из строя водозаборов, утраты зерновых и древесины и т.д.

Соотношение количества ЧС природного характера и количества, пострадавших и погибших вследствие их людей на основании данных мониторинга за 1997-2013 годы в Украине представлено на рис.3. Анализ данных графика (рис.3) показывает, что наблюдается тенденция по уменьшению количества пострадавших и погибших вследствие ЧС природного характера, хотя четкой корреляции количества пострадавших и погибших и количества ЧС не наблюдается.

Результаты исследований [25] среднестатистического количества ЧС природного характера по месяцам года на основе данных мониторинга показаны на графике рис. 4.

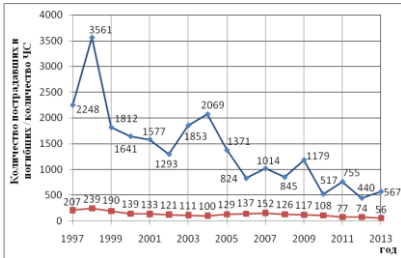

Рис.3. Соотношение количества ЧС природного характера и количества пострадавших и погибших вследствие них

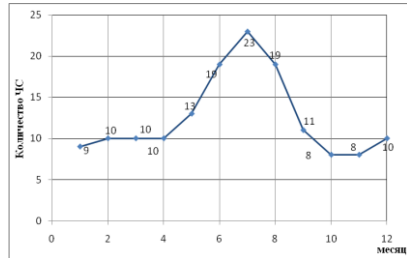

Рис.4. Среднестатистические данные количества ЧС природного характера по месяцам года

Анализ данных графика (рис. 4) показывает, что на протяжении года по статистическим данным мониторинга наблюдается наибольшее среднестатистическое количество ЧС природного характера в июле (до 23), июне и августе (до 19), а наименьшее количество – в октябре и ноябре месяцах (до 8).

Процентное соотношение ЧС природного характера по видам на основе статистических данных 1997-2012 годов приведено на рис. 5

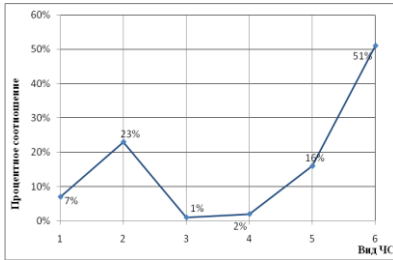

Рис.5. Процентное соотношение ЧС природного характера по видам (1 – геологические ЧС, 2 – метеорологические ЧС, 3 – гидрологические морские ЧС, 4 – гидрологические ЧС поверхностных вод, 5 – ЧС, связанные с пожарами в природных экологических системах, 6 – медико-биологические ЧС).

Анализ данных, представленных на графике (рис. 5), показывает, что наибольший процент составляют ЧС медико-биологического характера – больше 51%, метеорологические ЧС – больше 23% и ЧС, связанные с пожарами в природных экологических системах больше 16% всех ЧС природного характера. По статистике 1997-2013 годов среди ЧС природного характера максимальное количество и наибольшие человеческие потери приходятся на ЧС медико-биологического характера. Ежегодно их фиксируется от 36 (2012 год) до 112 (1998 год) случаев, при этом на протяжении последних лет наблюдается уменьшение их

количества почти вдвое в сравнении со среднестатистическими данными и становится около 35-40 случаев ежегодно.

Вероятность возникновения ЧС медико-биологического характера высока в любом регионе Украины, однако, по статистическим данным, наибольшие риски возникновения подобных ЧС характерны для Винницкой, Запорожской, Житомирской, Днепропетровской, Донецкой, Киевской, Кировоградской, Львовской, Луганской, Николаевской и Одесской областей.

Процентное соотношение ЧС природного характера и график распределения среднестатистического ежегодного количества ЧС природного характера по регионам Украины [23] показаны соответственно на рис.6 и рис.7.

Анализ статистических данных (рис.6 и рис.7), показывает, что наибольшая природная угроза ЧС присуща для Львовской (среднестатистическое значение количества ЧС природного характера за год – 9), Николаевской (среднестатистическое значение количества ЧС природного характера за год – 8), Донецкой (среднестатистическое значение количества ЧС природного характера за год – 7), Луганской (среднестатистическое значение количества ЧС природного характера

за год – 7) областям и АПК (среднестатистическое значение количества ЧС природного характера за год – 7).

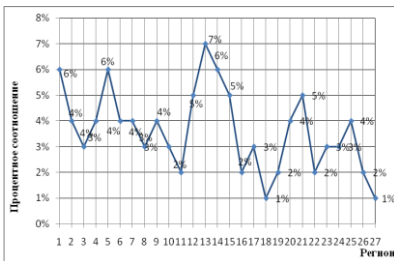

Рис.6. Процентное соотношение ЧС природного характера по регионам Украины

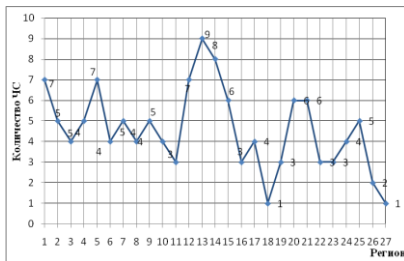

Рис.7. Распределение среднестатистического ежегодного количества ЧС природного характера по регионам Украины

К ЧС техногенного характера относятся транспортные аварии (катастрофы), пожары, неспровоцированные взрывы или их угроза, аварии с выбросом (угрозой выброса) опасных химических, радиоактивных, биологических веществ, внезапное разрушение сооружений и домов, аварии на инженерных сетях и сооружениях жизнеобеспечения, энергетических системах, аварии в системах нефтегазового промышленного комплекса, очистных сооружениях, гидродинамические аварии на греблях и дамбах. Анализ статистических данных мониторинга ЧС в Украине на протяжении 1997-2013 годов [12-22] показывает, что за этот период наблюдалось 3269 ЧС техногенного характера, главными причинами, которых были: увеличение нагрузки на системы электропотребления, особенно в зимнюю пору года; тяжелые условия эксплуатации технологического оборудования, недостаточный и некачественный их ремонт; недостаточное оборудование опасных объектов средствами предупреждения о взрывах; неконтролируемые выбросы в атмосферу взрывопожароопасных и токсических продуктов; недостаточный надсмотр за состоянием оборудования и трубопроводов в жилых домах и сооружениях социально-культурного назначения. Среди техногенных угроз наибольшую опасность для территории Украины становятся радиационная, химическая, пожарная и взрывоопасности. Кроме того, среди ЧС техногенного характера большую опасность становятся аварии на транспорте, системах жизнеобеспечения и пожары (взрывы) [12-22].

По статистическим данным последних пяти лет в Украине в среднем возникает 50-60 пожаров и взрывов, которые достигают критериев ЧС, 25-30 катастроф на транспорте, 10-15 аварий в системах жизнеобеспечения, 5-10 случаев внезапного разрушения строений и сооружений, 5-10 аварий в электрических системах, до 5 случаев выявления в окружающей среде вредных веществ свыше граничной допустимых пределов и аварии, связанные с выбросом (угрозой выброса) в атмосферу опасных химических веществ.

По видам ЧС техногенного характера наибольшие риски приходится на пожары и взрывы, катастрофы на транспорте, аварии в системах жизнеобеспечения и ЧС, связанные с внезапным разрушением строений и сооружений. Среди ЧС техногенного характера, которые регистрируются в Украине, доля ЧС на транспорте составляет около 30%, причем автомобильный транспорт остается наиболее опасным среди всех видов транспорта и на него приходится до 50-70% случаев катастроф на транспорте.

Анализ ЧС, которые связаны с пожарами и взрывами, показывает, что доля их в общем количестве ЧС техногенного характера остается наибольшей. Особенно высокие риски возникновения таких ЧС характерны для Донецкой и Луганской областей. Также значительные риски возникновения пожаров и взрывов наблюдаются в Днепропетровской, Львовской, Запорожской, Полтавской, Харьковской, Черкасской областях.

По состоянию на начало 2013 года [26] на 159 базах, складах та арсеналах ВСУ, хранилось около 2,5 млн. тонн ракет и боеприпасов, из которых около 1,3 млн. тонн подлежат утилизации, а 440 тыс. тонн были непригодными к использованию и хранению. В случае возникновения ЧС на этих объектах в зоны возможного поражения попадают больше 300 населенных пунктов, больше 200 потенциально опасных объектов, из которых 19 объектов нефтегазопроводов.

В народном хозяйстве Украины действует свыше 1,5 тыс. взрыво- и пожароопасных объектов, на которых сосредоточено около 13 млн. тонн твердых и жидких взрыво- и пожароопасных веществ [22,24]. Большинство таких объектов сосредоточено в центральных, западных и южных областях государства. Наибольшее количество таких объектов сосредоточено в Винницкой, Донецкой, Запорожской, Луганской, Полтавской, Херсонской, Черниговской, Черкасской областях.

В Украине насчитывается около 12000 потенциально опасных объектов, среди которых 6000 становятся объектами повышенной опасности. Особенную тревогу вызывают промышленные

предприятия, на которых в больших количествах хранятся (используются) особенно опасные химические вещества (около 1000 химически опасных объектов), в зонах возможного поражения которых проживает больше 10 млн. людей [22,24].

Всего в Украине функционирует около 931 объект, на которых хранятся или используются в производственной деятельности 308,07 тыс. тонн опасных химических веществ, в том числе 4,08 тыс. тонн хлора, 202,66 тонн аммиака и 101,33 тонн других опасных химических веществ [22,24].

Наибольшее количество химически опасных объектов сосредоточено в восточных областях Украины, а именно: Донецкой области – 149; Днепропетровской области – 108; Харьковской области – 80.

В Украине работает около 10 тысяч предприятий и организаций [24], которые используют в своей деятельности потенциально радиационно-опасные технологии и источники ионизирующих излучений. На четырех АЭС эксплуатируются 15 энергоблоков с водородными электрическими реакторами.

Во многих регионах эксплуатируется жилье, возраст которого становится больше столетия. Так, в Черкасской, Харьковской, Запорожской, Николаевской областях около 30% составляют жилые дома, построенные в 1950-х годах и раньше, 18-20% такого жилья находится в АРК, Закарпатской, Ивано-Франковской областях. В столице Украины доля такого жилья составляет 13,5%.

В эксплуатации находится больше 4,9 млн. кв. м. аварийного жилого фонда, или 0,4% от всего жилого фонда, в котором проживает больше 117,5 тыс. человек. За последние десять лет в Украине с общего количества ЧС техногенного характера возникло 5% аварий, связанных с внезапным разрушением строений и сооружений [24].

Общая протяженность канализационных систем в Украине становится около 51418,2 км, из которых в аварийном состоянии находится 18719,3 км или 36,4%. Наибольший удельный вес аварийных канализационных систем от общей их протяженности приходится на Харьковскую – 57,3%, Донецкую – 45,7%, Луганскую – 53,7% области, АРК – 53,4%.

К основным источникам гидродинамической опасности в Украине относятся водохранилища, гребли, дамбы, шлюзы и другие гидросооружения [22,24]. В Украине насчитывается 63119 рек, в том числе больших (площадь водозабора больше 50 тыс. кв. км) – 9, средних (от 2 до 50 тыс. кв. км) – 81, малых (менее чем 2 тыс. кв. км) – 63029. Общая длина рек составляет 206,4 тыс. км, из которых 90% это

малые реки. Основными факторами гидродинамической опасности по результатам статистического анализа данных являются паводки, быстрый подъем воды в водохранилищах при ненадлежащей работе водосбрасывающих сооружений, а также объединение паводков с другими причинами. Под воздействием этих факторов произошло почти 80% от всех катастрофических разрушений речных гидросооружений.

Процентное соотношение ЧС техногенного характера и график распределения среднестатистического ежегодного их количества по регионам государства [23] показано соответственно на рис.8 и рис.9.

Анализ статистических данных (рис. 8 и рис. 9), показывает, что наиболее опасными в техногенном отношении являются: Донецкая, Луганская, Днепропетровская, Запорожская, Харьковская, Одесская, Николаевская и Киевская области.

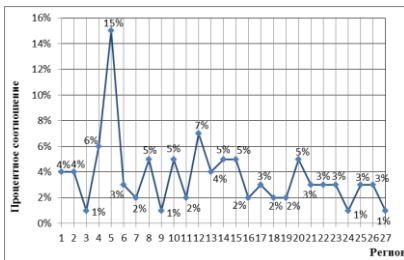

Рис.8. Процентное соотношение ЧС техногенного характера по регионам Украины

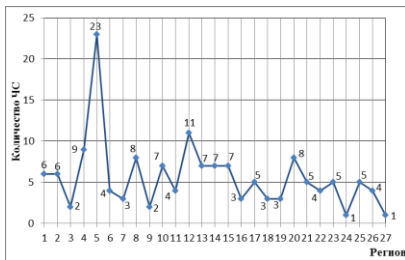

Рис.9. Распределение среднестатистического ежегодного количества ЧС техногенного характера по регионам Украины

Среди техногенных угроз Донецкой, Днепропетровской, Запорожской, Николаевской областей наибольшую опасность для территории и населения становятся радиационная, гидродинамическая, химическая, пожароопасность и взрывоопасность, Луганской области – гидродинамическая, химическая, пожароопасность и взрывоопасность, Харьковской области – пожары и взрывы, в том числе в домах и сооружениях жилого назначения, Одесской области – радиационная, химическая, пожароопасность и взрывоопасность, Киевской области – гидродинамическая, радиационная и химическая опасности.

Выводы. Общее увеличение плотности проживания населения, повышение антропогенного давления на окружающую среду, усложнение самой техногенной сферы и повышение ее потенциальной опасности, влияние глобальных климатических изменений приводит

до увеличения рисков возникновения природных и техногенных ЧС. Оценки уровня индивидуального риска погибнуть вследствие ЧС показали, что высокие риски погибнуть вследствие ЧС на основании данных мониторинга характерны для Донецкой, Луганской, Днепропетровской, Киевской, Харьковской, Запорожской и Одесской областей.

Возникновение ЧС природного характера в значительной степени зависит от погодных условий, которые на территории Украины имеют значительную изменчивость. Анализ статистических данных мониторинга показал, что на протяжении года наблюдается наибольшее среднестатистическое количество ЧС природного характера в июле, июне и августе, а наименьшее количество – в октябре и ноябре месяцах. Наибольшая природная угроза ЧС присуща для Львовской, Николаевской, Донецкой, Луганской областям и АРК.

Среди техногенных угроз наибольшую опасность для территории Украины становятся радиационная, химическая, пожарная и взрывоопасность, аварии на транспорте, системах жизнеобеспечения. Анализ статистических данных показывал, что наиболее опасными в техногенном отношении являются: Донецкая, Луганская, Днепропетровская, Запорожская, Харьковская, Одесская, Николаевская и Киевская области.

Литература

References:

1. Защита населения и территорий в чрезвычайных ситуациях. Учебное пособие/Под ред. Фалеева М.И.-Калуга: ГУП «Облиздат»,2001.- 259с.
2. Шоботов В.М. Цивільна оборона: Навчальний посібник Вид. 2-е перероб./В.М. Шоботов – Київ: «Центр навчальної літератури», 2006. – 438с.
3. Иванец Г. Оценка уровня техногенно-природно-социальной опасности регионов государства на основе метода векторно-статистического анализа с учетом площади их территории и количества населения / Г.Иванец, С.Горельшев. // Научный журнал «Власть и общество» (История, Теория,Практика).-Т.: АССОЦИАЦИЯ ОТКРЫТОЙ ДИПЛОМАТИИ, 2016. №3(39). – С. 162-174.
4. Тютюник В.В. Методика оцінювання рівня техногенно-природно-соціальної небезпеки адміністративно-територіальних одиниць України. / В.В.Тютюник, Г.В.Іванець, С.А.Горелишев // Збірник наукових праць Національної академії Національної гвардії України. – Харків 2016. Випуск 1 (27). – С.30-37.

5. Кодекс цивільного захисту України від 2 жовтня 2012 року № 5403-VI / Голос України. – 2012.– листопад (№ 220 (5470)). – С.4-20.
6. Шаптала В.Г. Основы моделирования чрезвычайных ситуаций: учеб. Пособие / В.Г. Шаптала, В.Ю. Радоуцкий, В.В. Шаптала; под общ. ред. В.Г. Шапталы. – Белгород: Изд-во БГТУ, 2010. – 166с.
7. Емельянов В.М. Защита населения и территорий в чрезвычайных ситуациях. / В.М.Емельянов – М., 2002. – С. 279-289.
8. Тютюник В.В. Системний підхід до оцінки небезпеки життєдіяльності при територіально-часовому розподілі енергії джерел надзвичайних ситуацій / В.В. Тютюник, Л.Ф. Черногор, В.Д. Калугін // Проблеми надзвичайних ситуацій. – Х.: НУЦЗУ, 2011. – Вип. 14. – С. 171-194.
9. Белов П.Г. Системны анализ и моделирование опасных процессов в техносфере/П.Г.Белов-М.:Издательский центр «Академия»,2003.- 512 с.
10. Акимов В.А. Природные и техногенные чрезвычайные ситуации: опасности, угрозы, риски / В.А. Акимов, В.Д. Новиков, Н.Н. Радаев. – М.: «Деловой экспресс», 2001. – 304 с.
11. Кондратьев В.Д. Комплексная оценка уровня риска опасного объекта / В.Д. Кондратьев, А.В. Толстых, Б.К. Уандыков, А.В. Щепкин // Системы управления и информационных технологий. – 2004. – № 3(15). – С. 53-57.
12. Інформаційний бюлетень «Про надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру в Україні за період з 1997 по 2006 роки (державний рівень)» ВНДІЦЗНТ, 2008. – 212с.
13. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2012 році. УНДІ ЦЗ ДСНС України. Київ, 2013. – 384с.
14. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2011 році. УНДІ ЦЗ ДСНС України. Київ, 2012. – 359 с.
15. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2010 році. МНС України. Київ, 2011. – 214с.
16. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2009 році. МНС України. Київ, 2010. – 252с.
17. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2008 році. МНС України. Київ, 2009. – 244с.
18. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2007 році. МНС України. Київ, 2008. – 226с.
19. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2006 році. МНС України. Київ, 2007. – 236с.
20. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2004 році. МНС України. Київ, 2005. – 322с.

21. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2002 році. МНС України. Київ, 2003. – 320с.
22. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2013 році. УНДІ ЦЗ ДСНС України. Київ, 2014. – 542с.
23. Іванець Г.В. Аналіз стану техногенної, природної та соціальної небезпеки адміністративно-територіальних одиниць України на основі даних моніторингу./Г.В.Іванець//Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил. – Х. Харківський університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, 2016. – Вип. 3 (48). – С.142-145.
24. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2014 році. УНДІ ЦЗ ДСНС України. Київ, 2015. – 362с.
25. Іванець Г.В. Дослідження періодичності процесу зміни надзвичайних ситуацій природного характеру на протязі року. / Г.В. Іванець//Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил. –Х. Харківський університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, 2016. – Вип. 2 (47). – С.193-195.
26. Савченко О.В. Обґрунтування використання гелеутворюючих систем для запобігання надзвичайних ситуацій на складах зберігання артилерійських боєприпасів/О.В.Савченко,Є.І.Стецюк, О.О.Островерх, Г.В.Іванець // Проблеми надзвичайних ситуацій: зб. наук. пр. – Харків: НУЦЗУ, 2015, – С.106-112.

Рецензент: Доктор економічних наук, старший науковий співробітник Михайл Медвидь, Національна академія Національної гвардії України, Харків, Україна.

გრიგორი ივანეცი, სტანილაგ გორელიშვილი, მიხეილ ივანეცი
უკრაინის ტერიტორიაზე არსებული ტემპორალური -
ბუნებრივი ხასიათის მქონე საგანგებო სიტუაციების
რისკები

სტატიაში განხილულია უკრაინის ტერიტორიაზე არსებული ტემპორალური - ბუნებრივი ხასიათის მქონე საგანგებო სიტუაციების რისკები, გაანალიზებულია სახელმწიფოს რეგიონებში საგანგებო სიტუაციების წარმოქმნის საფრთხეები, განისაზღვრა ტემპორალური და ბუნებრივი ხასიათის მქონე ყველაზე საშიში სახელმწიფო ტერიტორიები.

საკვანძო სიტყვები: სამოქალაქო თავდაცვა, საგანგებო სიტუაცია, რისკების შემცველი საფრთხეები, უსაფრთხოება, საგანგებო სიტუაციების პრევენცია.

რეცენზენტი: მიხეილ მედვიდი, ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი, უკრაინის ეროვნული გვარდიის ეროვნული აკადემიის უფროსი მეცნიერ თანამშრომელი, ხარკოვი

**Gregory Ivanec, Stanislav Gorelyshev, Mykhajlo Ivanec,
RISKS OF EMERGENCY SITUATIONS OF TECHNOGENIC
NATURAL NATURE IN THE TERRITORY OF UKRAINE**

Summary

The risks of emergency situations on the territory of Ukraine are considered. The risks of emergencies in the regions of the state are analyzed, the most dangerous territories of the state are determined in anthropogenic and natural ways

Keywords: civil protection, emergency situation, risks, safety, prevention of an emergency

Reviewer: Doctor of economics, senior researcher Mykhajlo Medvid, National Academy of National Guard of Ukraine, Kharkiv, Ukraine

CONTENTS

THEORY

Giorgi Bagaturia, Khatuna Muradishvili ABOUT A SURVIVAL STRATEGY OF A SMALL COUNTRY – GEORGIA-----	5
Alexander Gegechkori PHENOMENON OF RELIGION IN SOCIO-HUMANISTIC KNOWLEDGE-----	18
Irakli Mikava, Giorgi Zirakashvili PSYCHODYNAMICS OF SOCIAL CRISES-----	27

PRACTICE OF PUBLIC ADMINISTRATION

Revaz Kakhiani PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF CIVIL SERVANTS AS THE PROCESS AND THE BASIS FOR THEIR SOCIAL MOBILITY-----	35
Nikolai Orlov ABOUT SOME APPROACHES OF PRIV IN SYSTEMS OF STATE AND MILITARY ADMINISTRATION-----	41
Tea Samtchkuashvili FORMATION OF PUBLIC GOVERNANCE INSTITUTIONS IN GEORGIA-----	47
Natia Khunahsvili DEFINING MODEL FOR EFFECTIVE MANAGEMENT SYSTEM IN PUBLIC ADMINISTRATION ORGANIZATIONS-----	64

ECONOMIC

Oleg Babenko ERECTION OF KREMENCHUG HYDRAYLIC POWER STATION AS AN EXAMPLE OF SOVIET-ERA CONSTRUCTION STYLE IN UKRAINE-----	75
--	----

LAW

Otar Tevdoradze CITIZENS INVOLVEMENT IN THE FORMATION OF LOCAL PUBLIC POLICY-----	87
--	----

STATE AND RELIGION

Petro Yarotskyi REFORMATION: THE DOMINANT OF NEW SOCIAL DEVELOPMENT AND THE CODE OF NEW RELIGIOUS IDENTITY---	93
Oleh Shepetyak VEDANTA – A PHILOSOPHICAL REASONING OF RELIGIOUS DOCTRINE OF THE HINDUISM-----	119
Irina Bulyga NEW TRENDS OF CONTEMPORARY PENTECOSTALISM VOLYN REGION-----	128

SOCIETY

Tamaz Nutsubidze CREATIVE PORTRAIT OF VAKHUSHTI BATONISHVILI-----	140
Otar Tevdoradze LOCAL SELF-GOVERNMENT THEORIES AND CONCEPTS-----	145

PRACTICE

Sofia Dogonadze, Aleqsandr Onoprishvili PUBLIC ADMINISTRATION ORGANIZATIONS AND THEIR ACTIVITIES IN THE REGULATION OF THE BASIC PRINCIPLES-----	151
Mikhaylo Medvid, Konstantin Fisun, Serhii Bielai, Yaroslav Pavlov, Yulia Medved, Vladimir Demyanishin THE WAYS OF DEVELOPMENT HIGHER MILITARY SCHOOL IN THE CONDITIONS OF PERMANENT CHANGES OF MILITARY THEORY-----	163
Gregory Ivanec, Stanislav Gorelyshev, Mykhajlo Ivanec, RISKS OF EMERGENCY SITUATIONS OF TECHNOGENIC NATURAL NATURE IN THE TERRITORY OF UKRAINE-----	180

СОДЕРЖАНИЕ

ТЕОРИЯ

Георгий Багатурия, Хатуна Мурадишвили
О СТРАТЕГИИ ВЫЖИВАНИЯ МАЛЕНЬКОЙ СТРАНЫ – ГРУЗИИ---- 5

Александр Гегечкори
ТЕОЦЕНТРИЧЕСКАЯ АНТРОПОЛОГИЯ С. КЕРКЕГОРА В СВЕТЕ
ПОСТМОДЕРНИСТСКИХ ИНТЕРПРЕТАЦИЙ----- 18

Иракли Микава, Гиორგი Зиракашвили
ПСИХОДИНАМИКА СОЦИАЛЬНЫХ КРИЗИСОВ----- 27

ПРАКТИКА ПУБЛИЧНОГО УПРАВЛЕНИЯ

Реваз Кахиани
ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ ПУБЛИЧНЫХ СЛУЖАЩИХ
КАК ОСНОВА ИХ МОБИЛЬНОСТИ----- 35

Николай Орлов
О НЕКОТОРЫХ ПОДХОДАХ ЗАЩИТЫ ИНФОРМАЦИИ В
СИСТЕМАХ ГОСУДАРСТВЕННОГО И ВОЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ- 41

Tea Самчкუაშვილი
ФОРМИРОВАНИЕ ИНСТИТУТОВ ПУБЛИЧНОГО ПРАВЛЕНИЯ В
ГРУЗИИ----- 57

Натия Хунашвили
ЭФФЕКТИВНАЯ СИСТЕМА УПРАВЛЕНИЯ ДЛЯ ОПРЕДЕЛЕНИЯ
МОДЕЛИ ОРГАНИЗАЦИЙ ПУБЛИЧНОГО УПРАВЛЕНИЯ----- 64

ЭКОНОМИКА

Олег Бабенко
СТРОИТЕЛЬСТВО КРЕМЕНЧУГСКОЙ ГЭС КАК ПРИМЕР
СОВЕТСКОГО ПРОМЫШЛЕННОГО СТРОИТЕЛЬСТВА В
УКРАИНЕ----- 75

ПРАВО

Отар Тевдორაძე
ВОВЛЕЧЕННОСТЬ ГРАЖДАН В ФОРМИРОВАНИЕ МЕСТНОЙ
ПУБЛИЧНОЙ ПОЛИТИКИ----- 87

ГОСУДАРСТВО И РЕЛИГИЯ

Петр Яроцкий РЕФОРМАЦИЯ: ДОМИНАНТА НОВОГО ОБЩЕСТВЕННОГО РАЗВИТИЯ И КОД НОВОЙ РЕЛИГИОЗНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ-----	93
Олег Шепетяк ВЕДАНТА – ФИЛОСОФСКОЕ ОБОСНОВАНИЕ ИНДУСКОЙ РЕЛИГИОЗНОЙ ДОКТРИНЫ-----	119

ОБЩЕСТВО

Тамаз Нуцубидзе ТВОРЧЕСКИЙ ПОРТРЕТ ВАХУШТИ БАГРАТИОНИ-----	140
Отар Тевдორაძე ТЕОРИИ И КОНЦЕПЦИЯ МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ-----	145

ПРАКТИКА

София Догонაძე, Александр Онопришвили ОРГАНИЗАЦИИ ПУБЛИЧНОГО УПРАВЛЕНИЯ И ПРИНЦИПЫ РЕГУЛИРОВАНИЯ ИХ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ-----	151
Михаил Медвидь, Константин Фисун, Сергей Белай, Ярослав Павлов, Юлия Медвидь, Владимир Демянишин ПУТИ РАЗВИТИЯ ВЫСШЕГО ВОЕННОГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ПОСТОЯННЫХ ИЗМЕНЕНИЙ-----	163
Григорий Иванец, Станислав Горельшев, Михаил Иванец РИСКИ ЧРЕЗВЫЧАЙНЫХ СИТУАЦИЙ ТЕХНОГЕННО- ПРИРОДНОГО ХАРАКТЕРА НА ТЕРРИТОРИИ УКРАИНЫ-----	180

ავტორები

ოლეგ ბაბენკო	კოროვოგრადის ოლქის სახელმწიფო არქივის დირექტორი. (უკრაინა)
გიორგი ბალათურია	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი
სერგეი ბელაი	სახელმწიფო მართვის მეცნიერებათა დოქტორი, უფროსი მეცნიერ თანამშრომელი, უკრაინის ეროვნული გვარდიის ეროვნული აკადემიის მშენებლობისა და ოპერატიული გამოყენების სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის უფროსი მეცნიერთანამშრომელი. (უკრაინა)
ირინა ბულივა	ფილოსოფიურ მეცნიერებათა კანდიდატი, როვნოს სახელმწიფო ჰუმანიტარული უნივერსიტეტის ფილოსოფიის კათედრის დოცენტი. (უკრაინა)
ალექსანდრე გეგეჭკორი	უკრაინის ეროვნული გვარდიის ეროვნული აკადემიის სოციალური და სამართლებრივი დისციპლინების კათედრის დოცენტი. (უკრაინა)
სტანისლავ გორელიშევი	ტექნიკის მეცნიერებათა კანდიდატი, უკრაინის ეროვნული გვარდიის სამეცნიერო კვლევითი ცენტრის საბრძოლო საქმიანობის უზრუნველყოფის სამეცნიერო კვლევითი ლაბორატორიის უფროსი მეცნიერ თანამშრომელი, უკრაინის ეროვნული გვარდიის ეროვნული აკადემია. (უკრაინა)
სიფიო დოლონაძე	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი
ვლადიმერ დემიანიშინი	უკრაინის ეროვნული გვარდიის ეროვნული აკადემიის საინჟინრო-ტექნიკური ფაკულტეტის ავტომობილებისა და საბრძოლო მანქანების ექსპლუატაციისა და შეკეთების კათედრის უფროსი მასწავლებელი. (უკრაინა)
ოთარ თევდორაძე	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

პეტერ იაროცკი	ფილოსოფიის მეცნიერებათა დოქტორი, გ.სკოვოროდას სახელობის უკრაინის ეროვნული აკადემიის ფილოსოფიის ინსტიტუტის რელიგიათმცოდნეობის განყოფილების წამყვანი მეცნიერ თანამშრომელი. (უკრაინა)
გრიგორი ივანეცი	ტექნიკის მეცნიერებათა კანდიდატი, უკრაინის სამოქალაქო თავდაცვის პიროტექნიკისა და სპეციალური მომზადების კათედრის დოცენტი. უკრაინის სამოქალაქო თავდაცვის ეროვნული უნივერსიტეტი. (უკრაინა)
მიხაილ ივანეცი	ტექნიკის მეცნიერებათა კანდიდატი, ივან კოუფეზუბას სახელობის ხარკოვის ეროვნული უნივერსიტეტის საპაერო ძალების სამეცნიერო - კვლევითი ლაბორატორიის მეცნიერ თანამშრომელი. (უკრაინა)
რევაზ კახიანი	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი
ირაკლი მიქავა ხათუნა მურადიშვილი	სოციალურ მეცნიერებათა დოქტორი საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი
თამაზ ნუცუბიძე	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი
ალექსანდრე ონოფრიშვილი ნიკოლოზ ორღოვი	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი
იაროსლავ პავლოვი	უკრაინის ეროვნული გვარდიის ოპერატიული ხელოვნების კათედრის პროფესორი, სახელმწიფო მართვის დოქტორი, ოცენტ. (უკრაინა)
გიორგი ზირაქაშვილი თეა სამტყაუაშვილი	პედაგოგიურ მეცნიერებათა კანდიდატი უკრაინის ეროვნული გვარდიის ეროვნული აკადემიის საბრძოლო მოღვაწეობის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის უფროსი მეცნიერ-თანამშრომელი. (უკრაინა)
	სოციალურ მეცნიერებათა დოქტორი საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

მიხეილ მეღვიდი	ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი, უფროსი მეცნიერ თანამშრომელი, სასწავლო-მეთოდური ცენტრის უფროსის მოადგილე - უკრაინის ეროვნული გვარდიის ეროვნული აკადემიის სასწავლო პროცესის უზრუნველყოფის მეთოდური განყოფილების უფროსი. (უკრაინა)
იულია მეღვედი	უკრაინის ეროვნული გვარდიის ეროვნული აკადემიის სამეცნიერო-საორგანიზაციო განყოფილების მეცნიერ-თანამშრომელი. (უკრაინა)
ნათია ხუნაშვილი	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი
კონსტანტინე ფისუნი	ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი, დოცენტი, უკრაინის ეროვნული გვარდიის ეროვნული აკადემიის ეკონომიკისა და მენეჯმენტის ფაკულტეტის, მენეჯმენტისა და საჯარისო მეურნეობის კათედრის პროფესორი (უკრაინა)
ოლეგ შეპეტაკი	ფილოსოფიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი. (უკრაინა)

AUTHORS

- Oleg Babenko Director, State Archives of Kirovograd Region,(Ukraine)
- Giorgi Bagaturia Professor, Georgian Technical University
- Serhii Bielai Doctor of science in public administration, senior researcher, senior researcher of the research and development sector for the construction and operational use of the National guard of Ukraine scientific research center for service and combat activities of the National guard of Ukraine of the National academy of the National guard of Ukraine. (Ukraine)
- Irina Bulyga Kandidat of Philosophical Sciences, Associate Professor of the Department of Philosophy of Rivne State Humanitarian University, (Ukraine)
- Sofia Dogonadze Doctoral Candidate, Georgian Technical University
- Vladimir Demyanishin Senior instructor of the department of operation and repair of cars and combat vehicles of the engineering and technical faculty of the National academy of the National guard of Ukraine. (Ukraine)
- Alexander Gegechkori Associate Professor of the Social and Law subjects Chair of the National Academy of the National Guard of Ukraine. (Ukraine)
- Stanislav Gorelyshev PhD of Technical Sciences, Associate Professor, Senior Researcher Research Laboratory provide combat activities of National guard of the Research Center, National academy of the National guard of Ukraine, (Ukraine).
- Konstantin Fisun Doctor of economics, docent, professor of department of management and military economy, of Faculty of economics and management, of National academy of the National Guard of Ukraine. (Ukraine)
- Gregory Ivanec PhD of Technical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of Department of pyrotechnic and special training of the National University of Civil Protection of Ukraine, National University of Civil Protection of Ukraine, (Ukraine)
- Mykhajlo Ivanec PhD of Technical Sciences, Researcher Research Laboratory, Kharkiv national University of Air Force, (Ukraine).
- Revaz Kakhiani Doctoral Candidate, Georgian Technical University
- Natia Khunahsvili Doctoral Candidate, Georgian Technical University

Mikhaylo Medvid	Doctor of economic sciences, senior researcher, deputy head of the training and methodological center – head of the department of methodological support of the educational process of the National academy of the National guard of Ukraine. (Ukraine)
Yulia Medved	Researcher of the scientific and organizational department of the National academy of the National guard of Ukraine. (Ukraine)
Irakli Mikava	Doctor of Social Sciences
KhatunaMuradishvili	Doctoral Candidate, Georgian Technical University
Tamaz Nutsbidze	Professor, Georgian Technical University
Nikolai Orlov	Professor of operational art at NSU Doctor of Public Administration, (Ukraine)
Aleqsandr Onoprishvili	Doctoral Candidate, Georgian Technical University
Yaroslav Pavlov	Candidate of pedagogical sciences, senior researcher of the research center for the service and combat activities of the National guard of Ukraine of the National academy of the National guard of Ukraine. (Ukraine)
Tea Samtchkuashvili	Doctoral Candidate, Georgian Technical University
Oleh Shepetyak	Professor, Doctor of Philosophy, (Ukraine)
Otar Tevdoradze	Doctoral Candidate, Georgian Technical University
Giorgi Zirakashvili	Doctor of Social Sciences
Petro Yarotskyi	Professor, Doctor of Philosophy, H.S. Skovoroda Institute of Philosophy of NAN Ukraine, (Ukraine)

АВТОРЫ

- Олег Бабенко Директор Государственный архив Кировоградской области (г. Кропивницкий, Украина)
- Георгий Багатурия Профессор Грузинского технического университета
- Сергей Белай Доктор наук по государственному управлению, старший научный сотрудник научно-исследовательского сектора строительства и оперативного применения Национальной гвардии Украины Научно-исследовательского центра служебно-боевой деятельности Национальной гвардии Украины Национальной академии Национальной гвардии Украины. (Украина)
- Ирина Булыга Кандидат философских наук, доцент кафедры философии Ровенского государственного гуманитарного университета, (Украина)
- Александр Гегечкори Доцент кафедры социальных и правовых дисциплин Национальной академии Национальной гвардии Украины, (Украина)
- Станислав Горельшев Кандидат технических наук, доцент, старший научный сотрудник научно-исследовательской лаборатории обеспечения служебно-боевой деятельности Национальной гвардии Украины научно-исследовательского центра, Национальная Академия Национальной гвардии Украины (Украина)
- София Догондзе Докторант Грузинского технического университета
- Владимир Демьянишин Старший преподаватель кафедры эксплуатации и ремонта автомобилей и боевых машин Инженерно-технического факультета Национальной академии Национальной гвардии Украины. (Украина)
- Гиоргий Зиракашвили Доктор социальных наук
- Григорий Иванец Кандидат технических наук, доцент кафедры пиротехнической и специальной подготовки Национального университета гражданской защиты Украины, Национальный университет гражданской защиты Украины (Украина)
- Михаил Иванец Кандидат технических наук, научный сотрудник научно-исследовательской лаборатории Харьковского национального университета Воздушных Сил имени Ивана Кожедуба (Украина).

რევაზ Кахиანი	Докторант Грузинского технического университета
Михаил Медвидь	Доктор экономических наук, старший научный сотрудник, заместитель начальника учебно-методического центра – начальник отдела методического обеспечения учебного процесса Национальной академии Национальной гвардии Украины. (Украина)
Юлия Медведь	Научный сотрудник научно-организационного отдела Национальной академии Национальной гвардии Украины. (Украина)
Иракли Микава	Доктор социальных наук
Хатуна Мурадишвили	Докторант Грузинского технического университета
Тамаз Нуцубидзе	Профессор Грузинского технического университета
Александр Онопришвили	Докторант Грузинского технического университета
Николай Орлов	Профессор кафедры оперативного искусства Национальной гвардии Украины доктор государственного управления доцент. (Украина)
Ярослав Павлов	Кандидат педагогических наук, старший научный сотрудник Научно-исследовательского центра служебно-боевой деятельности Национальной гвардии Украины Национальной академии Национальной гвардии Украины. (Украина)
Tea Самчуашвили	Докторант Грузинского технического университета
Отар Тевдорадзе	Докторант Грузинского технического университета
Олег Шепетяк	Профессор, доктор философских наук, (Украина)
Константин Фисун	Доктор экономических наук, доцент, профессор кафедры менеджмента и войскового хозяйства Факультета экономики и менеджмента Национальной академии Национальной гвардии Украины. (Украина)
Натия Хунашвили	Докторант Грузинского технического университета
Петр Яроцкий	Профессор, доктор философских наук, , ведущий научный сотрудник Отделения религиоведения Института философии имени Г.С.Сковороды НАН Украины, (Украина)

ქურნალის რეკოლმები

ნანა ავალიანი	ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტროს მრჩეველი (საქართველო)
რუდიბერ ანდრეასენი	ბერლინის უნივერსიტეტის პროფესორი ეკონომიკის დარგში, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის საპატიო დოქტორი (გერმანია)
მეუფე აბრამი (ბარამელი)	დასავლეთ ევროპის მიტროპოლიტი (საქართველო)
ვებენი ბარათაშვილი	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი, ეკონომიკისა და ბიზნესის მართვის დეპარტამენტის ხელმძღვანელი (საქართველო)
ბიორბი ბალათურია	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი (საქართველო)
ოთარ ბალათურია	პასუხისმგებელი მდივანი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი (საქართველო)
რასა ბელიკაძე	ვიტაუტას დიდის უნივერსიტეტის პროფესორი (ლიტვა)
ანასტასია ბანიჩი	რუსეთის მეცნიერებათა აკადემიის ცენტრალური აზიის, კავკასიისა და ურალ-ვოლგისპირეთის შემსწავლელი ცენტრის მეცნიერ-მუშაკი, დოცენტი (რუსეთი)
იური ბორიძე	მოსკოვის ენერგეტიკული ინსტიტუტის პროფესორი (რუსეთი)
ვასტანბ ბურული	ივანე ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი (საქართველო)
შოთა დოლონაძე	მთავარი რედაქტორი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი, (საქართველო)
ელენ ღრაკე	ევროპის საბჭოს ექსპერტი (საფრანგეთი)
პარალ ვერტცი	სორბონას უნივერსიტეტის „პარი-8“-ის პროფესორი ინფორმატიკის დარგში (საფრანგეთი)
ბენადი იაშვილი	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი, საჯარო მმართველობისა და ელექტრონული ბიზნესის დეპარტამენტის ხელმძღვანელი (საქართველო)
სერჯო კამიზი	“ლა საპიენძა“-ს უნივერსიტეტის პროფესორი (იტალია)

რინარდ მასი	ნოტრდამის უნივერსიტეტის პროფესორი (ნიდერლანდების სამეფო)
მიხაილო მემვიდი	უკრაინის ეროვნული გვარდიის ეროვნული აკადემიის უფროსი მეცნიერ თანამშრომელი (უკრაინა)
როინ მმტრემელი	აკადემიკოსი. საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ვიცე-პრეზიდენტი (საქართველო)
იოჰიკა მიცუი	იოკოჰამას ეროვნული უნივერსიტეტის პროფესორი (იაპონია)
ბაღრი ნაკაშიძე	მ. ლომონოსოვის სახელობის მოსკოვის უნივერსიტეტის სახელმწიფო მართვის ფაკულტეტის პროფესორი (რუსეთი)
ლიზავეტა ქახანინა	კანზასის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი (ამერიკის შეერთებული შტატები)
ბუდი ნურანი რუჩანა	პაჯაჯარანის უნივერსიტეტის პროფესორი. (ინდონეზია)
რამონ კიტრო-სუარესი	ევროპის საბჭოს ექსპერტი (ესპანეთი)
ბერტ სურმიულენი	დოქტორი, ლოჯისტიკური კომპანიის პრეზიდენტი (გერმანია)
ქეთი ძოძრაშვილი	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი, ადმინისტრაციის ხელმძღვანელი (საქართველო)
ოთარ ძორორაძე	მთავარი რედაქტორის მოადგილე, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი (საქართველო)
რუსუღან ქუთათელაძე	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი, (საქართველო)
მაია ჩხეიძე	საქართველოს უნივერსიტეტის პროფესორი (საქართველო)
ვიანესლავ ძიუნძიუკი	უკრაინის პრეზიდენტთან არსებული სახელმწიფო მართვის ეროვნული აკადემიის ხარკოვის რეგიონალური ინსტიტუტის პროფესორი, პოლიტოლოგიისა და ფილოსოფიის კათედრის გამგე. (უკრაინა)
ია ხუპაშვილი	ივანე ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი (საქართველო)
ენდრიუ ლენუქს ჰარლინგსი	კინგსკოლეჯის პროფესორი (დიდი ბრიტანეთი)

EDITORIAL BOARD

NANA AVALIANI	PhD of History, adviser Ministry of Foreign affairs of Georgia (Georgia)
RUDIGER ANDRESEN	Professor of Economics of Berlin University, Doctor of Honour of Georgian Technical University (Germany)
His Eminence ABRAHAM (GARMELIA)	Metropolitan of Western Europe (Georgia)
EVGENI BARATASHVILI	Professor of Georgian Technical University, Head of Department of Economics and Business Management (Georgia)
GIORGI BAGATURIA	Professor of Georgian Technical University (Georgia)
OTAR BAGATURIA	Responsible Editor, Associate Professor of Georgian Technical University (Georgia)
RASA BELOKAITE	Professor of the University of Vitautas the Great (Litva)
MAIA CHKHEIDZE	Professor of University of Georgia (Georgia)
ELUN DRUCKE	Expert of European Council (France)
SHOTA DOGONADZE	Chief Editor, Professor of Georgian Technical University, (Georgia)
VIACHESLAV DZIUNDZIUK	Professor of Kharkiv Regional Institute of Public Administration of National Academy of Public Administration attached to the Office of the President of Ukraine. Head of Political Science and Philosophy Chair. (Ukraine)
ANASTASIA GANICH	Docent, Scientific worker of Central Asia, Caucasus and Ural-Volga researcher center of the Avcademy of Sciences of Russia (RF)
YURI GORITSKIY	Professor of Moscow Power Engineering Institute (RF)
VAKHTANG GURULI	Professor of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University (Georgia)
ANDRU LENUKS HARDINGS	Professor of King's college (UK)
GENADI IASHVILI	Professor of Georgian Technical University, Head of the Public Administration and Electronic Business Department (Georgia)
SERGIO CAMIZ	Professor of the University of Roma „La Sapienza“ (Italia)
KETI KOKRASHVILI	Professor of Georgian Technical University, Head of the Administration (Georgia)
OTAR KOCHORADZE	Deputy Editor-in-Chief, Professor of Georgian Technical University (Georgia)

IA KHUBASHVILI	Professor of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University (Georgia)
RUSUDAN KUTATELADZE	Professor of Georgian Technical University, (Georgia)
RICHARD MAAS	Professor of the University of Notrdam (The Netherlands)
MYKHAILO MEDVID	Senior Researcher of National Academy of National Guard of Ukraine. (Ukraine)
ROIN METREVELI	Academician. Vice President of Georgian Academy of Sciences (Georgia)
IOSHIKA MITSUI	Professor of National University of Yokohama (Japan)
BADRI NAKASHIDZE	Professor of M.Lomonosov Moscow State University (RF)
RAMON PIETRO-SUARES	Expert of European Council (Spain)
BUDI NURANI RUCHJANA	Professor of the University of Padjadjaran (Indonesia)
GERT SURMIULEN	Doctor, preident of Logistic company (Germany)
LIZAVETA DJAKHANINA	Professor of Kansas State University (USA)
HARALD WERTZ	Professor of Informatics of Sorbona University "Pari-8" (France)

РЕДКОЛЛЕГИЯ

НАНА АВАЛИАНИ	Советник МИД Грузии, доктор исторических наук (Грузия)
Владыко АВРААМ (ГАРМЕЛИЯ)	Митрополит Западной Европы (Грузия)
РУДИГЕР АНДРЕСЕН	Профессор экономики Берлинского университета, почетный доктор Грузинского технического университета (Германия)
ГЕОРГИЙ БАГАТУРИЯ	Профессор Грузинского технического университета (Грузия)
ОТАР БАГАТУРИЯ	Ответственный секретарь, Ассоциированный профессор Грузинского технического университета (Грузия)
ЕВГЕНИЙ БАРАТАШВИЛИ	Профессор Грузинского технического университета, руководитель департаментга экономики и управления бизнесом (Грузия)
РАСА БЕЛОКАЙТЕ	Профессор университета Витаутаса Великого (Литва)
ХАРАЛЬД ВЕРТЦ	Профессор информатики Сорбонского университетета «Пари-8» (Франция)
АНАСТАСИЯ ГАНИЧ	Доцент, научный сотрудник исследовательского центра Центральной Азии, Кавказа и Урал-привольжья АН РФ (РФ)
ЮРИЙ ГОРИЦКИЙ	Профессор Московского энергетического института (РФ)
ВАХТАНГ ГУРУЛИ	Профессор Тбилисского государственного университета им. Ив.Джавахишвили (Грузия)
ЕЛУН ДРАКЕ	Эксперт Совета Европы (Франция)
ШОТА ДОГОНАДZE	Главный редактор, профессор Грузинского технического университета, (Грузия)
ВЯЧЕСЛАВ ДЗЮНДЗЮК	Профессор Харьковского регионального института государственного управления Национальной академии государственного управления при Президенте Украины, заведующий кафедрой политологии и философии. (Украина)
СЕРДЖИО КАМИЗ	Профессор Римского Университета «Ла Сапиенза» (Италия)

КЕТЕВАН КОКРАШВИЛИ	Профессор Грузинского технического университета, глава администрации университета (Грузия)
ОТАР КОЧОРАДЗЕ	Заместитель главного редактора, профессор Грузинского технического университета (Грузия)
РУСУДАН КУТАТЕЛАДЗЕ	Профессор Грузинского технического университета, (Грузия)
РИЧАРД МААС	Профессор университета Нотрдам (Нидерланды)
МИХАЙЛО МЕДВИДЬ	Старший научный сотрудник Национальной академии Национальной гвардии Украины (Украина)
РОИН МЕТРЕВЕЛИ	Академик. Вице-президент АН Грузии (Грузия)
ИОШИКА МИЦУИ	Профессор национального университета Йогогамы (Япония)
БАДРИ НАКАШИДЗЕ	Профессор МГУ им. М.Ломоносова (РФ)
РАМОН ПЬЕТРО-СУАРЕС	Эксперт Совета Европы (Испания)
БУДИ НУРАНИ РУЧДЖАНА	Профессор университета Паджаджаран (Индонезия)
ГЕРТ СУРМЮЛЕН	Доктор, президент логистической компании (Германия)
ИЯ ХУБАШВИЛИ	Профессор Тбилисского государственного университета им. Ив.Джавахишвили (Грузия)
МАЙА ЧХЕИДЗЕ	Профессор Университета Грузии (Грузия)
ЛИЗАВЕТА ЖАХАНИНА	Профессор государственного университета Канзас (США)
ЭНДРЮ ЛЕНУКС ХАРДИНГС	Профессор кингсколледжа (Великобритания)
ГЕННАДИЙ ЯШВИЛИ	Профессор Грузинского технического университета, руководитель департамента публичного управления и электронного бизнеса (Грузия)

ჟურნალის ტექნიკური რედაქტორი: ზურაბ ჯიშკარიანი
Технический редактор журнала: Зураб Джишкарняни
Technical Editor: Zurab Jishkariani